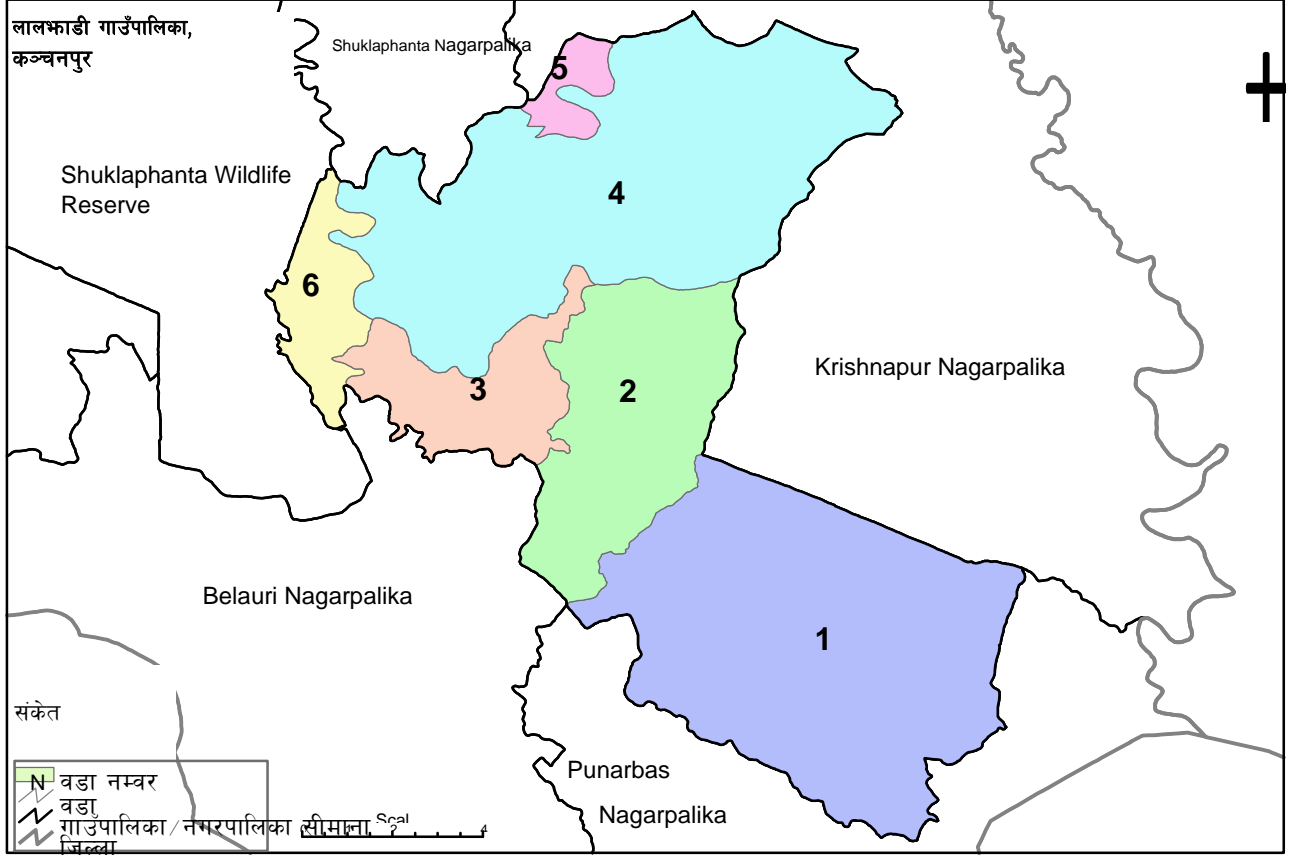

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

लालभाडी गाउँपालिकाको
प्रथम पञ्च वर्षिय आवधिक योजना
२०७६ (२०८१)

लालभाडी गाउँपालिका
कञ्चनपुर

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

विषय सूचि

परिच्छेद १: परिचय

- १.१ पृष्ठभूमि
- १.२ लालभाडी गाँउपालिका वस्तुस्थिती विवरण
- १.३ लालभाडी गाँउपालिकाको विकास समिक्षा

परिच्छेद २: लालभाडी गाँउपालिकाको आवधिक योजना प्रक्रियाहरु

- २.१ पृष्ठभूमि
- २.२ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरु
- २.३ आवधिक गाँउपालिका विकास योजना तर्जुमा प्रक्रिया
- २.४ सिमितताहरु

परिच्छेद ३: लालभाडी गाँउपालिकाको आवधिक योजना

- ३.१ गाँउपालिकाको समग्र विकासका सिकाई, सवलपक्षहरु, अवसर, संभावनाहरु
- ३.२ योजना खाका
 - ३.२.१ गाँउपालिकाको विकासका सिद्धान्तहरु
 - ३.२.२ लालभाडी गाँउपालिकाको दूरदृष्टि
 - ३.२.३ लालभाडी गाँउपालिकाको लक्ष्य
 - ३.२.४ लालभाडी गाँउपालिकाको उद्देश्य
 - ३.२.५ विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरु
 - ३.२.६ दिगो विकासको स्थानीयकरण र लालभाडी गाँउपालिकाको परिणात्मक लक्ष
 - ३.२.७ लालभाडी गाँउपालिकाको विकास रणनीति
- ३.३ समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य र खाका
 - ३.३.१ आर्थिक वृद्धिदर
 - ३.३.२ लगानीको आवश्यकता र स्रोत
 - ३.३.३ सार्वजानिक श्रोत व्यवस्थापन
 - ३.३.४ अन्तर सरकारी वित्त
 - ३.३.५ श्रोत साधनहरुको वाँडफाँड तथा परिचालनका आधारहरु
 - ३.३.६ प्रस्तावित लगानीवाट समष्टिगत अर्थतन्त्रमा पार्ने प्रभाव

परिच्छेद ४ समष्टिगत आर्थिक नीति

- ४.१ सार्वजानिक वित्त
 - ४.१.१ सार्वजानिक खर्च
 - ४.१.२ गाँउपालिकाको आर्थिक कार्यनीतिहरु
 - ४.१.३ राजश्व
 - ४.१.४ सार्वजानिक, निजी र सहकारी साभेदारी
 - ४.१.४.१ संघिय सरकार
 - ४.१.४.२ प्रदेश सरकार
 - ४.१.४.३ लालभाडी गाँउपालिका
 - ४.१.४.४ निजी क्षेत्र
 - ४.१.४.५ सहकारी क्षेत्र
 - ४.१.४.६ गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु
 - ४.१.४.७ वैदेशिक लगानी

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

४.१.४.८ पालिकामा कार्यरत विकास साभेदारहरु

परिच्छेद ५: आर्थिक क्षेत्र

- ५.१ कृषि
- ५.२ पशुपंक्षी
- ५.३ सिचाई
- ५.४ पर्यटन
- ५.५ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति
 - ५.५.१ उद्योग
 - ५.५.२ वाणिज्य
 - ५.५.३ आपूर्ति
- ५.६ भूमि व्यवस्था
- ५.७ जलश्रोत
- ५.८ खाद्य तथा पोषण
- ५.९ वन तथा जैविक विविधता
- ५.१० खनिज सम्पदा

परिच्छेद ६: सामाजिक क्षेत्र

- ६.१ जनसंख्या तथा वसाईसराई
- ६.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधी
- ६.३ स्वास्थ्य तथा पोषण
- ६.४ खानेपानी तथा सरसफाइ
- ६.५ युवा तथा खेलकुद
 - ६.५.१ युवा
 - ६.५.२ खेलकुद
- ६.६ लैगीक समानता तथा महिला सशक्तीकरण, बालबालिका तथा किशोरकिशोरी, ज्येष्ठ नागरीक, अपाँगता भएका व्यक्ति तथा सामाजिक सुरक्षा
 - ६.६.१ लैगीक समानता तथा महिला सशक्तीकरण
 - ६.६.२ बालबालिका तथा किशोरकिशोरी
 - ६.६.३ ज्येष्ठ नागरीक
 - ६.६.४ अपाँगता भएका व्यक्तिहरु
 - ६.६.५ सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण

परिच्छेद ७: पूर्वाधार क्षेत्र

- ७.१ जलविद्युत, नवीकरणीय ऊर्जा तथा अन्य ऊर्जा
- ७.२ यातायात पूर्वाधार
 - ७.२.१ सडक यातायात
 - ७.२.२ केवलकार रञ्जुमार्ग
 - ७.२.३ हवाई यातायात
 - ७.२.४ जल यातायात
 - ७.२.५ यातायात व्यवस्थापन
- ७.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधी पूर्वाधार
- ७.४ प्रादेशीक तथा स्थानीय पूर्वाधार

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

७.५ भवन तथा आवास (वस्ती विकास)

७.६ पुननिर्माण

परिच्छेद ८: लोकतन्त्र र शुसासन

८.१ पालिकाको एकता

८.२ शान्ति सुव्यवस्था र सुरक्षा

८.२.१ शान्ति

८.२.२ सुव्यवस्था र सुरक्षा

८.३ नेतृत्व निर्माण

८.४ मानव अधिकार

८.५ न्याय प्रणाली

८.६ संघिय शासन प्रणाली

८.७ स्थानीय तहको सन्तुलित विकास

८.८ सासकीय तथा प्रसासकीय सुधार र बित्तिय सुधार

८.८.१ सासकीय तथा प्रसासकीय सुधार

८.८.२ बित्तिय सुशासन

८.९ भ्रष्टचार निवारण

८.१० मानव वेचविखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण

८.११ आयोजना बैक

८.१२ तहगत सम्वन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय

परिच्छेद ९: अन्तर सम्वन्धित विषय

९.१ गरिवी निवारण

९.२ श्रम तथा रोजगारी

९.३ मानव संसाधन विकास

९.४ अनुसन्धान तथा विकास

९.५ उद्यमशिलता विकास

९.६ समानता र समावेशीकरण

९.६.१ समानता

९.६.२ समावेशीकरण

९.७ सामाजिक सुधार

९.८ सामाजिक साँस्कृतिक विविधता

९.९ विपद व्यवस्थापन

९.१० जलवायु परिवर्तन

९.११ सामुदायिक साभेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरु

परिच्छेद १०: योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकन

१०.१ योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन

१०.२ अनुगमन तथा मुल्यांकन

परिच्छेद ११: श्रोत र साधनको लेखाजोखा

परिच्छेद १२: अनुसुचीहरु

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

संक्षेपीकरणको सूचि

आ.व.	आर्थिक वर्ष
कि.मी.	किलो मिटर
क्यू. फि.	क्यूविक फिट
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
गैसस	गैर सरकारी संस्था
मे. टन	मेट्रिक टन
स. क्षे.	संरक्षण क्षेत्र
गा पा	गाउँ पालिका
भु उपयोग	भुमि उपयोग

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

दुई शब्द

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई संघिय संरचनामा पुन संरचित गरेर स्थानीय तहहरूलाई एक स्वशासित, अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रूपमा स्थापित गरेको यथार्थ सर्वत्र विदितै छ । नयाँ पुनसंरचना सँगसगै स्थानीय स्तरको समग्र विकासको जिम्मेवारी स्थानीय तहमा नै आएकोछ । यो एक ऐतिहासिक अवसर पनि हो र यस अवसरको पुर्ण सदुपयोग गरेर समग्र लालभाडी गाँउपालिको सकारात्मक रूपान्तरण हाम्रो दायित्व, जिम्मेवारी र कर्तव्य हो । तीन तहको सरकार मध्ये जनताको दिनानुदिनका अवस्थसँग प्रत्यक्षरूपमा सरोकार र साभेदार गर्ने सरकारको रूपमा रहेको स्थानीय सरकारका सामु स्थानीय विकास र समृद्धिका लागि महत्वपूर्ण जिम्मेवारीहरु रहेका छन ।

लालभाडी गाँउपालिकालाई नेपालकै उत्कृष्ट गाँउपालिकाको रूपमा विकास गर्न यहाँका नागरीकहरुको दक्षता तथा क्षमतामा अभिवृद्धि गरी सामाजिक तथा आर्थिक विकासका नयाँ अवसरहरु सिर्जना गरेर जनसहभागितामा आधारित द्रुत तथा दिगो विकासका माध्यामले नागरीकको गुणस्तरीय जीवनको सुनिश्चित गर्न **कृषि, वन, पर्यटन संस्कृति, दिगो विकास र पूर्वाधार, समाजवाद उन्मुख समृद्ध लालभाडीको मूल आधार** भन्ने दूर दृष्टिका साथ लालभाडीवासीको खुशी र समृद्धिको लागि यस आवधीक योजनामा आधारित रहेर जनसहभागिता अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले व्यवस्था गरे अनुरूप स्थानीय सरकार संचालनका काम, कर्तव्य र अधिकारहरुको आत्मसात गर्दै, स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रोत र साधनहरुको समुचित व्यवस्थापन र अधिकतम सदुपयोग गर्दै, समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरु, गैर सरकारी संघ संस्थाहरु, व्यापारीक प्रतिष्ठानहरु, नीजि तथा पब्लिक संस्थाहरु, विकास साभेदारहरु, छिमेकी स्थानीय सरकार, प्रादेशीक सरकार, संघिय सरकारसँग सहकार्य गर्दै लालभाडी गाँउपालिकाको समृद्धि एवं सुन्दर भविष्यको सुनिश्चितता गर्ने दृढ अठोट गर्दै योजनाबद्ध तवरबाट कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न यो पांच वर्षे आवधीक योजना तर्जुमा गरि लागु गरिएको छ ।

सवै क्षेत्र, राजनैतिक दलहरु तथा अवस्थित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा सहभागीतात्मक प्रकृयाद्वारा यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमामा मुख्य भुमिका निर्वाह गर्नु हुने पालिकाकी उपाध्यक्ष, सवै वडा अध्यक्षहरु लगायतका जन प्रतिनिधीहरु, सवै राजनैतिक दलका मित्रहरु, कर्मचारीहरु, विज्ञताको सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने एन एल आर नेपालका सह निर्देशक नन्दलाल वांस्तोला लगायत संलग्न कर्मचारीहरु, यस योजनाको लागि सहयोग गर्नु हुने एन एल आर नेपाल, सुआहारा सवैमा हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अध्यक्ष

लालभाडी गाँउपालिका

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

समाजवाद उन्मुख लालभाडी गाँउपालिका हाम्रो अभियान

नेपालको संविधान २०७२ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ एवं योजना तर्जुमा सम्बन्धि रहेका नीगित व्यवस्थाहरु र विभिन्न दिगदर्शन को अधिनमा रही लालभाडी गाँउपालिकाको दिगो र द्रुत विकासकासको लागि “कृषि, वन, पर्यटन संस्कृति, दिगो विकास र पूर्वाधार, समाजवाद उन्मुख समृद्ध लालभाडीको मूल आधार” भन्ने दूर दृष्टिका साथ यो आवधीक योजना तयार गरिएको छ । लालभाडी गाँउपालिकाको यो नै विकासको पहिलो मार्गचित्र भएकोले यसमा समय अनुसार सुधार गर्दै यसले निर्दिष्ट गरेको दूर दृष्टिमा आधारित लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्त गर्न निरन्तर नेतृत्वदायी भुमिका खेलिनेछ । यस आवधीक योजनाले जनताको सहभागीतामा समग्र लालभाडी गाँउपालिकाको आमूल रुपान्तरण गरेर नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे अनुसारको समाजवाद उन्मुख समाजको निर्माण गर्ने लक्ष्य लिएको छ । यस गाँउपालिकाले निर्दिष्ट गरेका विकासका सिद्धान्तहरु, दूर दृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, रणनीतिहरु, कार्यनीतिहरु, कार्यक्रमहरु र कृयाकलापहरु त्यस दिशा तर्फ उन्मुख हुने गरी निर्माण गरिएका छन । लालभाडी गाँउपालिकावासीहरुको खुशी र समृद्धि नै यस आवधीक योजनाको पहिलो र अन्तिम लक्ष्य हो । लालभाडी गाँउपालिका वासीहरुमा समर्पित यस आवधिक योजना तयार गर्न विविध पक्षहरुमा सहयोग गर्नुहुने पालिकाका सम्पूर्ण जनप्रतिनिधीहरु, कर्मचारीहरु, अमूल्य सल्लाहरु सुभाब उपलब्ध गराउनु हुने जिल्ला समन्वय समितका अध्यक्ष लगायत पदाधिकारीहरु, संघिय संसदका माननीय ज्यू, प्रदेस सभाका माननीयज्यूहरु, सम्पूर्ण राजनीतिक पार्टीका नेता तथा कार्यकर्ताहरु, विद्यालय शिक्षकहरु, छलफलमा सहभागीहुने सम्पूर्ण पालिकावासी दिदीवहिनी तथा दाजु भाईहरु, विज्ञ समुहका सदस्यहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद तथा आभार व्यक्त गर्दछु ।

उपाध्यक्ष

लालभाडी गाँउपालिका

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

लालभाडी गाँउपालिका समृद्धिको मार्गचित्र

नयाँ सविधान २०७२ अनुसार गठन भएको स्थानीय तह अन्तरगत साविकका तीनवटा गाविसलाई मिलाएर लालभाडी गाँउपालिका निर्माण भएको हो । लालभाडी गाँउपालिका कञ्चनपुर जिल्लाको दक्षिण पूर्वि गाँउपालिका हो । लालभाडी गाँउपालिका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक विविधताको संगमस्थल हो । यहाँ उपलब्ध प्राकृतिक, सामाजिक, साँस्कृति तथा आर्थिक श्रोतहरुमा प्रविधी, सिप, दक्षताको समिश्रणले यस गाँउपालिकाको आमूल रुपान्तरण गर्न सकिन्छ भन्ने मान्यतालाई मनन गर्दै समृद्ध पालिका र सुखी पालिकावासी निर्माण गर्न “कृषि, वन, पर्यटन संस्कृति, दिगो विकास र पूर्वाधार, समाजवाद उन्मुख समृद्ध लालभाडीको मूल आधार” भन्ने दूर दृष्टिका साथ यो आवधिक योजना निर्माण गरी लागु गर्ने अठोट गरिएको छ । यस योजनाले नयाँ र परिवर्तित अवस्थाका राजनीतिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, प्राकृतिक, विज्ञान तथा प्रविधी र मानवसंसाधनमा अन्तरनिहित संभावनाहरुको प्रष्फुटन गरी द्रुत तथा दिगो विकासको मार्ग कोरेको छ जसले गर्दा सम्पूर्ण लालभाडी गाँउपालिकावासीहरुमा नयाँ उत्साह र उमंग सिर्जना भएको छ ।

यस आवधिक योजना निर्माणका लागि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नुहुने लालभाडी गाँउपालिकाका आदारणीय अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, सम्पूर्ण जनप्रतिनिधीज्यूहरु, कर्मचारी साथीहरु यस योजना निर्माणको सन्दर्भमा गाँउपालिकालाई निरन्तर मार्गनिर्देशन प्रदान गर्नु हुने जिल्ला समन्वय समितका अध्यक्ष लगायत पदाधिकारीहरु, संघिय संसदका माननीय ज्यू, प्रदेश सभाका माननीयज्यूहरु, सम्पूर्ण राजनीतिक पार्टीका नेता तथा कार्यकर्ताहरु, विद्यालय शिक्षकहरु, छलफलमा सहभागीहुने सम्पूर्ण पालिकावासी दिदीवहिनी तथा दाजु भाईहरु, विज्ञ समुहका सदस्यहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद तथा आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
लालभाडी गाँउपालिका

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

आवधिक योजनाको सारांश

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक तथा बहुभौगोलिक विविधतायुक्त राष्ट्रको रूपमा स्विकार गर्दै नागरीक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार, बालिग मताधिकारको सुनिश्चितता सहित सबै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य गर्दै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तका आधारमा समाजवाद उन्मुख समाज सहितको राष्ट्रको परिकल्पना गरेको छ। नयाँ संविधानले नेपाललाई संघिय संरचनामा पुनरसंरचित गरी स्थानीय, प्रादेशीक र संघिय संरचनामा विभाजन गरेको छ। स्थानीय तहलाई स्वायत्त, अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रूपमा स्थापित गरी स्थानीय स्तरको समग्र तथा दिगो विकासको लागि जिम्मेवार तहको रूपमा स्थापित गरेको छ। संविधानको प्रावधान अनुसार सुदुर पश्चिम प्रदेश अन्तरगत कञ्चनपुर जिल्लाको लालभाडी गाँउपालिकाको स्थापना भएको छ। यस गाँउपालिकाको सन्तुलित र समग्र विकास गरी संविधानले परिकल्पना गरेका मौलिक अधिकारहरूको सुनिश्चितता र समृद्ध पालिका निर्माण गर्ने उद्देश्यका साथ योजना तर्जुमा गरी आवधीक योजना तर्जुमा गरिएकोछ। यो आवधीक योजनाले “कृषि, वन, पर्यटन संस्कृति, दिगो विकास र पूर्वाधार, समाजवाद उन्मुख समृद्ध लालभाडीको मूल आधार” भन्ने दुर दृष्टि सहित जनता केन्द्रित सन्तुलीत तथा समावेशी विकास सहितको समाजवाद उन्मुख लालभाडीको अभियान भन्ने अभियानलाई मार्ग निर्देश गर्ने छ।

यस आवधीक योजना निर्माणको सन्दर्भमा लालभाडी गाँउपालिका भित्र रहेका सामाजिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, भौतिक श्रोतहरूको सूक्ष्म विश्लेषण गरी विगतका सफल सिकाईहरू, वर्तमानमा भएका अवसरहरू र संभावित अवसरहरू तथा श्रोतहरूको समेत विश्लेषण सहित ती सबैले सिर्जना गर्न सक्ने संभावनाहरूको लेखाजोखा गरी पालिकाको समग्र विकासलाई सकारात्मक योगदान दिएर समावेशी, समुन्त, वातवारणीय सन्तुलन सहितको भौतिक विकास र समृद्ध समाज निर्माण गर्न दिगो विकास र सामाजिक न्यायमा आधारित विकासका सिद्धान्तहरू निर्माण गरेर विकासको दूर दृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यहरू र विकासका कार्यक्रमहरू निर्माण गरिएको छ। यो योजना अवधिमा लालभाडी गाँउपालिकाको आर्थिक विकासलाई ९ देखी १२ प्रतिशतको दरमा कायम गरी निरपेक्ष गरिवीलाई शून्यमा झारेर सबै प्रकारका सामाजिक विसंगति, कुरीति र विभेदहरूलाई अन्त्य र सामाजिक न्यायमा आधारित गुणस्तरीय जीवन सहितको समृद्ध र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने लक्ष्य रहेको छ।

यस आवधीक योजना जनसहभागीतामा आधारित सहभागितामुलक योजना तर्जुमा पद्धतीहरू तथा प्रसंसनीय खोजका विधीहरूको प्रयोगका साथै नागरीकका भावना तथा चाहनाहरू, गाँउपालिका भित्रका सूचना र तथ्यांकहरू, नेपालको संविधान, ऐन, कानून, नीति, नियम र कार्यक्रमहरू, अन्य सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया मार्फत संकलित अभिमत, सूचना र तथ्यांकहरू, आन्तरीक तथा बाह्य श्रोतहरूको विस्तृत लेखाजोखा लगायतको व्याख्या एवम विश्लेषण गरेर तयार गरिएको छ। यो एक गतिशिल दस्तावेज हो। यसले लालभाडी गाँउपालिकाको समग्र विकासलाई मार्ग निर्देशन गर्नेछ। गाँउपालिकाले आगामी दिनमा प्राप्त गर्ने उपलब्धी एवम नयाँ अवसरहरूलाई ध्यानमा राखी यसमा थप परिमार्जन तथा सुधार गर्दै जानेछ। गाँउपालिकाका विकासलाई वैज्ञानिक दृष्टिकोणका आधारमा व्यवस्थित गर्न र यस आवधिक योजनालाई उपयोगी नेपाल सरकारबाट प्राप्त नीतिगत निर्देशनका आधारमा ११ भाँगमा बाँडिएको छ। यस योजना अवधिमा अनुमानित रु. १,८७९,६६८,९४५ लगानी हुने अनुमान गरिएको छ र यो रकमलाई गाँउपालिकाको वजेट, प्रादेशीक सरकार, संघिय सरकार, स्थानीयवासी, गैसस, नीजि क्षेत्र समेतको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिनेछ। योजनाले निदिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरूको निमयमित अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रक्रिया मार्फत विकासको गुणस्तरीयता र शुसाशनलाई सुनिश्चितता गरिएको छ।

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

कञ्चनपुर जिल्ला नेपालको सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत पर्ने तराइको जिल्ला हो । यस जिल्लाको जम्मा क्षेत्रफल १,६१,७४१ हेक्टर मध्य ५९,५३२ हेक्टर खेतियोग्य तथा ८८,२०० हेक्टर वन जंगल र खोला नालाले ओगटेको र अन्य १४,००९ छ । भौगोलिक विभाजनको आधारमा यस जिल्लालाई चुरे भूभाग, भावरको भूभाग र तराई मैदान गरि ३ भागमा विभाजन गरि हेर्न सकिन्छ । जलवायुको दृष्टिकोणले चुरे पर्वतीय श्रृङ्खला बाहेक अन्य क्षेत्रमा उष्ण तथा उपोष्ण खालको हावापानी पाईन्छ, र तापक्रम औषत अधिकतम ४३० से. र औषत न्यूनतम ४० से. सम्म पुग्न जान्छ । औषत तापक्रम ३०.५० से. रहेको पाईन्छ । औषत वर्षा वार्षिक १७७५ मि.लि. रेकर्ड गरिएको छ । यहाँको जलवायुमा प्रचुर मात्रामा आर्द्रता पाईन्छ, जुन सरदर ७१.१६ प्रतिशत रेकर्ड गरिएको छ । ८८,२०० हेक्टर वनक्षेत्र मध्ये आरक्ष क्षेत्र ३०,५०० हेक्टर रहेको छ । जिल्लाको चुरे तथा भावर क्षेत्र खतीयोग्य छ । जिल्ला भित्र जल निकासको हिसाबले प्रमुख नदी प्रणालीको रूपमा महाकाली, चौधर, दोधा र मोहना नदी प्रणालीहरु रहेका छन् । राजनितिक विभाजनको आधारमा जिल्लालाई ३ निर्वाचन क्षेत्रहरु, ११ इलाकाहरु, ७ वटा नगरपालिका र २ वटा गाउँपालिकाहरुमा विभाजन गरिएको छ ।

संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको राज्य संरचना अनुसार कञ्चनपुर जिल्ला सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अवस्थित छ । विगतको प्रशासनिक विभाजन अनुसार सेती र महाकाली अन्चल अन्तर्गतका ९ जिल्ला रहेको यो प्रदेशको कञ्चनपुर जिल्ला महाकाली अञ्चलमा पर्ने तराइको जिल्ला हो । राज्य पुर्नसंरचना अनुसार यस जिल्लामा ९ स्थानीय तह रहेका छन् जसमा ७ नगरपालिका र २ गाउँपालिका रहेका छन् । यस जिल्ला अन्तर्गतका २ गाउँपालिका मध्ये लालभाडी गाउँपालिका एक हो । लालभाडी गाउँपालिका यस जिल्लाको दक्षिण क्षेत्रमा अवस्थित गाउँपालिका हो । कञ्चनपुर जिल्लाको दक्षिणी भागमा अवस्थित यो गाउँपालिका प्राकृतिक सम्पदामा धनी तर भौगोलिक विकटताको कारण विकासमा ओझेलमा परेको छ । यस गाउँ पालिकाको पूर्वमा पुनर्वास नगरपालिका, पश्चिममा बेलौरी र शुक्लाफांटा नगरपालिका, उत्तरमा कृष्णपुर नगरपालिका र दक्षिणमा बेलौरी र पुनर्वास नगरपालिका रहेका छन् ।

साविकका तीनवटा गाविसलाई मिलाएर यस गाउँपालिकाको निर्माण भएको हो । कञ्चनपुर जिल्लाको दक्षिण पूर्वि भेगमा अवस्थित यो गाउँपालिका साविकको शंकरपुर गा.वि.स.का पुरै (१ देखि ९) वडाहरु, साविक बाइसे बिचवा गा.वि.स.का (१, २, ३ र ४) वडाहरु र साविक देखतभुलि गा.वि.स.का (१, २, ५, ७ र ८) वडाहरु समायोजन भइ गठन भएको एक गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकामा जम्मा ६ वटा वडाहरु रहेका छन् । यो गाउँपालिका यसको उत्तरी अक्षांश २८^०४७'३६" देखि २८^०४०'४४"सम्म र पूर्वी देशान्तर ८०^०१५'४२" देखि ६०^०१६'५३" सम्म फैलिएको छ । कञ्चनपुर जिल्लाको दक्षिण पूर्वी भागमा अवस्थित यस गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकाम भिमदत्त नगरपालिका (महेन्द्रनगर बजार) देखि ४६ किलोमिटरको दुरीमा रहेको छ ।

उष्ण जलवायुको प्रभाव देखिने यस भेगमा हिउदमा कम वर्षा हुने गर्दछ भने वर्षातको समयमा भारी वर्षा हुने गर्दछ । समय समयमा मोहना र दोधा नदीमा वर्षायाममा आउने बाढीबाट यो गाउँपालीका पनि प्रभावित भएको देखिन्छ । उष्ण हावापानी हुने भएकाले यस क्षेत्रमा अन्न बालीमा धान, गहुँ, मकै, तेलहन, बाली त्यसैगरी दाल बालीमा मुसुरो, अरहर, चना, फलफुलमा आँप, केरा, लिची, अम्बा आदि फलफुल बाली उत्पादन हुने गरेको पाइन्छ । कृषि यस गाउँपालीकाको मुख्य पेशा हो । समथल उब्जाउ चिम्ट्याइलो, दोमट र बलौटे माटो भएकाले यस क्षेत्रमा कृषि उत्पादनको अझ सम्भावना देखिन्छ । यस गाउँपालीकाको अधिकांश भूमि कृषिमा उपयोग भएको छ भने, त्यस पश्चात जंगल, बस्ती, नदी किनारा, बाटो आदि क्षेत्रले ओगटेको छ । यस गाउँपालीकामा कृषी तथा पशुपालनको क्षेत्रमा करिब ९० प्रतिशत मानिसहरु संलग्न रहेका छन् ।

१.२ लालभाडी गाउँपालिका वस्तुस्थिती विवरण

समुन्द्र सतह देखि १६५ मिटर उचाइमा रहेको यस लालभाडी गाउँपालिकाका १५४.६५ बर्ग कि.मि क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । सन २०१८ मा गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार यस गाउँपालीकामा जम्मा ३९०३ घरधुरी रहेका र ४०३० परिवार बसोवास गरेको पाइन्छ । जम्मा २५५८७ जनसंख्या रहेको यस गाउँपालीकामा पुरुष १३०९१, महिला १२४९२ र ४ जना तेश्रो लिंगी रहेको देखिन्छ भने प्रति १०० महिलामा १०५ जना पुरुष रहेको पाइन्छ । लालभाडी गाउँपालिकामा बसोवास गरिरहेका जनसंख्याको वार्षिक औषत वृद्धिदर ०.७ रहेको देखिएको छ ।

यस गाउँपालिकामा विभिन्न किसिमका जातिय समूदायहरु बसोवास गर्दैआइरहेका छन् भने ५ जातीहरुको बाहुल्यता रहेको छ र ती मध्ये बहूसंख्यक थारु जाती (७९.५ प्रतिशत), क्षेत्री जाती (१०.९ प्रतिशत) र ब्राम्हण जाती (३.६ प्रतिशत) रहेका छन् । अन्य जातीय समूदायमा क्रमस दलित, ठकुरी जाती रहेका छन् । धर्मका आधारमा सबैभन्दा बढी जनसंख्या हिन्दु (८९.१) र किस्चियन (१०.१) धर्मावलम्बीहरु रहेका छन्, बौद्ध र इस्लाम धर्म मान्नेहरु पनि उल्लेखनिय संख्यामा रहेका छन् । भाषाका आधारमा सबैभन्दा बढी प्रयोग हुने राना (५९.६) र दोश्रोमा चौधरी (१९.५) रहेको देखिएको छ भने डोटेली भाषा (९.३) र अन्य पनि केहि प्रयोग हुने देखिएको छ ।

लालभाडी गाउँपालीकाको जम्मा २५५८७ जनसंख्यामा उमेर १८ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्या मध्ये १०४२६ कृषि तथा पशुपालन, २८० व्यापार, ३८४ सरकारी तथा अन्य जागिर, १०११ वैदेशिक रोजगार तथा ३१४१ आंशिक वेरोजगार रहेको देखिन्छ । जम्मा जनसंख्याको २.८ प्रतिशत वा ७०४ जना अपांगता भएका व्यक्तिहरु तथा ५०५ जना एकल महिला रहेको देखिन्छ । विवाहित जम्मा संख्या १३५७४ मध्ये ६६२६ (४८.८१) २० वर्ष भन्दा कम उमेरमा विवाह भएको देखिन्छ ।

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

लालभाडी गाँउपालीकाको जम्मा वार्षिक आम्दानी ने.रु. ६३६,९२९,८६५- र जम्मा खर्च ने.रु. ४२५,८१७,५५५- भई वार्षिक ने.रु. २११,११२,३१०- बचत भएको देखिन्छ । यस गाउपालिकाको कुल ४०३० परिवारलाई खाद्यान्न पर्याप्तताको आधारमा वर्गीकरण गर्दा ३ महिना भन्दा कम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने ११.२ प्रतिशत घरधुरी, ६ महिनाभन्दा कम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने १०.१ प्रतिशत घरधुरी, ९ महिना भन्दा कम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने ९.७ प्रतिशत घरधुरी, वर्षभरि खाद्यान्न प्राप्त गर्ने ५६.४ प्रतिशत घरधुरी र आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने घरपरिवार १२.९ प्रतिशत रहेको देखिएको छ । विपद्को समय हुनसक्ने खाद्य अभावलाई परिपूर्ति गर्ने गरी खाद्यान्नको सुरक्षा तथा भण्डारणको लागि संस्थागत रूपमा व्यवस्थापन नगरिएको अवस्था छ । वार्षिक आम्दानी रु २००००० भन्दा कम भएको तथा आफ्नै उब्जनीबाट ६ महिना भन्दा कम खान पुग्ने परिवारलाई गरिवीको रेखा मुनी भएको परिवारलाई आधार मान्दा लालभाडी गाँउपालीकामा गरिवीको दर १८.४३ प्रतिशत देखिएको छ । सबै भन्दा वढी गरिवी दर वार्ड न. ६ मा र सबै भन्दा कम वार्ड न. ३ मा रहेको देखिन्छ ।

लालभाडी गाँउपालीका क्षेत्रभित्र ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक रूपमा महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलहरू रहेका छन् । यस गाँउपालीकाको क्षेत्रमा भएका पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचार प्रसार र उक्त स्थलहरूमा पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्न सकेमा दैनिक रूपमा सयौंको संख्यामा पर्यटक भित्रिन सक्ने देखिन्छ । यहाँका सबै वडाहरूमा पर्यटकीय स्थल भएता पनि सबै भन्दा वढी वडा नं. ४ र ५ मा रहेको देखिन्छ । यस गाउपालीकामा आन्तरिक पर्यटकहरू प्रति दिन ८ देखि १० जनासम्म आउने गरेको पाइन्छ । पर्यटकिय क्षेत्रको प्रचुर संभावना रहेको भएता पनि यसका लागि चाहिने आवश्यक पूर्वाधारहरू तथा होटल, होमस्टे आदिको कुनै पनि व्यवस्था नभएको एवं भएका रमणीय, ऐतिहासिक, प्राकृतिक सुन्दरता आदिको उपयुक्त प्रचार प्रसार तथा सडक नभएका कारण पर्यटक भित्राउन र व्यवस्थापन हुन नसकि रहेको अवस्था छ । यस गाउँपालिकामा मुख्य रूपमा सडकको निर्माण तथा स्तोरन्ती गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

लालभाडी गाँउपालीकामा सम्पूर्ण उमेर समुहमा हेर्दा साक्षरता दर ६४.२ प्रतिशत रहेको देखिएता पनि जातजाती, लिंग, अपांगता आदिका आधारमा निकै असमानता रहेको देखिन्छ । अधिकांस बालबालिकाहरू २० वर्ष भन्दा पहिले नै विवाह हुने प्रचलन, वैदेशिक रोजगारी आदिमा जाने भएकाले शिक्षाको हिसाबले निकै पछाडि रहेको देखिन्छ । यस गाउपालीकामा २८ वटा बालविकास केन्द्र, १८ वटा आधारभुत विद्यालय (सरकारी/सामुदायिक ११ र निजी/संस्थागत विद्यालय ७), ५ वटा सरकारी माध्यामिक विद्यालयहरू छन् गरि हाल सम्म जम्मा ५१ वटा शैक्षिक संस्थाहरू संचालनमा रहेको देखिन्छ, भने कुनै पनि सरकारी उच्च शिक्षा तथा सरकारी कलेजहरू छैनन् । विद्यालयहरूमा सबैका लागि पहुँचयुक्त संरचना अभाव, शौचालय र खानेपानी अभाव, शिक्षक दरबन्दीको कमी, शिक्षक तालीम एवं भौतिक संरचनाहरू शिक्षा सुधारका लागि मुख्य चुनौतीहरू रहेका छन् ।

यस गाँउपालीकामा हाल सम्म कुनै पनि प्रकारका अस्पताल संचालनमा नरहेको, ३ वटा स्वास्थ्य चौकि, २ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई तथा ५ वटा निजी क्लिनिकवाट छ, वटै वडाहरू समेटने गरी स्वास्थ्य सेवा प्रवाह भइरहेको अवस्था छ । यस गाँउपालीकाको खोपको कभरेज जम्मा ८६ प्रतिशत, कुपोषण ०.७ प्रतिशत, ४०३० घरपरिवार मध्ये ५५.४३ प्रतिशत घरपरिवारमा व्यवस्थित किसिमको सौचालय भएको, ८.२१ प्रतिशत घरपरिवारमा कुनै किसिमको सौचालय नभएको र ३६.३५ प्रतिशत घरपरिवारले साधारण सौचालय प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । स्वास्थ्य तथा सरसफाइको क्षेत्रमा सबैका लागि पहुँचयुक्त संरचना अभाव, स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई तालीम, स्वास्थ्य उपकरणहरू तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमको तिव्र आवश्यकता रहेको छ ।

यस लालभाडी गाँउपालीकामा, गाँउपालिका स्तरीय घरधुरी सर्वेक्षण २०७५, लालभाडी गाँउपालीका विषयगत कार्यालयहरूवाट प्राप्त सुचना एवं सहभागितामुलक सुचनाहरू समेतलाई आधार मानी गाँउपालीकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने क्रममा गरिएको विश्लेषणका आधारमा मानव विकास सूचकांक ०.३५७ पाइएको छ । यहाँ प्राप्त तथ्यांकको आधारमा यस गाँउपालीकामा वसोवास गर्ने मानिसहरूको औसत आयु ६७ वर्ष देखिएको छ भने औसत वार्षिक आम्दानी प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष अमेरिकन डलरमा ४७९ रहेको पाइएको छ ।

१.३ लालभाडी गाँउपालिकाको विकास समिक्षा

देशमा भएको राजनैतिक परिवर्तन संगै नयां संविधान जारी तथा तीन तहका संरचनाहरूको निर्माण क्रममा लालभाडी गाँउपालीका गठन भई अधिकार सम्पन्न स्थानीय तहले पुर्णता पाए संगै गाँउपालीकाको विकासमा केही नयां आयामहरूको शुरुवात भएको देखिन्छ । संघीय तथा प्रादेशिक नीतिगत व्यवस्थाहरूले पुर्णता नपाएको, विषयगत कार्यालयहरूमा कर्मचारीहरू व्यवस्थापनमा जटिलता रहेको तथा निर्वाचित राजनैतिक प्रतिनिधिहरूमा विकास र आधुनिक विकास अवधारणाको यथोचित प्रबोधिकरण भइ नसकेको जस्ता विविध कारणहरूले व्यवस्थित योजना तर्जुमा (आवधिक योजना समेत) गर्न नसकिएको अवस्था स्पष्ट नै छ । यिनै विविध वस्तुगत यथार्थका बावजुद पनि भौतिक तथा पूर्वाधार विकासमा भने उल्लेख्य कार्यहरू भएका पाइन्छन् । २३१ घरधुरीहरूमा खानेपानीका लागि पाइप विस्तार भै पानीको व्यवस्था गरिएको, तथा ३७९१ घरधुरीमा ट्युबवेल/हेन्डपम्पको व्यवस्था छ । कुल घरपरिवारको ९३.२५ प्रतिशतले विजुली प्रयोग गर्ने गरेको साथै सोलार र मिश्रित स्रोत प्रयोग गर्ने घरपरिवार क्रमश १.९१ र ०.७६ प्रतिशत रहेको हाल आएर यस गाउपालिका क्षेत्रमा अहिले पनि धेरै ठाउहरूमा विद्युत विस्तारको कार्य भै रहेको जस्ता उल्लेखनिय विकासका प्रक्रियाहरू संचालनमा रहेको देखिन्छ ।

सडक संजालको विद्यमान अवस्थालाई हेर्दा यस गाउँपालिकामा हालसम्म पक्क सडक नरहेको अवस्था छ, र अहिले रहेका सडकहरू पनि सबै कच्ची र निर्माणाधिन रहेका छन् । यस गाउँपालिका भित्र प्रवेश गर्ने सडकहरू पनि सबै अस्थायी तथा निर्माणाधिन अवस्थामा रहेकाले वर्षातको समयमा यस गाउँपालिकामा यातायातको ठुलो समस्यामा नै रहेको देखिन्छ । वर्षातमा गाउँपालिकासम्म पुग्ने बाटो हिलाम्मे

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

तथा हिउँदमा धुलाम्मे हुने गरेको छ । यस गाँउपालीकाको वरिपरि दुइवटा ठुला नदीहरू दोदा र स्याली रहेका छन जसले गर्दा वर्षातमा भूनै समस्या सिर्जना गर्दछ ।

भौतिक विकास (सडक, खानेपानी, विजुली आदि) लाई मात्र विकासको प्राथमिकता मान्ने परम्परागत सोच, चलन र दृष्टान्त रहेका कारण विकासको संभावना बोकेका थुप्रै क्षेत्रहरू एवं मानविय विकासका पक्षहरूमा भने यो गाँउपालीकामा अवका दिनमा वढी जोड दिनु पर्ने देखिएको छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन प्रवर्द्धन, उपलब्ध जल, जमिन, खानीजन्य पदार्थहरू आदिको सहि सदुयोग तथा संरक्षण, कृषिमा आधुनिककरण, मानव जनशक्ति विकास र यसमा लगानी जस्ता थुप्रै क्षेत्रहरूलाई यस गाँउपालीकामा व्यवस्थित गर्न जरुरी देखिएको छ । विकासको मुलधारमा जनसहभागिता, जनताको अपनत्व, जनताको निर्णय दिगो विकासका अपरिहार्य पक्षहरू हुन र यसलाई आत्मसात गर्न वाञ्छनीय छ । अवको विकासलाई दिगो विकास लक्ष्यले लिएका लक्ष्य, सहायक लक्ष्यहरू तथा सुचकहरूसंग तालमेल गरि तुलनात्मक रूपमा प्रगतिको समिक्षा हुनु अपरिहार्य छ । यसका लागि समेत स्थानीय स्तरमा नै मानविय क्षमता विकास गरि सृजनात्मक तथा वैज्ञानिक सोचहरूको विकास र समग्र गाँउपालीकाको परिवर्तनकारी पहलमा नवोदित सोचको प्रयोग महत्वपूर्ण पक्षहरू हुन सक्दछन । लालभाडी गाँउपालीकाले समृद्ध गाँउपालीकामा रुपान्तरनका लागि श्रमजीवि अवधारणा वा खान पुग्ने स्थिती निर्माणको सोच भन्दा औद्योगिक विकास सहित द्वितीय वा तृतीय स्तरको उत्पादनको लागि मानव संसाधन तयार सहित आवश्यक विकास योजनाहरू सोही अनुरूप तयार गर्नु अहिलेको सान्दर्भिकता हुन आउदछ ।

परिच्छेद २ : लालभाडी गाँउपालिकाको योजना

२.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय तहको पुनः संरचना पश्चात् स्थानीय निकायहरू स्थानीय सरकारमा रूपान्तरित भई संविधान प्रदत्त अधिकार बमोजिम स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले दिएको जिम्मेवारी र कार्य प्रणाली अनुसार लालभाडी गाँउपालिकाको यो पहिलो मध्यकालीन आवधिक गाँउपालीका विकास योजना तर्जुमा गरिएको हो । सबै स्थानीय तहले आफ्ना अधिकार क्षेत्रका विषयमा आवधिक, वार्षिक र रणनीतिगत विषयमा मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्थाको आधारमा रहि यो पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गरिएको छ । योजना तर्जुमाका क्रममा स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारी सम्बन्धी संवैधानिक एवं कानुनी व्यवस्थाहरू, स्थानीय तथा प्रादेशिक सरकारका मार्ग निर्देशनहरू, स्थानीय तहका प्रमुख समस्या र संभावनाहरू, स्थानीय तहमा रहेका विभिन्न राजनैतिक दलहरूका घोषणा पत्रहरू आदि लाई ध्यानमा राखिएको छ । योजना तर्जुमाका क्रममा गाँउपालीकाका आवश्यकता, सम्भावना र क्षमतालाई दृष्टिगत गर्दै सहभागितामूलक, समावेशी प्रक्रिया अपनाइएको छ ।

नीतिगत प्रक्रियाहरू पुरा गरि लालभाडी गाँउपालिकाको वस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र) तयार भएको हुनाले आवधिक योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सुचनाहरूको आधार तयार भएको हो । यसरी वस्तुगत विवरण तयार गर्ने क्रममा घरधुरी सर्वेक्षण, संस्थागत तथ्यांक संकलन र सहभागितामूलक तरिका अपनाई उपलब्ध तथ्यांकहरूको विश्लेषणमा सन् २०१५ को संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाबाट सन् २०३० सम्म हासिल गरिसक्ने प्रतिबद्धतासहित स्वीकार गरिएका दिगो विकासका लक्ष्यहरू र नेपालमा राष्ट्रिय योजना आयोगले सोही अनुरूप निर्धारण गरेका सन २०२२ र सन २०२५ सम्मका लक्ष्यहरूसंग तुलनात्मक विश्लेषण सहित लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएका छन । नेपालको त्यस बेलासम्म मध्यम आयवर्गको मुलुकहरूको स्तरमा पुग्ने लक्ष्य, नयाँ सविधान निर्माणसँगै विकासप्रति जनआकांक्षा उच्च रूपमा बढेको सन्दर्भमा समेत लालभाडीको यो योजनाले ती अपेक्षाहरूलाई सम्बोधन गर्दै जानुपर्ने स्थिति छ । पहिलो पञ्च वर्षीय आवधिक योजना तयार गर्दा यिनै कुराहरूलाई ध्यानमा राखिएको छ । नेपालको सविधानबाट परिलक्षित अर्थतन्त्रलाई समाजवाद उन्मुख, आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र तथा उन्नतिशील बनाउने सोचलाई कार्यान्वयन गर्दै दिगोपन सहितको समृद्धिको मार्गमा लालभाडीलाई अगाडि बढाउनेतर्फ यो योजना उन्मुख छ । त्यसैगरी रोजगारमुखी र न्यायोचित वितरण सहितको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सरकारी साथै निजी तथा सहकारी क्षेत्रलाई परिपूरक रूपमा परिचालन गर्नु आवश्यक छ । यी तीनओटै क्षेत्रबाट थप लगानी र लगानीको उत्पादकत्व वृद्धिको माध्यमबाट उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने, प्रतिव्यक्ति आयलाई छिट्टै मध्यम आम्दानी भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने स्तरमा पुऱ्याउने र अन्ततः दिगो आर्थिक समृद्धि हासिल गर्नेतर्फ यो पहिलो आवधिक योजनालाई केन्द्रित गरिएको छ ।

२.२ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

लालभाडी गांउपालीकालाई समग्र विकासमा समृद्ध गांउपालीकामा रूपान्तरणको सोच सहित आगामी पाँच वर्ष (२०७५/७६-२०७९/८०) का लागि यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ। यसले तय गरिएको दीर्घकालीन सोच अनुसार सरोकारवालाहरूको समेत संलग्नतामा निर्धारण भएका समष्टिगत लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल हुनेछन्। त्यसका लागि रणनीति, कार्यनीति, प्रमुख कार्यक्रमहरू तथा लक्ष्य सहितका प्रमुख क्रियाकलापहरू र यो पाँच वर्षको अवधिका लागि प्राथमिकताका क्षेत्र समेत पहिचान एवं औषत लगानीको प्रक्षेपण गरिएको छ। यस आवधिक योजनालाई प्रत्येक वार्षिक योजनाको पथ प्रदर्शकका रूपमा लिइनेछ।

यस आवधिक गांउपालीका विकास योजनाका उद्देश्यहरू निम्न छन् :

- निर्धारित लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न उचित सहायक कार्यक्रमहरू पहिचान गरी वार्षिक योजना प्रक्रियामा मार्गदर्शन गर्ने।
- क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा महत्वपूर्ण विकास प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्न मार्ग निर्देशन गर्ने।
- लालभाडी गांउपालीकाको समग्र विकासका लागि आवश्यकताका आधारमा स्रोत वितरण र परिचालनको अवस्था सुनिश्चित गर्ने।
- उपलब्ध स्रोतहरू र आवश्यक स्रोतहरूको विश्लेषण गरी आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने।
- विकास साभेदार तथा निजी क्षेत्रको लगानी र स्रोत परिचालन गर्न आधार दस्तावेज हुने।

२.३ आवधिक गांउपालीका विकास योजना तर्जुमा प्रक्रिया

आवधिक योजना प्रक्रिया भन्दा पहिले नीतिगत निर्देशन र व्यवस्था अनुरूप वडागत रूपमा गणक, सामाजिक परिचालक, समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता, वडा समिति तथा कार्यालयहरूलाई परिचालन गरी घरधुरी सर्वेक्षण, संस्थागत तथ्यांक संकलन र आवश्यकता अनुसार सहभागितामूलक सुचना संकलन गरि ती प्रारम्भिक तथ्याङ्कमा आधारित भई निर्देशित छ वटा चरणहरू पुरा गरी गांउपालीकाको वस्तुगत विवरण तयार पारिएको छ। वस्तुगत विवरणलाई यथार्थपरक बनाउन सरोकारवालाहरूबीच कार्यशाला आयोजना गरी प्रमाणिकरण गरिएको छ।

आवधिक योजनाको शुरुवातका लागि गांउपालीका स्तरीय बैठकबाट विभिन्न कार्यहरू, सो कार्य संचालनमा संलग्न रहनु पर्ने व्यक्ति तथा संस्थाहरूको निर्धारण तथा समयावधि समेत किटान गरी कार्यतालीका निर्धारण गरियो। यसका साथै योजना निर्माण प्रक्रियाका लागि गांउपालीका स्तरीय निर्देशक समिति गठन गरी उक्त निर्देशक समितिको मातहतमा पहिले देखि नै गठन भएका ६ वटा विषयगत समितिहरूलाई थप जिम्मेवारी प्रदान गरियो। यसरी तयार भएका विषयगत समितिहरूमा योजना तर्जुमा अवधि सम्मका लागि केही विज्ञहरू समेत थप गरिएका छन्। समितिहरूको विस्तृत विवरण अनुसूची १ मा उल्लेख गरिएको छ।

यस आवधिक योजना तर्जुमाका क्रममा स्थानीय सरकारका कार्य जिम्मेवारी, दायित्व र कर्तव्य बारे सरोकारवालाहरूका अवधारणा लिइएको थियो। त्यसका लागि अभिमुखीकरण, तथ्याङ्क संकलन कार्यशाला, सोच लक्ष्य निर्धारण कार्यशाला, दस्तावेजको पुष्टिकरण कार्यशाला जस्ता चरणबद्ध कार्यक्रम आयोजना गरियो। अवधारणात्मक स्पष्टता गर्दै योजना तर्जुमा प्रक्रिया अगाडि बढाइएको थियो। योजना प्रक्रियामा सात चरण अवलम्बन गरिएको थियो। कार्यशालाहरूमा रहेका सहभागिहरूको विवरण अनुसूची २ मा उल्लेख गरिएको छ भने सहभागिहरूबाट यसको कार्यान्वयन समेतमा हुने योगदानबारे प्रतिबद्धता अनुसूची ३ मा उल्लेख गरिएको छ। आवधिक गांउपालीका विकास योजना दस्तावेजहरूको तयारीमा उपरोक्त कार्यशालाहरूबाट आवधिक योजनाको दूरदृष्टि, मध्यकालीन समष्टिगत लक्ष्य र प्रमुख उद्देश्यहरू तथा रणनीति र कार्यक्रम क्षेत्रहरू निर्धारण र परिमार्जन भएका छन्। उक्त प्रक्रिया बमोजिम तयार गरिएका यी दस्तावेजहरूलाई कार्यपालिका र सभाको बैठकबाट पारित गरी लागू गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर गरिएको छ।

सिमितताहरू

यस आवधिक गांउपालीका विकास योजनाका सीमाहरू निम्न बमोजिम छन् :

- केन्द्र, जिल्लास्तर तथा वैदेशिक स्रोतबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमको प्रक्षेपित कार्यक्रम बजेट, सम्पत्ति र दायित्व हस्तान्तरण भइनसकेकाले आवधिक योजनामा समेट्न कठिनाई भएको छ।
- गांउपालिकाको स्थायी प्रशासनिक संरचनाको टुङ्गो लागिनसकेको अवस्थामा अन्तरिम संरचनाका आधारमा समष्टिगत एवं विषयगत चालू खर्च प्रक्षेपण गर्नु परेकाले यथार्थपरक बनाउन कठिनाई भएको छ।
- प्रदेश सरकार सञ्चालन ऐन जारी हुन बाकी नै रहेको, प्रदेशबाट स्थानीय तहमा निक्षेपण गरिने विषयको यकिन हुन नसकी यस आवधिक योजनाको कार्यक्षेत्रभित्र समेट्न नसकिएको।
- गांउपालीकाको तथ्यांक व्यवस्थापन पूर्ण रूपमा व्यवस्थित भै नसकेको हुनाले विषयगत कार्यालयहरूबाट उपलब्ध तथ्यांकहरूका आधारमा लक्ष्यहरूलाई यथार्थपरक बनाउन कठिनाई भएको छ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

परिच्छेद ३: लालभाडी गाँउपालिकाको आवधिक योजना

३.१ समग्र विकासका सिकाई, सवलपक्षहरु, अवसर, संभावनाहरु

लालभाडी गाँउपालिकाको समग्र वस्तुस्थितीको विश्लेषण विषयगत क्षेत्र अनुसार हालसम्म गरिएका विकास प्रक्रियाहरुको सिकाई, पालिकामा अवस्थित अवसरहरु र समग्र विकासका लागि संभावनाहरुको लेखाजोखा तलका तालीकाहरुमा उल्लेख गरिएको छ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१. आर्थिक विकास

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवल पक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
१. प्रमुख आर्थिक विवरण	<ul style="list-style-type: none"> ● उत्पादन, प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन गर्नु पर्ने ● आर्थिक वृद्धिका तत्कालीन तथा दिर्घकालीन क्षेत्रहरूको पहिचान सहित व्यवस्थित योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने ● आयतलाई निर्यातले विस्थापित गर्नु पर्ने ● वनजंगल तथा जडिवुटीको प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्याप्त स्रोत साधन को उपलब्धता ● पर्याप्त वनजंगल तथा जडिवुटि रहेका ● खाद्यन्न तथा तरकारीमा आत्मनिर्भरता ● कृषि तथा पशुपालनमा अनुभवी तथा दक्ष कृषकहरूको वाहुल्यता रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● आर्थिक वृद्धिदर बढाउन सकिने ● लगानीकर्ताहरू भित्र्याउन सकिने ● प्राविधिक सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधन बढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● उत्पादन तथा निकासि पैठारीको उपयुक्त व्यवस्थापन निती निर्माण गर्ने ● लगानी मैत्रि वातावरण सृजना गर्ने ● राजश्व संकलनलाई व्यवस्थित गर्ने ● वैदेशिक रोजगार तथा आंशिक बेरोजगारलाई स्थानीय व्यवसायमा आकर्षण गर्ने
२. भू-उपयोग तथा स्वामित्व	<ul style="list-style-type: none"> ● अव्यवस्थित बसोबासलाई व्यवस्थित गर्नु पर्ने ● बजारीकरणका लागि क्षेत्र निर्धारण र व्यवस्थापन गर्नु पर्ने ● आसिक सुकुम्बासलाई व्यवस्थापन गर्नु पर्ने ● भू-उपयोग तथा स्वामित्वमा महिलाहरूको समान हैसियत निर्धारण गर्नु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● भौगोलिक बनोट अनुसार भु-उपभोग तथा आफ्नो स्वामित्वमा रहन प्रसस्त उपलब्ध भएको ● निजी, सरकारी तथा सामुदायिक वनको स्वामित्व रहेको ● कृषि, वन तथा चरण क्षेत्रहरू उल्लेख्य रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● तालतलैया, सिमसार तथा नदिनालाले ओगटेको क्षेत्रलाई उत्पादनशिल प्रयोजनका लागि उपयोग गर्न सकिने ● ऐलानी जग्गालाई निर्धारित मापदण्ड बनाई उचित सदुपयोग सहित आम्दानी बढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● नीतिगत व्यवस्था सहित कृषिजन्य बांभो जमिनलाई उत्पादनशिल प्रयोगमा ल्याउने ● भुस्वामीत्वमा नरहेको जनसंख्यालाई जमिनको व्यवस्थापन सहित आर्थिक रुपमा सक्रिय बनाउने
३. कृषि तथा पशु विकास	<ul style="list-style-type: none"> ● परम्परागत खेती प्रणालीलाई आधुनिककरण गरिनु पर्ने ● उचित बजारिकरण र मुल्य निर्धारन हुनु पर्ने ● पशुपंछी तथा कृषिमा लाग्ने रोग तथा किराहरूको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने ● जैविक मलको प्रयोग तथा विषादि मुक्त अवस्था सृजन गरि माटोको उर्वरा शक्ति बढाउन व्यवस्था गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रसस्त खेति योग्य जमिन तथा उपयुक्त वातावरणको उपलब्धता ● माछा पालन र उत्पादन बढाउन उपयुक्त वातावरण ● सिंचाइका लागि प्रयाप्त पानीका स्रोतहरू ● पशुपालनका लागि घांस तथा चरणहरूको उपलब्धता 	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि जन्य उत्पादनमा वृद्धि सहित कृषकहरूको आर्थिक वृद्धिदर बढाउन सकिने ● लगानी कर्ताहरू भित्रयाउन सकिने ● असला, तिते तथा ट्राउट जस्ता माछाहरूको उत्पादन बढाउन सकिने ● खेती योग्य तर खेती नगरिएका जमिनहरूलाई प्रयोगमा ल्याउन सकिने ● वनजंगल तथा चरण क्षेत्रहरूलाई व्यवस्थित गरि व्यावसायिक पशुपंछी पालन गर्न सकिने ● लालभाडीका उत्पादनहरूलाई वाट्य वजारहरूमा प्रचार प्रसार सहित निर्यात 	<ul style="list-style-type: none"> ● उच्चत मुल्य र बजारिकरणको निती निर्माण गर्ने ● निर्वाह मुखि नभई निर्यात मुखि उत्पादन गर्ने ● खाद्यन्न लगायत अन्य वालीहरूको उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ● पशुपंछीजन्य उत्पादन वृद्धि, प्रोत्साहन र व्यावसायिककरण गर्ने ● संकलन तथा चिस्यान केन्द्रहरूको स्थापना र प्रवर्द्धन गर्ने ● अग्र्यानिक खेती प्रवर्द्धन, रासायनिक र विषादि मुक्त अभियान संचालन गर्ने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवल पक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
			गर्न सकिने	
४. पर्यटन विकास	<ul style="list-style-type: none"> ● महत्वपूर्ण पर्यटकिय क्षेत्रहरूमा पर्यटन पूर्वाधार विकास गरिनु पर्ने ● पर्यटकिय क्षेत्रहरूको वारेमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा तथा प्रचार प्रसार गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रसस्त धार्मिक तथा पर्यटकिय क्षेत्रहरू भएको ● अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्य सहितका मनोरम तथा ऐतीहासिक क्षेत्रहरू रहेको ● भु वनौट तथा वातावरणीय विविधता सहितका पर्यटन स्थलहरू रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● आर्थिक वृद्धि बढाउन सकिने ● आन्तरिक तथा वाह्य पर्या-पर्यटन भित्राउन सकिने ● फालोट लामपोखरी र लालिगुरांस क्षेत्रलाई व्यवस्थित गरि पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्यटन सम्बन्धि निती कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्थापन गर्ने ● पर्यटकिय गन्तव्यहरूलाई प्राथमिकरण सहित पूर्वाधार विकास गर्ने ● पर्यावरणीय पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने ● होटल, रिसोर्ट, होमस्टे सहित पर्यटकिय सेवा सुविधाहरूको वृद्धि गर्ने
५. उद्योग, व्यापार तथा बैकिङ्ग	<ul style="list-style-type: none"> ● लगानीको वढावा तथा लगानी मैत्री वातावरण सृजना गरिनु पर्ने ● विषय विज्ञताको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने ● वित्तीय साक्षरता वृद्धि गरिनु पर्ने ● लघु वित्तीय बैकरुले आन्तरिक पुजी पलायन गर्ने अवस्थाको अन्त्य गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● साना, मझौला तथा घरेलु उद्योगहरू संचालनमा रहेको ● दुइ वटा बैक मार्फत बैकिङ्ग कारोवार संचालनमा रहेको ● चार वटा वढाहरूमा स्थानीय वजार र व्यापारिक केन्द्र रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● उद्योग, व्यापार तथा बैकिङ्ग सेवा विस्तार गर्न इच्छुक लगानी कर्ता तथा बैकहरू भित्राउन सकिने ● उद्योग तथा व्यापार प्रवर्द्धन सहित बैकिङ्ग कारोवार वढाउन सकिने ● फलैचामा रहेको सुनखानी उत्खनन तथा प्रयोगमा ल्याउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● उद्योग, व्यापार, बैक तथा सहकारी प्रवर्द्धनको लागि प्रस्ट निती कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्थापन गर्ने ● उद्योगहरूको स्तरिकरण, दर्ता सहित व्यवस्थापन गर्ने ● कृषि, वन तथा पशुमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना र स्तरोन्नती गर्ने ● खनिज तथा इन्धनको सहि उत्खनन गर्न निती तथा समन्वयको वातावरण निर्माण गर्ने

२. सामाजिक विकास क्षेत्र

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
---------------	----------	------------	---------	------------

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरु	सिकाईहरु	सवलपक्षहरु	अवसरहरु	संभावनाहरु
१. शैक्षिक तथा मानव संसाधन विकास	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालय क्षेत्रलाई पूर्ण रुपमा गैरराजनीतिक क्षेत्रको रुपमा घोषणा गरिनु पर्ने ● शिक्षक तथा कर्मचारीहरुमा विषयगत, सामाजिक तथा मनोवैज्ञानीक विज्ञता अभिवृद्धि गर्नु पर्ने ● शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मिलाउनु पर्ने ● प्रत्येक विद्यालयमा न्यूनतम रुपमा छात्र तथा छात्रा शौचालय, विज्ञान प्रयोगशाला, पुस्तकालय, प्रतिक्षालय, छात्राहरुकोलागि चेन्जिंग रुम, स्वच्छ पिउने पानी, खेलकुद परिसर, सभा कक्ष रहनु पर्ने ● स्थानीय पाठ्यक्रम, ईन्टरनेट सुविधा (अध्ययन प्रयोजनको लागि मात्र) नियमित अतिरिक्त कृयाकलापहरु हुनु पर्ने ● शिक्षण कृयाकलापमहरुमा अभिभावकको संलग्नता हुनु पर्ने ● बाल मैत्री शैक्षिक वातावरण वन्नु पर्ने ● नियमित रुपमा अभिभावक, शिक्षक, विद्यार्थीहरु र जनप्रतिनिधी अन्तरक्रिया कार्यक्रम गरिनु पर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● सवैलाई पायक पर्ने गरि सामान्य भौतिक पूर्वाधार तथा मानवीय स्रोत सहितका विद्यालयहरुको उपलब्धता ● विद्यालय भर्ना कार्यक्रम संचालनमा रहेको ● विद्यालयहरुमा भर्नादर उच्च रहेको ● निशुल्क शिक्षा, छात्रवृत्ति आदिको नीतिगत व्यवस्था भएको ● विद्यालय व्यवस्थापन समितिहरुको व्यवस्था भएको ● पाठ्यपुस्तक लगायतका शैक्षिक सामग्रीहरुको उपलब्धता ● अतिरिक्त कृयाकलापमा वृद्धि ● बालविकास केन्द्रहरु संचालनमा रहेका ● शिक्षा क्षेत्रमा सरकारी तथा नीजि क्षेत्रहरुको प्रयाप्त लगानी 	<ul style="list-style-type: none"> ● सार्वजनिक विद्यालयहरुलाई समावेशी विद्यालयमा रुपान्तरण गर्न सकिने र समावेशी शिक्षा लागु भएको अवस्था सृजना गर्न सकिने ● गांउपालिकालाई पूर्ण विद्यार्थी भर्ना भएको पालिकाको रुपमा घोषणा गर्न सकिने ● ९० प्रतिशत भन्दा बढी विद्यार्थीहरुले सोचेको उत्कृष्ट नतीजा ल्याउन सक्ने ● विद्यालयहरु बालबालिकाको आकर्षणको केन्द्र हुन सक्ने ● जीवनयोगी तथा व्यावहारिक शिक्षा लागु गर्न सकिने ● गरिव, दलित समुदायका विद्यार्थीहरुले आत्म सम्मान र गौरव बोधका साथ अध्ययन गर्न सक्ने र जातीय विभेद अनत्यको आधार तयार गर्न सकिने ● विद्यालयहरु अपांगता मैत्री वा सवैका लागि हुने वातावरण तयार गर्न सकिने ● प्राविधिक सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधन बढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● नीतिगत व्यवस्था सहित समावेशी शिक्षा लागु गर्ने ● संभावित विद्यालयहरुमा प्राविधिक शिक्षा संचालन गर्ने ● विद्यालयहरुमा पहुँच वृद्धि गरि सवैका लागि विद्यालयमा रुपान्तरण गर्ने ● विद्यालयहरुमा खानेपानी, शौचालय सहितका लैगिक एवं अपांगता मैत्री संरचनाहरु निर्माण गर्ने ● शैक्षिक सामग्रीहरु, लचिलो पाठ्यक्रम तथा व्यवहारिक परीक्षा प्रणालीहरु संचालन गर्ने ● विद्यार्थीको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी परिपुर्ति गर्ने ● शिक्षक तालीमको व्यवस्था गर्ने
२. स्वास्थ्य तथा पोषण	<ul style="list-style-type: none"> ● सवै वडाहरुलाई इकाई निर्धारण गरी स्वास्थ्य संस्थाहरु स्थापना गरिनु पर्ने ● स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई पहुँच योग्य जस्तै अपांगता, बाल, लिंग मैत्री बनाई सवैका लागि सहज वातावरण श्रृजना गरिनु पर्ने ● स्वास्थ्य संस्थाहरुमा तालीम प्राप्त र दक्ष जनसक्तिको व्यवस्था गरिनु पर्ने ● स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम लागु गरिनु पर्ने ● विशेषज्ञ सेवा सहितको अस्पताल संचालन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● भौतिक पूर्वाधार सहितका ५ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु संचालनमा रहेको ● सवै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा बर्थिङ सेन्टर संचालनमा रहेको ● गांउघर लिकनिक, खोप सेवा, महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवक कार्यक्रम नियमित र प्रभावकारी रहेको ● औषधीको आपूर्तीको राम्रो व्यवस्था भएको ● पोषण सुधारका लागि बहुक्षेत्रीय पोषण 	<ul style="list-style-type: none"> ● दिगो विकास लक्ष्यले निर्धारण गरे अनुसार मातृशिशु बाल मृत्युदर, सर्ने वा नसर्ने रोगको प्रकोप कायम गर्न सकिने ● स्वास्थ्य सेवा तथा भौतिक पूर्वाधारहरुको सवलीकरण गरेर गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने र लालभाडी पालिकावासीको समय तथा श्रोतको वचत गर्न सकिने ● स्वास्थ्यमा भईरहेको खर्चको ठुलो हिस्साको वचत गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● आपतकालिन उद्धार संयन्त्र निर्माण गर्ने ● एउटा स्वास्थ्य संस्थालाई सुविधायुक्त अस्पतालमा रुपान्तरण गर्ने ● संचालित सेवा प्रवाहहरुलाई व्यवस्थित गर्दै गुणस्तरीय सेवाहरुमा रुपान्तरण गर्ने ● स्वास्थ्यकर्मीहरुको क्षमता अभिवृद्धि सहित आधुनिक प्रविधियुक्त सेवाहरुको व्यवस्थापन गर्ने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रयोगशाला, आवश्यक औजार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● कार्यक्रम लागु भएको ● सहरी स्वास्थ्य लिकनिक संचालनमा रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● संभावित रोग मुक्त जस्तै कुष्ठरोग विहिन गांउपालीका घोषणा गर्न सकिने ● प्रदेस तथा संघिय सरकारको सहकार्यमा सुविधा सम्पन्न अस्पतालको स्थापना गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी र परिणाममुखि बनाउन तथा जनसहभागिता वढाउन सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने
४. खाने पानी तथा सरसफाई	<ul style="list-style-type: none"> ● पिउने पानीको स्वच्छता र शुद्धता मापदण्ड सहित निर्धारण गरिनु पर्ने ● सवैलाई स्वच्छ, सुरक्षित र शुद्ध खानेपानीको उपलब्धता गराउनु पर्ने ● सरसफाई सम्बन्धि समितिहरूको कामकारवाहि तथा व्यवस्थापकिय पक्षहरूको सुधार गरिनु पर्ने ● सरसफाई क्षेत्रमा गरिने सुधारका प्रयासहरूलाई निरन्तरता दिइनु पर्ने ● सरसफाई क्षेत्रमा निर्धारित उद्देश्यहरूको प्राप्तीका लागि पालीका तथा वडा स्तरसम्म समितीहरूको उपस्थिती सहित ससक्तिकरण र सक्रियता वढाइनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रयाप्त मात्रामा पानीका स्रोत तथा मुहानहरू रहेको ● प्राय सवै परिवारहरूका लागि पानीको पहुँच सुनिश्चित भएको ● खानेपानीका लागि योजनाहरू संचालनमा रहेको ● समय समयमा सरसफाई अभियानहरू संचालन हुने गरेको ● वजार क्षेत्रहरूमा फोहोर व्यवस्थापनका लागि डस्टविनहरूको व्यवस्थापन भएको ● अधिकांश घरहरूमा मानव मलमुत्र व्यवस्थापनका लागि शौचालय रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● परिष्कृत स्वास्थ्य तथा सरसफाई पुर्ण रुपमा लागु गराई नमुना गांउपालीका वन्न सकिने ● स्वच्छ, सुरक्षित र शुद्ध खानेपानी उद्योग संचालन गरि आयआर्जन तथा रोजगारीको स्रोत सृजना गर्न सकिने ● पुर्ण सरसफाई उन्मुख गांउपालीका घोषणा गर्न सकिने ● स्वास्थ्य तथा सरसफाई लाई प्रवर्द्धन गरि जनताको स्वास्थ्य अवस्थामा आमूल परिवर्तन गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रत्येक घरमा धारा तथा सार्वजानीक स्थलहरूमा खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ● सार्वजानीक स्थलहरूमा पानीको उपलब्धता सहितका शौचालय को व्यवस्था गर्ने ● प्रत्येक टोलहरूमा हप्ताको एक दिन सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने ● पानी शुद्धिकरण, शौचालय प्रयोग, फोहोर व्यवस्थापन आदिका लागि जनचेतना मुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
५. महिला बालबालीका तथा सामाजिक समावेशीकरण	<ul style="list-style-type: none"> ● वचत योजना सहितको महिला संजाल सवै वडाहरूमा विस्तार गरिनु पर्ने ● अपांगता भएका व्यक्तिहरूको समुहलाई ससक्तिकरण गरि सक्रियता वढाउनु पर्ने ● शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार, स्वरोजगार, पुर्नस्थापना तथा अर्थपुर्ण सहभागिताको पुर्ण पहुँच का लागि नीतिगत व्यवस्था सहित कार्यक्रमहरू तय गरिनु पर्ने ● जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनु पर्ने ● समताको सिद्धान्त अनुरूप स्रोत व्यवस्थापन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● अधिकांस स्थानमा महिलाहरूको संञ्जाल बनेको ● महिला सहकारी संस्थाहरू सञ्चालन तथा वचत समेत गरी परिचालन गर्ने गरेका ● महिला, बालबालिका तथा अपांगता भएका र जेष्ठ नागरिकको वास्तविक तथ्यांक रहेको ● कार्यक्रम सन्चालन गर्नको लागि कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको ● सामाजिक शशक्तिकरणको क्षेत्रमा काम गर्नको लागि कानुनी आधार बनेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● समावेशी विकास सहितको समावेशी समाज निर्माण गर्न सकिने ● सवै वर्गहरूको ससक्तिकरण सहित विकासमा सवैको सहभागिता र योगदान वढाउन सकिने ● मानव अधिकार सम्बन्धि विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि, संभौता तथा प्रतिबद्धता पालना भएको अवस्था सुनिश्चित गर्न सकिने ● सामाजिक विभेदको अन्त सहित सामाजिक न्याय प्रत्याभुती गर्न सकिने ● सवै नागरिकहरूलाई उत्पादनमुलक मानव संसाधनको रुपमा परिवर्तन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> ● उपभोक्ता वा प्रयोगकर्ता मैत्री संरचना निर्माण तथा परिवर्तन गर्ने ● बहिष्करणमा परेका वा पछाडि पारिएका वर्गहरूको अर्थपुर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ● सञ्जालहरूको निर्माण, अध्यावधिक गरि ससक्तिकरण गर्ने ● सेवा प्रदायक तथा सेवाग्राही विचको दुरी घटाउन सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ● विभिन्न वर्गहरूको अधिकार सुनिश्चितताका लागि मानव

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
		<ul style="list-style-type: none"> अपांगता भएका व्यक्तिहरूको संञ्जाल बनेको 	सकिने	अधिकारहरूको प्रवर्द्धन गर्ने
६. युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन	<ul style="list-style-type: none"> तालीम केन्द्रहरूको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने खेल मैदानहरूको व्यवस्था र स्तरोन्नती गरिनु पर्ने प्रशिक्षकहरूको व्यवस्था गरिनु पर्ने मनोरञ्जनका लागि स्थान र साधनहरूको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा विभिन्न ल्कवहरूको गठन गरि खेलकुदका कार्यक्रमहरू संचालन हुने गरेको खेलकुदमा युवाहरूको रुची र आकर्षण उल्लेख्य रहेको तालीम प्राप्त खेलाडिहरूको उपलब्धता रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> भलिबल, व्याडमिन्टन, चेस जस्ता क्षेत्रमा उत्कृष्टता हासिल गर्न सकिने गायन तथा नृत्यको क्षेत्रमा कलाकारहरू उत्पादन गर्न सकिने किसोर किसोरीहरूलाई खेल मनोरञ्जनका माध्यामबाट कुलतजन्य व्यवहारबाट बाहिर ल्याउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> कवडहल निर्माण गर्ने विद्यालय लगायत विभिन्न स्थानहरूमा खेलकुद स्थल मैदानहरूको निर्माण तथा स्तरोन्नती गर्ने खेलकुद तथा मनोरञ्जन प्रतियोगिताहरूको आयोजना गर्ने वालवालीका ल्कव तथा युवा ल्कवहरू मार्फत खेलकुद तथा मनोरञ्जनका कार्यक्रमहरू व्यवस्थित गर्ने
७. कला भाषा तथा संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> मातृ भाषा (वसोवास प्रकृतिको आधारमा स्थानीय भाषा) मा पठनपाठनको व्यवस्था गरिनु पर्ने कृसंस्कार र अन्धविश्वासहरूलाई निरुत्साहित र परिमार्जन गरिनु पर्ने भाषा र संस्कृतिको विकास र संरक्षणमा लगानी र जगेर्ना गरिनु पर्ने बहुभाषिक तथा बहुसांस्कृतिक परंपरालाई विविधताको रूपमा स्वीकार्दै प्रवर्द्धन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> बहुभाषिक, बहुजातीय, बहुसांस्कृतिक जनसमुदाय वसोवास गर्ने गरेको बहुभाषिक, बहुजातीय, बहुसांस्कृतिक जनसमुदाय बीच एक अर्कालाई सम्मानको दृष्टिले लिने परंपरा कायम रहेको आपसी सदभाव र मेलमिलापको वलियो वातावरण निर्माण भएको 	<ul style="list-style-type: none"> ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूलाई पर्यटकिय आकर्षणको रूपमा विकास गर्न सकिने भषा, कला, साहित्य समिति निर्माण गर्न सकिने बहुभाषिक शब्दकोष निर्माण गर्न सकिने ऐतिहासिक तथा पुरातत्व विषयहरूमा अध्ययन अनुसन्धान गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> कला तथा सांस्कृतिक संरक्षण तथा प्रवर्द्धन विभागको स्थापना गर्ने कला भाषा तथा संस्कृति प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने ६ वटै वडाहरूमा सांस्कृतिक समुहहरूको निर्माण गर्ने सांस्कृतिक सम्पदाहरूको जगेर्ना गर्ने संग्रालयको स्थापना गर्ने
८. शान्ती तथा सुरक्षाको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षा निकायहरूमा जनशक्तिको वृद्धि गरिनु पर्ने शान्ती सुरक्षा सम्वन्धि नीति नियम र ठोस योजनाहरू निर्माण गरिनु पर्ने हिंसात्मक गतिविधिहरूको अन्त्य सहित जनमासमा सुरक्षित अनुभुतीको अवस्था श्रृजना गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> सवै वडाहरूमा सुरक्षा निकायको व्यवस्था गरिएको सवै स्थानहरूमा शान्ती सुरक्षाको अवस्था कायम रहेको धार्मिक एवं परंपरागत विश्वासको कारण शान्ती सुरक्षाको अवस्थामा थप सहयोग पुगेको 	<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षा निकायहरूको प्रभावकारी परिचालन गर्न सकिने विभिन्न सामुदायिक संगठन र सुरक्षा निकायहरू बीच वलियो सम्वन्ध स्थापित गर्न सकिने सुदृढ शान्ती सुरक्षाको अवस्था कायम गरि जनसमुदायमा सुव्यवस्थाको 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरमा अवस्थित विभिन्न समुहहरूलाई शान्ती सुरक्षाको वारेमा प्रवोधिकरण गर्ने शान्ती सुरक्षा कायम र प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत व्यवस्था निर्माण गर्ने सुरक्षा निकाय र जनसमुदाय विच आपसी सहयोग र सदभाव बढाउने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
			प्रत्याभुती गर्न सकिने	<ul style="list-style-type: none"> मुस्कान सहितको सुरक्षा कर्मी कार्यक्रम लागु गर्ने, प्रवर्द्धन गर्ने

३. वन तथा वातावरणीय क्षेत्र

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
१. वन क्षेत्रको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> उपयुक्त खाली भुभागमा वृक्षारोपण गरिनु पर्ने वन क्षेत्रको उचित व्यावस्थापन रेखदेख संरक्षणमा जोड दिनु पर्ने बहुमुल्य ढलापडा रुख तथा वनस्पतशीहरू नितीगत समस्याका कारण सडेर जाने भएकोले व्यवस्थित गरिनु पर्ने जैविक तथा सामुदायिक वनहरूको संरक्षण गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त वन क्षेत्र भएको वृक्षा रोपणका लागि प्रसस्त खाली जमीन भएको प्राकृतिक रूपमा उपयुक्त उर्भर भुमी भएको बहुमुल्य वनस्पती तथा जडिवुटी पर्याप्त मात्रामा पाइने वातावरण र सुन्दर राख्न सहयोग पुगेको 	<ul style="list-style-type: none"> बहुमुल्य वनस्पती तथा जडीवुटि प्रसोधन तथा निकासी गरी आर्थिक रूपमा सभल वन्न सकिने वातावरण तथा पर्यावरण सन्तुलन हुने भएकोले स्वास्थ्य लाभ वन जंगलको उचित प्रयोग गरी पशुपालन तथा कृषी वाट आर्थिक लाभ गरी अत्म निर्भर वन्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> वातावरण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने खाली भुभागहरूमा वृक्षारोपण गर्ने वन क्षेत्रहरूको उचित संरक्षण प्रवर्द्धन सहित हरियाली क्षेत्र निर्माण गर्ने वन जन्य सम्पदाहरूको उचित प्रयोग औद्योगिकरण तथा निर्यात प्रवर्द्धन गरि आयस्रोतमा रुपान्तरण गर्ने
२. जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोत पर्याप्त भएकोले उचित व्यावस्थापन गरिनु पर्ने आवश्यकन्दा बढि मोटर वाटो स्काईभेटर प्रयोगको कारण पानीका मुहान पोखरी सुक्दै गएका हुनाले संरक्षण गरिनु पर्ने पानीका मुहान व्यक्तिको जग्गा धनी प्रमाण पत्रमा पर्ने हुदा खानेपानी विस्तारमा समस्या रहेको हुनाले उचित व्यवस्थापन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्र पर्याप्त मात्रामा भएको स्वच्छ पिउने पानीका मुहानहरू प्रसस्त भएको ऐतीहासीक पर्यटकीय क्षेत्र विभिन्न ताल, पोखरीहरू आदी जलाधार क्षेत्र भएको खोलानाला लाई उचित प्रयोग गरी विद्युत उत्पादन गर्न सकिने घर घरमा स्वच्च खानेपानी कृषी क्षेत्रमा सिचाईको लागि आवश्यक जलक्षेत्र भएको 	<ul style="list-style-type: none"> जलस्रोतको उचित व्यावस्थापन गर्न सकिए घरघरमा स्वच्च खानेपानी पुर्याउन सकिने पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने कृषी उत्पादन बढाउन सकिने विद्युत उत्पादन पढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> उपलब्ध जलस्रोतहरूको उच्चतम उपयोग गर्ने जलाधार क्षेत्रहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने पर्यटकिय क्षेत्रका रूपमा रुपान्तरण गर्ने
३. जैविक विविधता र वातावरणीय सेवा	<ul style="list-style-type: none"> उपयुक्त वातावरण भएतापनी दुर्लव वन्यजन्तु तथा बहुमुल्य जडीवुटिको समुचीत संरक्षण गर्न नसकीएकोले उपयुक्त व्यवस्था गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> दुर्लव वन्यजन्तुको सुचीमा रहेका रेडपाण्डा, डाफे, भिर मौरी, तिते माछा जस्ता जैविक विविधता रहेका संपदाको वासस्थान रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> जैविक विविधता लाई पुर्ण रूपमा संरक्षण गर्न सके पर्यटनमा वृदि हुने बहुमुल्य जडीवुटि प्रसोधन र निकाशी वाट अर्थिक लाभ हुने 	<ul style="list-style-type: none"> अवैध रूपमा चोरी सीकारी निकासीलाई नियन्त्रण गर्ने जैविक विविधताको उचित संरक्षण तथा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
४. विपद् जोखिम व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> आगलागी नियन्त्रणको लागि दमकलको व्यवस्थापन गर्न पर्ने जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतीक रुपमा हुन आउने विपत्ति वन जडगल जलस्रोत सम्पदाका कारण कम भएको विपद् परि आएमा विपद् बाट बच्नका लागि उपयुक्त स्थानहरू पर्याप्त मात्रामा भएको 	<ul style="list-style-type: none"> विपद् पुर्वानुमान सम्वन्धि सुचना सम्प्रेषणको व्यवस्था गर्न सकिने जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान सहित जोखिम न्यूनीकरणको व्यवस्था गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> जोखिम व्यवस्थापनका लागि क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्वन्धि कार्यविधी तयार गर्ने जोखिम न्यूनीकरणका लागि विभिन्न सामाग्री तथा उपकरणहरूको व्यवस्था गर्ने

४. भौतिक विकास

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
१. यातायात पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> सडक मापदण्ड अनुरूप सडकहरूको निर्माण तथा स्तरोन्नती गरिनु पर्ने नियमित रुपमा सडकहरूको मर्मत संभार गरिनु पर्ने सवै वडाहरूलाई सडक सञ्जाल सँग जोडेर सडकको स्तरोन्नती गर्नुपर्ने हिउद तथा वर्षा याम सवैमा यातायात संचालन गरिने अवस्था सृजना गरिनु पर्ने जनसहभागिता र श्रमदान वृद्धिको नीति अवलम्बन गरिनु पर्ने वांकी रहेका पक्की पुलहरू निर्माण गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न सडकहरूको संरचना निर्माण भई स्तरोन्नतीको क्रममा रहेका गाउँपालिकासम्म पुग्ने सडक ग्राभेल तथा स्तरोन्नती हुँदै गरेको 	<ul style="list-style-type: none"> पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि पूर्वाधार विकास हुन सक्ने कृषि उत्पादन र वजारीकरणका लागि सहयोग पुग्न सक्ने मध्य पहाडी लोकमार्गले सवै वडाहरूलाई आवतजावत, व्यापार प्रवर्द्धन, ढुवानी, स्वास्थ्य तथा प्रेषणमा सहज हुन सक्ने मध्य पहाडी लोकमार्ग स्तरोन्नतीका लागि संघीय र प्रदेश सरकारबाट सहयोग हुन सक्ने 	<ul style="list-style-type: none"> सडक संजाल विस्तार र स्तरोन्नती गर्ने पक्की पुलहरूको निर्माण गर्ने वृक्षारोपन सहित हरियाली सडकहरूमा परिवर्तन गर्ने जनसहभागिता र श्रमदान वढाउने सडक मापदण्डका लागि नीतिगत व्यवस्था र कार्यान्वयन गर्ने पर्यटकिय क्षेत्रहरूमा प्राथमिकता सहित यातायात पूर्वाधार वृद्धि गर्ने
२. विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> पर्याप्त मर्मत संभारको व्यवस्था मिलाइनु पर्ने दक्ष जनशक्तिहरूको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने विद्युत खम्बाहरू व्यवस्थित गरिनु पर्ने मापदण्ड अनुसारका उपकरणहरू उपलब्ध गराइनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> प्रयाप्त जल सम्पदा रहेको कावेली ए र वि जस्ता राष्ट्रिय स्तरका हाइड्रो संचालनमा भएको राष्ट्रिय वितरणलाईन बाट प्रसारण हुन थालेको वैकल्पिक उर्जाको रुपमा सोलार उर्जाको प्रयोग हुन थालेको 	<ul style="list-style-type: none"> उपलब्ध जल सम्पदाको आधारमा थप परियोजनाहरू संचालन गर्न सकिने वैकल्पिक उर्जाका लागि अरु संभावनाहरूको अध्ययन गरी आयस्रोत वढाउन सकिने कृषि तथा उद्योग संचालन र उर्जाको प्रयोगमा वढावा गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> वाकी घरधुरीहरूमा विद्युत विस्तार गर्ने विद्युत प्रसारण व्यवस्थापन र खम्बाहरूको स्तरोन्नती गर्ने मर्मत संभार र उपकरण व्यवस्थापनका लागि निजी क्षेत्रलाई समेत आकर्षण गर्ने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
		<ul style="list-style-type: none"> अधिकांस स्थानहरूमा विद्युतको पहुँच रहेको 		<ul style="list-style-type: none"> दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने सोलार उर्जा प्रवर्द्धन गर्ने विद्युत चुहावत रोक्ने
३. संचार तथा प्रविधि	<ul style="list-style-type: none"> संचार टावर वढाइनु पर्ने इन्टरनेट सुविधाको पहुँच वढाउनु पर्ने प्रविधि विज्ञहरूको उत्पादन र व्यवस्थापन गरिनु पर्ने प्रविधि मैत्री संस्थाहरूको विकास गरिनु पर्ने अत्याधुनिक प्रविधिहरू भित्राउनु पर्ने सवै जनताहरूमा सुचनाको हक सुनिश्चित गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> सवै जसो जनताहरूमा मोबाइल प्रविधि र यसको वढदो प्रयोग रहेको पंजिका कार्यक्रम व्यवस्थित र प्रविधि मैत्री भएको धेरै जसो कार्यालय, शिक्षण संस्थाहरूमा इ हाजिरी व्यवस्था गरिएको विभिन्न किसिमका मोबाइ एप्सहरूको प्रयोग हुने गरेको 	<ul style="list-style-type: none"> अप्टिकल फाइबर विछाउन सकिने मोबाइल टावरलाई व्यवस्थित गरी भरपर्दो संचार सेवा उपलब्ध गराउन सकिने सफ्टवेयर निर्माण र उचित प्रयोगमा ल्याई सुचनाहरूलाई व्यवस्थित र अध्यावधिक गर्न सकिने विभिन्न प्रविधिहरूको प्रयोग गरी जनताहरूलाई सुचनाको हक प्रवर्द्धन तथा सुसुचित गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> सरकारी कार्यालयहरू, शिक्षण संस्थालाई प्रविधि मैत्री बनाउने इन्टरनेट सुविधा सवै वडाहरूसम्म उपलब्ध गराउने गाउँपालीकामा सर्भर स्थापना र व्यवस्थित गर्ने जि पि एस प्रणालीलाई व्यवस्थित प्रयोगमा ल्याउने सुचना ब्लकहरू निर्माण गरी गाउँपालीकाको सर्वत्र चिनारी वढाउने
४. आवास तथा भवन	<ul style="list-style-type: none"> प्रकोप प्रतिरोधी जस्तै भुकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणमा जोड दिनु पर्ने प्रविधि मापदण्ड अनुसार भवनहरू निर्माण गरिनु पर्ने सार्वजनिक भवनहरू अपांगता मैत्री बनाइनु पर्ने एकिकृत वस्ती विकासमा जोड दिइनु पर्ने आवास तथा कृषि एवं उद्योग क्षेत्र निर्धारण गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> सवै मानिसहरूलाई वस्नका लागि भवनहरूको उपलब्धता रहेको सामान्य आवश्यकता परिपुर्तिका लागि सार्वजनिक भवनहरू रहेका धेरै जसो स्थानहरूमा आवास क्षेत्रका रूपमा वस्तीहरू रहेका वसोवासयोग्य भुभागहरू रहेको व्यवसायिक अवसरहरू तथा वजारयोग्य क्षेत्रहरू रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> आवास तथा कृषि एवं उद्योग क्षेत्र निर्धारण गर्न सकिने एकिकृत वस्ती विकासको नीतिगत व्यवस्था सहित शुरुवात गर्न सकिने वजारीकरणको व्यवस्था गर्न सकिने सार्वजनिक भवनहरूलाई अपांगता वा प्रयोगकर्ता मैत्रीमा रूपान्तरण गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> भवन निर्माण आचार संहिता लागु गर्ने एकिकृत वस्ती विकासको नीतिगत व्यवस्था सहित शुरुवात गर्ने आवास तथा कृषि एवं औद्योगिक क्षेत्रहरू पृथकिकरण र निर्धारण गर्ने वस्ती तथा वजार विकास कार्यक्रम लागु गर्ने

५. संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
१. संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> जनतालाई जिम्मेवारी र उत्तरदायी बनाउने व्यवस्था गरिनु पर्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा जोड दिइनु 	<ul style="list-style-type: none"> आवश्यकता अनुसारका संगठनहरू गठन भएको सेवा प्रवाहमा सकृयता वढदै गएको 	<ul style="list-style-type: none"> राजनैतिक, सामाजिक एवं सामुदायिक संगठनहरूलाई विकासका गतिविधिहरूमा अपनत्व वढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> संगठनात्मक सुदृढिकरणका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने संगठन विकास र प्रवर्द्धनका लागि

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
	<ul style="list-style-type: none"> पने सांगठनिक नीतिगत व्यवस्था सहित कर्तव्य र अधिकार निर्धारण गरिनु पर्ने मानव संसाधनका लागि प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> जनचेतनाको स्तरमा क्रमश वृद्धि हुदै गएको नीतिगत व्यवस्थाहरू निर्धारण भएको 	<ul style="list-style-type: none"> वैदिक सम्पदाको संरक्षण गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> गोपि अन्तर्क्रियाहरू संचालन गर्ने वैदिक तथा क्षमता विकासमा जोड दिने
२. सेवा सुविधा संचालन र व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> सेवा प्रदायक र सेवाग्राही बीच उचित सम्वन्ध स्थापीत हुनु पर्ने उपलब्ध सेवाहरूका वारेमा सवैलाई जानकारी हुनु पर्ने सेवाहरूमा सवैको समान पहुंच सुनिश्चित हुनु पर्ने उपलब्ध सेवाहरूमा सेवाग्राहीको विश्वासनियता रहनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> आवश्यकताका आधारमा सेवा प्रदायक संस्थाहरूको व्यवस्था भएको सेवा प्रदायक संस्थाहरूले प्रवाह गर्ने सेवाहरू व्यवस्थित हुदै गएको नीतिगत व्यवस्थाहरू रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> गुणस्तरीय सेवाबाट जनताहरू लाभान्वित हुन सक्ने शिक्षा, स्वास्थ्य तथा आर्थिक उन्नती क्षेत्रहरूको प्रवर्द्धन हुन सक्ने पालीकाका काम कार्यवाहि प्रति जनताहरूको विश्वास बढन सक्ने 	<ul style="list-style-type: none"> सेवा प्रदायक निकायहरूको सशक्तिकरण गर्ने उपलब्ध सेवाहरूका वारेमा जनताहरूलाई सुसुचित गर्ने सेवाका क्षेत्रहरूलाई आवश्यकताका आधारमा वृद्धि गर्ने सुलभरूपमा सेवाहरू उपलब्ध गराउने
३. संस्थागत सम्वन्ध र नागरिक संगठन	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य अनुरूप कार्य संचालन गरिनु पर्ने चेतना उचित शिक्षाका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनु पर्ने भौगोलिक विकटता अनुरूप सवैलाई समेटने गरि सांगठनिक व्यवस्था रहनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न नागरिक संगठनले लालभाडी गा पा मा जनता लाई सेवा दिइरहेका विद्यमान संस्थाहरू र नागरिक संगठनहरूबीच सुमधुर सम्वन्ध कायम रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> समस्या समाधान गर्न सहज अवस्था सृजना हुन सक्ने संस्थाहरू तथा नागरिक संगठन मार्फत जनताहरूलाई विविध विषयहरूमा सुसुचित तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> नागरिक संगठनहरूको विस्तार तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने संगठनहरूबीच आपसी सम्वन्ध, समन्वय र सहकार्यका लागि वातावरण सृजना गर्ने विकासका गतिविधिहरूमा नागरिक संगठनहरूको सहभागितामा वृद्धि गर्ने
४. ऐन, नीति, नियम र कार्यप्रणाली	<ul style="list-style-type: none"> बनेका नीतिगत व्यवस्थाहरूको आवश्यकता अनुसार कार्यान्वयन गरिनु पर्ने सवै जनताहरूलाई विद्यमान नीतिगत व्यवस्थाहरूका वारेमा जानकारी गराइनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> केही ऐन, नीति, नियम स्पष्ट रूपमा बनेको सवै तहलाई समेट्ने आँकलन गरिएको समावेशी ऐन नियम बनेको 	<ul style="list-style-type: none"> जनतालाई सुशासनको अनुभूति दिलाएको अवस्था सृजना गर्न सकिने सामाजिक एकता र पद्धती स्थापन गर्न सकिने कार्यक्रम तथा योजना हरु कार्यान्वयन गर्न सहज हुने 	<ul style="list-style-type: none"> आवश्यकता अनुसार नीतिगत व्यवस्था निर्माण तथा परिमार्जन गर्ने भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्ने नीतिगत व्यवस्थाहरूका वारेमा सुसुचित गर्ने सुशासन कायम गर्ने

६. वित्तिय व्यवस्थापन

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरू	सिकाईहरू	सवलपक्षहरू	अवसरहरू	संभावनाहरू
१. गार्हस्थ्य उत्पादन	<ul style="list-style-type: none"> नीति, नियम र कार्यक्रमहरू मार्फत स्रोतहरूको सहि प्रयोग गरिनु पर्ने वैज्ञानिक प्रणाली तथा वजारीकरणमा जोड दिइनु पर्ने दक्ष जनसक्ति उत्पादन र व्यवस्थापन गरिनु पर्ने उत्पादन वृद्धिलाई प्राथमिकतामा राखिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> जडिवुटी, अलैची तथा अन्य कृषिजन्य उत्पादनका स्रोतहरू प्रयाप्त रहेको जलस्रोत र उत्पादनको संभावन रहेको पर्यटकिय प्रवर्द्धन मार्फत स्रोत वृद्धिको संभावना रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> आर्थिक समृद्धि सहित आत्मनिर्भरता कायम गर्न सकिने विकासका गतिविधिहरूमा तिव्रता दिन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> उपलब्ध स्रोतहरूको उचित व्यवस्थापन सहित ग्राहस्थ्य उत्पादन वृद्धि गर्ने ग्राहस्थ्य उत्पादन वृद्धिका लागि नीतिगत निर्णय, रणनीति तथा कार्यनीतिहरू तय गर्ने
२. आन्तरिक राजश्व	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक राजश्वका स्रोतहरू निर्धारण गरि नीतिगत व्यवस्था गरिनु पर्ने राजश्व तथा विविध कर प्रति जनताको दायित्वबोध गराइनु पर्ने नीतिगत व्यवस्था बमोजिम आन्तरिक राजस्व संकलन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> राजश्व संकलनका वारेमा केही नीतिगत व्यवस्थाहरू रहेको राजश्व परामर्श समिति क्रियाशिल रहेको आन्तरिक राजश्व संकलन गर्ने कार्यको शुरुवात गरिएको 	<ul style="list-style-type: none"> घरधुरी नक्सा पासलाई व्यवस्थित गर्न सकिने गांउपालीकाको आयस्रोत वढाउन सकिने जनतावाट संकलित कर जनताहरूको फाइदाका लागि प्रयोग भइ रहेको अनुभुती गराउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक राजश्वको दायरा फराकिलो बनाउने आन्तरिक राजश्व वृद्धि र व्यवस्थापनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने आन्तरिक राजश्व संकलन र यसको उपदायता वारे प्रचार प्रसार गर्ने राजश्व उपयोग र पारदर्शिता वारे प्रबोधीकरण गर्ने
३. अन्य आन्तरिक आमदानी	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक आमदानीका स्रोतहरूको पहिचान गरिनु पर्ने आन्तरिक आमदानी व्यवस्थित गर्नका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> निकासी कर (जडिवुटी, पशु) लिने गरिएको आन्तरिक राजश्व वृद्धिका लागि छलपल तथा बहसको शुरुवात भएको 	<ul style="list-style-type: none"> गिटी, दुगां आदिमा कर निर्धारण गरि आन्तरिक आमदानी व्यवस्थित गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> तिते, असला माछा आदिमा राजश्व निर्धारण गरि आन्तरिक आमदानी वृद्धि गर्ने आन्तरिक आमदानीका स्रोतहरू पहिचान सहित नीतिगत व्यवस्था गर्ने
४. संघ, संस्था तथा विभिन्न दातृ निकायहरू र सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> विद्यमान सहकार्यरत निकायहरूको कार्यक्रममा रहेको दोहोरोपनको अन्त्य गरिनु पर्ने गांउपालीकाको अगुवाई तथा निर्धारित कार्यक्रम र योजना भित्र रहेर सहयोगी निकायहरूको सहयोग व्यवस्थापन गरिनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय संघ संस्था तथा केही दातृ निकायहरूसंग सहकार्यको शुरुवात गरिएको दातृ निकायहरूको आकर्षणका लागि नीतिगत व्यवस्था तथा उपयुक्त वातावरण तयार भएको 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा समावेशी विकास लगायतका कार्यक्रमहरूमा संघ संस्थाहरूसंग सहकार्य गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> संघ संस्था तथा दातृ निकायहरूसंग सहकार्यका लागि आवश्यक वातावरण तयार गर्ने दातृ निकायहरूको पहिचान सहित आवश्यक क्षेत्रमा सहकार्यका लागि समन्वय गर्ने आवश्यक सहयोगका क्षेत्रहरूको

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

उप क्षेत्रहरु	सिकाईहरु	सवलपक्षहरु	अवसरहरु	संभावनाहरु
				प्रमाणित रुपमा योजना निर्धारण गरि उद्देश्य मिल्ने निकायहरुसंग सहयोगका लागि अनुरोध गर्ने
५. संघीय तथा प्रादेशिक सराकार वाट प्राप्त सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> ● उपयुक्त समन्वय गरी सहकार्य वढाइनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● कार्यक्रमहरु तथा योजनाहरुमा तालमेल रहेको ● संघीय तथा प्रादेशिक सराकारवाट सहयोग उपलब्ध भइ रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> ● सहयोगको दायरा वढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● विशेष तथा समानीकरण योजनाहरुमा थप आर्थिक सहयोगका लागि कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गर्ने ● गौरवका योजनाहरु निर्माण गरी सहकार्यका लागि प्रस्ताव गर्ने
७. वित्तिय व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> ● कार्य सम्पादन, अनुगमन र नियमन गरिनु पर्ने ● वित्तिय व्यवस्थापनलाई प्राथमिकतापुर्ण क्षेत्रको रुपमा लिइनु पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● आवश्यकता अनुसार वजेट उपलब्धता रहेको ● कर्मचारीको व्यवस्थापन भएको 	<ul style="list-style-type: none"> ● करको दायरा वढाउन सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● आर्थिक ऐन तथा नीतिगत व्यवस्थाहरु निर्धारन गर्ने ● कर्मचारी वढाई क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

३.२ योजना खाका

यस आवधिक योजनाले लालभाडी गाउँपालीकाको समग्र विकासका पक्षहरूलाई निर्देशित गरेको छ र यसमा तल उल्लेखित क्षेत्रका योजनाहरूलाई समेटेको छ ।

१. **आर्थिक विकास क्षेत्रका योजना:** यस विषय अन्तरगत कृषि, पशुपालन, सिचाई खाद्य तथा पोषण, वन तथा वातावरण, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति जस्ता क्षेत्रहरू समेटिएका छन् ।
२. **सामाजिक विकास क्षेत्रका योजना:** यस विषय अन्तरगत जनसंख्या व्यवस्थापन, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र सरसफाई, महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरीक, युवा, खेलकुद, सामाजिक सुरक्षा, असायः अपांगहरूको समग्र विकास सुनिश्चित गर्ने योजनाहरू समेटिएका छन् ।
३. **पूर्वाधार क्षेत्र:** यस विषय अन्तरगत उर्जा, जलविद्युत, यातायात पूर्वाधार, सडक, केवलकार, यातायात व्यवस्थापन, प्रादेशीक तथा स्थानीय पूर्वाधार, विज्ञान तथा प्रविधी, शहरी विकास, ग्रामिण विकास, आवास तथा बस्ती विकास, पुननिर्माण जस्ता विषयगत क्षेत्रका योजनाहरू समेटिएका छन् ।
४. **लोकतन्त्र र सुशासनका क्षेत्रहरू:** यस अन्तरगत पालिका एकता, सुरक्षा, शान्ति र सुव्यवस्था, नेतृत्व निर्माण, निर्वाचन प्रणालीमा सुधार, मानव अधिकार, न्याय प्रणाली, स्थानीय तहको सन्तुलित विकास, शासकीय सुधार, प्रशासकीय सुधार, वित्तीय सुधार, भ्रष्टचार निवारण, मानव वेचविखन तथा ओसार प्रसार अन्तर्जस्ता विषयका योजनाहरू समेटिएका छन् ।
५. **अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र:** यस क्षेत्र अन्तरगत गरिवी निवारण, श्रम तथा रोजगारी, मावन संशोधन विकास, अनुसन्धान तथा विकास, उद्यमशिलता विकास, समानता, समावेशीकरण, सामाजिक सुधार, सामाजिक संस्कृतिक विविधता, विपद व्यवस्थापन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, सामुदायिक साभेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सम्वन्धित विषयहरू समेटिएका छन् ।
६. **योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकन:** यस विषय अन्तरगत तथ्यांक प्रणाली, योजना तर्जुमा, आयोजना बैक, संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था, तहगत सम्वन्ध तथा अन्तर सरकार समन्वय, जोखिम व्यवस्थापन तथा अनुगमन तथा मुल्यांकन विषयसँग सम्वन्धित योजनाहरू प्रस्तुत गरिएका छन् ।

३.२.१ गाउँपालिकाको विकासका सिद्धान्तहरू

लालभाडी गाउँपालिकाले आउदो ५ वर्षका लागि यहाँ भएका संभावनाहरू, अवसरहरू तथा उत्कृष्टता हासिल गर्न सकिने क्षेत्रहरूका आधारमा तल उल्लेखित मार्ग निर्देशक सिद्धान्तहरूलाई मुख्य रणनीतिक आधारका रूपमा अवलम्बन गरेको छ,

१. दिगो विकास लक्ष्य हासील गर्ने ।
२. समावेशी शिक्षा नीति (प्रविधी मैत्री, गुणस्तरीय एवं प्राविधिक तथा सीपमूलक शिक्षा ।
३. विश्वव्यापी मान्यता अनुसारको गुणस्तरीय र प्राविधीयुक्त आधारभूत स्वास्थ्य सेवा ।
४. उत्पादनमुखि भु उपयोग नीति तथा कार्यान्वयन (आधुनिक/वैज्ञानिक कृषि तथा पशु विकास प्रविधी मार्फत अर्गानिक बस्तु उत्पादन, प्रशोधन, यान्त्रीकरण र वजारीकरण प्रणालीको विकास गर्ने) ।
५. समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र ।
६. पर्यावरणीय पर्यटन ।
७. गरिवी, बेरोजगारी तथा भोक उन्मुलन
८. पारदर्शिता शु-साशन र सामाजिक विभेद अन्त्य गर्दै आत्म सम्मानको अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
९. समय सापेक्ष सूचना प्रविधी मैत्री लालभाडी ।
१०. समावेशी विकास सहितको समावेशी समाजको निर्माण ।

३.२.२ लालभाडी गाउँपालिकाको दूरदृष्टि

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

३.२.३ लालभाडी गाउँपालिकाको लक्ष्य

वि.स. २०८१ सम्म उपलब्ध श्रोत तथा साधनहरू एवम् प्रविधीको सदुपयोग गरी नागरीक तथा विकास साभेदारहरूसँग सहकार्य गरेर सामाजिक न्याय, सुशासन, समावेशी समाज निर्माण सहित सम्वृद्ध तथा नेपालको नमुना गाउँपालीकामा रूपान्तरण हुने ।

३.२.४ लालभाडी गाउँपालिकाको उद्देश्य

मुख्य उद्देश्यः उत्पादनशिल रोजगारी उन्मुख र न्यायपूर्ण वितरण सहितको उच्च आर्थिक वृद्धि द्वारा द्रुत गरिवी न्युनीकरण गर्दै आर्थिक सामाजिक रूपान्तरण गर्नु ।

विशिष्ट उद्देश्यहरूः

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

- दिगो विकास लक्ष्य र निर्धारित सुचकहरु हासिल गर्नु ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत आधारभुत सेवा तथा संरचनाहरुमा सबैको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।
- कृषि उत्पाकदत्व वृद्धि तथा उच्चम विकास गरी द्रुत आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना गरेर उच्च आर्थिक वृद्धिदर प्राप्त गर्नु ।
- शुसासन तथा गाँउपालीका वासीहरुलाई समाजिक न्यायको प्रत्याभुति गराइनु ।
- प्रविधी विकास तथा विस्तार गर्नु
- मावन अधिकार संरक्षण, दण्ड हिनताको अन्त्य सहितको सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्नु

३.२.५ विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरु

गाँउपालिकाको समग्र विकासको लागि गाँउपालिकाका सबै क्षेत्रहरुको विकासलाई सम्वोधन गर्नु पर्दछ । यसरी विकासका कृयाकलापहरुलाई सञ्चालन गर्दा विकासका लागि गरिने क्षेत्र तथा कृयाकलापहरुको सहि प्राथमिकताले समयमा नै अपेक्षित परिणाम ल्याउदछ । विकासका सही प्राथमिकताले लगानीको सही प्रतिफल प्राप्त गराउदछ । लालभाडी गाँउपालिकाको सन्दर्भमा गाँउपालिकामा शुसासनको प्रत्याभुति मार्फत दक्ष जनशक्तिको विकास गरी यस आवधीक योजनाले निदिष्ट गरेको दुरदृष्टिले दिशा निर्देश गरेको मार्गमा विकासका कृयाकलापहरुलाई कार्यान्वयन गरी निर्दिष्ट लक्ष्य प्राप्त गर्न जनसहभागीतामा आधारीत दिगो र द्रुत विकासको लागि निम्नानुसारको १० प्राथमिकतामा आधारीत नीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दै लागिनेछ ।

१. यातायात व्यवस्थापन तथा सडक सञ्जाल स्तरोन्तीकरण भौतिक पूर्वाधार (वाटाको स्तोरन्ती, कालोपत्रे, पक्की पुल तथा भौतिक संरचना निर्माण)
२. गुणस्तरीय शिक्षा तथा गाँउपालिकामा एउटा प्राविधीक शिक्षालय खोल्ने
३. स्वास्थ्य, सरसफाई, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा (गा.पा.मा एक अस्पताल निर्माण र संचालन)
४. दोदा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम
५. पर्यटन प्रवर्द्धन, विकास तथा होम स्टे निर्माण
६. शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था, खानेपानी ट्यांकी निर्माण, जलश्रोत तथा उर्जा विकास
७. कृषि तथा पशु सेवामा आधुनिकरण तथा व्यवसायिकरण
८. आन्तरीक राजश्व वृद्धि तथा वित्तिय सुशासन
९. सूचना, प्रविधी तथा सञ्चार
१०. समावेशीकरण तथा समावेशी विकास

३.२.६ दिगो विकासको स्थानीयकरण र लालभाडी गाँउपालिकाको परिणात्मक लक्ष

दिगो विकासका लक्ष्यहरु, सहायक लक्ष्यहरु र सोही अनुरुपका सुचकहरुलाई लालभाडी गाँउपालिको विद्यमान अवस्था अनुरुप स्थानीयकरण सहित मुख्य परिणात्मक लक्ष्यहरु तालीका नं. १ अनुरुप कायम गरिएका छनः तालीका नं.१ दिगो विकासको स्थानीयकरण र लालभाडी गाँउपालिकाको परिणात्मक लक्ष

क्र. स.	सूचक	आधार अवस्था वर्षको	लक्ष्य
१	मानव विकास सुचकांक (Human development index – HDI)	०.३५७	०.७८५
२	मानव संसाधन सुचकांक (Human asset index – HAI)	४२.२	७०
३	सामाजिक सुचकांक (Social development index – SDI)	२५.७	६०
४	प्रतिदिन १.२५ अमेरिकी डलर (PPP value) मुनिरहेको जनसङ्ख्या (प्रतिशत)	२६.२	१३.७
५	प्रतिव्यक्ति कुल वार्षिक आय (अमेरिकी डलर)	४४१	१६६७
६	कुल बजेटमा सामाजिक सुरक्षा खर्च (प्रतिशत)	२.२	१२.९
७	३० मिनटको पैदलयात्रामा बजारको केन्द्रसम्म पहुँच भएका परिवारहरु (कुल जनसङ्ख्याको प्रतिशत)	२०.९	६६
८	खान नपुग्ने वा अप्रयाप्त हुने परिवारहरु (प्रतिशत)	३६	१८.५५
९	प्रतिव्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन (के.जी.)	१८८	४१८
१०	जमिनको उत्पादनशिलता (मेट्रिक टन प्रति हेक्टर)	०.१७	४.८
११	धेरै उब्जनी हुने विज (के.जि प्रति हेक्टर) मकै	०.०२	३.९
१२	कुल खेतीयोग्य भूमिमध्ये वर्षेभरि सिचाइ सुविधा पुगेको भूमि (प्रतिशत)	७८	५०
१३	धानको उत्पादनशिलता (मेट्रिक टन प्रति हेक्टर)	२.७	७.७
१४	मातृ मृत्यु दर प्रति १००,००० जिवित शिशु	२८३.३	११६
१५	संस्थागत सुत्केरी सेवा (प्रतिशत)	१००	८०

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१६	शौचालय प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्याको अनुपात (प्रतिशत)	९२	९९
१७	खाना पकाउनका निमित्त ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतको रूपमा कोइला, दाउरा, गुइँठा लगायत का ठोस इनधन प्रयोग गर्ने परिवार (प्रतिशत)	८१.७	५५
१८	विद्युत उपभोगमा पहुँच भएका घरपरिवारको (प्रतिशत)	६५	८६.५
१९	प्रति व्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धि (प्रतिशत)	०.२	४.५
२०	कृषि क्षेत्र को बृद्धिदर	१	४
२१	प्रति वर्ष नवीन कार्यमा संलग्न व्यक्तिको संख्या	०	३०
२२	युवा अर्ध बेरोजगारी दर (प्रतिशत)	३८.५	२३.८
२३	खर/पराल/पातले छाएको परिवार एकाइ (प्रतिशत)	२२.५	१२.५
२४	बहुआयामिक गरिवीको प्रतिशत	३६.६	२७.६
२५	सुरक्षित सडक उपलब्धताको प्रतिशत	०	२५.१
२६	कृषि विमाले समेटेको परिवारहरू (कृषि परिवार मध्येको प्रतिशत)	०	१२.८
२७	क्षयरोग लाग्ने दर (प्रति १ लाख जनसङ्ख्यामा)	६०	१०
२८	कुष्ठरोगका बिरामीहरू (Cases)	५५	०
२९	जम्मा मृत्युहुने हरू मध्ये नसर्ने रोगबाट मृत्यु हुने जनसंख्याको प्रतिशत	१५.४	५
३०	प्राथमिक तहमा खुद भर्नादर (प्रतिशत)	९२	९९
३१	प्राथमिक तह पूरा गर्ने दर (प्रतिशत)	७६	९३.२
३२	१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको साक्षरता दर (प्रतिशत)	७५	१००

३.३.६ लालभाडी गाउँपालिकाको विकास रणनीति

१. यातायात व्यवस्थापन तथा सडक सञ्जाल स्तरोन्तीकरण भौतिक पूर्वाधार (वाटाको स्तोरन्ती, कालोपत्रे, पक्की पुल तथा भौतिक संरचना निर्माण)

१.१ गाउँपालिकाले भौतिक पूर्वाधार मापदण्ड निर्माण गरी लागु गर्ने छ, सबै प्रकारका सार्वजनीक भौतिक संरचनाहरू समावेशी हुनेछन ।

१.२ सबै प्रकारका भौतिक पूर्वाधारहरूको योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखी सम्पन्न भएर हस्तान्तरण प्रक्रिया सम्म सार्वजनीक सुनुवाई, जन सम्पादन जस्ता प्रक्रियाहरू मार्फत अनुगमन तथा मुल्यांकन गरिनेछ ।

१.३ नीजि, सार्वजानिक तथा सरकारी साभेदारी अवधारणा अनुसार परियोजना निर्माण तथा सञ्चालन गरिनेछ ।

१.४ कृषि तथा लिंकोडका सञ्जालद्वारा सबै वडाका मुख्य वस्तीहरूलाई जोडीनेछ, र सडकलाई क्रमश स्तोरन्ती गर्दै लगिनेछ

१.५ यातायात सेवालाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन नियमित अनुगमन गरिनेछ ।

१.६ गाउँपालिकासम्म जोड्ने सडकलाई ग्राभेल, स्तोरन्ती गर्दै वर्षायाममा समेत निर्वाह रूपमा चल्ने बनाउने तथा पक्की बनाउँदै लैजाने ।

१.७ सम्पूर्ण वडालाई सडक सञ्जालको पहुँचमा ल्याउने, वाटै महिना सबै वडामा निर्वाह सडक सञ्चालन गर्दै लैजाने ।

१.८ वेलौरी र लालभाडी जोड्न भुलु पुलसँगै पक्की पुलको निर्माण गरी सडक सञ्जालको पहुँचलाई सहज बनाउने तथा लालभाडीको सडक सञ्जाललाई विशेष प्राथमिकताका साथ अघि बढाइने ।

२. गुणस्तरीय शिक्षा तथा गाउँपालिकामा एउटा प्राविधीक शिक्षालय खोल्ने

२.१ विद्यालयहरू प्राविधी मैत्रि बनाइनेछन र समावेशी शिक्षा सहितको समावेशी विद्यालयमा रुपान्तरित गरिनेछन ।

२.२ विद्यालयहरूमा समावेशी पूर्वाधारहरू हुनेछन ।

२.३ विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूको लागि सहज गुणस्तरीय शिक्षा एवं इच्छुक विद्यार्थीहरूको लागि प्राविधीक शिक्षाको उपलब्धता गराइने छ ।

२.४ विद्यार्थी शिक्षक अनुपात अनुसार शिक्षक दरवन्दी व्यवस्थापन गरिने छ ।

२.५ नीतिगत व्यवस्था अनुसार निशुल्क पाठ्यपुस्तकहरूको आपूर्ति नियमित रूपमा गरिनेछ ।

२.६ शिक्षा र स्वास्थ्य बीच समन्वय गरि विद्यालयहरूमा स्वास्थ्य जाँच गराउने कुरालाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

२.७ सम्पन्नता स्तरीकरण (आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय, सामाजिक आदी सूचकहरू) गरेर सम्पन्नताको आधारमा विपन्न, दलित परिवारका सदस्यहरूलाई प्राविधीक शिक्षामा विशेष सहलीयत दिइनेछ ।

३. स्वास्थ्य, सरसफाई, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा (गा.पा.मा एक अस्पताल निर्माण र संचालन)

३.१ अस्पतालहरू तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरूलाई प्राविधी मैत्रि बनाइनेछ ।

३.२ स्वास्थ्य संस्थाहरूमा समावेशी पूर्वाधार सहित सबैका लागि सुलभ सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।

३.३ स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

- ३.४ नीतिगत प्रावधान अनुसारका निशुल्क औषधीहरूको आपूर्ति नियमित रूपमा गरिनेछ ।
- ३.५ पोषण युक्त वस्तुहरूको उत्पादनकोलागि प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ३.६ खाद्य सुरक्षा सम्बन्धि नीति बनाएर लागु गरिनेछ ।

४. दोदा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम

- ४.१ लालभाडीको प्रमुख समस्याका रूपमा दोदा नदी रहेकोले यसको नियन्त्रणका लागी वृक्षारोपण गर्नुका साथै नदी किनार छेउमा बाँसको खेती गरिने छ ।
- ४.२ उखु खेती तथा वगर खेती विशेष अनुदानका साथ सञ्चालन गरिनेछ ।
- ४.३ वर्षात याममा तथा बाढीको वेलामा साइरनको व्यवस्था गरेर पुर्व सूचना गरिनेछ ।
- ४.४ दोदा नदीको गिट्टी, बालुवा, ढुंगोको उचित व्यवस्थापन गरी यसको सहि सदुपयोग गरिनेछ ।

५. पर्यटन प्रवर्द्धन, विकास तथा होम स्टे निर्माण

- ५.१ गाउँपालिकालाई पर्यटकिय क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न पर्यटन नीति तथा आचार संहिता तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ५.२ विद्यमान पर्यटकीय गन्तव्यहरूको सुदृढिकरण गर्दै नयाँ नयाँ गन्तव्यहरू विकास गर्दै लगिनेछ ।
- ५.३ घर वस्तीको सौन्दर्यकरण गर्ने, बाटोको दाँया बाँया रुख रोपण, खोलाको किनारामा बाँस एवम् वृक्षा रोपण, व्यवस्थित सार्वजनिक शौचालय आदिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ५.४ कला, संस्कृति, साहित्य, भाषा, धर्म तथा साँस्कृतिक धरोहरहरूको संरक्षण, सम्बर्धन र प्रवर्धन गरिनेछ ।
- ५.५ लालभाडी गाउँपालिकामा थारु कला, संस्कृतीको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न थारु संग्राहलय तथा होम स्टे निर्माण गरिनेछ

६. शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था, खानेपानी ट्यांकी निर्माण, जलश्रोत तथा उर्जा विकास

- ६.१ गाँउपालिकाका सबै वडा तथा वस्तीहरूमा स्तरिय तथा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ६.२ पानी शुद्धिकरणका प्रविधिहरूको बजारीकरण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ६.३ पानीका स्रोत तथा मुहानहरूको उचित संरक्षण, प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ६.४ उर्जा तथा बैकल्पिक उर्जा विकासका लागि संभावनाहरूको विश्लेषण सहित व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ६.५ शत प्रतिशत घरधुरीमा विजुली उपलब्ध गराइनेछ ।
- ६.६ जलमा आधारीत उद्योगहरूलाई प्रवर्धन गरिनेछ
- ६.७ गाँउपालिका र नागरीकहरूको साभेदारीमा खानेपानी उद्योग सञ्चालन गरिनेछ

७. कृषि तथा पशु सेवामा आधुनिकरण तथा व्यवसायिकरण

- ७.१ कृषि पेशामा रहनेहरूको सिप र दक्षता अभिवृद्धि गरी कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको आमूल रुपान्तरण गर्न कृषिको व्यसायीकरण, यान्त्रीकरण, सूचना तथा प्रविधीको उपयोग गरेर उद्योगधन्दा विकास तथा बजारीकरण गरिनेछ ।
- ७.२ कृषि भूमिको संरक्षण एवम् समुचित उपयोग गरी बाँझो तथा गैर कृषि प्रयोजनलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
- ७.३ सहकारी तथा सामुदायिक खेती प्रणालीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ७.४ कृषि तथा पशु विमा कार्यक्रमहरू लागु गरिनेछ
- ७.५ कृषि सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ
- ७.६ व्यवसायिक पशु पालन तथा खेती प्रणालीको विकास गरिनेछ
- ७.७ समुदायमा आधारीत भएर सिचाई योजनाहरू सम्पन्न गरिनेछ ।
- ७.८ जलश्रोतको संरक्षण तथा सदुपयोग गरिनेछ ।

८. आन्तरीक राजश्व वृद्धि तथा वित्तिय सुशासन

- ८.१ उत्पादित वस्तुहरूको बजारीकरणलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।
- ८.२ आय वृद्धि गर्ने घर परिवारलाई सम्मान गरिनेछ ।
- ८.३ सकारात्मक प्रभाव पार्ने उद्योग, होटल व्यवसाय आदि सञ्चालन गरेर पालिका भित्रका न्यूनतम १० जनालाई नियमित रोजगारी दिने रोजगारदाताहरूलाई करमा सहूलियत दिइने छ ।
- ८.४ योजना अवधीको २ वर्ष भित्र प्रत्येक व्यक्ति कुनै न कुनै सहकारीको सदस्य भएको अवस्था सृजना गरिनेछ ।
- ८.५ योजना अवधीको २ वर्ष भित्रमा प्रत्येक घरधुरीको अनिवार्य बैंक तथा सहकारीमा आवद्ध गरी उत्पादन विक्रि, रोजगारी आदीको कारोवार बैंक तथा वित्तिय संस्था मार्फत गर्नुपर्ने नियम बनाइनेछ ।
- ८.६ योजना अवधीमा स्थानीय श्रोत तथा साधनमा आधारीत सबै घरधुरीको अनिवार्य सहभागीता रहने गरी मभौला र ठुला उद्योगहरूको स्थापना गरी आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरिनेछ
- ८.७ करको दायरालाई फराकिलो बनाइनेछ र कर तिर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ८.८ सार्वजानीक खर्चमा मित्यव्यायीता अपनाइनेछ ।

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

९. सूचना, प्रविधी तथा सञ्चार

- ९.१ गांउपालिकाका सबै लागत तथा रेकर्डहरु विधुतीय प्रणालीमा राखिनेछ।
- ९.२ निश्चित रकम भन्दा माथीका बोलपत्र आव्हान गर्दा विधुतीय आवेदन मात्रै माग गरिनेछ।
- ९.३ निश्चित रकम भन्दा माथीको आर्थिक कारोवार बैक मार्फत गरिनेछ।
- ९.४ सबै वस्तीहरुमा टेलिफोन, इन्टरनेट सेवाको उपलब्धता गराइनेछ।
- ९.५ सबै विद्यालयहरुलाई प्रविधीको प्रयोगको लागि उत्प्रेरीत गरिनेछ।

१०. समावेशीकरण तथा समावेशी विकास

- १०.१ जातीयता, लिंग, उमेर, रोग तथा अपांगता भएका वर्गहरुलाई समान अवसर र समान अधिकार सहित विकासको मुलधारमा समेटिने छ।
- १०.२ अपांगता समावेशी विकासको अवधारणा अनुरुप कार्ययोजना निर्माण र संचालन गरिने छ।
- १०.३ गांउपालीकाको स्रोत व्यवस्थापनमा समतामुलक विधि अपनाइने छ।
- १०.४ अधिकारमा आधारित अवधारणा अनुरुप कार्ययोजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गराइने छ।

३.३ समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य र खाका

३.३.१ आर्थिक वृद्धिदर

लालभाडी गांउपालिकाले विगतमा दुइ वर्षमा दुइवटा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र वार्षिक बजेटमार्फत विकासका आधारशिला तयार गरेको छ। आ.व. २०७५।२०७६ लाई आधारवर्ष मान्दा यस योजनाको पहिलो वर्ष ९ प्रतिशत र बाँकी योजना अवधि भर १२ प्रतिशत हुने लक्ष्य राखिएको छ। यस गांउपालीकाको मुख्य आम्दानी कृषि क्षेत्र, वैदेशीक रोजगार, आन्तरिक राजश्व आदि रहेका छन् भने वन पैदावर, पर्यटन, उद्योग, जलविधुत संभावित क्षेत्रहरु हुन। यसै गरि संघीय तथा प्रदेश सरकार एवं सहयोगी संस्था वा दातृ निकायहरुबाट उपलब्ध हुने सहयोगलाई पनि आम्दानीको स्रोतको रूपमा लिइएको छ। आर्थिक वर्ष २०७६।२०७७ देखी पालिका र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा उद्योग स्थापना लगायतका विविध कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ।

३.३.२ लगानीको आवश्यकता र स्रोत

यस योजना अवधिमा कुल रु. २,२१,४५,०३,९४६ आम्दानी र कुल रु. ११,५४,२५,४६,२६९ खर्च हुने अनुमान गरिन्छ। अहिलेको विद्यमान अवस्थालाई मुल्यांकन गर्दा तत्काल ठुला परियोजनामा लगानी गरी प्रतिफल प्राप्त गर्न समय लाग्ने देखिएको हुदा तुरुन्त उत्पादन दिने क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्नु पर्दछ भने ठुला भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रहरुमा संघिय सरकार र प्रदेश सरकारसँग पनि सहकार्य गरिनेछ। विषयगत लगानी बाँडफाँड गर्दा शिक्षा, कृषि, उद्योग, भौतिक पूर्वाधार, स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी उल्लेख्य वृद्धि हुन्छ।

३.३.३ सार्वजानिक स्रोत व्यवस्थापन

सहकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्रहरुलाई लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्न र आधारभुत सेवा प्रवाह गर्न पालिकाको बजेटको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। यो योजना अवधिमा उल्लेखित क्षेत्रहरुको क्षमतामा अभिवृद्धि गर्दै गांउपालीकाको समग्र विकासका लागि आर्थिक तथा भौतिक सहयोग प्राप्त गर्न सकिने अवस्थाको निर्माण हुनुका साथै यसै अवधिमा पनि सहकार्यमा क्रमश वृद्धि हुदै जाने छ भन्ने लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ।

३.३.४ अन्तर सरकारी वित्त

यस योजनाले निर्दिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरु सञ्चालनको लागि गांउपालिकाले स्थानीय तहको अधिकारको प्रयोग गर्दै अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ मुताबि आर्थिक स्रोतहरुको व्यवस्थापन गर्नेछ।

३.३.५ स्रोत साधनहरुको बाँडफाँड तथा परिचालनका आधारहरु

सार्वजनीक, सहकारी, निजी र गैरसरकारी क्षेत्रको सहभागितालाई गांउपालिकाको सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरु प्राप्ती गर्नको लागि एक अर्काको परिपूरकको रूपमा काम गर्ने वातावरण निर्माण गरिनेछ। पालिकाको लगानीलाई संवैधानिक तथा कानूनी दायित्वहरु पूरा गर्ने, आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा सामाजिक विकास तर्फ केन्द्रित गरिएको छ। गांउपालिकामा लगानी मैत्री वातावरण तथा व्यवसायिक वातावरण तयार गरी लगानीलाई उद्योग सञ्चालन, रोजगार सिर्जना तथा आर्थिक विकास तर्फ अभिप्रेरीत गरिनेछ। सहकारीहरुलाई कृषि, पशु, वजारीकरण जस्ता क्षेत्रमा लगानी गरी आय उत्पादन वृद्धि तथा आय आर्जन र रोजगार वृद्धिका क्षेत्रमा लगानी गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

पालिकाको वजेट विनियोजनका आधारहरु:

- उत्पादन वृद्धि हुने क्षेत्रहरु
- आर्थिक विकासका लागि सहयोग पुग्ने भौतिक परियोजना निर्माणका क्षेत्रहरु
- नागरीकहरुको सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्ने क्षेत्रहरु
- पुर्ननिर्माण तथा भौतिक निर्माणका क्षेत्रहरु
- शुसासन तथा समावेशी विकासका क्षेत्रहरु
- नागरीकका मौलिक हक प्राप्तीमा सहयोग पुग्ने क्षेत्रहरु
- वातावरणीय सन्तुलन तथा दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीका क्षेत्रहरु
- संघ तथा प्रदेश योजनाहरूसँग सहकार्य हुने क्षेत्रहरु

३.३.६ प्रस्तावित लगानीबाट समष्टिगत अर्थतन्त्रमा पार्ने प्रभाव

लालभाडी गाँउपालिकाको स्थापना पश्चात स्थानीय स्तरका आर्थिक गतिविधिहरुलाई प्रवर्धन गर्न नीतिगत तथा संरचनागत प्रयासहरु भई रहेका छन् । स्थानीय स्तरमा गरिएका आर्थिक तथा भौतिक विकासका कार्यक्रमहरुले आय आर्जन तथा रोजगार सिर्जनाका आधारहरु निर्माण भएका छन् । यस योजनाले निर्दिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरुले सरकारी, निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रहरुलाई आयमुलक तथा रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहित हुनेछ । यस योजनाले कृषिको उत्पादकत्व वृद्धि, उद्योग स्थापना तथा सञ्चालन, पशु पालनमा प्रोत्साहन, वन व्यवस्थापनद्वारा वनको उत्पादकत्वको वृद्धि, सिप विकास कार्यक्रमहरुद्वारा जनताको क्षमता अभिवृद्धि, पर्यटन प्रवर्धन, भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण, शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार, विभेद अन्त जस्ता वातावरणहरु निर्माण हुन्छन् । यो योजना अवधीमा चालु खर्चमा मित्यव्यायीता कायम गर्ने र पूँजीगत खर्च पूँजीनिर्माण र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न केन्द्रित हुनेछ, भन्ने अपेक्षा गरिएको छ । राजश्व प्रशासनमा सुधार, पूँजीगत खर्च क्षमताको अभिवृद्धि, आय आर्जन तथा रोजगारी सिर्जनाले पालिकाले आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र निर्माणका आधार सिर्जना गर्नेछ ।

परिच्छेद ४ समष्टिगत आर्थिक नीति

४.१ सार्वजनिक वित्त

४.१.१ सार्वजानीक खर्च

लालभाडी गाँउपालिकाले गर्ने सार्वजानीक खर्चलाई पारदर्शी, जवाफदेहीपूर्ण, विश्वासनीय र औचित्यपूर्ण बनाइनेछ । चालु खर्चको तुलनामा पूँजीगत खर्चलाई वृद्धि गरिनेछ । सूचना प्रणालीको प्रयोग गरी वजेटलाई नतिजामुलक बनाइनेछ र विकास आयोजनाहरुलाई प्राथमिकताकरणको आधारमा मात्रै वजेट विनियोजन गरेर आर्थिक तथा सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार निर्माण, वातावरणीय सन्तुलन तथा दिगो विकास लक्ष्यहरु हासिल गर्न योगदान पुग्ने गरी विनियोजन गरिनेछ । लालभाडी गाँउपालिकाको यो आवधिक योजना अवधिभरको खर्च तलको तालीकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
कूल खर्च	३२५१६७१ ४५	१९३४१६९ २९९	२३८२२६४ ९४६	२३७२०५८२ ५२	२५०५९८८ ०१२	२३४८०६५७ ६०	११५४२५४६ २६९
चालु खर्च	१३३१२१० ००	१४४७६० ४००	१५५५६०२ ४०	१६३३३३२५ २	१७१५०५१६ ४१६	१८००८०४ २२१८	८१५२४४४ ७९१४
पूँजिगत खर्च	१९२०४६ १४५	१८१२७६१ ४५	१९०३३९९ ५२३	१९९८५६९ ४९१९	२०९८४९७ ९७४	२२०३४२२८ ७२	१००१६६५१३ २

४.१.२ गाँउपालिकाको आर्थिक कार्यनीतिहरु

१. संघिय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानहरुको विकास प्राथमिकताको आधारमा लगानी गर्ने ।
२. पर्यटन विकास, भौतिक पूर्वाधार जनशक्ति विकास, सामाजिक विकास, प्राकृतिक श्रोत र साधनको व्यवस्थापन, पूँजी निर्माण, प्रविधी विकास र शुसासन प्रवर्धनको लागि समुदायमा आधारीत संगठनहरु, सहकारी संस्थाहरु, पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरु, गैरसरकारी क्षेत्र तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।
३. सबै नागरीकले अनिवार्य रुपमा सहकारीको सदस्यता लिएर मासिक रुपमा न्यूनतम वचत गर्न उत्प्रेरीत गर्ने र वचत रकमलाई उत्पादनमूलक काममा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
३. सबै नागरीकहरुलाई बैंक वा वित्तिय संस्थामा खाता खोल्न अभिप्रेरित गर्ने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान	२६४३७८०००	२५७७७८०००	२८३५५५८००	३११९११३८०	३४३१०२५१८	३७७४१२७७०	१५७३७६०४६८
वित्तीय समानीकरण अनुदान	८०३०००००	९०६०००००	९९६६००००	१०९६२६०००	१२०५८८६००	१३२६४७४६०	५५३१२२०६०
सशर्त अनुदान	९१९०००००	७५००००००	८२५०००००	९०७५००००	९९८२५०००	१०९८०७५००	४५७८८२५००
राजश्व बाँडफाँड	६२१७८०००	६२१७८०००	६८३९५८००	७५२३५३८०	८२७५८९१८	९१०३४८१०	३७९६०२९०८

४.१.४.२ प्रदेश सरकार

४.१.४.२ प्रदेश सरकार

लालभाडी गाँउपालिकाको समग्र भौतिक, सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि प्रदेश सरकारसँगको सहकार्य अपरिहार्य छ। आर्थिक वर्ष २०७५/२०७६ लाई आधार वर्ष मानेर प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वार्षिक वृद्धि हुने गरी आ.व. २०८०/२०८१ सम्मको राजश्व अनुमान निम्नानुसार गरिएको छ। आम्दानीको विस्तृत विवरण अनुसुचिमा उल्लेख गरिएको छ।

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान	१३९२५०००	१४१९३०००	१५६१२३००	१७१७३५३०	१८८९०८८३	२०७७९९७१	८६६४९६८४
न्यूनतम अनुदान	०	०	०	०	०	०	०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	६६९३०००	६६९३०००	७३६२३००	८०९८५३०	८९०८३८३	९७९९२२१	४०८६१४३४
सवारी साधन करबाट प्राप्त राजश्व	०	०	०	०	०	०	०
समपुरक अनुदान	२५०००००	२५०००००	२७५००००	३०२५०००	३३२७५००	३६६०२५०	१५२६२७५०
विशेष अनुदान (थप अनुदान)	२५०००००	५००००००	५५०००००	६०५००००	६६५५०००	७३२०५००	३०५२५५००

४.१.४.३ लालभाडी गाँउपालिका

गाँउपालिकाको समग्र विकासका लागि सामाजिक, आर्थिक एवम् रणनीतिक महत्वका दृष्टिकोणले आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य, लगानी मैत्रि वातावरण, कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन, सुशासन, शान्ति, सदभाव, सामाजिक न्याय कायम गर्न नेतृत्वदायी भुमिका खेल्ने रणनीति अवलम्बन गरिने छ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

४.१.४.४ निजी क्षेत्र

लालभाडी गाँउपालिकाले आह्वान गरे अनुसारका क्षेत्रहरूका सामाजिक, साँस्कृतिक तथा पर्यावरणीय उत्तरदायित्व पूरा गर्दै रोजगारी तथा आय आर्जनका क्षेत्रहरू वढाउने, उन्नत प्रविधीहरूको आयात तथा प्रवर्धन गर्न निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरिने छ । जनताहरूको सहकार्यमा निजीक्षेत्रको विकासका लागि गाँउपालिकासँग सहकार्य तथा साभेदारी गरी उद्यम विकास गरिनेछ । गाँउपालिका र जनताको सहकार्यमा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरूको स्थापना गरी पूँजी संकलन गरी उद्योगहरूको स्थापना गरिनेछ ।

४.१.४.५ सहकारी क्षेत्र

लालभाडी गाँउपालिका भित्र छरिएर रहेका श्रोत तथा साधनहरूका संगठीत संस्थामार्फत परिचालन गरी सामाजिक समावेशी आर्थिक वृद्धि र समुदायको सशक्तिकरण गर्न सहकारीको प्रवर्धन गरिनेछ । सहकारीले पालिका र निजी क्षेत्रको प्रत्यक्ष प्रभाव पुग्न नसकेका क्षेत्रहरूमा समेत सेवा विस्तार गर्न सक्दछ । सहकारी मार्फत छरिएर रहेका श्रम, सिप, प्रविधी र पूँजीलाई एकत्रित गरि उत्पादन, उत्पादकत्व वृद्धि गरी रोजगारी तथा आय आर्जनका अवसरहरू वृद्धि गरिनेछ ।

४.१.४.६ गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू

सबै प्रकारका कुरीति तथा समाजिक विभेदहरूको अन्त, जनचेतना वृद्धि, वातावरण संरक्षण लगायतका कार्यहरू प्रभावकारी सञ्चालन गर्न गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ । गाँउपालिकाको सोच मुताविक लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू पूर्तिगर्न सहकार्य गरिनेछ । कार्यक्रम तय गर्ने क्रममा आम्दानी भन्दा खर्च केही बढी रहेको हुनाले गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरि त्यसलाई व्यवस्थापन गरिने नीति अवलम्बन गरिने छ ।

४.१.४.७ वैदेशिक लगानी

नयाँ प्रविधी, ज्ञान, सिप भित्रयाई उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सघिय सरकारको अनुमति लिएर वैदेशीक लगानी भित्रयाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

४.१.४.८ पालिकामा कार्यरत विकास साभेदारहरू

लालभाडी गाँउपालिकामा रहेका विभिन्न साभेदार संस्थाहरूको विवरण तलको तालीकामा उल्लेख गरिएको छ भने विषयगत समिति सम्बन्धित रहेर विश्लेषण गरिएको विवरण अनुसुचीमा उल्लेख गरिएको छ ।

सुआहारा	उद्योग वाणिज्य संघ	सशस्त्र प्रहरी	नेपाली सेना
जिल्ला समन्वय समिति	हुलाक कार्यालय	बडा कार्यालयहरू	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी
एन.एल.आर नेपाल	स्वास्थ्य संस्था	पशु सेवा	वैक
संघिय सरकार	कृषि कार्यालय	विद्यालयहरू	प्रहरी कार्यालय
प्रदेश सरकार	अपांग महिला संघ	पूर्वाधार विकास कार्यालय	NNSWA
स्थानिय तह	नेपाल दूरसञ्चार कार्यालय	निडस नेपाल	वन कार्यालय
सहकारी सस्था	जिल्ला प्रशाशन कार्यालय		

परिच्छेद ५: आर्थिक क्षेत्र

दुरदृष्टि:

सवल सक्षम जनशक्तिको परिचालन, वैज्ञानिक प्रविधिबाट आर्थिक विकासको पहिचान

लक्ष्य:

२०७६ देखि २०८१ सम्ममा गरिवीको रेखामुनि रहेको जनसंख्यालाई १३ प्रतिशतमा घटाउने

विशिष्ट उद्देश्य:

- परम्परागत खेति प्रणालीलाई सुधार गरि आधुनिक खेति पद्धतिमा लैजाने ।
- परम्परागत पशुपालनलाई व्यवस्थापन गर्दै व्यवसायिक पशुपालन गर्ने ।
- वाह्य तथा आन्तरिक पर्यटकहरूलाई अनुपातिक रूपमा भित्रयाउने ।
- सहकारीको माध्यमबाट आन्तरिक पुजी वृद्धि गरी दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।
- कृषि तथा पशुपन्छी पालनलाई स्वरोजगारको माध्यमका रूपमा विकसित गर्दै आयआर्जनको दिगो स्रोतको रूपमा विकास गर्नु ।
- सिंचाइको आवश्यकता भएको स्थानमा चाहिने समयमा सहज रूपमा पानीको उपलब्धता बढाउनु ।
- बाढी, पहिरो जस्ता जल उत्पन्न प्रकोपहरू हुनुअघि नै रोकथाम गर्नु र यस्ता जोखिम र जोखिमबाट हुनसक्ने जनधनको क्षति न्यूनीकरण गर्नु ।

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

- भूमि व्यवस्थापन सेवलाई सरल, सहज, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउदै अव्यवस्थित भुमीको व्यवस्थापन गर्नु ।
- खाद्य सुरक्षाको दृष्टिले जोखिममा रहेका क्षेत्र र समूहहरूको पहिचान गरी गुणस्तरयुक्त खाद्य वस्तुमा पहुँच बढाउदै खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता प्रदान गर्नु ।
- दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु ।
- उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि गरी कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु ।
- उपभोक्ताको हकहित संरक्षण गर्दै दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवा नियमित र सहज रूपमा आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाउनु ।
- गाँउपालीकाका सम्भावित क्षेत्रहरूलाई आकर्षक सुरक्षित गन्तव्यको रूपमा विकास गर्दै पर्यटन आगमनमा उल्लेखनीय वृद्धि गरी जनताको आयस्तरमा वृद्धि गर्नु ।

रणनीती:

- आधुनिक यान्त्रिकरणको माध्यमबाट स्थानीय स्रोत र साधनको परिचालन गरि व्यवसाय प्रवर्द्धनमा सुदृढिकरण गर्ने
- बढि भन्दा बढि दातृ संस्थाहरू भित्रयाई लाभ लिने
- कृषि क्षेत्रको अतिरिक्त श्रमशक्तिलाई कृषि तथा गैरकृषिमा आधारित सेवा र उद्योग क्षेत्रतर्फ आकर्षित गरी यस क्षेत्रमाथिको निर्भरता कम गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।
- कृषि विकास रणनीतिका लक्ष्यहरूको परिपूर्ति र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन हुने गरी सिँचाइ प्रणालीको विकास एवम् विस्तार गर्ने ।
- पशुपन्छी उत्पादक कृषक, समुदाय, सहकारी संस्था एवम् निजी उद्यमीहरूको प्रतिस्पर्धी तथा प्राविधिक क्षमता वृद्धि गर्दै पशुपन्छीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न एकीकृत रूपमा प्राविधिक, वित्तीय तथा अन्य सेवा उपलब्ध गराउने ।
- प्रभावकारी प्रकोप नियन्त्रणको लागि आवश्यक प्रविधिको पहिचान, विकास र विस्तार गर्ने ।
- वैज्ञानिक भूमिसुधार कार्यक्रमलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र समन्वयात्मक तवरबाट सञ्चालन गरी आर्थिक-सामाजिक रूपले पछाडि परेका गरिव भूमिहीन वर्गको भूमिमा पहुँच बढाउने ।
- खाद्य तथा पोषण असुरक्षित क्षेत्र र समूहमा अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन रूपमा खाद्य सङ्कट समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- जैविक विविधता र जलाधारको दिगो व्यवस्थापन र उपयोगमा स्थानीय समुदायको पहुँच वृद्धि गर्ने एवम् पर्यटनका आधार क्षेत्रहरूलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- स्थानीय स्रोत एवम् सीपको उपयोग गरी लघु, घरेलु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योगको स्थापना र सञ्चालनलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- वस्तु तथा सेवाको सहज एवम् मितव्ययी आपूर्तिको लागि सरकारी, निजी, सामुदायिक र सहकारी संस्थाहरूबीच प्रभावकारी समन्वय गर्ने ।
- पर्यटन प्रवर्द्धन र पर्यटन विकास गर्न सार्वजनिक, निजी, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्रसँग साभेदारी एवम् सहकार्य गर्ने ।
- पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरूको एकीकृत र समन्वयात्मक रूपमा पूर्वाधार विकास गर्ने र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विविधीकरण गर्न लगानी आकर्षित गर्ने ।

५.१ कृषि

क. पृष्ठभूमि

लालभाडी गाँउपालिकामा ६४.८१ प्रतिशत जनसंख्या रोजगारी तथा जीविकाको लागि कृषि तथा पशुपालनमा निर्भर रहेको छ भने कुल ग्राहस्थ्य उत्पादनमा ६० प्रतिशत योगदान कृषि क्षेत्रको रहेको छ । यस गाँउपालीकाको कृषि क्षेत्रमा साना र मझौला किसानहरूको बढी संलग्नता रहेको छ । मूलतः कृषि प्रणाली निर्वाहमुखी हुनु, उन्नत बीउविजन प्रयोग नहुनु, परंपरागत अन्नवालीमा नै जोड दिइनु र यसमा संलग्न श्रमिकहरूको उत्पादकत्व निकै कम रहँदा यस क्षेत्रबाट श्रमशक्तिको पलायन बढ्दो छ । गाँउपालीकाको कतिपय स्थानमा सुख्खा खडेरी, वेमौसमी वर्षा, असिना, वाढी आदिले खाद्यान्न उत्पादनमा प्रतिकूल प्रभाव परेको छ ।

भौगोलिक परिवेश, उपलब्ध कृषि शिक्षा, उन्नत बिउविजन र प्रविधि, स्रोत साधन, कृषि उद्यमी, युवा तथा सीमान्त कृषक वर्गको चाहना आदिलाई ध्यानमा राख्दै कृषिजन्य उत्पादन एवम् व्यापारमा प्रतिस्पर्धी, व्यावसायीकरण, यान्त्रिकीकरण र विविधीकरण गरी कृषि क्षेत्रको रूपान्तरण गर्नु जरुरी छ । साथै सरकारी, सहकारी र निजी साभेदारीको अवधारणा अङ्गीकार गर्दै कृषि पेशालाई उच्च सम्मानजनक बनाई आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना, गरिवी न्यूनीकरण, व्यापार सन्तुलन, दिगो र सन्तुलित विकास, खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा जोड दिनु आवश्यक छ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

अवस्थित जनसंख्याको चापलाई धान्दै कृषि उपजको निर्यात गरि खाद्य तथा अन्य आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्न यस गाउँपालीकामा कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनुपर्ने स्थिति रहेको छ, र यसका लागि प्रयाप्त संभावनाहरू पनि रहेको छ। वैदेशिक रोजगारीका लागि युवा जनशक्तिको पलायन, कृषि सामग्री आपूर्तिको कमजोर स्थिति, माटोको उत्पादकत्वमा ह्रास, कृषिमा यान्त्रिकीकरणको अभाव र बढ्दो लागत, आयातित कृषिजन्य वस्तुहरूसँगको प्रतिस्पर्धा, कृषिभूमिको अत्यधिक खण्डीकरण, अव्यवस्थित वसोवास, अव्यवस्थित वाटोको संजालमा वृद्धि, भू-उपयोगमा भइरहेको परिवर्तन र जलवायु परिवर्तनजस्ता कारणले कृषि क्षेत्रमा आशातीत उपलब्धि हासिल हुन सकेको छैन।

सोच

“लालभाडी गाउँपालिकाको विकासको मुल आधार, आधुनिक तथा वैज्ञानिक कृषि खेतीमा सुधार।”

ग. लक्ष्य

कृषि व्यवसायलाई आधुनिकीकरण सहित उत्पादकत्व वृद्धि तथा आय स्रोतको मुख्य आधार बनाउने

घ. उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु।
२. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई आम्दानीमूलक एवं व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु।
३. कृषिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी र आम्दानी वृद्धि गर्नु।
४. परंपरागत कृषि प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गरी आकर्षक व्यवसायको रूपमा स्थापित गर्नु

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि

कार्यनीति:

- कृषक केन्द्रित तथा कृषकमैत्री नीति निर्माण तथा परिमार्जन सहित कार्यान्वयनमा जोड दिने
- उत्पादन वृद्धि गर्न कृषिजन्य वस्तुहरूको व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्रमा उपयुक्त र दिगो सिँचाइ सुविधासहितका आवश्यक पूर्वाधारको पहुँच बढाइने
- कृषि उपजको अधिकतम उत्पादन एवम् उत्पादकत्व वृद्धिका लागि स्थानीय साधनस्रोत र जैविक प्रविधिको उपयोग गरिने
- खाद्यान्न उत्पादन न्यून हुने तथा खाद्यपोषण असुरक्षित क्षेत्रमा स्थानीय स्तरमै उत्पादन गर्न सकिने कृषिजन्य उत्पादन प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिई सुरक्षित खानपान र पौष्टिक तत्वका स्रोत तथा उपयोगबारे सचेतनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने।
- गुणस्तरीय उत्पादन सामग्रीहरू र कृषिको यान्त्रिकीकरणका लागि कृषकमैत्री औजार, उन्नत प्रविधि एवम् सुलभ कृषि कर्जाको व्यवस्था गरिने

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	उत्पादन सामग्रीहरू, प्राङ्गारिक मल, उन्नत बिउ विजन, जैविक विषादी तथा विमा प्रिमियममा लागत सहभागिताको आधारमा अनुदानको व्यवस्था	परिवार	१३२५	२००	३००	४००	५००	५००	
२	सिँचाइ तथा मेसिनरी औजारमा अनुदान	परिवार	१३०	३०	३०	३०	३०	३०	
३	माटो व्यवस्थापन तथा बालि संरक्षण कार्यक्रम	विघा	०	५००	५००	५००	५००	५००	
४	एक गाउँ एक उत्पादन, शुरुवात तथा विस्तार कार्यक्रम (बेसार, अदुवा, लसुन, आलु, प्याज, मौरी, च्याउ)	स्थान	०	२	४	५	६	६	
५	तरकारी (काउली, वोडी, भिन्डी, करेला, गोलभेडा, खुर्सानी, लहरे वाली) तथा फलफुल (आँप, लिची, कटहर, कागती, अम्भा, मेवा) खेती	स्थान	२	४	६	८	१०	१२	
६	उखु खेतीको प्रवर्द्धन तथा विस्तार	विघा	१६००	५०	८०	१२५	२००	२५०	
७	बगर खेती (काका, लौकी, तरभुजा, करेला, फर्सी, वैगन आदी)	विघा	२११	१०	१०	१०	१०	१०	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

८	उन्नत तथा गुणस्तरीय अन्नवाली, दलहन, तेलहन वाली विस्तार एवं सुधार कार्यक्रम	विधा	१०००	४०	६०	९०	१२०	१५०	
---	--	------	------	----	----	----	-----	-----	--

कार्यक्रम २. कृषिजन्य वस्तुहरूको व्यावसायिकरण र बजारीकरण

कार्यनीति:

- निर्यातयोग्य वाली वस्तुहरूको उत्पादन तथा प्रशोधन अभिवृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी बनाइने
- निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्भौतामा आधारित तथा सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिई मूल्य श्रृंखला पद्धति अनुसार उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्मका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गरिने
- कृषि उपजको स्वच्छता र गुणस्तर कायम राख्न विविध कार्यक्रम सञ्चालन गरी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धनमा जोड दिइने
- प्राङ्गारिक खेतीमा जोड दिई उत्पादन वृद्धि गरी उत्पादित प्राङ्गारिक वस्तुको ब्रान्ड प्रवर्द्धन गर्दै विभिन्न स्तरमा बजारीकरण गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	जैविक तथा प्राङ्गारिक मल उत्पादन व्यवस्थापन केन्द्र	स्थान	०	१	०	०	२	५	
२	तरकारी तथा फलफुल संकलन तथा चिस्यान केन्द्र निर्माण	संख्या	०	०	०	१	०	१	
३	च्याउ खेति विस्तारका लागि सोलार डायरको उपलब्धता	स्थान	०	१	१	१	२	१	
४	कृषि उद्योग स्थापनामा सहयोग	संख्या	०	१	१	१	१	१	
५	कृषि हाटबजार केन्द्र स्थापना	स्थान	०	१	१	२	३	३	
६	वैदेशिक रोजगारीमा गएर फर्केका युवाहरू तथा वैदेशिक रोजगारमा गएकाहरूको घर परिवार का लागि युवा लक्षित कृषि व्यावसायीकरण कार्यक्रमहरू	परिवार	८	२०	२५	२५	३०	३०	
७	अर्ग्यानिक खेती प्रवर्द्धन (भकारो सुधार) कार्यक्रम	संख्या	१८	२०	२५	२५	२५	३०	
८	तरकारी र नगदे वालीको उत्पादन, प्रशोधन, प्याकेजिङ, भण्डारण तथा बजारीकरण (प्रचारप्रसार) तथा केन्द्र स्थापना	स्थान	२	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम ३. कृषि सूचना तथा संचार, प्रसार र तालीम

कार्यनीति:

- कृषि क्षेत्र विज्ञहरू संग समन्वय र सहकार्य गरिने
- क्षमता विकास र सशक्तिकरणका लागि आर्थिक व्यवस्थापन गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	आई.पि.एम. कृषक पाठशाला	पाठशाला	०	१	१	२	३	३	
२	कृषि प्रसार शिक्षामा ज्ञान सिप प्रविधि क्षमता विकास (आधुनिक खेती प्रवर्द्धन)	व्यक्ति	९००	३००	२००	३५०	४००	५००	
३	एक वडा एक कृषि प्राविधिकको व्यवस्था	स्थान	२	२	२	०	०	०	
४	कृषक समूह गठन, परिचालन तथा संस्थागत विकास	समुह	५६	१०	१२	१५	२०	२५	
५	कृषि उद्यम संवर्द्धन कार्यक्रम	स्थान	२	१	१	१	१	१	
६	कृषि प्रसारमा सूचना प्रविधि विकास र विस्तार	पटक	६	५	५	६	६	१०	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

७	कृषक र कृषि सेवा प्रदायकहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण	कृषक	१००	२००	२००	२००	२००	२००	
८	कृषि मोबाइल एप	संख्या	०	०	०	१	०	०	

कार्यक्रम ४. गुणस्तर नियमन र विपद व्यवस्थापन
कार्यनीति:

- लोपोन्मुख विउविजन र बालीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन प्रदान गर्नुका साथै उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आवश्यक प्रोत्साहन गरिने
- कृषिजन्य जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन तथा सदुपयोग गर्दै माटो सुहाउँदो एवम् जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण गर्न अनुसन्धानमा आधारित वातावरणमैत्री र क्लाइमेट स्मार्ट कृषि प्रविधिको विकास एवम् विस्तार गरिने ।
- जलवायु परिवर्तनलाई कृषिमा अनुकूलन गर्दै कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन तथा उपयोगमा वृद्धि गरिने

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अर्गानिक गाउँपालिका निर्माण, प्रयोग सुनिश्चितता	वडा	०	१	१	१	२	१	
२	कृषिवीउ-विजन, नश्ल, मलखाद, रसायन तथा औषधीहरूको आपूर्ति, उपयोग र नियमन	भण्डारण स्थान	२	२	२	२	२	२	
३	कृषि यान्त्रिकरण तथा विउविजन अनुदान कार्यक्रम	संख्या	५	१२	१२	१२	१२	१२	
४	कृषि प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	५	१२	१२	१२	१२	१२	
५	माटोको परिक्षण तथा सोही अनुसार सुहाउँदो वालीका लागि कृषक आकर्षण तथा प्रविधीकरण	स्थान	२	२	२	३	२	२	
६	प्राकृतिक प्रकोप जन्य क्षती न्यूनीकरण तथा क्षतीको पुर्तीका लागि राहत सहयोग (साभेदारीमा)	स्थान (अनुमानित)	६	६	६	६	६	६	
७	कृषि सहकारी व्यवस्थापन र स्तरोन्नती सहयोग	संख्या	११	१२	१२	१२	१२	१२	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

- कृषि क्षेत्रमा लालभाडी गाउँपालिका आत्मनिर्भर भई कृषिजन्य उत्पादन विक्री, वितरण गर्ने ।
- नगदे वाली जस्तै उखु खेतीमा आधुनिकीकरण भई आम जनमानसको जिविकोपार्जनमा वृद्धि हुने ।
- लालभाडी गाउँपालिकाको विकासको मुल आधारका रुपमा कृषि क्षेत्र स्थापित भई गरिवीको दरमा कमी आउने ।
- कृषि क्षेत्रले रोजगारीका अवसर सृजना गरी गरिवीको दरमा कमी आउने ।
- प्रति व्यक्ति कुल आय औसतमा १७०० अमेरिकन डलरमा पुऱ्याउने
- प्रति दिन १.२५ अमेरिकन डलर भन्दा कम रहेको जनसंख्यालाई १४ प्रतिशत (४३६९ जना) मा पुऱ्याउने
- कृषि परिवार मध्ये कृषि विमाले समेटेको परिवार १३ प्रतिशत पुऱ्याउने
- लालभाडी अर्गानिक गाउँपालिका घोषणा गर्ने
- कृषिजन्य वस्तुको निर्यातलाई तीन गुणा वृद्धि गर्ने र सोही अनुसार आयतलाई घटाउने
- उर्वरा भूमि वा कृषि जमिन मध्ये बाँझो जमिनको प्रतिशत शुन्यमा झार्ने
- आंशिक बेरोजगार मध्ये कम्तिमा एक तिहाई (२३२५ जना) कृषि क्षेत्र मार्फत रोजगार बनाउने
- वैदेशिक रोजगारमा जानेको संख्या कृषि कार्यक्रमको प्रभावकारिता मार्फत कम्तिमा एक तिहाई (२५१ जना) मा घटाउने

५.२ पशुपन्छी

क. पृष्ठभूमि

पशुपन्छीपालन क्षेत्रले देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब ११ प्रतिशत र कुल कृषि ग्राहस्थ उत्पादनमा २६.८ प्रतिशत योगदान गर्दै आएको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको विशेष आर्थिक महत्व रही आएको छ । राष्ट्रिय समस्याको रूपमा देखिएको मातृ तथा बालबालिका

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

कुपोषणको समस्या न्यूनीकरणमा दूध, अन्डा र मासुले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। विकासशील देशहरूमा हालको तुलनामा सन् २०२० सम्म पशुजन्य प्रोटीनको माग दोब्बरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ भने पशुजन्य पदार्थको उपलब्धतामा आत्मनिर्भर बन्न पशुपालन क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उल्लेखनीय प्रगति हासिल गर्नका लागि उन्नत नस्ल, पशु आहार, पशु स्वास्थ्य र व्यवसायीकरणका क्षेत्रमा थप अनुसन्धान र विकास गर्न आवश्यक छ। नेपाल विश्व व्यापार सङ्गठन तथा विश्व पशु स्वास्थ्य सङ्गठनको सदस्य राष्ट्र भएपश्चात् त्यस्तो राष्ट्रका हैसियतले पशु विकास क्षेत्रमा पूरा गर्नुपर्ने दायित्व निर्वाह गर्न विकासका विभिन्न साभेदारहरूसँग समन्वय गर्दै पशुपन्थी विकासका कार्यहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ। त्यस्तै दिगो विकास लक्ष्यमा उल्लिखित भोकमरीको अन्त्य, खाद्य र पोषण सुरक्षाजस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपन्थी विकास कार्यक्रमको ठूलो भूमिका रहन्छ।

मागमा आधारित अनुसन्धानबाट प्रविधिहरू विकास गरी प्रसार कार्यक्रममार्फत कृषकको थलोमा पुऱ्याउनु, कृषक समूह/समितिको सङ्ख्यामा वृद्धि भए अनुरूप संस्थागत विकास, व्यावसायिक दक्षता, स्रोत परिचालन र कारोबार आदिमा गुणात्मक विकास गर्दै लैजानु, चरन क्षेत्रको विकास एवम् व्यवस्थापन गरी उपयोगसम्बन्धी उपयुक्त नीति कार्यान्वयनमा ल्याउनु, कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा विभिन्न सेवाग्राहीहरूबीच समन्वय कायम गर्नु, प्रविधिको विकास, अनुसन्धान र बजार पूर्वाधार एवम् बजार संरचना विकासमा निजी क्षेत्रको सहभागिता बढाउनु, स्थानीय स्तरमा गुणस्तरीय पशुजन्य उत्पादन एवम् उपभोगप्रति जनचेतना वृद्धि गर्नु र पशु सेवामा संलग्न प्राविधिकहरूलाई उपयुक्त वातावरण तयार गरी स्वदेशमै काम गर्न प्रोत्साहित गर्नु यस क्षेत्रका चुनौती रहेका छन्। पशुजन्य उत्पादनको स्वच्छता तथा गुणस्तर कायम गराउन चुनौती छ। पशुपन्थी उत्पादन प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन उच्च उत्पादन लागतले समस्या परेको छ।

संघ र प्रदेशमा पशुपन्थी सम्बन्धी छुट्टै मन्त्रालय स्थापना भएको छ। पशु सेवा प्राविधिकहरूको बढ्दो उपलब्धताबाट पशु विकासको व्यापक सम्भावना हुनु, पशुपन्थी विकास क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको बढ्दो आकर्षण हुनु, पशुपन्थी विकास गतिविधिप्रति कृषक तथा सर्वसाधारण जागरूक हुनु र प्रोटीनजन्य वस्तुको माग बढ्दै जानु यस क्षेत्रका अवसर हुन्। पशुजन्य उत्पादनको माग तीव्र गतिमा बढ्नुले यस क्षेत्रको विकासमा अवसरहरू प्रदान गरेको छ। व्यावसायिक पशुपालनमा पशु विमाको आकर्षण बढ्दै जानु, सडक, विद्युत, सञ्चारजस्ता पूर्वाधारको विस्तारले पशुपन्थी पालनमा यान्त्रिकीकरण, प्रविधिको अवलम्बन, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणमा लाग्ने वातावरण बन्दै जानुलाई अवसरको रूपमा लिन सकिन्छ।

ख. दूरदृष्टि

गुणस्तरीय स्वच्छ र दिगो पशुपन्थीजन्य उत्पादन, सुरक्षासहितको खाद्य सम्प्रभुता कुपोषणको समस्या न्यूनीकरण।

ग. लक्ष्य

स्वच्छ एवम् गुणस्तरीय पशुपन्थीजन्य उत्पादनका माध्यमबाट लालभाडीलाई आर्थिक, खाद्य तथा पोषणमा आत्मनिर्भर बनाउने।

घ. उद्देश्य

- गाउँपालिकालाई पशुपन्थीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई कुपोषण हटाउनु र खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा टेवा पुऱ्याउनु।
 - पशुपन्थी पालनलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाई पशुपन्थीजन्य पदार्थको आयात घटाउँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु।
 - पशुपन्थी पालनलाई महिला, युवा तथा सबै आर्थिक, भौगोलिक र सामाजिक वर्गको स्वरोजगारको माध्यमका रूपमा विकसित गर्दै आयआर्जनको दिगो स्रोतको रूपमा विकासगर्नु।
४. पशुजन्य पदार्थबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्नसक्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्न स्वस्थपशुपन्थी उत्पादन गर्नु।

ङ. प्रमुख कार्यक्रमहरू मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. उन्नत नस्लका पशुको उपलब्धतामा वृद्धि

कार्यनीति:

- गाई, भैँसी, बड्गुर र बाखाको कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाई तथा कृत्रिम गर्भाधान सेवा पुग्न नसक्ने स्थानमा प्राकृतिक गर्भाधान सेवा विस्तार गरी उन्नत नस्लका पशुहरूको सङ्ख्यामा वृद्धि गरिनेछ।
- गुणस्तरीय पशुआहाराको उपलब्धता बढाउन चरन विकास, डालेघाँस, भुईँघाँस उत्पादन, विउ वृद्धि, दाना, औषधी र घाँस सम्मिश्रण, मिनरल ब्लक आदि उत्पादन र प्रयोगका साथै कृषिजन्य उप-पदार्थहरूको सदुपयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। 'एक गाउँ एक घाँसेवाली स्रोत केन्द्र' स्थापना गरिनेछ। यसका लागि वन, भू-संरक्षण तथा कृषि विकास कार्यालयहरूसँगको समन्वयमा सामुदायिक वन, कबुलियती वनहरूमा घाँसेवाली प्रवर्द्धनका लागि पहल गरिने।
- पशुपन्थी पालक साना कृषक, भूमिहीन विपन्न किसानलाई पशुपन्थी पालन तथा पशुपन्थीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रमसञ्चालन गरिनेछ। विदेशबाट फर्किएका रबेरोजगार युवा र महिला सहभागिता लाई पशुपन्थी पालनमा आकर्षित गर्ने गरी युवालक्षित कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने।
- यहा पाइने रैथाने घरपालुवा पशुपन्थी तथा तिनका जङ्गली जातको आनुवांशिक स्रोत संरक्षण कार्यलाई उच्च प्राथमिकता गरिने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	पशु नस्ल सुधार ,उत्पादन र कृत्रिम गर्भाधान	संख्या	१००	१००	२००	३००	३५०	५००	
२.	चरन विकास डालेघाँस, भुईँघाँस उत्पादन क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम	विघा	०	१	२	१	१	१	
३.	व्यवसायिक पशुपालन	स्थान	३	३	५	८	१०	१०	
४.	गोठ सुधार कार्यक्रम	स्थान	०	२०	५०	१००	२००	५००	

कार्यक्रम २. पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादनमा वृद्धि
कार्यनिति.

१. दुग्ध पदार्थ एवम् मासुको गुणस्तर र स्वच्छतालाई कायम राख्न 'बधशालादेखि भान्छासम्म स्वच्छ र स्वस्थ मासु' तथा 'गोठदेखि ओठसम्म स्वच्छ र स्वस्थ दूध' कार्यक्रमलाई अभियानकारूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	स्वस्थ मासु उत्पादन केन्द्र	संख्या	६	१०	५	५	१०	१५	
२.	दुग्ध संकलन केन्द्रको स्थापना	वडा	०	१	१	१	२	१	
३.	माछा पोखरी निर्माण	संख्या	६	२	१	१	१	१	
४.	मौरीपालन	स्थान	०	१	२	२	२	२	

कार्यक्रम ३. प्राविधिक सेवाको विस्तार, क्षमता अभिवृद्धि तथा संस्थागत सुधार
कार्यनिति.

१. स्थानीय पशुपंक्षी संरक्षणका निमित्त सञ्चालन गरिएका प्रयासमा विशेष कार्यक्रमको व्यवस्था गरिने ।

२. निजी तथा सहकारी क्षेत्रद्वारा सञ्चालन गर्ने गरी आवश्यकताका आधारमा पशुपन्छीका स्रोत केन्द्रको विकास गर्दै लगिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	प्राविधिक सेवा तथा संख्यामा वृद्धि गर्ने	स्थान	७	७	५	३	२	२	
२.	पशु स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	२	३	२	२	२	२	
३.	रेविज बिरुद्धको खोप कार्यक्रम	पटक	१	२	२	१	१	३	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

१. यस लालभाडी गाउँपालिकामा पशु नस्ल सुधार कार्यक्रमबाट कृषकहरूको आयस्रोत वृद्धि हुनेछ ।

२. पशुजन्य पदार्थहरू दुध, मासु अण्डा लगायतका उपभोग्य वस्तुहरूमा आत्मनिर्भर बन्नेछ ।

३. पशुजन्य पदार्थको आयात घटाइ निर्यात वृद्धि भएर जानेछ ।

४. युवा बेरोजगार समस्या न्यून भइ रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुनेछन ।

५. पशुजन्य पोषणयुक्त पदार्थहरूमा उल्लेख्य वृद्धि भइ कृषोषण समस्या न्यूनिकरण भएर जानेछ ।

६. मानव स्वास्थ्य अनुकूल स्वच्छ पशुजन्य उपभोग्य पदार्थको उत्पादन बढनेछ ।

७. अनुत्पादक र छाडा पशुहरूको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

८. पशुपालक किसानहरूको घर गोठमा सहज, सुलभ तथा प्रभावकारी प्राविधिक सेवा उपलब्ध हुनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

९. पशुहरुमा लाग्ने विभिन्न सर्ने तथा नसर्ने रागहरु विरुद्धमा समय समयमा पशु स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गरीनेछ ।
१०. निर्वाचित जनप्रतिनिधि लगायत किसान हरुलाई पशु स्वास्थ्य सम्बन्धि चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

५.३ सिंचाई

क. पृष्ठभुमी

लालभाडि गाउँपालिकामा धेरै जसो घरपरिवारले सिंचाईका लागि खोला र डिपवोरिङ प्रयोग गरिरहेको देखिएको छ, भने केहि घरपरिवारले भुमिगत सिंचाईपनि प्रयोग गरिरहेको देखिन्छ। सिद्धबावाताल, बाणा नाला, माकुरी ताल, हेगना नाला, दोदा नदी, स्याली नदी, बनारा नदी, जमिन मुनिको सिंचाई बोरिंग प्रमुख सिंचाईको स्रोतको रूपमा रहेको छ।

यस लालभाडी गाउँपालिकामा माटो उर्वरा रहेको र सिंचाई सुविधाको अवस्था हेर्दा खेती गरिने जमिन २५७९ हेक्टर (९२.४०%) मध्ये ३९.७१ प्रतिशत जमिन सालैभर सिंचित रहने पाइयो। यस क्षेत्रको सिंचाई अवस्था हेर्दा यसका लागि थुप्रै योजना तथा स्रोतहरूको आवश्यकता रहने देखिन्छ।

ख. दूरदृष्टि

सिंचाईको प्रयाप्त व्यवस्था तथा पूर्वाधार, कृषि कार्यमा प्रचुर उत्पादनको आधार।

ग. लक्ष्य

सिंचाई सुविधाको अभावका कारण कृषि उत्पादनमा भैरहेको घाटा तुलनात्मक रूपमा घटाई कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्ने।

घ. उद्देश्य

गाउँपालिका भित्र रहेका विभिन्न सिंचाई स्रोतहरूको समुचित उपयोगको व्यवस्था मिलाई कृषि क्षेत्रको दिगो विकासमा सहयोग पुरयाउने।

कार्यक्रम १. सिंचाई कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

कार्यनीति

१. वर्षेभरि सिंचाई सुविधा दिने आयोजनाहरू समयमै सम्पन्न गर्न जोड दिइनेछ साथै अन्य उपयुक्त पूर्व संभाव्यता भएका आयोजनाहरूको समेत प्राथमिकताका आधारमा थप अध्ययन गरिने
२. सिंचाई कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा जलवायु विज्ञान, कृषि एवं जलाधार संरक्षणका निकायहरूसँग समन्वय गरिने।
३. सम्पन्न भई सकेका सिंचाई आयोजनाहरूको आवश्यक मर्मत संभारका लागि जनसहभागितासमेत परिचालन गरी आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरी दिगो एवं अभ् बढी प्रभावकारी बनाइने।
४. भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुने सिंचाई प्रणालीहरूबाट उचित सिंचाई सेवा शुल्क नियमित रूपमा सङ्कलन गर्ने प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाइने।
५. आयोजना छनौट गर्दा समावेशीकरणको अवधारणा अनुरूप पिछडिएका क्षेत्र एवं वर्गलाई प्राथमिकता दिइने।
६. साना सिंचाईको विकासका लागि लगानी बढाउन निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिने।
७. सिंचाई विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्थानीय तहमा रहेका वातावरण मैत्री तालतलैया, पोखरी, सिमसार तथा मूलहरूको संरक्षण तथा सम्वर्द्धनको कार्यमा सम्वन्धित निकायसँग समन्वय गरिने।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	साना सिंचाईका आयोजनाहरू सञ्चालन गर्ने	संख्या	८	१०	१०	१०	१०	१०	
२.	सिंचाई योजनाहरूको सम्वर्द्धन तथा निरन्तरताका लागि दिर्घकालिन सोच तथा निति तयार	संख्या	०	१	०	०	०	०	
३.	खोला तथा ताल तलैयाहरूको संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	संख्या	१	१	१	१	०	१	

कार्यक्रम २. समुदाय व्यवस्थित, नयाँ प्रविधिमा आधारित र अन्य सिंचाई कार्यक्रम

कार्यनीति

१. सिंचाईको विकास, व्यवस्थापन तथा नियमनको लागि सिंचाई नीति तथा नियमावलीको समयसापेक्ष परिमार्जन गरिदै लगिने।
२. सिंचाई आयोजना सञ्चालन तथा विकासका लागि कार्यविधि तयार गरी सिंचाई कोषको स्थापना तथा सञ्चालन गरिने।
३. उपभोक्ता समिति गठन गरी आयोजना कार्यान्वयन गरिने
४. सिंचाई आयोजनाहरूको डिजाइन तथा कार्यान्वयनमा स्थानीय श्रम, सीप तथा निर्माण सामग्रीको प्रयोगमा जोडिने।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१.	सिंचाइका नया प्रविधिहरु जसबाट धेरै जमिन थोरै पानीले पनि सिंचाइ गर्न सकिने सो प्रविधिहरुमा जोड दिने	संख्या	०	५	५	५	३	२	
२.	समुदाय स्तरबाट सिंचाइ सम्बन्धि स्थानीय निति नियमहरु तयार पार्ने	संख्या	०	१	०	०	०	०	
३.	स्थानीय स्तरको सिंचाइ आयोजनाहरु सञ्चालनार्थ समिति निर्माण गरी दिगो प्रयोगमा जोड दिने	संख्या	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम २. मभौला सिंचाइ कार्यक्रम

कार्यनीति

- कृषि उत्पादनलाई बढाउन सवै वडामा मभौला सिंचाइ योजनालाई अगाडी बढाइनेछ ।
- सवै वडामा आकाशे पानी संकलन केन्द्रको स्थापना गरी सिंचाइ कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	आकाशे पानी संकलन तथा त्यसको सिंचाइमा प्रभावकारी प्रयोगमा जोड दिने	०	२	२	२	०	०	१	
२.	साना कुलो तथा संकलित क्षेत्रको वरिपरी केरा खेती गरी दोहोरो फाइदाका आयोजनाहरु सञ्चालन गर्ने	०	१	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

- किसानहरुले आकाशे पानीमा भर पर्नु पर्ने अवस्थाको अन्त्य हुने ।
- सिंचाइका विभिन्न आयोजनाहरु सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
- विभिन्न क्षेत्रको सहयोग तथा समन्वयमा दिर्घकालिन योजनाहरु सञ्चालनार्थ रशनु ।
- सिंचाइ आयोजनाहरुको सञ्चालन संगै आम मानिसहरुले दोहोरो फाइदा हुने खालका कार्यमा संलग्न भइ जीवन स्तरमा सुधार भएर जानेछ ।

५.४ पर्यटन

क. पृष्ठभुमी

लालभाडी गाउँपालीकामा क्षेत्रभित्र ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक रूपमा महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलहरु रहेका छन् यस गाउँपालीकाको क्षेत्रमा भएका पर्यटकीय स्थलहरुको प्रचार प्रसार र उक्त स्थलहरुमा पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्न सकेमा दैनिक रूपमा सयौंको संख्यामा पर्यटक भित्रन सक्ने देखिन्छ । यहाँका सवै वडाहरुमा पर्यटकीय स्थल भएता पनि सवै पर्यटकिय क्षेत्रहरुको उचित संरक्षण तथा सम्वृद्ध हुन सकेको छैन ।

ख. दूरदृष्टि

लालभाडीलाई सुदुरपश्चिम प्रदेशको प्रमुख आकर्षक पर्यटन स्थलहरु मध्येको एक बनाउने ।

ग. लक्ष्य

पर्यटन क्षेत्रको विकासमार्फत आर्थिक वृद्धि र रोजगारीका अवसर अभिवृद्धि गर्ने ।

घ. उद्देश्य

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१. लालभाडीलाई नेपालको पर्यटन मानचित्रमा आकर्षक, रमणीय र सुरक्षित गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गरी आन्तरिक अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउने ।
२. आन्तरिक तथा बह्य पर्यटन प्रवर्द्धनमार्फत् सङ्ख्यात्मक तथा गुणात्मक रूपमा पर्यटक आगमनमा वृद्धि गरी प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण गर्ने

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. पर्यटन पूर्वाधारहरूको विकास

कार्यनीति

१. प्रत्येक वाडमा एक/एक पर्यटक गन्तव्य तोकी ती स्थानहरूमा पूर्वाधार र सूचना केन्द्रको स्थापना गरिने ।
२. यांगवरकलाई आकर्षक गन्तव्यको रूपमा स्थापित गर्न विभिन्न स्थानमा छरिएर रहेका नेपाली सङ्घसंस्थालाई परिचालन गरिने।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना	स्थान	०	०	१	१	१	०	
२	संभावीत पर्यटन व्यवसायहरूको पहिचान गरी सूचि तयार गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	
३	पर्यटकिय क्षेत्र विकास अन्तर्गत (विभिन्न ताल, पोखरी, मठ, मन्दिर) पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने	स्थान	०	२	२	२	२	२	
४	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागी स्थानिय कला, संस्कृतिको सम्वर्द्धन गर्न राना थारु होम स्टे स्थापना गर्ने	स्थान	०	०	०	१	०	०	
५	धार्मिक तथा सास्कृतिक सम्पदाहरु संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्ने	स्थान	०	२	२	२	२	२	
६	वनस्पती तथा वन्य वन्तु संरक्षण क्षेत्र स्थापना	स्थान	०	०	०	०	१	१	

कार्यक्रम २. पर्यटन पूर्वाधारहरूको विकास

कार्यनीति

१. प्रत्येक वाडमा एक/एक पर्यटक गन्तव्य तोकी ती स्थानहरूमा पूर्वाधार र सूचना केन्द्रको स्थापना गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरूसम्म आवश्यक पूर्वाधारहरू (विश्रामस्थल, चमेना गृह, शौचालय, पोर्टर सेल्टर, पर्यटक सुचना केन्द्र आदि) सहित सहज पहुँच हुने गरी स्थानीय निकाय, समुदाय तथा निजी क्षेत्रको सहकार्य र सहभागितामा पर्यटन पदमार्ग लगायत एकीकृत पर्यटकीय र मनोरञ्जन स्थल निर्माण तथा सञ्चालन ।	स्थान	०	०	२	५	३	५	

कार्यक्रम ३. नीतिगत तथा संस्थागत सुधार

कार्यनीति

१. अन्य पर्यटन का अतिरिक्त कृषि पर्यटनलाई पनि प्रवर्द्धन गरी पर्यटन क्षेत्रलाई थप वातावरणमैत्री बनाइनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष	लक्ष्य	सहयोग

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

			अवस्था	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	पर्यटन क्षेत्रको सुधार र आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सम्बन्धित ऐन, नियमहरूमा समसामयिक सुधार तथा आवश्यक नयाँ नियमावलीको तर्जुमा ।	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठानको सुदृढीकरण का लागि सहयोग ।	स्थान	०	०	०	२	२	२	

कार्यक्रम ४. पर्यटन प्रवर्द्धन

कार्यनीति

१. पर्यटन पूर्वाधार विकासमा स्थानीय निकाय, स्थानीय समुदाय तथा निजी क्षेत्रको नेतृत्वदायी भूमिका र सहभागितालाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि गाउँपालिकाभिन्न र बाहिर सरकारी, निजी तथा अन्य क्षेत्रसमेतको सहभागितामा प्रचारप्रसार अभियान कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	पटक	०	०	०	२	१	२	
२	भ्यू टावर निर्माण	स्थान	०	०	०	१	०	१	
३	साहसिक पर्यटनलाई पर्यटकीय उपजको रूपमा विकास गर्न स्की, रकक्लाइमिड, प्याराग्लाइडिङ, बन्जी जम्पिङजस्ता क्रियाकलापहरूको संचालन ।	संख्या	०	१	१	१	१	०	
४	अन्तर पालिका सम्बन्ध विस्तार गरी आन्तरिक पर्यटनलाई बृद्धि गर्ने	संख्या	०	१०००	१००	१५००	१५००	१५००	
५	स्थानिय संस्कृतिको प्रदर्शन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम (सास्कृतिक समूह निर्माण)	समूह	३	२	२	२	२	२	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

योजनाको अन्त्यमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन आगमन सङ्ख्या वार्षिक १००० पर्यटकहरूको सरदर बसाइ अवधि ३ देखि ५ दिन हुनेछ, जसबाट थप रोजगारी सिर्जना भएको हुनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

५.५ उद्योग वाणिज्य, आपूर्ति

५.५.१ उद्योग

क. पृष्ठभूमि

मानविय, आर्थिक, शैक्षिक तथा सर्वांगिन विकासमा उद्योग प्रमुख रूपमा रहेको मानिन्छ। उद्योग क्षेत्र आर्थिक विकासको इन्जिन पनि हो। उद्योगको विस्तार तथा विकासले रोजगारी सिर्जना, वस्तु र सेवाको मूल्य अभिवृद्धि, आवश्यक वस्तु तथा सेवाको उपलब्धता गर्न सहयोग पुऱ्याउँदछ। सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिताद्वारा दिगो एवम् बृहत् आधारसहितको औद्योगिक विकासमार्फत रोजगारी सिर्जना गरी गरिवी न्यूनीकरण गर्नमा उद्योग क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। औद्योगिक लगानीले उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, रोजगारी सिर्जना, स्थानीय स्रोतसाधन र प्रविधिको उपयोग, आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धनमा योगदान गर्दछ। त्यस्तै निजी क्षेत्रलाई लगानीप्रति आकर्षित तुल्याउँदै आन्तरिक लगानीलाई नवीनतम प्रविधिका साथ प्रोत्साहन गर्दै गाउँपालिकाको उच्च, दिगो र फराकिलो आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न महत्वपूर्ण योगदान दिने गर्दछ। लालभाडी गाउँपालिकामा हाल उद्योगहरू संख्यात्मक हिसाबले उल्लेखनिय रूपमा संचालन नभएको देखिन्छ। गाउँपालिकामा हाल सम्म जम्मा साना तथा मझौला उद्योग अन्तर्गत २७ वटा रहेका छन जसमा प्रमुखतया राईस मिल, फर्निचर उद्योग, गन्ना कोलु, कुटानी पिसानी आदि रहेका छन।

ख. दूरदृष्टि

साना तथा मझौला उद्योग स्थापना मार्फत बेरोजगारी घटाउने र स्थानीय स्रोत परिचालन

ग. लक्ष्य

औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तारद्वारा रोजगारीमा वृद्धि, निर्यात प्रवर्द्धन र आयात प्रतिस्थापन गरी गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको अभिवृद्धि गर्ने।

घ. उद्देश्य

१. उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु।
२. औद्योगिक क्षेत्रमा लगानी बढाइ रोजगारीका अवसर सृजना गर्नु।
३. औद्योगिक वस्तुहरूको निर्यात वृद्धि गरी व्यापार प्रवर्द्धन गर्ने।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्रसमेत)

कार्यनीति

१. औद्योगिक विकासको लागि उद्योग दर्तादेखि बहिर्गमनसम्मको प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्नेगरी औद्योगिक रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
२. औद्योगिक क्षेत्र तथा विशेष आर्थिक क्षेत्रहरूमा आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास तथा व्यवस्थापनमा सुधार ल्याइनेछ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	स्थानीय उद्योग विकास तथा सञ्चालन निति नियम तयार गर्ने	संख्या	०	१	०	०	०	०	
२.	साना तथा मझौला उद्योगहरू सञ्चालनका लागि सस्तो व्याज दरमा भ्रूणको व्यवस्था	समुह	०	२	२	२	२	२	
३.	लगानीकर्ताको लागि प्रयाप्त वातावरण तथा प्रबन्ध मिलाइने	वटा	०	३	३	३	३	३	

कार्यक्रम २. साना तथा मझौला उद्योग प्रवर्द्धन (कुटानी पिसानी मिल, काष्ठ, राडिपाखि, ढाका, चुधारा,आरान) साथै परम्परागत घरेलु उद्योग प्रवर्द्धन)

कार्यनीति

१. उद्योगलाई आवश्यक कच्चा पदार्थ आपूर्ति सुनिश्चितता गर्न आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ।
२. प्रत्येक वडामा हस्तकला ग्राम स्थापना गरी परम्परागत सीप तथा प्रविधिको संरक्षण र विकास गरिनेछ।
३. एक वडा एक विशेष उत्पादन सम्वन्धी कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
४. स्थानिय पुँजी तथा नविनतम प्रविधिलाई आकर्षित गर्न आवश्यक कानुनी र अन्य व्यवस्था गरिनेछ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	स्थानीय स्तरका साना तथा मझौला उद्योगहरूको सम्वर्धन तथा विकास	संख्या	०	२	२	२	२	२	
२.	घरेलु उत्पादन तथा निर्यातका लागि आवश्यक समन्वय तथा पूर्वाधारको विकास	संख्या	०	२	२	१	१	१	
३.	मानव विकास सुचकांकमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्ने	संख्या	०	०	०	१	०	०	

कार्यक्रम ३. गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम

कार्यनीति

१. गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमलाई मुलुकभर विस्तार गर्न कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा सहयोगी निकायहरूको समन्वय क्षमता विकास गर्दै लगिनेछ ।

२. लक्षित विपन्न तथा गरिब समूहलाई घरेलु, साना तथा मझौला उद्योगमार्फत रोजगारी सिर्जना गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	विभिन्न शीपमुलक तालिमहरु सञ्चालन तथा ऋणको व्यवस्था गरिने	समुह	०	२	२	२	२	२	
२	लघुउद्योगको स्थापना	स्थान	०	०	१	१	०	०	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

उद्योगहरूको स्थापना तथा विस्तारमा वृद्धि र बजार सम्वन्धको विस्तार भएको, आधुनिक प्रविधिको अधिकतम प्रयोगसँगै गुणस्तरीय वस्तुहरूको उत्पादनद्वारा निर्यात बढ्न गई तथा आयात प्रतिस्थापन भई व्यापार प्रवर्द्धन भएको र औद्योगिक एवम् बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण तथा संवर्द्धन भएको हुनेछ ।

५.५.२ वाणिज्य

क. पृष्ठभुमी

वस्तु व्यापारका अतिरिक्त सेवा क्षेत्रको उदारीकरणका कारण प्रत्यक्ष निजीक्षेत्र लगानी गर्न आकर्षित भई यसबाट आय तथा रोजगारीका अवसरहरूमा पनि वृद्धि हुने भएको छ । नेपालले खुला र विशाल अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा सहज पहुँचको अवसर प्राप्त गरेको छ भने अर्कातिर सो संगठनले अतिकम विकसित राष्ट्रको व्यापार क्षमता अभिवृद्धिका लागि उपलब्ध गराउने आर्थिक तथा प्राविधिक सहायताबाट आन्तरिक व्यापारलाई सुदृढ बनाउने महत्त्वपूर्ण अवसरबाट पनि लाभान्वित हुने परिस्थिति सृजना भएको छ । दिगो विकास लक्ष्यको उद्देश्य समेतलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिई वाणिज्य नीति, २०७२ र नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति, २०७३ का नीति तथा कार्यक्रमहरू त्यसतर्फ परिलक्षित गरिएका छन् । यस्ता प्रयास तथा अवसरहरूका बावजुद पनि व्यापार घाटा बढिरहेको स्थितिमा यस घाटालाई सुधार गरी यसलाई न्यूनीकरण गर्नु पर्ने भएको छ ।

ख. दूरदृष्टि

वाणिज्य क्षेत्रका सिर्जित अवसरको उपयोग र चुनौतीहरूलाई उचित सम्वोधन गर्दै निकासी प्रवर्द्धनमार्फत आर्थिक समृद्धि

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

ग. लक्ष्य

आन्तरिक तथा राष्ट्रिय निर्यात व्यापार प्रवर्द्धन गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा निर्यात व्यापार र निर्यातमा आधारित रोजगारी वृद्धि गर्दै लैजाने ।

घ. उद्देश्य

- आन्तरिक तथा राष्ट्रिय निर्यात व्यापार प्रवर्द्धन गर्दै स्थानीय कच्चा पदार्थ, स्रोत, साधन र सीप बढी प्रयोग हुने वस्तुको निकासी प्रवर्द्धनमार्फत प्राप्त हुने लाभलाई ग्रामीण तहसम्म विस्तार गर्ने ।
- तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाको मूल्य र गुणस्तरलाई प्रतिस्पर्धी बनाइ व्यापार घाटा कम गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण कार्यनीति

- उद्योगको विकास र विस्तारद्वारा निर्यात प्रवर्द्धन गर्दै वस्तु तथा सेवाको बजार विविधीकरण एवम् विस्तार गरिनेछ ।
- व्यावसायिक योजनाको आधारमा मूल्य श्रृङ्खलाका लाभग्राहीहरूसँग लागत साभेदारीका आधारमा आवश्यक उपकरण, भौतिक सामग्री, बजार प्रवर्द्धन र सहजीकरण गरिनेछ ।
- उद्योगहरूलाई उत्पादनमूलक अन्य क्षेत्रहरू (कृषि, वन, पर्यटन, सडक, ऊर्जा आदि) सँग संयोजन गरी निकासी प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- वित्तीय स्रोतसाधन, सूचना र प्रविधिमा उत्पादक तथा उद्यमीहरूको पहुँच बढाइनेछ ।
- स्वस्थ व्यापार व्यवसायको अभिवृद्धिको लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- परम्परागत सीप र कौशल भएका वस्तु तथा सेवाको उत्पादनलाई संरक्षण प्रवर्द्धन र व्यवसायीकरण गरिनेछ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन र ऋणको अनुपात घटाउदै लाने	प्रतिशत	०	०	०	१०	१०	१०	
२	सिमानामा रहेका व्यापारिक नाकाहरूको सुधार र विस्तार गरी सञ्चालन गर्ने ।	संख्या	१	०	१	१	१	१	
३	निजी क्षेत्रको व्यापारजन्य क्षमता अभिवृद्धिको लागि कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	०	१	१	१	१	१	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

योजना अवधिको अन्तिम वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग वस्तु निकासी अनुपात घटेको र वस्तु तथा सेवा निकासीको अनुपात १२ प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।

५.५.३ आपूर्ति

क. पृष्ठभूमी

नागरिकहरूको दैनिक जीवनयापन गर्न आवश्यक वस्तु एवम् सेवा, खाद्यान्नको व्यवस्था, स्वास्थ्य उपचारका लागि आवश्यक औषधी, सामग्री र पेट्रोलियम पदार्थ आदि सहज, सुलभ र उचित मूल्यमा उपभोक्ताले पाउने व्यवस्था गर्नु अति आवश्यक हुन्छ । पालिकाले एकातिर बजार संयन्त्रमार्फत आपूर्ति व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ भने अर्कोतिर आर्थिक रूपले कमजोर वर्गका जनतालाई अत्यावश्यक उपभोग्य वस्तुमा सहज पहुँचको वातावरण निर्माण गर्नुपर्दछ । आपूर्ति व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउन खाद्यान्न जस्ता अत्यावश्यक वस्तुहरूको सञ्चयका लागि आवश्यक क्षमताको गोदामको व्यवस्था, सडक सञ्जालको विस्तार, बजार अनुगमनको व्यवस्था, आवश्यक ऐन नियम र संस्थागत व्यवस्था, निजी क्षेत्रसँग सहकार्य, र उपभोक्ता हित संरक्षणका लागि उपभोक्ता संरक्षण ऐनको व्यवस्था छ ।

ख. दूरदृष्टि

गुणस्तरयुक्त उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सहज र सर्वसुलभ आपूर्ति हुने वातावरणको सुनिश्चिततासहित उपभोक्ताको हक र हितको संरक्षण ।

ग. लक्ष्य

गुणस्तरयुक्त उपभोग्य वस्तु तथा सेवा सर्वसुलभ ढङ्गले वितरणको व्यवस्था मिलाई आपूर्ति व्यवस्था बढी प्रभावकारी बनाउने ।

घ. उद्देश्य

- आपूर्ति व्यवस्थालाई दिगो, सुनिश्चित, गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउने
- कृत्रिम अभाव, कालोबजारी र अस्वाभाविक मूल्य वृद्धिलाई नियन्त्रण गर्ने ।
- विपद्को समयमा पनि वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति सहज बनाउन संस्थागत क्षमता विकास र विस्तार गर्ने तथा भण्डारण क्षमता वृद्धि गर्ने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. उपभोक्ता जागरण तथा सचेतना कार्यक्रम

कार्यनीति

१. खाद्यान्न, पेट्रोलियम पदार्थ, औषधीलगायतका आधारभूत आवश्यकताका वस्तुहरूको उत्पादन, भण्डारण र वितरण क्षमता अभिवृद्धि गरी आपूर्ति व्यवस्था सहज एवम् सुलभ तुल्याइनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	प्रत्येक वडाहरूमा उपभोक्ता जागरण तथा सचेतना तालिम सञ्चालन गर्ने	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	सुचनापाटी तथा स्थानिय पत्रपत्रिका उपभोक्तालाई सन्देशमूलक सूचना सम्प्रेषण गर्ने	पटक	०	६	६	६	६	६	
३	पेट्रोलियम पदार्थ तथा एलपी ग्यास जस्ता प्रज्वलनशील पदार्थको सुरक्षित प्रयोगबारे जनचेतना कार्यक्रम	पटक	०	६	६	६	६	६	
४	सम्वृद्ध कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि ।	पटक	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम २. आपूर्ति व्यवस्थापन तथा बजार अनुगमन कार्यक्रम

कार्यनीति

१. दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवा नियमित र सहज रूपमा आपूर्ति हुने व्यवस्था सुनिश्चित गरिने छ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	गाउँपालिकामा १ ओटा आपूर्ति व्यवस्थापन तथा बजार अनुगमन कार्यालय स्थापना ।	संख्या	०	०	०	१		०	
२	अत्यावश्यक वस्तुहरूको सङ्कलन र भण्डारण ।	वडा	०	१	२	२	१	१	
३	सघन एवम् द्रुत अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यको निरन्तरता ।	पटक	६	६	६	६	६	६	
४	सरोकारवालाहरूसँगको समन्वयमा आपूर्ति श्रृङ्खला व्यवस्थापनका विविध पक्षहरूलाई एकीकृत गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	सवै वडा	०	१	१	१	२	१	
५	खाद्य आनीवानीमा परिवर्तन ल्याउन उत्प्रेरक कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	सवै वडा	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ३. खाद्यान्न ढुवानी कार्यक्रम

कार्यनीति

१. उपभोक्ता जागरण तथा सशक्तीकरण कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	सवै वडामा सुपथ मूल्य पसलहरू क्रमस स्थापना गर्दै जाने	संख्या	०	०	२	२	२		
२	सवै वडामा कण्ठरोग, गलगाड नियन्त्रणका लागि सचेतना तथा आयोडिनयुक्त नुन तथा औषधी वितरण ।	स्थान	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ४. पेट्रोलियम पदार्थको भण्डारण क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

कार्यनीति

१. पेट्रोलियम पदार्थको आपूर्ति र वितरण व्यवस्थालाई विविधीकरण गर्न आवश्यक कानुनी र संस्थागत प्रावधानहरूको विकास गरिनेछ ।

क्र	क्रियाकलाप	इकाई	आधार	लक्ष्य	सहयोग

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

स			वर्ष अवस्था	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	न्यूनतम १०० जनालाई ३० दिनसम्मलाई पुग्ने गरी भण्डारण क्षमता वृद्धि ।	स्थान	०	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

दुर्गम क्षेत्रमा, खाद्यान्न ढुवानी तथा आपूर्तिको व्यवस्था सुनिश्चतता, खाद्य सुरक्षा भण्डारमा खाद्यान्न सुरक्षित भएको हुनेछ ।

५.६ भूमि व्यवस्था

क. पृष्ठभूमि

राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक रूपान्तरण एवम् सर्वाङ्गीण विकासका लागि गरिने सबै किसिमका भौतिक पूर्वाधार विकासका कार्यहरूमा प्रत्यक्ष रूपमा भूमि वा भूमिस्रोतको परिचालन हुने भएकोले यस्ता स्रोतको सदुपयोग गरी दिगो रूपमा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ । परिवर्तित सन्दर्भमा भूमि अधिकार एन २०७४ स्थानीय तहको भूमिमा लागत, व्यवस्थापन, संरक्षण र दिगो उपयोग को माध्यमबाट उत्पादनत्व बढाइ आत्मनिर्भर बनाउने तथा समग्र भूमिको सदुपयोग गरी दिगो व्यवस्थापन तथा सुशासन कायम गर्न जरुरी देखिएको छ । भूमिमा सर्वसाधारण जनताको सान्निध्यताको संवेदनशीलतालाई मध्यनजर गरी भूमिमा सबैको न्यायिक पहुँच स्थापित गर्न, सामाजिक आर्थिक कारणले पछाडि परेका वर्गको भूमिमा पहुँच बढाउन र भू-स्वामित्वको सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्न वैज्ञानिक तवर बाट भूमिसुधार गर्नुका साथै वैज्ञानिक भूमि नीति तर्जुमा गरी लागु गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

भूमि प्रशासन, जग्गाको नक्शांकन, अभिलेख प्रणाली, भूमिहीनका लागि भूमि व्यवस्था, सुकुम्बासी र हलियाहरूको लागि विशेष कार्यक्रम र गाउँपालिकाको समग्र भूमिको व्यवस्थित तथ्यांक राख्न घरधुरी सर्वेक्षण मार्फत जग्गाको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने कार्य सुरु भएको छ जसबाट आएको तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकाको कुल खेतीयोग्य जमिनको ७.५९ प्रतिशत जमिन बाँफो रहेको छ । अधिकांश जमिन वनजंगल, खोला तथा नयाँ बस्ती विकास भएको र पर्याप्त तथा व्यवस्थित सिंचाई सुविधा नभएको कारणले बाँफो रहेका छन् । यस्तो बाँफो जग्गा गाउँपालिकाको उत्पादनको आधार बन्न सक्ने देखिन्छ । बाँफो रहेको जग्गालाई चक्लाबन्दी रूपमा सामुहिक खेती गर्न सकेमा गाउँपालिकाको आम्दानी वृद्धि हुने देखिन्छ, साथै यस गाउँपालिकाको अत्यधिक भू उपयोग कृषि, वन तथा चरन क्षेत्रका लागि भएको देखिन्छ । यस गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्नेहरु मध्ये ७७ प्रतिशत परिवारहरूको आफ्नो स्वामित्वमा जग्गा रहेको र बाँकी मध्ये ०.१ प्रतिशत सुकुम्बासी तथा २२.९ प्रतिशत विस्थापित परिवार बसोबास गरि रहेको तथ्यांकले देखाएको छ ।

वैज्ञानिक भूमिसुधार कार्यान्वयन गरी कृषकको भूमिमाथिको पहुँच अभिवृद्धि गर्नु, सुकुम्बासी समस्या समाधान गर्नु, भू-उपयोग नीति कार्यान्वयन गरी भूमिको उपयुक्त ढङ्गले उपयोग गर्नु, भूमि प्रशासनलाई मानव संशाधन समयानुकूल र प्रविधियुक्त बनाई स्तरीय सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन गर्नु, भूमिसम्बन्धी अभिलेखहरूलाई व्यवस्थित गर्नु, हलियाको शीघ्र पुनर्स्थापना गर्नु, मूल्याङ्कन प्रणालीमा सुधार गरी घर जग्गाको वास्तविक मूल्य कायम गर्नु र लिखत दर्ता प्रणालीलाई वैज्ञानिक र विश्वसनीय बनाउनु जस्ता भूमिसुधार र व्यवस्था क्षेत्रका मुख्य चुनौती रहेका छन् भने भू-उपयोग नीति तर्जुमा हुनु, भूमि व्यवस्थापनलाई वैज्ञानिक र प्रभावकारी बनाउनका लागि दोस्रो पुस्ता सुधार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याउनु, व्यवस्थित बसोबास गराउने प्रयास हुनु यस क्षेत्रका अवसर हुन् ।

ख. दूरदृष्टि

भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, न्यायपूर्ण महत्तम उपयोगका लागि अपनत्व, सामाजिक न्यायमा आधारित भूस्वामित्व ।

ग. लक्ष्य

समग्र भूमिको सदुपयोग, दिगो व्यवस्थापन तथा सुशासन कायम गरी भू-उपयोग प्रणालीलाई गाउँपालिकाको दीर्घकालीन हित अनुरूप समृद्धिको आधारका रूपमा विकास गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. भूमि अधिकार बन्चितको भूमि अधिकार प्राप्तिका लागि आवश्यक पहल गर्ने ।
२. भूमि तथा कृषि सुधारका व्यावहारिक पक्षलाई टोलबाट शुरु गर्ने ।
३. भूमि व्यवस्थापन सेवालालाई सरल, सहज, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउनु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. आधुनिक भु निति अवलम्बन गरि मालपोत अभिलेखिकरण सुदृढिकरण गर्ने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

कार्यनीति

१. अनधिकृत, अनियन्त्रित तथा अव्यवस्थित बस्ती विकासमा रोक लगाइनेछ र असुरक्षित बस्तीलाई सुरक्षित बसोवास हुने गरी बस्ती विकासलाई व्यवस्थित गरिने ।
२. भूमि नीति र भू-उपयोग ऐन तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने ।
३. प्रकोप जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग नक्सा, तथ्याङ्क र भू-उपयोग योजना तयार गरिने ।
४. मालपोत र नापी कार्यालयहरूको सञ्जालीकरण गरी एकीकृत केन्द्रीय भू-सूचना प्रणालीको विकास गरिने ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	सुरक्षित तथा व्यवस्थित बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	
२.	भवन संहिता अनुरूप आगामि दिनमा बन्ने संरचनाहरू सो अनुरूप बनाउने	संख्या		१०	२५	५०			
३.	नापजाच हुन बाकि सरकारी जमिनहरूको नापजाच तथा लगत राखि त्यवाट हुनसक्ने सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने	संख्या	०	२	२	२	०	०	
४.	नापनक्सा हुन बाकी घरब्लकहरूको नापजाच गरी जग्गाधनी पुर्जा वितरण गर्ने	वडा	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम २. राष्ट्रिय भू-उपयोग नीतिको कार्यान्वयन

कार्यनीति

१. जमिनको हदबन्दी पुनरावलोकन, मोही व्यवस्थापन, जमिनको स्वामित्वको व्यवस्थापन र जमिनमा विपन्न भूमिहीनहरूको पहुँच पुऱ्याइने ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	भूमि निति तथा भु उपयोग ऐन तर्जुमा गरी कार्यान्वयन	संख्या	०	१	०	०	०	०	
२.	निति नियम विपरीत भएका संरचनाहरूलाई परिमार्जन तथा परिस्कृत निति अनुरूप कार्यान्वयन गर्ने	वटा	०	२	२	२	२	०	

कार्यक्रम ३. भूमिसुधार कार्यक्रम, मुक्त कर्मैया, मुक्त हलिया तथा हरूवा, चरुवा पुनर्स्थापना कार्यक्रम

कार्यनीति

१. भूमि प्रशासनसम्बन्धी सम्पूर्ण सेवाहरू सरलीकृत, सूचना प्रणालीमा आधारित, विकेन्द्रित र एकद्वार प्रणालीबाट प्रदान गरिने ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	जमिनमा विपन्न तथा भूमिहीन हरूको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने	संख्या	०	५	५	१०	१०	१०	
२.	हलिया तथा कर्मैयाहरूको व्यवस्थापन	संख्या	०	५	५	५	५	५	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

गाउँपालिकामा सेस्ता, लिखत बाइन्डिड सम्पन्न भएको तथा भू-उपयोग नक्सा र तथ्याङ्क तयार भएको हुने, उपयोगको आधारमा भूमिको वर्गीकरण भएको र प्रत्येक वडामा रहेको जग्गाको कित्ता नापी कार्य सम्पन्न भएको हुनेछ । दूरसंवेदन विधिबाट ओटा सिटमा स्थलरूप नक्सा र डाटावेस अद्यावधिक भएको, नेटवर्क सुदृढीकरण एवम् नष्ट भएका नियन्त्रण बिन्दुहरूको पुनर्स्थापना र मर्मतसम्भार भएको र

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

सुकुम्बासी र हलियाहरूको पुनर्स्थापना सम्पन्न भएको हुनेछ। भूकम्प जस्तो विपत्ति आउनुभन्दा २० सेकेन्ड पहिले नै सूचित गर्ने व्यवस्था भई जनघनको सुरक्षामा योगदान पुगेको हुनेछ।

५.७ जलश्रोत

क. पृष्ठभूमी

लालभाडी गाउपालिकालाई जलश्रोतको हिसाबले धनीनै मानिन्छ। यस गाउपालिका लाई वरिपरीबाट नदीनालाहरूले घेरेर राखेको छ। जसमध्ये डोडा नदी एक मुख्य नदीको रूपमा रहेको छ। लालभाडी गाउपालिकाको भूभागहरू तराई धरातल र वनक्षेत्र ले ढाकेको हुनाले यहा प्रशस्त पानीका श्रोतहरू रहेका छन्। यहा बग्ने खोलाहरूमा पानिको बहाव वर्षाको समयमा तेज रहने र हिउदमा त्यसको मात्रा घटने हुन्छ। यस क्षेत्रमा जल विद्युतको पनि प्रबल संभावना रहेको देखिएता पनि हाल सम्म कुनैपनि त्यस्ता खालका योजनाहरू अगाडि बढाईएको पाईएन। यहा साना ठुला गरेर मुख्य दुईवटा खोलाहरू डोडा र स्याली रहेका छन। यस गाउपालिकामा धेरै जसो घरपरिवारले सिंचाईका लागि खोला र बोरिंग प्रयोग गरिरहेको देखिएको छ भने केहि घरपरिवारले कुलो पनि प्रयोग गरिरहेको देखिन्छ। यस गाउपालिकामा फाटफुट रूपमा माछा पालन पनि गरिरहेको पाईन्छ, जसमा केही व्यक्तिगत छन भने केही गाउपालिकाले भाडामा पनि दिएको पाईन्छ। जलसंपदालाई विजुली, खाने पानि र सिंचाइमा मात्र नभएर पर्यटकिय तथा माछा पालनमा व्यवसायको दृष्टिले पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ। यसबाट स्थानिय रुपमानै रोजगार उपलब्ध भै एकातिर बेरोजगारको संख्यामा कमी आउछ भने अर्को तीर दैनिक आयमा पनि वृद्धि हुन जान्छ। यस क्षेत्रमा बेलाबखत आउने बाढी एक प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ जुन वर्षाको समयको एक मुख्य समस्या हो। त्यसैले गाउपालिकाले अन्य गैर सरकारी निकाय तथा सरकारी निकायहरू संगको सहकार्यमा विभिन्न जोखिम न्यूनिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आईरहेको छ। जसमा मुख्यतया नदी तटबन्ध निर्माण, पूर्व सुचना प्रणाली, जोखिम न्यूनिकरण सम्वन्धि तालिम तथा अभिमुखिकरण र त्यस्ता क्षेत्रमा बायो ईन्जिनियरिंगको माध्यमबाट जोखिम न्यूनिकरणको प्रयासहरू भैरहेको पाइन्छ।

ख. दूरदृष्टि

जलश्रोतको अधिकतम उपयोगबाट गरी सिंचाइ, कृषि तथा माछापालन माध्यमबाट समुन्नती।

ग. लक्ष्य

यहाका जलश्रोतको उचित संरक्षण तथा संवर्धन गरी कृषि उब्जनीमा वृद्धिगरी खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बन्ने, साना जल विद्युतमा लगानी बढाई निद्युतमा सबैको पहुच पुर्याउने र तालतलैया तथा भ्राननहरूका व्यवस्थापन गरी पर्यटन उद्योगको विकासका माध्यमबाट आर्थिक निर्भर पलिका बनाउने।

घ. उद्देश्य

१. उत्पादकत्व वृद्धि गरी कृषिमा आमूल परिवर्तन गर्नका लागि आधुनिक सिंचाई प्रणालीलाई जनस्तर सम्म पुऱ्याउने।
२. स्थानीय खोलानालाहरूको अध्ययन गरी साना तथा मझौला जलविद्युत आयोजनाहरूको सञ्चालन गर्ने।
३. उपलब्ध खोला, ताल तथा पोखरीहरूको सम्वर्धन गरी माछा पालन व्यवसाय तथा पर्यटन प्रवर्धनमा जोड दिने।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. जलश्रोतहरूको संरक्षण तथा सम्वर्धन

कार्य निति

१. तालतलैया तथा भू-संरक्षणको लागि सिमसार र तिनमा भएका जैविक विविधताको संरक्षण तथा व्यवस्थापन।
२. जलचर प्राणिको संरक्षण र नियमनका लागी ऐन कानुन निर्माण गर्ने।
३. उचित सिंचाईको व्यवस्थापनबाट खाद्यान्नको उत्पादनमा वृद्धि।
४. विद्युत उत्पादन वृद्धि गरी सर्वसाधारणको विद्युतमा पहुच बडाउने।
५. आन्तरिक पर्यटनको विकास गरी आर्थिक उन्नती गर्ने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	जलश्रोत संरक्षण तथा सम्वर्धन सम्वन्धि निति नियम तयार गर्ने	संख्या	०	१	०	०	०	०	
२.	खोलानाला किनारामा तटबन्ध निर्माण गर्ने	मिटर	०	१०	२५	३५	४५	६०	

कार्यक्रम २. जलश्रोतकोको परिचालन तथा निति नियम
कार्यनिति

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१. किसानहरुलाई बगर खेतीमा विशेष आकर्षण तथा अनुदान उपलब्ध गराइनेछ।
२. लालभाडीलाई आधुनिक कृषितर्फ उन्मुख गराएर आयआर्जनका क्रियाकलापमा संलग्न गराइनेछ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	जलस्रोतको परिचालन मार्फत आयआर्जन का क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने	विघा	०	४	४	४			
२.	बगर खेतीमा किसानहरुको संलग्नता बढाइ दिगो आयआर्जनमुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	विघा	०	५	५	५	५	५	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

यस गाउपालिका भित्र रहेका जलासयहरुको लगत संकलन तथा संभावनाहरुका बारेमा अध्ययन गरी ठोस कार्यक्रमहरु तय गर्नु पर्ने देखिएको छ। जसकालागि जलस्रोतका विज्ञहरुको सहायतामा निती नियम, तथा त्यसको समुचित परिचालन सम्बन्धि योजना बनाउन।

५.८ खाद्य तथा पोषण

क. पृष्ठभूमी

विश्व खाद्य सम्मेलन १९९६ ले प्रत्येक व्यक्तिको स्वस्थ र सक्रिय जीवनयापनको लागि आवश्यकता र चाहना अनुरूप सधैं पर्याप्त, स्वच्छ र पोषणयुक्त खानामाथिको भौतिक र आर्थिक पहुँच पुगेको अवस्थालाई खाद्य सुरक्षा भनेर परिभाषित गरेको छ। संविधान प्रदत्त खाद्य सम्बन्धी हक अनुसार प्रत्येक नागरिकलाई खाद्य वस्तुको अभावमा जीवन जोखिममा पर्ने अवस्थाबाट सुरक्षित राख्नका साथै कृषि विकास रणनीतिको अभिन्न अङ्गको रूपमा रहेको खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कार्ययोजना एवम् बहुक्षेत्रीय पोषण योजना लगायत क्षेत्रगत नीति र योजनाहरुले लिएका लक्ष्य र उद्देश्य अनुसार खाद्य तथा पोषण सुरक्षा हासिल गर्न उपर्युक्त रणनीति र कार्यनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु अपरिहार्य छ। त्यस्तै दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गत भोकमरीको अन्त्य जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको आवश्यकतालाई महसुस गरी नेपालको संविधानले खाद्य सम्प्रभुताको प्रत्याभूति हुने व्यवस्था गरेको भएतापनि यस गाउपालिकाको कुल ४०३० परिवारलाई खाद्यान्न पर्याप्तताको आधारमा वर्गीकरण गर्दा ३ महिना भन्दा कम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने ११.२ प्रतिशत घरधुरी, ६ महिनाभन्दा कम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने १०.१ प्रतिशत घरधुरी, ९ महिना भन्दा कम खाद्यान्न प्राप्त गर्ने ९.७ प्रतिशत घरधुरी, र वर्षभरि खाद्यान्न प्राप्त गर्ने ५६.४ प्रतिशत घरधुरी, र आफ्नो खेतवारीको उत्पादनबाट खान पुगेर बेच विखन गर्ने घरपरिवार १२.९ प्रतिशत रहेको देखिएको छ। विपद्को समय हुनसक्ने खाद्य अभावलाई परिपूर्ति गर्ने गरी खाद्यान्नको सुरक्षा तथा भण्डारणको लागि संस्थागत रूपमा व्यवस्थापन नगरिएको अवस्था छ।

नेपालको संविधानले खाद्य सम्प्रभुतालाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकार गरेको सन्दर्भमा खाद्य सुरक्षाका मुख्य चार स्तम्भहरू खाद्य उपलब्धता, पहुँच, उपयोग र स्थिरतामा समयानुकूल सुधार गर्नु, भन्डै ३४ प्रतिशत जनसङ्ख्याले दैनिक निर्धारित क्यालोरीको न्यूनतम मात्रा उपभोग गर्नबाट वञ्चित रहेको अवस्थामा सुधार ल्याउनु, खाद्य सुरक्षाका दृष्टिले जोखिममा रहेका समूह र क्षेत्रको पहिचान गरी उक्त समूह र क्षेत्रको आयस्तर बढाई खाद्यवस्तुमा आत्मनिर्भर बनाउनुका साथै स्वस्थकर खानपान र व्यवहार परिवर्तन केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु, अनियन्त्रित रूपमा बढेको जीवनाशक विषादी तथा एन्टिबायोटिकको प्रयोग घटाई खाद्य गुणस्तर सुधार गर्नु तथा जलवायु परिवर्तनका कारणले खाद्य सुरक्षामा देखिएको जोखिम न्यून गर्नु यस क्षेत्रमा देखिएका चुनौतीहरू हुन्। आमजनताको क्रयशक्ति र जनचेतनाको स्तरमा क्रमिक रूपमा वृद्धिसँगै खानपानमा आइरहेको परिवर्तन, यातायात र सञ्चारमा भइरहेको विकासले पहुँचमा वृद्धि हुनु, बजार लगायत कृषि पूर्वाधारमा सुधार हुँदै जानु एवम् दिगो विकास लक्ष्यमा विश्वबाट नै भोकमरी अन्त्य गर्ने लक्ष्य लिनु, नेपालको संविधानले व्यवस्था गरेको खाद्यसम्बन्धी हक र कृषि विकास रणनीति लगायत अन्य नीति तथा कार्यक्रममा खाद्य सुरक्षालाई उच्च प्राथमिकता दिनु र खाने बानीमा परिवर्तन आउनु यस क्षेत्रका अवसरका रूपमा देखिएका छन्।

ख. दूरदृष्टि

निरन्तर र आत्मनिर्भर खाद्य उत्पादन को व्यवस्था, स्वच्छ तथा पोषणयुक्त खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था।

ग. लक्ष्य

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

दिगो रूपमा खाद्यवस्तुहरूमा पहुँच र उपयोग वृद्धि मार्फत खाद्य तथा पोषण सुरक्षा हासिल गर्ने ।

घ. उद्देश्य

- खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको सुनिश्चितता कायम गर्न कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन वृद्धि गरी आधारभूत खाद्यवस्तुको आपूर्ति बढाई खाद्य तथा पोषण उपभोग स्थितिमा सुधार ल्याउनु ।
- खाद्य सुरक्षाको दृष्टिले जोखिममा रहेका क्षेत्र र समूहहरूको पहिचान गरी गुणस्तरयुक्त खाद्य वस्तुमा पहुँच बढाउँदै खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता प्रदान गर्नु ।
- समानुपातिक तथा समन्यायिक खाद्य तथा पोषणको वितरण प्रणाली स्थापित गर्नु ।

ङ. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको सुनिश्चितता कायम गर्न कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन वृद्धि

कार्यनिति.

- खाद्य सुरक्षा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन जनताहरूबाट खाद्यान्नहरू संकलन गरि सबैको पायक पर्ने स्थानमा भण्डारण गरिने
- खाद्यान्नको गुण स्तरियता परिक्षण केन्द्रको स्थापना गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको प्रत्याभूति गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	खाद्य परिकार तयारी, संचय र प्रशोधन सम्वन्धमा आमा समूहमा तालिम तथा अभिमुखिकरण	समुह	०	३८	३८	३८	३८	३८	
२	सामुदायिक बीज बैंकहरूको स्थापना	सङ्ख्या	०	२	१	१	१	१	
३	खाद्य तथा पोषण सुरक्षाबारे पैरवी कार्यक्रम (रोजगारमूलक, शिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि)	पटक	०	६	६	६	६	६	
४	खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका लागि भकारी कार्यक्रम	स्थान	०	१	१	१	१	२	
५	प्रत्येक वडामा व्यवसायिक कृषि खेती तथा पशुपालनमा कृषक समूह तथा आमा समूहलाई अनुदान दिने	समुह	०	१०	२०	३०	४०	५०	
६	पोषणका दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण दिन (गर्भावस्था, सुत्केरी अवस्था, अन्नप्राशन) तथा दिवसहरू मनाउने	संख्या	०	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
७	पोषणका दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण सुनौला हजार दिनका विषयमा सासु, ससुरा, बुहारी, नन्द आमाजु तथा घरपरिवारका अन्य सदस्यहरूसँग अन्तरक्रिया	समुह	०	३८	३८	३८	३८	३८	

कार्यक्रम २. खाद्य तथा पोषण उपभोग स्थितिमा सुधार

कार्यनिति.

- बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरूलाई पोषिलो खाद्य वस्तुमा पहुँच पुर्याउनका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिने
- खाद्य तथा पोषण मेला सञ्चालन गरि स्वस्थ्य ब्यक्तिलाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	पोषिलो खाद्य वस्तुमा जनताको पहुँच कार्यक्रम	वार्ड	०	६	६	६	६	६	
२	विद्यालय खाजा कार्यक्रम	संख्या	१६	१६	१६	१६	१६	१६	
३	बालबालिका महिला र किशोर किशोरीहरूका लागि पोषण प्रवर्द्धन	संख्या	०	६	६	६	६	६	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र.सं.	कार्यक्रम	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	सहयोग
४	अल्प प्रचलनमा रहेका पोषिला खाद्यवस्तु कागुनो, चिनो, जुनेलो, फापर, कोदो लगायतका परिकारहरूको प्रवर्द्धन गरी स्थानीय स्तरको खाद्य व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन	वार्ड	०	६	६	६	६	६	
५	आमाहरूको पोषण व्यवहारमा क्षमता विकास	समुह	३८	३८	३८	३८	३८	३८	

कार्यक्रम ३. गुणस्तरयुक्त खाद्य वस्तुमा पहुँच
कार्यनिति.

क्र.सं.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	खाद्य बजार, खाद्य वस्तु तथा खाद्य उद्योगको अनुगमन गरी स्वस्थ र स्वच्छ खाद्य वस्तुको उपलब्धताको सुनिश्चितता	वार्ड	०	६	६	६	६	६	
२	पोषिलो आहारको उपलब्धता बढाउन पोषण बगैँचाको नमुना फार्म स्थापना गरी आमा समूहमार्फत घरबारी पोषण बगैँचा सञ्चालन	समुह	०	६	६	८	८	१०	
३	गाउँपालिका तथा वडास्तरबाट उत्पादित तथा आयतित खाद्यवस्तुको गुणस्तरियता नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	स्थान	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ४. समानुपातिक तथा समन्यायिक खाद्य तथा पोषणको वितरण प्रणाली
कार्यनिति.

क्र.सं.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	गाउँपालिका तथा वडास्तरमा पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निदेशिका समिती गठन तथा परिचालन	संख्या	०	७	७	७	७	७	
२	विपन्न तथा पछाडि पारिएको वर्ग, समुदायलाई खाद्य तथा पोषणको मूल प्रवाहमा ल्याउन विशेष कृषि तथा पशुपालन अनुदान कार्यक्रममा	संख्या	०	१२	१२	१२	१२	१२	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

करेसावारी तथा स्थानीय उत्पादनमा जोड दिई स्थानीय स्तरमै पोषणका कार्यक्रमहरू लाई प्रबधन गर्दै लगिनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

५.९ वन तथा जैविक विविधता

क. पृष्ठभूमी

लालभाडी गाउँपालिकामा विविध किसिमका वनस्पति पाईने वन जंगलहरु घांस, दाउरा र काष्ठका मुख्य स्रोतहरु हुन । यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका विरुवामा विविधता रहनुका साथै वनस्पतीका विभिन्न प्रजातिहरु यहाको वन जंगलमा पाईन्छन । विभिन्न प्रजातीका वनस्पतीहरु मध्ये विपेश गरेर साल र साँजका विभिन्न प्रजाति देखि लिएर सिसौ, हरो, बरो, अमला, कुरिलो, विजयसाल, रुईता, जामुन, फल्दा आदी प्रजातिहरु पनि प्रचुर मात्रामा पाईन्छन । यस लालभाडी गाउँपालिकामा सामुदायिक वनहरु पनि प्रशस्त मात्रामा रहेको पाईन्छ, जुन दर्ता गरी सामुदायिक रुपमा सञ्चालित २७ वटा सामुदायिक वन रहेका छन भने १ वटा मोहना लालभाडी संरक्षण क्षेत्र रहेको पाईन्छ । यस गाउँपालिकामा कुल वन क्षेत्रको ६.४३ प्रतिशत सामुदायिक वन क्षेत्र रहेको छ भने बाकी ९३.५६ प्रतिशत राष्ट्रिय वन रहेको पाईन्छ ।

यहाको वन क्षेत्रवाट यस गाउँपालिका भित्रका बासिन्दाहरुको दैनिक जीवन यापनका लागि अती आवश्यक दाउरा, घासपात तथा जडीबुटीहरु उपलब्ध भैरहेको छ । वन नीति, वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्यविधि, वन सुरक्षा योजना आदिजस्ता नीतिगत व्यवस्था लागू गरी वनजन्य स्रोतको व्यावसायीकरणवाट गरिवी न्यूनीकरणमा टेवा पुऱ्याउन र जलवायु परिवर्तनका असरहरुमा कमी ल्याई मानव एवं पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई बदलिंदो परिस्थितिसँग अनुकूलन गर्न सहयोग पुऱ्याउन वन क्षेत्रले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्नसक्ने देखिन्छ । यहाका वनक्षेत्रमा जङ्गली जनावरहरु बाघ, हात्ती, चित्तल, र चराचुरुङ्गीहरुमा कोइली, सुंगा र चिल आदिको वासस्थान भएकोले यसको संरक्षणवाट पर्यटन व्यवसाय सञ्चालन गरी आर्थिक लाभ लिन सकिन्छ ।

ख. दूरदृष्टि

वन, वनस्पति, जडीबुटी, वन्यजन्तु, जैविक विविधताको संरक्षण, समृद्ध जलाधार र उच्चमशीलतायुक्त वन क्षेत्र हाम्रो पर्यावरण ।

ग. लक्ष्य

यहाको वनस्पतीहरुवाट प्राप्त हुने विभिन्न काठ, दाउरा, जडिबुटीहरु निर्यातका लागि निश्चित निति नियमहरु तयार पारी त्यसवाट दिर्घकालिन फाइदा पुग्ने खालका योजनाहरु बनाउनु पर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. दिगो व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
२. वनजनित क्रियाकलापहरुको प्रवर्द्धनवाट आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सृजना गर्ने ।
३. जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षणलगायत वातावरणीय सेवावाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि र न्यायोचित वितरण गर्ने
४. जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्दै जलस्रोत तथा भूमिको संरक्षणवाट भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न वन क्षेत्रको एकीकृत संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

कार्यनिति

१. वन पैदावारमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्दै यसमा आधारित उच्चमशीलता र रोजगारी वृद्धि गर्ने
२. वन क्षेत्रको व्यवस्थापन समिती तथा नीति नियमहरुको समयसापेक्ष सुधार गरिनेछ ।
३. वन अतिक्रमण, अवैध कटानी, चोरी शिकार तथा वन डहेलो व्यवस्थापनको लागि संस्थागत संरचनाको निर्माण तथा पूर्व तयारी

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	डहेलो तथा वन सम्पदाको संरक्षण र सम्बर्धन समिती	समिती	०	६	६	६	६	६	
२.	वनजंगललाई कबुलियती वनको रुपमा हस्तान्तरण गर्ने	विघा							
३.	प्रति व्यक्ति काठ उपभोग दर यकिन गर्ने								

कार्यक्रम २. वृक्षरोपण, सामुदायिक र निजी वन विकास कार्यक्रम

कार्य निति

१. वन क्षेत्र लगायत खाली सार्वजनिक, सामुदायिक एवं निजी क्षेत्रहरुमा सबै सरोकारवालाहरुको सहभागितामा बृहत् वृक्षरोपण गरिने ।
२. वनमा रहेको बहुमुल्य वनस्पती ढलापडालाई उचित निकाशीको व्यावस्था गर्ने

क्र	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष	लक्ष्य	सहयोग
-----	------------	------	-----------	--------	-------

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

स			अवस्था	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	खालि ठाउमा विभिन्न जडिबुटि तथा चाडो फाइदा दिने खालका बोटबिरुवा लगाउने	विद्या	०	५	५	५	५	५	
२.	वनजंगलको क्षय तथा नष्ट भएको दरको आकलन यकिन गरी त्यसको सम्वर्द्धन गर्ने	विद्या	०	५	५	५	५	४	
३.	हराभरा गाउको अवधारण अनुरूप खाली ठाउमा वृक्षारोपण अभियान सञ्चालन गरिने	विद्या	०	२	४	६	६	६	

कार्यक्रम ३. जडीबुटी प्रदर्शन, संरक्षण र प्रशोधन कार्यक्रम

कार्य निति

- बहु मूल्य वनस्पति र जडीबुटीहरूको पहिचान, दिगो सङ्कलन, प्रविधि विकास, व्यावसायीकरण र बजारीकरण गर्न समुदाय तथा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिने ।
- जडीबुटी खेती, अन्य वन उद्यम विकासका विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट ग्रामीण क्षेत्रमा स्थानीय युवा र महिला लक्षित थप रोजगारी सृजना गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	वनस्पतीहरूको संरक्षण अवधारणा अनुरूपका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने	विद्या	०	१	२	३	४	४	
२.	स्थानीय जडिबुटीहरूको सम्वर्द्धन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक उपकरणहरूको उपलब्धता	बटा	०	१	१	१	१	१	
३.	वनजंगल प्रयोग सम्वन्धि निति नियम तयार गरी संरक्षणका कार्यक्रमहरू अगाडि बढाउने	संख्या	०	१	०	०	०	०	

कार्यक्रम ४. जैविक विविधता, वन्यजन्तु संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

कार्यनिति

- भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा वन, वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण र वातावरणीय प्रभावको प्रभावकारी अनुगमन गर्ने
- जैविक विविधता र जलाधारको दिगो व्यवस्थापन र उपयोगमा स्थानीय समुदायको पहुँच वृद्धि गर्ने
- पर्यटनका आधार क्षेत्रहरू पहिचान र व्यवस्थापन तथा प्रचार प्रसार गर्ने ।
- दुर्लभ तथा लोपोन्मुख वनस्पति तथा वन्यजन्तुको संरक्षण गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	विउको विविधताका लागि डि.एन.ए बैकको स्थापना	स्थान	०	१	१	१	१	१	
२.	लोपोन्मुख जनावरका प्रजातीका लागि डि.एन.ए बैकको स्थापना	स्थान	०	१	१	१	१	१	
३.	जनावरको संरक्षणको योजना सञ्चालन	स्थान	०	१	२	३	१	१	
४.	अव्यवस्थित पशुपालन लाई व्यवस्थित गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

विद्यमान वन क्षेत्र कायम राखी वनको घनत्व, विविधता र उत्पादकत्वमा गुणात्मक वृद्धि भएको, समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणालीहरू अझ सुदृढ र सबल भएका र वनबाट प्राप्त हुने वस्तु तथा सेवाहरूको विविधीकरणसहित उक्त वस्तु तथा सेवाहरू विपन्न तथा वञ्चित समूहहरूसम्म पुगेको हुनेछ । साथै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलनमा वन क्षेत्रको केन्द्रीय भूमिका स्थापित भएको, सोसम्बन्धी लाभ स्थानीय समुदायसम्म पुगेको, वन तथा वन्यजन्तुसम्बन्धी अपराध र चोरी निकासी एवम् अन्य गैरकानुनी क्रियाकलापमा उल्लेख्य कमी आएको, वन पैदावार तथा पारिस्थितिकीय सेवामा आधारित व्यवसाय, रोजगारी तथा आयआर्जनमा वृद्धि भएको र वन क्षेत्रको संस्थागत सुधार एवम् क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

५.१० खनिज सम्पदा

क. पृष्ठभुमी,

देशको आर्थिक विकासमा खनिज साधनको स्थान महत्वपूर्ण रहेको छ । देशमा उद्योग व्यापार, कृषि यातायात आदि विविध पक्षको विकास गर्न खनिज साधनको प्रयोग हुन्छ । विश्वमा खनिज उद्योगमा विकसित देशहरू आर्थिक क्षेत्रमा पनि विकसित देखिन्छन् । नेपालमा खनिज स्रोत प्रशस्त भए पनि हाल सम्मको खोजीमा चुनढुंगा, कोइला, फलाम, ग्राफाइट, म्याग्नेसाइट, मार्बल, क्वार्ट्ज, रेडक्ले, खरी, जीङ्ग, स्लेट र पत्थरजस्ता धातुजन्य खनिज उत्खनन भै रहेका छन् ।

यस लालभाडी गाँउपालीकामा हाल कुनै पनि खानी सञ्चालनमा नभएतापनि खोज, अनुसन्धानका माध्यमबाट खानीहरू पत्ता लगाई खनिज उत्पादनको सम्भावना देखिएको छ । यस्ता संभावना रहेका भएता पनि उत्पादन भने हुने गरेको छैन । यसर्थ यसलाई सम्भावनाको रूपमा मात्र लिन सकिन्छ । यहा बग्ने खोलाहरूमा पाइने बालुवा र ढुंगालाई व्यवस्थित गर्न सकेमा गाउपालिकाको आम्दानीको दिगो श्रोत बन्न सक्छ ।

ख. दूरदृष्टि

खनिज सम्पदाको खोजी तथा उत्खनन गाउपालिकाको दिगो विकासमा मद्दत ।

ग. लक्ष्य

गाउँपालिकामा रहेका खनिज जन्य श्रोतको पहिचान र संभावना अध्यायन गरी त्यसमा आधारित उद्योग स्थापना गरी बड्दो युवा बेरोजगारलाई कमी गर्दै पलिकाको आयश्रोतलाई मजबुत बनाउने ।

घ. उद्देश्य

१. खनिज संपदाको पहिचान र अध्यायन गर्ने
२. खनिज संपदाको अव्यवस्थित दोहन यिन्ज्या र नियमन गर्ने
३. स्थानिय खनिज संपदामा आधारित उद्योगको स्थापना गरी स्थानिय तहमा नै रोजगारी वृद्धि गर्ने

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. खानीको पहिचान गरी सेवा क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने

कार्यनिति

१. औद्योगिक व्यापार प्रवर्द्धन गर्न निजी क्षेत्रसँगको सहभागितालाई बढवा दिने ।
२. खानीको पहिचान गरी सेवा क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने ।
३. बालुवा खानीहरूको व्यवस्थापन र नियमन गर्ने ।
४. सुनखानी (वस्तुगत विवरणमा फलैचामा उल्लेख भएको) को संभाव्यता अध्यायन गर्ने

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	खानिहरूको खोज तथा संभाव्यताको अध्ययन अनुसन्धान	संख्या	०	०	१	१	१	१	खानी तथा भूगर्भ विज्ञान शाखा
२	खानीको उत्खननको व्यवस्थापन तथा संरक्षण गरि सेवा क्षेत्रको विकास र विस्तार कार्यक्रम संचालन	संख्या	०	०	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

खानीहरूको संभाव्यता अध्यायन गरी यसको प्रवर्द्धन तथा उत्खनन गरी बढी भन्दा बढी आर्थी विकास गरिने छ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

परिच्छेद ६: सामाजिक क्षेत्र

६.१ जनसँख्या तथा बसाईसराई

जनसङ्ख्याको उच्च वृद्धिदर, किशोर-किशोरी तथा युवाको बाहुल्य, वृद्ध-वृद्धाको सङ्ख्यामा क्रमशः बढोत्तरी, भौगोलिक रूपमा जनसङ्ख्याको असमान वितरण नेपालको जनसङ्ख्याका मुख्य विशेषताहरू हुन् । कुल जनसङ्ख्यामा १५ देखि ५९ वर्षसम्मका वयस्कहरू ७२ प्रतिशत र ६० वर्षमाथिका ज्येष्ठ नागरिक ७ प्रतिशत मात्र रहेका छन् । जनसङ्ख्या र स्वास्थ्य क्षेत्रमा विगतमा सञ्चालन गरिएका कार्यक्रमहरूको फलस्वरूप यस क्षेत्रमा निकै प्रगति भएको देखिन्छ । कुल प्रजननदरमा कमी आई प्रतिशत कायम भएको छ । यस्तै अपेक्षित आयु ६७ वर्ष पुगेको छ । यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या २५,५८७ रहेको छ । जसमध्ये महिला जनसंख्या १२,४९२ र पुरुष जनसंख्या १३,०९५ रहेको छ । यसरी हेर्दा महिला भन्दा पुरुषको जनसंख्या २.३४ प्रतिशतले बढी छ । जबकी राष्ट्रिय जनसंख्यामा पुरुषको भन्दा बढी महिलाको जनसंख्या रहेको छ । यसैगरी लैङ्गिक अनुपात (१०० महिलामा पुरुष) १०५ रहेको छ ।

कुल जनसंख्यामा बसाई सराईको अवस्था हेर्दा खासै धेरै आवत जावत नभएता पनि गाउँपालिका भित्र आउने को संख्या ११४ तथा जानेको संख्या १८१ रहेको छ ।

ख. दूरदृष्टि

जनसङ्ख्याको व्यवस्थापन र समुचित परिचालन देश विकासको आधार, दिगो विकासका माध्यमबाट जीवनस्तरमा गुणस्तरीय सुधार ।

ग. लक्ष्य

जनसङ्ख्या व्यवस्थापनबाट उत्पादनशील र स्तरीय जीवन यापनको वातावरण तयार गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. जनसङ्ख्या, विकास र वातावरणबीच तादाम्य कायम गरी जनसङ्ख्यालाई समग्र विकासको अभिन्न अङ्गको रूपमा व्यवस्थापन गर्नु
२. आन्तरिक बसाई-सराईको व्यवस्थापन गर्दै सहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. जनसंख्या व्यवस्थापन

कार्यनीति

१. सानो र गुणस्तरीय परिवारलाई प्रवर्द्धन गर्न जनसङ्ख्या, प्रजनन स्वास्थ्य र शिशु तथा बालस्वास्थ्यसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ।
२. परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग, प्रजनन स्वास्थ्य र शिशु तथा बाल स्वास्थ्यसम्बन्धी कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
३. जनसङ्ख्या, विकास र वातावरणबीचको अन्तरसम्बन्ध बारेमा अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषणगरी नीति निर्माण र कार्यक्रम तर्जुमाका लागि सरोकारवाला निकायहरूलाई पृष्ठपोषणगरिनेछ ।
४. ग्रामीण-सहरी आबद्धतामार्फत विकासका अवसरहरू बढा सम्म पुऱ्याउनुका साथै सम्पूर्ण क्षेत्रमार्जगार तथा पूर्वाधार विकासका लागि पृष्ठपोषण गरिनेछ ।
५. आन्तरिक बसाई-सराईको कारण अव्यवस्थित बन्दै गएका बस्तीहरूको व्यवस्थित विकास गर्नअन्य सम्वद्ध निकायहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	गाउँपालिकाको समग्र जनसंख्या व्यवस्थापन, जनसंख्या वृद्धिका असरहरू बारे जनप्रतिनिधीज्यु तथा अन्य सरोकारहरूलाई अभिमुखिकरण	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	समुदायस्तरमा जनसंख्या वृद्धिका असरहरू कम गर्ने, रोकथामका उपाय तथा समग्र व्यवस्थापन बारे जनचेतना अभियान	पटक	०	१२	१२	१२	१२	१२	
३	विद्यालय तथा समुदायस्तरमा विविध कार्यक्रम गरी जनसंख्या दिवस	पटक	०	१६	१६	१६	१६	१६	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

मनाउने								
४	युवा लक्षित रोजगारमुलक कार्यक्रम तथा युवा विदेश पलायनमा कमी ल्याउने	संख्या	०	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०

**कार्यक्रम २. किशोरकिशोरी लक्षित कार्यक्रम
कार्यनीति**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	किशोर किशोरीहरूको विविध पक्षहरूको अध्ययन सर्वेक्षण तथा जनसंख्या व्यवस्थापनका बारेमा जानकारी	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	किशोर किशोरीहरूलाई साथी शिक्षा (Peer education), नागरिक तथा स्वास्थ्य शिक्षा सञ्चालन गरी जनसङ्ख्या, प्रजनन स्वास्थ्य र यौनसम्बन्धी विषयहरूमा चेतना अभिवृद्धि गरी सभ्य र सुरक्षित व्यवहार प्रवर्द्धन, कृपोषण न्युनिकरण	पटक	१६	१६	१६	१६	१६	१६	

**कार्यक्रम ३. जनसङ्ख्या अध्ययन, अनुसन्धान तथा सूचना व्यवस्थापन
कार्यनीति**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	जनसङ्ख्या व्यवस्थापन तथा विश्लेषणसम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	जनसङ्ख्याले आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक स्रोत तथा पूर्वाधारको क्षेत्रमा पार्ने जनसङ्ख्या प्रेसर इन्डेक्स तयारी ।	संख्या	०	१	१	१	१	१	
३.	जनसङ्ख्यासम्बन्धी अनुसन्धान अध्ययन	पटक	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम ४. बसाई सराइसम्बन्धी कार्यक्रम

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	आन्तरिक तथा बाह्य बसाई-सराईबाट परेको आर्थिक, सामाजिक प्रभावको अध्ययन तथा अन्तरक्रिया	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	आन्तरिक बसाई-सराइबाट नव उन्मुख सहरहरूमा पर्ने जनसाङ्ख्यिक चाप र त्यसबाट सिर्जना हुन सक्ने वातावरण, प्राकृतिक स्रोत र पूर्वाधार क्षेत्रमा पर्ने प्रभावसम्बन्धी सर्वेक्षण	पटक	०	१	१	१	१	१	

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

कुल प्रजननदरमा कमी आएको र परिवार नियोजनका साधनहरूको प्रयोगकर्ताको अनुपात बढेको हुनेछ। त्यसैगरी आन्तरिक बसाई-सराइ व्यवस्थापनमा टेवा पुगेको, जनसाङ्ख्यिक लाभांशको उपयोग भई देश विकासमा टेवा पुगेको एवम् जनसङ्ख्या, विकास र वातावरणबीचको अन्तरसम्बन्धमा सामञ्जस्यता वृद्धि भएको हुनेछ।

६.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

६.२.१ शिक्षा

नेपालको संविधानले शिक्षासम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ। यसैगरी राज्यका निर्देशक सिद्धान्तमा शिक्षालाई नागरिकका आधारभूत आवश्यकताको रूपमा वर्गीकरण गरी सबै नागरिकलाई शिक्षाको अवसर उपलब्ध गराउनु राज्यको दायित्व रहेको विषय प्रष्ट पारिएको छ। नेपाललाई अल्पविकसित राष्ट्रहरूको सूचीबाट मुक्त गराई विकासोन्मुख राष्ट्रको सूचीमा समावेश गराउन एवम् दिगो विकासका लक्ष्यअनुरूप समावेशी र समन्यायमा आधारित शिक्षा सबैमा पुऱ्याउनसमेत शिक्षा क्षेत्रको विकास अपरिहार्य छ। शिक्षा प्रणालीलाई आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको संवाहकका रूपमा विकास गर्ने, सबै तह एवम् विधाको शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने, शिक्षालाई रोजगारी उन्मुख बनाउने, गुणस्तरमा सुधार एवम् व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गरी आर्थिक सामाजिक विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्नेतर्फ शिक्षा क्षेत्रका नीति तथा कार्यक्रमहरू उन्मुख रहेका छन्।

शिक्षाका सबै तहमा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने, शिक्षालाई व्यावसायिक तथा रोजगारीमूलक बनाउने, सबै तहको शिक्षालाई समतामूलक र समावेशी बनाउने, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमलाई आमनागरिकको पहुँचसम्म पुऱ्याउने, शिक्षकहरूको माग र आपूर्तिबीच सन्तुलन कायम गर्ने, लगानीअनुरूपको प्रतिफल सुनिश्चित गर्ने, संविधान प्रदत्त शिक्षा सम्बन्धी हकहरूको उपभोग गर्ने साथै समग्र शैक्षिक क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सुधार गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने कार्य चूनीतीपूर्ण छ। यसैगरी कक्षा १-१० को ६६ प्रतिशत रहेको टिकाउ दरलाई वृद्धि गर्ने, कक्षा १-५ सम्मको कक्षा छाड्ने दर १४ प्रतिशत र दोहोऱ्याउने दरपनि उच्च रहेकाले यी दरहरूलाई घटाउने साथै विगत वर्षहरूमा प्रकृतिक प्रकोपबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पुनर्स्थापन र पुनर्निर्माण गर्ने चुनीती पनि रहेको छ।

सबै तह र विधाका शैक्षिक पूर्वाधारहरूको विस्तार भएको, महिला, दलित, जनजाति र अपाङ्गता भएका एवम् सीमान्तकृत समुदायका बालबालिका र विद्यार्थीहरूको सबै तहमा भर्ना दरमा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि भएको, साधारण शिक्षाका अतिरिक्त माध्यमिक र उच्च शिक्षामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा एवम् तालिमको विस्तार भएको र उच्च शिक्षासम्म प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारलाई विस्तार गर्न मार्ग प्रशस्त भएको छ। यस्तै समुदायमा शिक्षाप्रतिको आकर्षण बढेको, स्वास्थ्य तथा सरसफाई, वातावरण संरक्षण र आफ्ना हक अधिकारप्रतिको सजगता बढेको, शैक्षिक सूचना प्रणाली र शैक्षिक सुशासनका लागि आधारशिला तयार भएको साथै डिजिटल डिभाइडलाई न्यून गर्दै लैजाने क्रममा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार भएको आदि कारणहरूले गुणात्मक शिक्षाको विकास गर्ने अवसर सिर्जना भएको छ।

ख. दूरदृष्टि

सक्षम शिक्षक, प्रविधियुक्त गुणस्तरीय र उत्पादनशील जनशक्ति, मानव पुँजीको विकासबाट आर्थिक सामाजिक रूपान्तरण लालभाडी वासीको अभिव्यक्ति।

ग. लक्ष्य

१. सबैलाई जीवनोपयोगी शिक्षाका अवसरहरू प्रदान गर्दै जीवनपर्यन्त सिकाइ उन्मुख तथा नवप्रवर्तनशील शैक्षिक प्रणाली विकास गर्ने।
- २। समयको आवश्यकता अनुरूप गुणस्तरीय, व्यावसायिक र सीपयुक्त शिक्षा प्रदान गर्ने।
३. रोजगारी एवम् स्वरोजगारीका लागि सीपमूलक शिक्षाको विस्तार गर्ने।

घ. उद्देश्य

१. वैकल्पिक उपायहरूको अवलम्बनबाट सबै तह एवम् प्रकारको शिक्षा र सीपमूलक तालिममा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु।
२. सबै तहको शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी, सीपमूलक, रोजगारमुखी एवं समसामयिक बनाउने।
३. शैक्षिक पद्धतिलाई सृजनात्मक, व्यवहारिक, समावेशी र समतामूलक बनाउँदै लैजाने।
४. समग्र शिक्षा प्रणालीको दक्षता, प्रभावकारिता, जवाफदेहिता र सुशासनलाई संस्थागत गर्ने।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. बालविकास कार्यक्रम (प्रारम्भिक बालशिक्षा)

कार्यनीति

१. प्रारम्भिक बालविकासलाई समन्वयात्मक रूपमा विस्तार गर्ने।
२. रोजगारी र उच्चमशीलता विकास गर्न प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षाको विस्तार गर्ने।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

४. सबै तहको शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	तालिमप्राप्त शिक्षकहरुको व्यवस्था	संख्या	२८	१	१	१	१	१	
२.	बालमैत्री कक्षा कोठा व्यवस्थापन	संख्या	४	१०	७	५	४	३	
३.	शैक्षिक सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन	संख्या	४	१०	७	५	४	३	
४.	आधारभूत तथा पुनर्ताजगी तालिमको व्यवस्था तथा ड्रपआउट रोक्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	
५.	खेल तथा मनोरञ्जन सामाग्रीहरुको व्यवस्था	संख्या	०	१०	८	६	५	४	
६.	दिवा खाजाको व्यवस्था	संख्या	०	१६	५	४	४	४	
७.	अभिभावक तथा शिक्षकहरुको नियमित बैठक तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	संख्या	०	४८	४८	४८	४८	४८	
८.	नियमित बाल स्वास्थ्य परिक्षण	संख्या	०	२९	३०	३१	३२	३३	

कार्यक्रम २. आधारभूत शिक्षा (१ देखि ८ सम्म)

कार्यनीति

१. आर्थिक रूपले विपन्न, लोपोन्मुख र सीमान्तकृत समुदाय र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	तहगत तथा विषयगत शिक्षक दरवन्दी	संख्या	७८	१६	११	१०	१०	१०	
२.	विद्यालय कर्मचारीहरुको व्यवस्थापन	संख्या	१६	३	२	१	१	१	
३.	शिक्षकहरुलाई नियमित पेशागत पुनर्ताजगी तालिम	पटक	०	३	३	३	३	३	
४.	विद्यार्थी अनुपात अनुसार कक्षा कोठाको व्यवस्थापन	संख्या	५०	३२	३२	७	७	७	
५.	कार्यालय व्यवस्थापन	संख्या	३	४	३	३	२	१	
६.	कम्प्युटर कक्ष	संख्या	१३	२	१	०	०	०	
७.	कम्प्युटर शिक्षकको व्यवस्था	संख्या	०	५	४	३	२	२	
८.	पुस्तकालयको व्यवस्थापन	संख्या	४	४	३	२	२	१	
९.	व्यवस्थित छात्रा शौचालयको व्यवस्था	संख्या	१	५	५	५	०	०	
१०.	बाल क्लव, जुनियर रेडकस, ईको क्लवको गठन, परिचालन तथा सक्रियता	संख्या	५	१६	१६	१६	१६	१६	
११.	ई हाजिरीको व्यवस्था	संख्या	५	११	०	०	०	०	
१२.	विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्था	संख्या	०	३८	३८		१६	१६	कक्षा ८ मा प्रथम, द्वितीय र

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

										तृतीय हुने छात्र, छात्रा
१३.	कक्षा छोड्ने प्रवृत्तिलाई रोक्नका लागी सबै वडामा व्यापक जनचेतना अभियान, स्कुलमा सिकाई अभ्यास वढाउने	स्थान	०	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ३. माध्यमिक शिक्षा

कार्यनीति

१. माध्यमिक तह सञ्चालन गर्ने सामुदायिक तथा संस्थागत दुवै प्रकारका विद्यालयहरूमा उपलब्ध हुनुपर्ने न्यूनतम आधारभूत सुविधाहरूको सूची निर्धारण गरेर विद्यालयहरूमा गुणस्तरको मानक तयार गरी लागु गरिने।

२. विद्यालय शिक्षामा जीवनोपयोगी तथा व्यवहार कुशल सीप समेट्ने गरी पाठ्यक्रमको परिमार्जन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	विषयगत शिक्षक दरबन्दीको व्यवस्था	संख्या	७	८	८	८	७	७	
२.	विज्ञान प्रयोगशालाको व्यवस्था	संख्या	३	१	१	०	०	०	
३.	ई.लाईब्रेरीको व्यवस्था	संख्या	०	१	१	१	१	१	
४.	विषयगत शिक्षक तालिम	पटक	०	२	२	२	२	२	
५.	पुस्तकालयको व्यवस्था	संख्या	२	१	१	१	०	०	
६.	छात्रामैत्री शौचालयको व्यवस्था	संख्या	१	१	१	१	१	१	
७.	शैक्षिक तथा खेलकुद शिक्षकको व्यवस्था	संख्या	०	२	२	१	०	०	
८.	खेलमैदानको व्यवस्था	संख्या	०	१	१	१	०	०	
९.	आवासिय तथा प्राविधिक विद्यालय	संख्या	०	०	०	१	०	०	
१०.	सि सि क्यामराको व्यवस्था	संख्या	०	२	२	१	०	०	
११.	कम्प्युटर तालिम प्र.अ, लेखापाल र कम्प्युटर शिक्षकका लागि	पटक	०	१	१	१	१	१	
१२.	लैंगिक सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	१	१	१	१	१	१	
१३.	कक्षा १० र १२ को परीक्षा केन्द्र राख्ने	संख्या	०	२	१	०	०	०	
१४.	उच्च शिक्षण सस्थाको व्यवस्था	संख्या	०	०	१	०	०	०	
१५.	विद्यालय कर्मचारीको व्यवस्था	संख्या	१०	३	१	१	०	०	

कार्यक्रम ४. अनौपचारिक शिक्षा

कार्यनीति

१. विद्यालयमा पहुँच हुल लसकेका सबैका लागि सबै प्रकारका -दूर शिक्षा, घरमा आधारित शिक्षा र अनौपचारिक शिक्षा निति अवलम्बन गरिने ।

२. जीवनपर्यन्त शिक्षा, अनिवार्य आधारभूत शिक्षा तथा निःशुल्क आधारभूत र माध्यमिक शिक्षापद्धतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	विपन्न समुदाय लक्षित वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन	समुदाय	०	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

कार्यक्रम ५. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम

कार्यनीति

१. प्राविधिक र व्यावसायिक विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचना तथा नियमनकारी व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाइने ।
२. साधारण तथा व्यावसायिक दुवै धारका कक्षा सञ्चालन गर्ने माध्यमिक विद्यालयहरूलाई आवश्यक स्रोत व्यवस्था गरी थप सुदृढीकरणका लागि कार्यविधि, प्रक्रिया र संयन्त्रहरूलाई सुदृढ गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन	विद्यालय	०	१	०	०	०	०	
२.	व्यवसायिक तालिम सञ्चालन	स्थान	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धि

गुणस्तरीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमको पहुँचका लागि आधार सुनिश्चित भएको गाउँपालिका स्थापना हुनेछ । विद्यालय बाहिर रहेका अपनंगता भएका, बिपन्न तथा अन्य पछाडी पारीएका वर्गलाई मध्य नजर गरेर विशेष व्यवस्था हरुको उपलब्धता रहनेछ ।

६.२.२ विज्ञान तथा प्रविधि

क. पृष्ठभुमी

विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा यस गाउँपालिकामा केही पनि ठोस कार्य तथा योजनाहरु नभइसकेको पाइन्छ तर वैज्ञानिक खोज तथा अनुसन्धानलाई जोड दिनुपर्ने देखिन्छ ।

ख. दूरदृष्टि : विज्ञान तथा प्रविधिको विकासका कामना, लालभाडी गाउँपालिकाको चाहना ।

ग. लक्ष्य : लालभाडी गाउँपालिकालाई वैज्ञानिक तथा प्रविधियुक्त बनाई, समग्र विकासमा जोड दिने ।

घ. उद्देश्य : लालभाडी गाउँपालिकालाई प्रविधियुक्त बनाई, आधुनिक सञ्चार माध्यमको पहुँचमा ल्याउने । सवै सरकारी कार्यालयलाई आधुनिक बनाई वैज्ञानिक विकासमा जोड दिने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

च. कार्यनीति

१. विभिन्न सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गरेर लालभाडी गाउँपालिकालाई वैज्ञानिक एवं प्रविधियुक्त बनाउने ।
२. वडा कार्यालय तथा सम्पूर्ण सरकारी कार्यालयलाई आधुनिक सरकारी माध्यमको पहुँचमा ल्याउने ।
३. सम्पूर्ण जनसमुदायलाई आधुनिक प्रविधिको वारेमा तालिम, अन्तरक्रिया तथा छलफल गर्ने ।

कार्यक्रम

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	सम्पूर्ण वडा कार्यालयलाई आधुनिक सञ्चार माध्यमको विकास गरी प्रविधियुक्त बनाउने	वडा	०	१	३	२	०	०	
२	आधुनिक प्रविधिका वारेमा विभिन्न वैज्ञानिक खोज तथा अनुसन्धान मूलक कार्यहरु गर्ने (विद्यालय केन्द्रित)	पटक	०	१	१	१	१	१	
३	आधुनिक प्रविधिका वारेमा जनसमुदायमा अन्तरक्रिया तथा छलफल गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

लालभाडी गाउँपालिकालाई वैज्ञानिक प्रविधियुक्त बनाई आधुनिक सञ्चार माध्यमको पहुँचमा सबै जनसमुदायलाई ल्याइनेछ ।

६.३ स्वास्थ्य तथा पोषण

क. पृष्ठभुमी

संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने एवम् स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच प्राप्त हुने विषयलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । नागरिकलाई स्वस्थ बनाउन राज्यले स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने एवम् गुणस्तरीय, सहज, सुलभ स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच सुनिश्चित गर्दै सबैको स्वस्थ जीवन प्रत्याभूत गरी दिगो विकास सुनिश्चित गर्नुपर्ने दायित्व पनि संविधानबाटै निर्देशित छ । गाउँपालिकाले पनि स्वस्थ प्रबदनका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आएको छ । पहुँच नपुगेको स्थानमा स्वास्थ्य सिबिर संचालन गरि स्वस्थ सेवा प्रदान गर्दै आएको छ ।

ख. दूरदृष्टि

स्वस्थ व्यक्ती, स्वस्थ घर, स्वस्थ परिवार, स्वस्थ समाज, स्वस्थ लालभाडी बनाउन हामी सबैको एउटै आवाज ।

ग. लक्ष्य

सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायका नागरिकहरुको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच र उपयोग बढाउने ।

घ. उद्देश्य

१. सबै वर्ग, क्षेत्र र समुदायका नागरिकहरुको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।
२. स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्नु, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउनु तथा गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु ।
३. स्वस्थ विमा कार्यक्रमको सुरुवात गरी सम्पूर्ण जनतालाई यसको दायरामा ल्याउने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. भौतिक पूर्वाधार विकास तथा सुधार

कार्यनीति

१. भौगोलिक अवस्थिति र जनसङ्ख्याको आधारमा प्रचलित भवन संहिता अनुसार स्वास्थ्य संस्थाहरु निर्माण गरिने
२. भौतिक संरचनाहरुलाई अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री तथा भूकम्प प्रतिरोधी बनाइने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आध र वर्ष अवस था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	गाउँपालिकामा कम्तिमा एउटा १५ शैयाको सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना (शंकरपुर स्वास्थ्य चौकीलाई १५ शैया अस्पतालमा स्तरोन्नती)	वटा	०	१	०	०	०	०	
२	वाईसीबिचवा स्वास्थ्य चौकीको बाउनडरी निर्माण	मिटर	५०	२५०	२५०	३००	०	०	
३	खल्ला बिचवामा खोप तथा गाउघर क्लिनिक निर्माण	वटा	०	१	०	०	०	०	
४	शंकरपुर स्वास्थ्य चौकीमा एम्बुलेन्स घर निर्माण	वटा	०	१	०	०	०	०	
५	शंकरपुर स्वास्थ्य चौकीमा प्रतिकालय निर्माण	वटा	०	०	१	०	०		
६	छोटीपर्सिया डुङ्गा स्वास्थ्य ईकाई सहित बाउन्डी निर्माण	वटा	०	१	०	०	०	०	
७	खोप तथा गाउघर क्लिनिकमा शौचालय निर्माण	वटा	३	२	५	०	०	०	
८	खोप तथा गाउघर क्लिनिकमा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था	वटा	०	१०	०	०	०	०	

कार्यक्रम २. मातृ शिशु तथा नवजात शिशु कार्यक्रम
कार्यनीति

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१. मातृशिशु पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन विद्यमान बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२. 'सुनौला हजार दिन' सम्बन्धी जनजागरण अभियानलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

ढण

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्थ ा	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	गर्भवती र सुत्केरीहरुलाई प्रोत्साहन रकम वितरण	जना	५५०	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
२	न्यानो भोला वितरण कार्यक्रम	जना	५५०	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
३	उपाध्यक्ष प्रसुति प्रोत्साहन विशेष कार्यक्रम (पोषण कोशेली)	वटा	२००	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
४	बाबालाई चिठी	जना	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	
५	स्वास्थ्य संस्थामा औषधी, उपकरणहरु (डेलीभेरी वेड, व्याधि वार्मर, सक्सन मेथिन, न्यानो भोला, नाभी मलम)	पटक	१	१	१	१	१	१	
६	शुभकामना कार्ड वितरण कार्यक्रम	जना	०	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
७	सवै वडामा पोषण विशेष कार्यक्रम	वडा	०	६	६	६	६	६	
८	बहुक्षेत्रीय पोषण योजना कार्यक्रमलाई समुदायस्तरसम्म प्रभावकारी रूपमा वढाउने	वडा	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ३. बर्थिङ सेन्टर

कार्यनीति : दक्ष जनशक्ति सहितको प्रसुती सेवा सञ्चालन

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्थ ा	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	२४ घंटा प्रशुति सेवाको लागि बर्थिंग सेन्टर निर्माण	वटा	३	१	१	१			
२	जिरो होम डेलीभेरी वडा तथा गाउँपालिका घोषणा कार्यक्रम	वडा	०	१	१	२	२	१	
३	गर्भवति, सुत्केरीलाई बोक्न ई-रिक्साको व्यवस्था	वटा	०	२	१	१	१	१	
४	दक्ष प्रसुति तालिम (SBA) को व्यवस्था	जना	७	६	२	२	२	२	
५	गर्भवतीलाई पोषण तथा सुत्केरीलाई यातायात खर्च	जना	५३७	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
६	जटिल प्रशुतिको पहिचानको लागि मिनि USG तथा तालिमको व्यवस्था	जना	०	२	२	२	२	२	
७	सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धी तालिम	जना	३	६	२	२	२	२	
८	सुरक्षित गर्भपतनको औषधि खरिदका लागी अनुदान	वटा	१७०	२००	२००	२००	२००	२००	
९	गर्भवतीहरुलाई भुल वितरण कार्यक्रम	वटा	५५०	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	

कार्यक्रम ४. सरसफाई तथा शुद्ध खानेपानी

कार्यनीति : सरसफाई तथा खानेपानी

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्थ ा	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१	ल्याण्डफिल साइटको निर्माण	वटा	०	१	०	०	०	०	
२	व्यवस्थित चर्पीको निर्माण	परिवार	२२३४	८९८	८९८	०	०	०	
३	प्रत्येक घरमा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्थापन	परिवार	२०३०	१०००	१०००	०	०	०	
४	समुदायस्तरमा वातावरणीय स्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा सरसफाई अभियान	संख्या	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ५. आत्मनिर्भरता

कार्यनीति: स्वास्थ्य संस्थाहरुमा औषधीको व्यवस्था

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	स्वास्थ्य संस्थाबाट निशुल्क बाहेकका औषधि वितरणको लागि फार्मसी सञ्चालन	वटा	०	१	२	१	१	१	
२	स्वास्थ्य संस्थाबाट ३६ किसिमका औषधिहरु निशुल्क वितरण	वटा	५	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ६. पोषणसम्बन्धी कार्यक्रम

कार्यनीति: विस्तृत पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

२. पोषणका कार्यक्रमहरु सघन रुपमा सञ्चालन गरी पूर्ण पोषण उन्मुख रहने

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	सम्पूर्ण स्वास्थ्य आमा समुहमा पोषण व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी व्यापक छलफल, अन्तरक्रिया तथा अनुभव आदानप्रदान	समुह	३८	३८	३८	३८	३८	३८	
२	बालबालिका, महिला र किशोर किशोरीका लागि पोषण तथा पोषण प्रवर्द्धन कार्यक्रम।	समुह	३८	३८	३८	३८	३८	३८	
२	गर्भवति, सुत्केरी तथा सुनौला हजार दिनका आमालाई पोषण सम्बन्धी तालिम, अभिमुखिकरण	स्थान	०	३८	३८	३८	३८	३८	
३	स्वस्थ बच्चा प्रतियोगिता (Health Baby Competition)	स्थान	०	६	६	६	६	६	
४	सुनौला हजार दिनका आमालाई नियमित घरभेट तथा छलफल कार्यक्रम	संख्या	६६५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	
५	कुपोषित बालबालिकाको पहिचान तथा उपचार	स्थान	१५	२०	२०	२०	२०	२०	

कार्यक्रम ७. परिवार नियोजन

कार्यनीति: परिवार नियोजन सम्बन्धि जनचेतना तथा पहुच बृद्धि

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

			अवस्था						
१	स्थायी वन्द्याकरण शिविर	स्थान	१	३	३	३	३	३	
२	लामो अवधिको अस्थायी साधन वितरण तालिम	जना	५	६	६	६	६	६	
३	परिवार नियोजन तथा सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धी स्वास्थ्य आमासमुहलाई तालिम तथा अभिमुखिकरण	समुह	३८	३८	३८	३८	३८	३८	
४	परिवार नियोजनका साधनहरुको पहुँच तथा उपलब्धता	संस्था	३	२	१	१	१	१	

कार्यक्रम ८. नसर्ने रोगको रोकथाम, नियन्त्रण तथा मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम
कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	मनोसामाजिक तथा मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम	स्थान	०	३८	३८	३८	३८	३८	
२	सिकेल सेल एनिमिया पहिचान शिविर	स्थान	१	३	३	३	३	३	
३	मुख स्वास्थ्य कार्यक्रम	स्थान	०	६	६	६	६	६	
५	रक्त सञ्चार सेवाको स्थापना तथा विस्तार	स्थान	०	१	१	१	१	१	
६	मेडिक मोवाइल कार्यक्रमको निरन्तरता	वडा	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ९. विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम
कार्यनीति : विद्यालय स्तरबाटै प्रभावकारी रूपमा स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रमहरु अघि बढाउने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	प्रत्येक विद्यालयमा १ जना अ.न.मी. को व्यवस्था	जना	०	६	६	४			
२	विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रममार्फत निःशुल्क आँखा, दाँत जाँच, जुकाको औषधी तथा आइरन वितरण ।	स्थान	०	६	६	६	६	६	
३	विद्यार्थीहरुलाई मध्य नजर गरेर विभिन्न स्वास्थ्य सम्बन्धीका दिवस, अन्तरक्रिया तथा अतिरिक्त कार्यक्रम	स्थान	०	१६	१६	१६	१६	१६	

कार्यक्रम १०. किशोरकिशोरी स्वास्थ्य सेवा
कार्यनीति : किशोर किशोरीहरुका लागि स्वास्थ्य तथा सरसफाइ कार्यक्रमहरु सञ्चालन

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	किशोरकिशोरीमैत्री स्वास्थ्य क्लिनिकको स्थापना	स्थान	३	२	१	०	०	०	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

२	स्मार्ट सेनिटेरी प्याड मेसिन व्यवस्थापन कार्यक्रम	स्थान	०	५	२	१	०	०	
३	सेनिटेरी प्याड खरिद तथा वितरण	स्थान	२	५	८	०	०	०	
४	महिनावारी स्वच्छता तथा यौन शिक्षा कार्यक्रम	स्थान	४	५	८	८	८	०	

कार्यक्रम ११. क्षय, कुष्ठ सेवा

कार्यनीति : कुष्ठरोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अति प्रभावित क्षेत्रमा शिविर सञ्चालन	स्थान	१	३	३	३	३	३	
२	कुष्ठरोग निवारण अभियान तथा कुष्ठरोग रोकथाम कार्यक्रम	वडा	६	६	६	६	६	६	
३	कुष्ठरोग मुक्त वडा, पालिकाको घोषणा	वटा	०	२	१	१	१	१	
४	क्षयरोग क्याट २ का विरामीलाई पोषण भत्ता	जना	७	१०	१०	१०	१०	१०	
५	कुष्ठरोग उपचार मुक्त व्यक्तिहरूलाई यातायात खर्च	जना	४	५	५	५	५	५	
६	शंकास्पद क्षयरोगीको पहिचान शिविर	स्थान	३	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम १२. एच.आई.एड्स तथा यौन रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण

कार्यनीति

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	ल्याव सेवा सञ्चालन	स्थान	३	२	१	१	१	१	
२	जनचेतनामुलक (छलफल, अन्तरक्रिया तथा अभिमुखिकरण) कार्यक्रम	स्थान	१०	३८	३८	३८	३८	३८	
३	वैदेशिक रोजगारमा गएका परिवारलाई एच.आई.भि. एड्स तथा यौन रोग सम्बन्धी तालिम	संख्या	३००	३००	३००	३००	३००	३००	

कार्यक्रम १३. मलेरिया रोकथाम कार्यक्रम

कार्यनीति

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	प्रभावित क्षेत्रमा भुल वितरण कार्यक्रम	स्थान	०	६	६	६	६	६	
२	शंकास्पद औलो रोगीको परिक्षण शिविर	स्थान	०	३	६	६	६	६	
३	अन्य किटजन्य रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन	स्थान	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम १४. खोप सेवा

कार्यनीति

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	बालबालिकालाई सम्पूर्ण खोप सेवा समयमै उपलब्ध गराउने	जना	३२	१००	१००	१००	१००	१००	
२	गर्भवतीलाई खोप सेवा	जना	५५०	५८५	५८५	५८५	५८५	५८५	
३	पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यक्रम	स्थान	०	६	६	६	६	६	
४	कोल्ड चेनको व्यवस्थापन	स्थान	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम १५. सुचना, सन्देश प्रकाशन तथा प्रसार

कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	जनचेतनामुलक (रेडियो जिंगल, भित्तेलेखन, पोष्टर, पम्पलेट आदि) कार्यक्रम	स्थान	१	६	६	६	६	६	
२	स्वास्थ्य सम्बन्धीका विभिन्न दिवसहरु लाई समुहलाई मध्य नजर गरेर मनाउने	स्थान	६	६	६	६	६	६	
३	मेडिक मोवाइल कार्यक्रमको निरन्तरता	स्थान	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम १६. EHMIS & ELMIS को तालिम तथा सेवाको निरन्तरता

कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	मासिक तथा त्रैमासिक रुपमा ई रिपोर्टिङ गर्ने	स्थान	३	६	६	६	६	६	
२	नयाँ तथा तालिम नलिएका स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई HMIS तथा अन्य तालिमको व्यवस्था	जना	७	६	६	६	६	६	
३	इन्टरनेट सेवा जडान तथा ई हाजिरी	स्थान	३	६	६	६	६	६	
४	लालभाडी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य एपको निर्माण	स्थान	०	१	०	०	०	०	

कार्यक्रम १७. क्षमता अभिवृद्धि तालिम

कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका तथा राजनीतिकर्मीहरुलाई स्वास्थ्य कार्यक्रम सम्बन्धी तालिम	जना	३२	१००	१००	१००	१००	१००	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

बालबालिकाहरुको स्वास्थ्यमा अपेक्षित रुपमा सुधार भइ कुपोषणको दर घटेर जानेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१	खानेपानी गुणस्तर सुधारका लागि खानेपानी सुरक्षा योजना, पानी प्रशोधन प्रविधिलगायतका गुणस्तर सुधारसम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	पटक	०	२	२	२	१	१	
२	गुणस्तर वृद्धिको लागि सह-लगानीमा आधारित खानेपानी आयोजनाहरू सञ्चालन ।	स्थान	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ३. मर्मतसम्भार, पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना
कार्यनीति

- सञ्चालनमा रहेका सबै खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरू सम्पन्न गरिने ।
- खानेपानी र अन्य प्रयोजनको लागि पानीको विवेकशील प्रयोगको निम्ति जनचेतना अभिवृद्धि गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	विगतमा सम्पन्न भई हाल आंशिक वा पूर्ण रूपमा क्षतिग्रस्त भएका खानेपानी आयोजनाहरू दिगो रूपमा सञ्चालन हुने गरी मर्मत सम्भार, पुनर्निर्माण तथा सेवा पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन	स्थान	०	६	६	६	६	६	
२	आयोजना चक्रमा जलाधार तथा स्रोत संरक्षणलाई समावेश गरी सञ्चालन ।	स्थान	०	२	२	२	२	२	
३	ठूला, मझौला र साना सबै प्रकारका खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरूको मर्मतसम्भार व्यवस्थापन योजना तयार तथा कार्यान्वयन ।	स्थान	०	१	२	२	१	०	
४	बिध्यालयका छात्र, छात्रा मैत्री स्वच्छ खानेपानी सहितको पुर्ण सरसफाइ कायम गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	०	

कार्यक्रम ४. सरसफाइ सुविधा र सेवा स्तर अभिवृद्धि
कार्यनीति

- खानेपानी तथा ढलसम्बन्धी महसुल निर्धारण प्रक्रियालाई परिमार्जन गरिने ।
- ‘एक घर एक शौचालय’ को व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइने ।
- गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक एवम् सांस्कृतिक महत्वका नदीनालाहरू तथा अन्य पानीका स्रोतहरू र तालतलैयाहरूको संरक्षण तथा वातावरणीय व्यवस्थापन गर्ने कार्य सञ्चालनमा ल्याइने ।
- सार्वजनिक स्थल, संस्था र मानिसको आवागमन बढी हुने स्थानहरूमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अभियानको रूपमा सञ्चालन गरिने वातावरणीय सरसफाइ आयोजनाअन्तर्गत पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम सञ्चालन ।	स्थान	०	१	१	१	१	१	
२	खानेपानी आयोजनामा आवद्ध सरसफाइ कार्यक्रम, लालभाडी गाउँ पालिकाका सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय महत्वका नदीनाला, तालतलैया र पानीका स्रोतहरूको वातावरणीय व्यवस्थापनकार्यक्रम सञ्चालन ।	स्थान	०	१	१	१	१	१	
३	सबै बजार क्षेत्रहरूमा एकीकृत रूपमा खानेपानी तथा ढल निकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	स्थान	०	१	१	१	१	१	
४	सार्वजनिक स्थान र सरकारी कार्यालयहरूमा सफा शौचालय कार्यक्रम ।	स्थान	०	६	३	४	३	२	
५	सबै वडाहरूमा डम्पींग साइटको व्यवस्था गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	२	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

कार्यक्रम ५. क्षमता अभिवृद्धि तथा संस्थागत सुधार

कार्यनीति

१. हरेक वडाको खानेपानी तथा सरसफाइ योजना अद्यावधिक गरिनेछ।
२. खानेपानी र अन्य प्रयोजनको लागि पानीको विवेकशील प्रयोगको निमित्त जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	खानेपानी सेवा नियमन तथा अनुगमन र सूचना व्यवस्थापनलाई सबलीकरण।	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	खानेपानी मूल्य निर्धारण वैज्ञानिक बनाउँदै खानेपानी आयोजनालाई स्थायित्व र दिगोपना दिने।	पटक	०	१	१	१	१	०	
३	खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा संलग्न राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सरकारी तथा गैरसरकारी सबै निकाय, सङ्घ-संस्थाहरूको कार्यको अभिलेखात्मक नक्साङ्कन।	पटक	०	१	१	१	१	२	
४	खानेपानी सेवा नपुगेको क्षेत्रहरूका पहिचान गरी सेवा पहुँच विस्तार।	पटक	०	१	२	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

योजनाको प्रथम वर्षमा ४५ प्रतिशत, दोस्रो वर्षमा ६० प्रतिशत र तेस्रो वर्षमा ७५ प्रतिशत चौथो वर्षमा ८० प्रतिशत पाचौ वर्षमा १०० प्रतिशत खानेपानी सेवा पुगेको हुनेछ। आधारभूत सरसफाई सेवामा प्रथम वर्षमा ४० प्रतिशत, दोस्रो वर्षमा ५० प्रतिशत र तेस्रो वर्षमा ६० प्रतिशत चौथो वर्षमा ७५ प्रतिशत पाचौ वर्षमा ९० प्रतिशत जनताको पहुँच पुगेको हुनेछ। निर्माण भएर पनि सञ्चालनमा नरहेका खानेपानी आयोजनाहरूको मर्मतसम्भार तथा पुनर्स्थापना भई सञ्चालनमा आएको हुनेछ। मापडण्ड अनुसारका सौचालय १०० प्रतिशत घर धुरीमा हुनेछ। फोहर मैला व्यवस्थापनका लागी आधुनिक प्रविधी सञ्चालनमा ल्याइने छ। ढल निर्माण, निकास तथा व्यवस्थापन राम्रो हुनेछ।

६.५ युवा तथा खेलकुद

६.५.१ युवा

क. पृष्ठभुमी

राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक रूपान्तरणमा युवावर्गको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ। साहस, सिर्जनशीलता, सिकने क्षमता एवम् उच्च आत्मविश्वासका कारण यो वर्गलाई राष्ट्र निर्माणको प्रमुख स्रोतसमेत मानिएको छ। लालभाडी गाउँपालिकामा १५ देखि ४५ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याका ५५.०६ प्रतिशत रहेको छ। शिक्षित, सीपयुक्त, अनुशासित र उद्यमशील युवाशक्ति विकास गरी यो जनसाङ्ख्यिक प्रवृत्तिलाई पुँजीकृत गर्दै राष्ट्र निर्माणमा लगाउन सकिने युवाहरूले देशको सामाजिक एवम् आर्थिक विकासमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न सक्दछन्।

स्वदेशमा मध्यम र उच्च शिक्षा प्राप्त युवा विदेश पलायन हुने प्रवृत्ति रोक्नु, सामाजिक र आर्थिक सेवाहरूमा युवाको पहुँच वृद्धि गर्नु, व्यावहारिक र व्यावसायिक शिक्षा सर्वसुलभ रूपमा उपलब्ध गराउनु र युवाको क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्नका लागि तालिम प्रदायक निकायहरूबीच समन्वय सुदृढ गर्नु यस क्षेत्रका चुनौती हुन्। बढ्दो युवा जनसङ्ख्यालाई सीप र उद्यमशीलतायुक्त बनाई जनसाङ्ख्यिक लाभांश हासिल गर्ने पर्याप्त सम्भावना रहनु, लोकतन्त्रको पुनर्स्थापनापछिका सरकारहरूमा युवालाई राष्ट्र निर्माणमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने राजनीतिक सोच र इच्छाशक्ति देखिनु, युवामा आफ्नो शक्ति र भूमिकाप्रति जागरूकता आउनु, युवा लक्षित कार्यक्रमहरूलाई विस्तार गर्नका लागि आधार तयार हुनु, राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै उनीहरूका अधिकारहरूको उपयोग गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने संवैधानिक प्रतिबद्धता आदि यस क्षेत्रका अवसर हुन्।

ख. दूरदृष्टि

युवाको आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै उनीहरूमा उद्यमशीलता, सिर्जनशीलता एवं सकारात्मक सोचका साथै सीप र क्षमता अभिवृद्धि।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

ग. लक्ष्य

युवाहरूलाई राष्ट्रको सर्वाङ्गीण विकासमा मूलप्रवाहीकरण गरी सृजनात्मक तथा उत्पादनमूलक क्रियाकलापहरूमा संलग्न गराई मुलुकको सर्वाङ्गीण विकासमा योगदान पुऱ्याउने ।

घ. उद्देश्य

१. युवाको दक्षता, उद्यमशीलता र अन्वेषणात्मक क्षमताको विकास गर्दै आर्थिक-सामाजिक विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु ।
२. युवालाई सर्वाङ्गीण राष्ट्र निर्माणको संवाहक बनाउनु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रम

कार्यनीति

१. युवामा प्राविधिक शिक्षा र क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
२. युवामा नैतिकता, चारित्रिक गुण एवम् अनुशासनको विकास गरी राज्य र समाजप्रति दायित्वबोध गराउने तथा श्रमप्रति सम्मान गर्ने संस्कार विकास गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अन्तर पालिका, प्रदेश तथा राष्ट्रस्तरमा युवा भ्रमण तथा अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम ।	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	कृषि, पशुपालन, उद्योगलगायत क्षेत्रमा स्वरोजगारमूलक तालिम, सीप तथा नेतृत्व विकाससम्बन्धी तालिम ।	पटक	०	२	२	२	२	२	

कार्यक्रम २. रोजगारमूलक तथा अन्य कार्यक्रम

कार्यनीति

१. गाउँपालिकामा नै रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी युवा बेरोजगारका समस्यालाई क्रमिक रूपमा समाधान गरिने ।
२. युवालाई स्वरोजगारमा संलग्न गराउन युवा स्वरोजगार कोषलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	नेपाल सरकार र निजी क्षेत्रसँगको साभेदारीमा राष्ट्रिय स्वरोजगार कार्यक्रम ।	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	युवा विप्रेषण लगानी तथा सामाजिक सुरक्षा कोष स्थापना ।	पटक	०	१	१	१	१	०	
३	युवा सञ्चार कार्यक्रम स्थापना, सञ्चालन र युवा सूचना केन्द्रको स्तरोन्नति ।	स्थान	०	१	०	०	०	०	

कार्यक्रम ३. युवा सम्मान कार्यक्रम

कार्यनीति

१. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा उदाहरणीय तथा अन्वेषणात्मक कार्य गरी समाजमा योगदान पुऱ्याएका युवालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रको गौरव बढाउन योगदान पुऱ्याउने युवा र युवाको क्षेत्रमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने संस्थालाई सम्मान र पुरस्कार प्रदान ।	पटक	०	१	१	१	१	०	

कार्यक्रम ४. युवा लक्षित कार्यक्रम

कार्यनीति

१. वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाका लागि स्वरोजगार तथा उद्यमशील बन्न आवश्यक तालिम तथा परामर्श कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

२. सबै तहका विकास निर्माण क्रियाकलापको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यमा युवाको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	साक्षरता अभियान, खेलकुद तथा योग ।	पटक	०	१	२	१	१	१	
२	स्वास्थ्य सचेतना, रक्तदान, सरसफाइ, वृक्षरोपण तथा वातावरण संरक्षण कार्यक्रम ।	पटक	०	६	६	६	६	६	
३	युवा विकास नीति तयार गरी लागू गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	
४	युवा क्लब सवलीकरण तथा गठन	पटक	०	१	१	१	१	१	
५	युवा तथा खेलकुद विकास समिती गठन, पुनर गठन र क्षमता अभिवृद्धि	वडा	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

युवाहरूमा सकारात्मक सोचको विकास भई स्वयंसेवामा संलग्न भएका हुनेछन् । युवाको क्षमता अभिवृद्धि भई स्वरोजगार र उद्यमशील भएको, युवा प्रतिभाहरू सम्मानित भएको र स्वयंसेवा गर्न इच्छुक युवाहरू स्वयंसेवा अभियानमा संलग्न भएका हुनेछन् ।

६.५.२ खेलकुद

क. पृष्ठभुमी

स्वस्थ तथा अनुशासित नागरिक र समाजको सृजना गर्न खेलकुदलाई प्रमुख आधारको रूपमा लिइन्छ । राष्ट्रको प्रतिष्ठा वृद्धि गर्ने र विभिन्न सम्प्रदाय, भाषा तथा संस्कृति एवम् समुदायबीच एकता कायम गरी राष्ट्रिय विकासको अभियानमा एकजुट बनाउन खेलकुदको योगदान महत्त्वपूर्ण रहेको हुन्छ । नेपालको खेलकुद क्षेत्रलाई विश्वव्यापी मूल्य र मान्यताअनुसार साङ्गठनिक ढाँचामा समयसापेक्ष सुधार गर्ने तथा सरकारी, गैरसरकारी एवम् निजी क्षेत्रबीच समन्वय, सहकार्य एवम् साभेदारीको वातावरण सिर्जना गरी खेलकुदको विकास र विस्तार गर्दै यसलाई जनजीवनको अभिन्न अङ्ग बनाउने प्रयास गरिएको छ । खेलकुदको माध्यमबाट शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक, संवेगात्मक र नैतिकवान् मानव संशाधनको विकास गरी अनुशासित र मर्यादित समाज निर्माण गर्दै खेलकुदलाई रोजगारमूलक व्यवसायको रूपमा समेत स्थापित गर्न स्थानीय तहदेखि नै कार्यक्रम सञ्चालन गरी 'सबैको लागि खेलकुद' भन्ने अभियानलाई साकार पार्न खेलकुदसँग सम्बन्धित पूर्वाधार निर्माण, प्रशिक्षण, प्रतियोगिता र प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ ।

ख. दूरदृष्टि

खेलकुदका माध्यमबाट राष्ट्रिय एकताको सुदृढीकरण एवम् अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय सम्मान अभिवृद्धि ।

ग. लक्ष्य

खेलकुद क्षेत्रको विकास गरी स्वस्थ, अनुशासित, सृजनात्मक र क्रियाशील नागरिक निर्माण गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. खेल पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्नु ।
२. खेलाडी तथा खेलकुद प्रतियोगितालाई गुणात्मक बनाउनु ।
३. स्काउटको सुदृढीकरण तथा विस्तार गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. खेलकुद तथा स्काउटका पूर्वाधार विकास
कार्यनीति

१. खेलकुदका स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका भौतिक संरचना तथा पूर्वाधारहरूलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको मापदण्डबमोजिम सुधार गरिनेछ ।
२. विद्यालयहरूमा खेलकुदको पूर्वाधार निर्माण कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
३. राष्ट्रिय स्तरको रङ्गशाला सार्वजनिक-निजी साभेदारीमार्फत निर्माण गरिनेछ ।
४. सबै विद्यालयहरूमा स्काउटको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	खेलकुद तथा स्काउटका पूर्वाधार विकास तथा पुनर्निर्माण	संख्या	०	१	१	१	१	०	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

२	गाउँपालिका स्तरमा कम्तीमा एउटा सुविधा सम्पन्न रङ्गशाला,	संख्या	०	१	०	०	०	०	
३	प्रत्येक वडामा कम्तीमा एउटा खेल मैदान निर्माण ।	संख्या	०	१	१	१	२	१	
४	गाउँपालिका स्तरमा कम्तीमा एउटा सुविधा सम्पन्न कभर्डहल	संख्या	०	१	०	०	१	०	
५	स्काउट भवनहरूको निर्माण ।	संख्या	०	०	०	१	१	०	

कार्यक्रम २. खेलकुदसम्बन्धी कार्यक्रम

कार्यनीति

- स्थानीय स्तरमा सम्भाव्यताका आधारमा खेल प्रतिष्ठान र प्रशिक्षण केन्द्रको स्थापना गरिने ।
- खेलकुदको विकास र विस्तारका लागि सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रका संस्थाहरूसँग एकीकृत रूपमा, समन्वय र सहकार्य गर्दै खेलकुदको संस्थागत संरचनामा समयसापेक्ष सुधार गरिने ।
- विशेष तथा पारा खेलकुदहरूको विकास र विस्तारमा जोड दिनुका साथै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित खेलकुद प्रतियोगिताको सञ्चालन तथा उनीहरूको सहभागिताका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	निजी क्षेत्रका संस्था तथा विद्यालयसँगको सहकार्यमा खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन ।	पटक	६	६	६	६	६	६	
२	सामुदायिक विद्यालयका खेलकुद शिक्षकहरू तथा विभिन्न खेलका खेलाडी तथा इच्छुक व्यक्तिलाई प्रशिक्षण र विभिन्न खेलका प्रशिक्षकहरूलाई राष्ट्रिय स्तरको प्रशिक्षण ।	पटक	०	१	१	१	१	०	
३	खेलकुदमा प्रतिबन्धित औषधी सेवन विरुद्ध खेलाडी, प्रशिक्षक, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूको लागि सचेतना कार्यक्रम ।	पटक	०	१	१	१	१	०	
४	खेलाडीहरूलाई पुरस्कार तथा सम्मान कार्यक्रम ।	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	
५	खेलकुद नीति निर्माण गरी लागु गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	
६	विषयगत उपसमिती (भलिबल, फुटबल, बास्केटबल, कपर्दी, व्याटमेन्टिन, टेबल टेनिस, आदी गठन गरी सवलीकरण गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	
७	उत्कृष्ट खेलाडीहरूलाई सम्मान	संख्या	०	५	५	५	५	५	
८	विद्यालयमा तथा क्लबहरूमा खेलकुद सामग्री आपूर्ति गर्ने	विद्यालय	०	२	२	२	२	२	
९	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको खेलकुद	पटक	०	१	१	१	१	१	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरू

गाउँपालिकामा कम्तीमा एउटा रङ्गशालाको निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको, १ वटा क्रिकेट मैदान र ६ ओटा कभर्डहल निर्माण भएको, प्रदेश स्तरिय तथा राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताहरूको सञ्चालन तथा सोमा सहभागिता वृद्धि भएको, प्रशिक्षण प्राप्त गर्ने खेलाडीहरूको सङ्ख्या वृद्धि, राष्ट्रिय खेलकुदमा विजयी खेलाडीहरू पुरस्कृत भएको, स्काउटरको सङ्ख्या वृद्धि भएको र स्काउट स्वयंसेवक परिचालन भएको हुनेछ ।

६.६ लैंगिक समानता तथा महिला सशक्तिहरण, बालबालिका तथा किशोरकिशोरी, ज्येष्ठ नागरीक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा सामाजिक सुरक्षा

६.६.१ लैंगिक समानता तथा महिला सशक्तिहरण

क. पृष्ठभूमी

महिलाहरूको आर्थिक, सामाजिक विकास र सशक्तीकरणका लागि संविधानमा महिलाको हक प्रत्याभूत गरिएको छ । लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणका लागि विभिन्न ऐन, नियम, रणनीति र कार्ययोजना कार्यान्वयनमा आएका छन् । विविध सरकारी प्रयासका कारण महिला घरमूली १२.८५ प्रतिशत, सम्पत्तिमाथि महिलाको स्वामित्व १० प्रतिशत, महिला साक्षरता ६९ प्रतिशत पुगेको छ । लैङ्गिक असमानता सूचक

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

०.४८९, महिलाको मानव विकास सूचक ०.५२१ र गाउँपालिकामा सहभागिता ३३ प्रतिशत पुगेको छ । त्यसैगरी सरकारद्वारा सञ्चालित कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट आ.व. २०७३/७४मा २२.३ प्रतिशत पुगेको छ । बालविवाह २९ प्रतिशत रहेको छ जुन महिला विकासको अवरोधको रूपमा रहेको छ । आमाको नामबाट नागरिकता प्राप्त गर्न सकिने, महिलालाई लैङ्गिक भेदभावविना समान वंशीय हक हुने, महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्यको हक हुने, राज्यका सबै निकायमा महिलाको समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता रहने, महिलाले शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने, सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुने, गाउँ कार्यपालिकामा चारजना तथा नगर कार्यपालिकामा पाँचजना महिला सदस्य रहने, जिल्ला समन्वय समितिमा कम्तीमा तीनजना महिला रहने, गाउँपालिका र नगरपालिकाको प्रत्येक वडाबाट कम्तीमा दुईजना महिलाको प्रतिनिधित्व हुनेगरी गाउँसभा र नगरसभाको गठन हुने, राष्ट्रिय महिला आयोग संवैधानिक आर्थिक-सामाजिक जीवनमा महिलालाई पुरुषकै हाराहारीमा ल्याउनु, लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसा घटाउनु, महिलाहरूबीच जातीय, क्षेत्रीय र वर्गीय विभेद समाप्त पार्नु, ग्रामीण महिलाहरूको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याउनु र बालविवाह, दाइजो प्रथा, छाउपडी र बोक्सीजस्ता कुरीतिजन्य व्यवहार अन्त्य गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् ।

लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरणको लागि कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार ऐन, बोक्सीसम्बन्धी (कसुर र सजाय) ऐन, सबै सरोकारवाला निकायहरूमा लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुहरूको स्थापना, लैङ्गिक हिंसा निवारण र एकल महिला सुरक्षा कोषको स्थापना तथा सञ्चालन हुनु, संविधानमा महिलासम्बन्धी हकहरूलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरिनु र सङ्घदेखि स्थानीय तहसम्म महिला प्रतिनिधित्वको सुनिश्चितता, लैङ्गिक हिंसालाई महिला समानता र सशक्तीकरणको बाधकको रूपमा राज्यद्वारा स्वीकार गरी त्यसको निराकरणको लागि विभिन्न नीति, योजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनुलाई यस क्षेत्रको अवसरको रूपमा लिइएको छ ।

ख. दूरदृष्टि

लैङ्गिक समानतामार्फत मर्यादित, न्यायपूर्ण, सुरक्षित, समतामूलक र सभ्य समाजको विकास ।

ग. लक्ष्य

सामाजिक र आर्थिक अवसरहरूमा समान सहभागिता सुनिश्चित गरी लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण र सशक्तीकरण गर्ने ।

घ. उद्देश्य

- सबै वर्ग र क्षेत्रका महिलाहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरण गर्दै महिलाको मुलभूत अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।
- महिलाविरुद्ध हुने सबै किसिमका हिंसा, विभेद र बहिष्करण अन्त्यका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- राजनीतिक, आर्थिक, सार्वजनिकलगायत सम्पूर्ण निर्णायक तहमा महिलाहरूको सार्थक र समान पहुँचका लागि समान अवसरहरूको सिर्जना गर्नु ।

कार्यक्रम १. महिला विकास कार्यक्रम

कार्यनीति

- महिलाहरूको राजनीतिक, आर्थिक तथा सामाजिक अधिकारहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन गरिने
- लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कार्यलाई समाजमा नै दबावपूर्वक मिलाउने पद्धतिलाई निरुत्साहित गर्न सामुदायिक संस्थाहरूको परिचालन गरिने
- लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणको लागि प्रभावकारी सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य				
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष
१	आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका ग्रामीण विपन्न महिलाको व्यक्तित्व, आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरणको लागि समुदाय तहमै सामाजिक परिचालन ।	पटक	०	६	६	६	६	६
२	घरेलु हिंसा तथा छाउपडी प्रथा विरुद्ध सामाजिक जागरण	संख्या	६	६	६	६	६	६
३	लक्षित समूहको सहभागिता, व्यक्तित्व विकासको लागि प्रशिक्षण र मौजूदा संस्थाको सुदृढीकरण ।	पटक	०	३८	३८	३८	३८	३८
४	महिला समितिअन्तर्गत व्यवसायिक समूहको विकास र गरिबी विरुद्ध महिला अभियान	पटक	०	३८	३८	३८	३८	३८
५	विद्यालयविमुख किशोरीको बहुआयामिक विकास	वडा	०	६	६	६	६	६
६	बालबालिका उपर हुने शारीरिक तथा मानसिक ज्यादतीविरुद्ध अभिभावकीय सचेतना	पटक	०	६	६	६	६	६
७	सामुदायिक मनोसामाजिक परामर्श केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	स्थान	०	१				

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

८	विपद् जोखिमसम्बन्धी आपत्कालीन संरक्षण सेवामा महिला समूहहरूको परिचालन	समूह	०	३८	३८	३८	३८	३८
९	मूलप्रवाहीकरण तथा लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध अभिमुखीकरण र घरेलु हिंसाबाट पीडित महिलाहरूको लागि अल्पकालीन पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना ।	स्थान	०	१				
१०	मानव बेचबिखन नियन्त्रणको लागि गाउँस्तरीय समिति गठन, सामुदायिक कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	समूह	०	६	६	६	६	६

कार्यक्रम २. लैङ्गिक हिंसा निवारणका लागि एकीकृत विकास कार्यक्रम

कार्यनीति

- महिलाहरूको हक अधिकारको संरक्षणको लागि लैङ्गिक हिंसा निवारणलायत आवश्यक नयाँ कानूनहरूको निर्माण, विभेदकारी कानूनहरूको परिमार्जन र प्रभावकारी कार्यान्वयन एवम् सोको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिने
- लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि तथा महासन्धिको आधारमा ऐन निर्माण गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन गरिने
- यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यकहरूप्रति सामाजिक विभेद तथा भ्रम हटाउन सरोकार संस्थाकै सहभागितामा पैरवी र प्रचारप्रसार गरिने
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति (विशेष गरी महिला) माथि हुनसक्ने हिंसाको अन्त्य गर्दै रोजगारी र स्वरोजगारीका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिने
- महिला तथा किशोरीहरूका लागि लक्षित आर्थिक-सामाजिक विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको रोकथामका लागि वर्तमान कानुनी अवस्थाबारे सचेतना अभिवृद्धि ।	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	बालविवाह, बेचबिखन, यौनजन्य दुर्व्यवहार, श्रम शोषण, दाइजो प्रथा, छाउपडी प्रथाजस्ता कुरीतिजन्य सामाजिक परम्परा विरुद्ध अभियान	पटक	६	६	६	६	६	६	
३	लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा, बालबालिका तथा किशोरकिशोरी र महिलाको सम्भावित ओसारपसार र संरक्षणको निहुँमा हुन सक्ने शोषणको रोकथामको लागि निगरानी समूह तथा समितिको परिचालन र क्षमता विकास ।	स्थान	६	६	६	६	६	६	
४	लैङ्गिक हिंसा निवारणमा पुरुष सहभागिता प्रवर्द्धन, सूचनामूलक सन्देश प्रवाह, जिल्ला तथा सामुदायिक सेवा केन्द्र तथा आश्रय स्थल सञ्चालकहरूलाई घटना व्यवस्थापन तालिम ।	स्थान	०	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम ३. मूलप्रवाहीकरण कार्यक्रम

कार्यनीति

- लैङ्गिक बजेट प्रणालीलाई संस्थागत बनाउँदै स्थानीयस्तरसम्म विस्तार गरिने
- गाउँपालिकाको प्रशासन तथा नीति निर्माण तहमा महिलाहरूको पहुँच वृद्धि गरी गाउँपालिकाको सम्पूर्ण संरचनामा महिलाको प्रतिनिधित्व बढाइने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१	मन्त्रालय/निकायबाट लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणको विषयमा भइरहेका कार्यक्रमहरूको समन्वय, लैङ्गिक सञ्जाल समूहको बैठक तथा लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिहरूको क्षमता अभिवृद्धि	स्थान	०	१२	१२	१२	१२	१२	
२	एकल महिला सुरक्षा कोष सञ्चालन तथा एकल महिलाको क्षमता अभिवृद्धि	जना	३४६	६०	६०	६०	६०	६०	
३	महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलनसम्बन्धी निति, नियम बनाउने तथा अन्तरक्रिया, छलफल कार्यक्रम	स्थान	०	६	६	६	६	६	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरू

आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा पुरुष र महिलाको उपस्थिति समानता उन्मुख भएको, गाउपालिका संयन्त्रमा महिला प्रतिनिधित्व न्यूनतम ३३ प्रतिशत पुगेको, प्रत्यक्ष रूपले लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजनको अनुपात कम्तीमा २७ प्रतिशत पुगेको, महिला विकास कार्यक्रममार्फत सबै वडामा समूह भएको हुनेछ र सबैलाई समेटेको, लैङ्गिक हिंसा घटेको, हिंसा पीडित महिलाहरूको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना भई तिनीहरूको पुनर्स्थापना भएको हुनेछ ।

६.६.२ बालबालिका तथा किशोरकिशोरी

क. पृष्ठभुमी

नेपालको कुल जनसङ्ख्यामध्ये ३९.८ प्रतिशत १६ वर्षसम्मका बालबालिका रहेका छन् । त्यसैगरी १०-१९ वर्ष समूहका बालबालिका तथा किशोरकिशोरी २४.२ प्रतिशत रहेका छन् । बालबालिका तथाकिशोरकिशोरीको लागि बाल बचावट, संरक्षण, सहभागिता र विकाससम्बन्धी रणनीति लिई विभिन्नकार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका छन् । देशभरी २२,४५७ बालक्लब गठन तथा सञ्चालन, मुलुकभर ३५,९७४ प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूको सञ्चालन, सडक बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण तथाव्यवस्थापन मार्गदर्शन, २०७२ को कार्यान्वयन, नेपालद्वारा बालअधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय महासन्धि, १९८९ को अनुमोदन र अन्य बाल अधिकारसंग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि र इच्छाधीन आलेखहरूमा गरेको प्रतिबद्धताअनुसारका कार्यक्रमसमेत सञ्चालन गरिएका छन् । बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूको शैक्षिक सहभागितामा उल्लेख्य वृद्धि भएको छ । नेपालको संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेअनुरूप उनीहरूका हक-अधिकारहरूको उपभोगका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक रहेको छ ।

ख. दूरदृष्टि

बालबालिका तथा किशोरकिशोरीको हक अधिकार संरक्षण गर्दै उनीहरूलाई सक्षम र योग्य नागरिक बन्ने वातावरण निर्माण ।

ग. लक्ष्य

बालबालिका विरुद्ध हुने सबै प्रकारका शारीरिक तथा मानसिक हिंसा, क्षति वा दुर्व्यवहारबाट बालबालिका तथा किशोरकिशोरीलाई संरक्षण गर्ने ।

घ. उद्देश्य

- बालबालिका र किशोरकिशोरीको समग्र अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु ।
- बालबालिका र किशोरकिशोरीउपर हुने सबै प्रकारका भेदभाव, शोषण, हिंसा र दुर्व्यवहारहरूलाई उन्मूलन गर्ने ।
- सबै किसिमको बालश्रम र बालविवाह उन्मूलन गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था

कार्यनीति

- बालविवाह, चाँडो हुने विवाह र जबरजस्ती विवाह विरुद्ध सामाजिक जागरण ल्याउन सचेतनामूलक कार्यक्रमलाई समुदाय स्तरसम्म विस्तार गरिने
- बालविकास केन्द्रका स्थापना गरी बाल अधिकारको सुनिश्चता हुने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य	सहयोग				
					पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष
१.	बाल विवाह न्यूनिकरण सम्बन्धी गाउँपालिका, वडा तथा समुदाय स्तरमा अभियान कार्यक्रम	स्थान	६	६	६	६	६	६	
२	किशोर किशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा प्रवाह	संस्था	०	३	१	१	१		
३.	बाल श्रम शोषण न्यूनिकरण सम्बन्धी कार्यक्रम	पटक	१२	१२	१२	१२	१२	१२	
४.	बाल अधिकार, बाल विवाह अन्त्य सम्बन्धी विद्यालय स्तरमा जनचेतना, अन्तरक्रिया तथा छलफल	स्थान	१६	१६	१६	१६	१६	१६	

कार्यक्रम २. क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

कार्यनीति

- सबै प्रकारका बालश्रमलाई न्यूनीकरण गर्दै यसलाई निषेध गरिने ।
- बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूलाई उनीहरूसँग सम्बन्धित विषयहरूमा परामर्श दिने प्रणालीको थालनी गरिने
- बालबालिका र किशोरकिशोरीको लालनपालन, शिक्षा तथा नैतिक विकासको निम्ति उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्न परिवारलाई उत्प्रेरित गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य	सहयोग				
					पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष
१.	सरोकारवाला निकायमा बाल संवेदनशीलता अभिवृद्धि गर्न क्षमता विकास तथा अभिमुखीकरणसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन	स्थान	०	६	६	६	६	६	
२	किशोरीहरुप्रति हुने सम्पूर्ण भेदभावको अन्त्यका लागि व्यापक रुपमा जनचेतना अभियान तथा समुह, सञ्जालको परिचालन	स्थान	०	६	६	६	६	६	
२.	बालबालिकाहरूको लागि विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन तथा विस्तार ।	स्थान	०	१६	१६	१६	१६	१६	
३.	विद्यालय तथा वडा स्तरमा बाल क्लव, बाल सञ्जाल गठन, पुनर्गठन, विस्तार तथा परिचालन	स्थान	१६	२२	२२	२२	२२	२२	
४.	बाल मैत्री वडा, गाउँपालिका घोषणा	वडा/पालिका	०	२	२	१	१	१	
५.	बाल अधिकार र यसको प्रवर्द्धन	वडा	०	६	६	६	६	६	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

सम्बन्धी गतिविधीहरू			
---------------------	--	--	--

कार्यक्रम ३. सचेतनामूलक कार्यक्रम

कार्यनीति

१. बेचबिखन, बालश्रमलगायत अन्य हिंसामा परेका बालबालिका तथा किशोरकिशोरीका लागि राहत, पुनर्स्थापना, पारिवारिक पुनर्मिलन र कानुनी तथा मनोवैज्ञानिक परामर्श सेवाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	बालबालिकाउपर हुने हिंसा विरुद्धको सचेतना कार्यक्रम	स्थान	०	६	६	६	६	६	
२	सम्पूर्ण विद्यालय, वडाहरूमा महिनावारी स्वच्छता, प्रजनन तथा यौन स्वास्थ्य सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन	स्थान	१६	२२	२२	२२	२२	२२	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरू

बाल अधिकारका विषयहरूसँग सम्बन्धित निकायहरूलाई आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रम प्राथमिकताका साथ व्यवस्था भएको हुनेछ । बालबालिका तथा किशोरकिशोरीसम्बन्धी सेवा प्रवाह गर्ने निकाय सुदृढ भएको, उनीहरूउपर हुने सबै प्रकारका भेदभाव, शोषण, हिंसा, उपेक्षा र दुर्व्यवहारमा कमी आएको र अभिभावकविहीन, बेसहारा, गरिव परिवारका बालबालिका तथा दुर्व्यवहारमा परेका बालबालिकाको संरक्षण भएको हुनेछ । अभिभावकविहीन बालबालिकाको संरक्षणका लागि प्रत्येक प्रदेशमा बालबालिका संरक्षण केन्द्रको स्थापना भई सञ्चालन भएको हुनेछ ।

६.६.३ ज्येष्ठ नागरीक

क. पृष्ठभुमी

ज्येष्ठ नागरिकहरूको लागि विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको हक संविधानले प्रत्याभूत गरेको छ । त्यसैगरी ज्येष्ठ नागरिकसम्बन्धी ऐन, नियमावली तथा राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनमा रहेका छन् । कुल जनसङ्ख्याको ८.१३ प्रतिशत ज्येष्ठ नागरिक रहेका छन् । नेपाल सरकारले ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई मासिक रूपमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउँदै आएको छ । यस्तो सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने ज्येष्ठ नागरिकहरूको सङ्ख्या आ.व. २०७२/७३ मा १० लाख ४९ हजार ८१९ जना पुगेको छ । सरोकारवाला निकायबीच समन्वयका लागि केन्द्रीय ज्येष्ठ नागरिक कल्याण समिति र सबै जिल्लाहरूमा जिल्ला ज्येष्ठ नागरिक कल्याण समिति गठन भएका छन् । बेसहारा ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई आश्रयसहितको सेवा उपलब्ध गराउन पशुपतिमा सरकारी निकायका रूपमा वृद्धाश्रम सञ्चालन भएको छ भने संस्थाहरूको साभेदारीमा विभिन्न स्थानमा वृद्धाश्रमहरू सञ्चालन भएका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

ज्येष्ठ नागरिकहरूको आधारभूत हक अधिकारको संरक्षण एवम् सम्मानजनक र सन्तुष्टिपूर्ण जीवनयापन ।

ग. लक्ष्य

ज्येष्ठ नागरिकहरूका सेवा सुविधाहरूको पहुँचलाई सहज बनाई उनीहरूलाई सुरक्षित र सम्मानित तुल्याउने ।

घ. उद्देश्य

१. ज्येष्ठ नागरिकहरूको सम्मानजनक जीवनयापनका लागि आवश्यक सेवा सुविधा विस्तार गर्नु ।
२. ज्येष्ठ नागरिकप्रति परिवार, समुदाय र राज्यको दायित्वबोध गराउनु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था

कार्यनीति

१. ज्येष्ठ नागरिकप्रति सम्मान अभिवृद्धि गर्न समुदाय स्तरसम्म सचेतनाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने
२. सार्वजनिक प्रयोगका साधन र भौतिक संरचनाहरूलाई क्रमशः ज्येष्ठ नागरिक मैत्री बनाइने

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य	सहयोग

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	हिंसा तथा दुर्व्यवहारमा परेका ज्येष्ठ नागरिकलाई संरक्षण, उपचार र मनोविमर्श तथा कानुनी सहायता प्रदान गरी सहज जिविनयापनको सुनिश्चितता	वडा	०	६	६	६	६	६	
२.	वृद्ध आश्रम तथा आफ्नो घरबाट एकलै वसेका वृद्धवृद्धालाई निशुल्क स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा अन्य सेवा	वडा	०	६	६	६	६	६	
३.	ज्येष्ठ नागरिकहरूको लागि प्रदान गरिने सेवा सुविधाको मापदण्ड निर्धारण गरी प्राथमिकताका साथ उपलब्धता	जना	३७८	३७८	३७८	३७८	३७८	३७८	
४.	ज्येष्ठ नागरिकसम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तर्जुमा र समय सापेक्ष स्थानिय तहको ऐन कानुनको परिमार्जन	निति	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम २. सीप हस्तान्तरण तथा सचेतना कार्यक्रम

कार्यनीति

- पालिका भित्र रहेका ज्येष्ठ नागरिकहरू र बालबालिका तथा युवाहरूको बिच अन्तरपुस्ता सीप हस्तान्तरण गरिने
- ज्येष्ठ नागरिकप्रति सम्मान अभिवृद्धि गर्न समुदाय स्तरसम्म सचेतनाका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	ज्येष्ठ नागरिकहरूको ज्ञान, सीप, अनुभवसम्बन्धी अन्तरपुस्ता सीप हस्तान्तरण कार्यक्रम ।	वडा	०	६	६	६	६	६	
२	ज्येष्ठ नागरिकप्रति सम्मान अभिवृद्धि गर्न समुदाय स्तरसम्म सचेतनाका कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	०	६	६	६	६	६	
३	अन्तरपुस्ता सौहार्द्रता कायम गर्नका लागि विद्यालय स्तरीय चेतनामूलक कार्यक्रम	विद्यालय	०	२	२	२५	१०	१०	

कार्यक्रम ३. सेवा सुविधा र पनुस्थापना संबन्धि कार्यक्रम

कार्यनीति

- ज्येष्ठ नागरिकलाई उपलब्ध गराइने भत्ता रकम बैकिङ प्रणालीमार्फत् भुक्तानी गर्दै जाने व्यवस्था गरिने
- स्वास्थ्य केन्द्रहरूमा ज्येष्ठ नागरिकहरूको सुविधामा पहुँच वृद्धि गर्नका लागि उपचार शुल्कमा छुटको व्यवस्था
- ज्येष्ठ नागरिक समूह तथा क्लब गठन र दिवा केन्द्र सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	ज्येष्ठ नागरिकहरूको आवश्यकतालाई सम्बोधन गरी गाउँपालिकास्तरमा कम्तीमा एउटा सुविधा सम्पन्न वृद्धाश्रम (आश्रम स्थल) निर्माण तथा सञ्चालन	स्थान	०	१	०	०	०		
२	हिंसापीडित, शारीरिक एवम् मानसिक रूपले अशक्त भएका विशेष विपद् जोखिममा रहेका	स्थान	०	१२	१२	१२	१२	१२	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

ज्येष्ठ नागरिकहरूका लागि लक्षित गरी विशेष राहत तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरू

ज्येष्ठ नागरिकको सेवा सुविधामा पहुँच बढेको हुनेछ । ज्येष्ठ नागरिकहरूको पालनपोषण तथा हेरचाहका साथै सम्मानपूर्ण जीवनयापन गर्नका लागि सरकार, परोपकारी सामाजिक सङ्घसंस्थाहरू र परिवारबाट सहयोग पुगेको हुनेछ । त्यसैगरी प्रत्येक प्रदेशमा सुविधा सम्पन्न ज्येष्ठ नागरिक आश्रमस्थल निर्माण भई सञ्चालन भएको र सबै ज्येष्ठ नागरिकमा सुरक्षित एवम् सम्मानित रहेको अनुभूति भएको हुनेछ ।

६.६.४ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू

क. पृष्ठभूमी

नेपालमा कुल जनसङ्ख्याको १.९४ प्रतिशत अपाङ्गता भएका व्यक्ति रहेका छन् । अपाङ्गता भएका व्यक्तिमध्ये सबैभन्दा बढी शारीरिक अपाङ्गता भएका ३६.३ प्रतिशत रहेका छन् । नेपालको संविधानले अपाङ्गता भएका नागरिकलाई विविधताको पहिचानसहित मर्यादा र आत्मसम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्न पाउने र सार्वजनिक सेवा तथा सुविधामा समान पहुँचको हक स्थापित गरेको छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय महासन्धि र यसको इच्छाधीन आलेख, २००६, इन्वोन रणनीति (२०१३-२०२२) लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि नेपाल सरकारले समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रम, आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक

समावेशीकरण, सकारात्मक विभेद तथा निजामती सेवामा आरक्षण, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूद्वारा सञ्चालित संस्थाहरूमार्फत अपाङ्गता क्षेत्रका कार्यक्रमहरू सञ्चालन, पूर्ण अशक्त र अति अशक्तहरूका लागि सामाजिक सुरक्षा भत्ता एवम् व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिमलगायतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ ।

ख. दूरदृष्टि

सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू सक्षम, स्वावलम्बी र आत्मनिर्भर ।

ग. लक्ष्य

अपाङ्गताको आधारमा हुने सम्पूर्ण भेदभावहरूको अन्त्यका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारीका अवसरहरूमा सहज पहुँच बढाई अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सम्मानपूर्ण र अवरोधमुक्त वातावरणमा जीवनयापनका लागि अवसर उपलब्ध गराउनु तथा सेवा सुविधाहरूमा उनीहरूको समतामूलक पहुँच बढाउनु ।
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक, सामाजिक सशक्तीकरण गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था

कार्यनीति

१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिचयपत्र वितरण प्रणालीलाई सर्वसुलभ र न्यायसंगत गरिने ।
२. अपाङ्गता अनुकूलको नवीनतम प्रविधिमा अध्ययन गर्न पाउने अवसर सृजना गरिने ।
३. सार्वजनिक भौतिक संरचना तथा सञ्चार सेवालाई पहुँचयुक्त र अपाङ्गतामैत्री बनाइने ।
४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि भौतिक संरचना तथा सञ्चार सेवालाई पहुँचयुक्त बनाउन आवश्यक चेतनामूलक र पैरवी कार्यक्रम सञ्चालन गरिने

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण शिविर संचालन तथा तथ्यांक अत्यावधिक	वडा	६	६	६	६	६	६	
२	अपाङ्गतासम्बन्धी विद्यमान ऐन, कानूनमा नियमको समय सापेक्ष प्रभावकारी कार्यान्वयन	संख्या	१	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

३	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको समुह गठन, अध्यावधिक तथा ससक्तिकरण	वडा	७	७	७	७	७	७	
४	सरकारी भवन, विद्यालय, स्वास्थ्य तथा अन्य कार्यालयहरु बनाउन पहल गर्ने	वडा, पालिका	०	१	१	१	१	१	
५	अपाङ्गता सञ्चालित कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा व्यवस्थापन	वडा	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम २. कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन

कार्यनीति

- अपाङ्गता पुनर्स्थापना केन्द्रहरुको स्थापना गरी बौद्धिक अपाङ्गता, अटिज्म भएका, पूर्ण र अति अशक्त अपाङ्गता भएका बेसहारा व्यक्तिहरुका लागि गैरसरकारी सङ्घसंस्था एवम् निजी क्षेत्रसँगको साभेदारीमा पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना र विस्तार गर्दै लगिने ।
- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रमलाई स्थानीय निकायहरु तथा सरोकारवाला निकायको समन्वयमा थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार संरक्षण र सचेतनामूलक कार्यहरु सञ्चालन गरिने ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	
१.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि दिवा सेवा तथा आवासीय पुनःस्थापना केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन	स्थान	०	१	०	०	०	०	
२.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सूचना तथा जानकारीहरु उपलब्ध गराउन सशक्तीकरण एवम् सूचना केन्द्र (हेल्पडेस्क) सञ्चालन ।	स्थान	०	१	०	०	०	०	
३.	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको लागी विभिन्न संघसस्थाहरुसँग समन्वय सहायक सामग्री वितरण सम्बन्धि कार्यक्रम	जना	७०४	६९	७०	७०	७०	७०	
४.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको आधारभूत आवश्यकता सुनिश्चित गर्नको लागि	जना	७०४	५००	५००	५००	५००	५००	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

	सहलियत वा निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा, विशेष छात्रवृत्ति तथा अन्य सेवा सञ्चालन ।								
५.	अपांगता भएका व्यक्तिहरूका लागि विशेषज्ञ शिक्षकको व्यवस्था तथा कक्षा सञ्चालन	स्थान	०	२	१	१	१	१	

**कार्यक्रम २. आर्थिक सशक्तिकरण सम्बन्धि कार्यक्रम
कार्यनीति**

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अपांगता भएका व्यक्तिहरूलाई रोजगारीमा प्राथमिकताका लागि स्थानिय तहबाट निति निर्माण	जना	७०४	३०	३०	३०	३०	३०	
२	अपांगता भएका व्यक्तिहरूलाई व्यवसायिक क्रियाकलाप संचालन गर्न गराउन विशेष अनुदान	जना	१२	१५	१५	१५	१५	१५	
३	अपांगता भएका व्यक्तिहरूको सिपलाई प्रबर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरु	जना	०	१०	१०	१०	१०	१०	
४	अन्तराष्ट्रिय अपांग दिवस मनाउने	स्थान	१	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

कानुनी, संस्थागत तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको विस्तार भई अपाङ्गतामैत्री र अवरोधमुक्त वातावरण निर्माण भएको हुनेछ । मनोसामाजिक अपाङ्गता, अटिज्म भएका, पूर्ण र अति अशक्त अपाङ्गता भएका बेवारिसे महिला तथा पुरुषका लागि निजी तथा गैरसरकारी संस्थासमेतको साभेदारीमा पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ । प्रत्येक प्रदेशमा अपाङ्ग पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन भएको, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले प्रयोग गर्ने सहयोगी सामग्रीहरू स्वदेशमा उत्पादन र वितरण भएको एवम् अपाङ्गता क्षेत्रमा विभिन्न ज्ञान सीप भएका जनशक्तिको विकास तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको रोजगारी तथा स्वरोजगारीमा पहुँच स्थापित भएको हुनेछ ।

६.६.५ सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण

क. पृष्ठभुमी

सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण गरिवी न्यूनीकरण र मानव सुरक्षाको महत्वपूर्ण साधन हो । नेपालको संविधानले सामाजिक सुरक्षाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ । मुलुकको समावेशी विकास गर्न र दिगो विकास लक्ष्यका प्रमुख नतिजाहरूको प्राप्तिमा बल पुऱ्याउन सामाजिक सुरक्षाले महत्वपूर्ण योगदान गर्न सक्छ । आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका विपन्न एकल महिला, अपाङ्गता भएका, बालबालिका, आफ्नो हेरचाह आफैँ गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातिका नागरिक, दलित आदिलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य उपचार सेवा, दिवा खाजा, छात्रवृत्ति, तालिम, रोजगारी लगायतका सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूबाट २२ लाख ६५ हजार नागरिकहरू लाभान्वितभएका छन् । यसका अतिरिक्त अवकाश प्राप्त निजामती कर्मचारी, शिक्षक, प्रहरी तथा नेपाली सेनाका सकल दर्जाका व्यक्तिहरूलाई समेत सामाजिक सुरक्षाका रूपमा निवृत्तिभरण प्रदान गरिँदै आएको छ । यी उपलब्धिहरूका बावजुद २०७२ वैशाखमा गएको विनाशकारी भूकम्पले धेरै परिवारलाई पुनः गरिवीको दुश्चक्रमा धकेलेको अनुमान गरिएको छ; जसमा ठूलो हिस्सा वृद्ध, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, दलित एवम् सीमान्तकृत समुदायको रहेको छ । प्राकृतिक प्रकोपहरूको पुनरावृत्ति, राजनीतिक सङ्क्रमण र निरन्तर चलिरहने आन्दोलनहरूको कारण मुलुकमा अपेक्षा गरेअनुसारको आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरण हुन नसकेको विद्यमान परिस्थितिले समेत गरिवीको रेखामुनि पुग्ने जनसङ्ख्यामा थप वृद्धि हुन जाने देखिएको छ । विद्यमान सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको आधारशीलामा टेकेर आवश्यक नीतिगत, कानुनी र नियमनकारी प्रारूप तयार गर्दै सामाजिक सुरक्षा प्रणालीलाई अभि व्यापक, वित्तीय रूपले दिगो, सुदृढ तथा प्रभावकारी बनाउनु आवश्यक भएको छ ।

ख. दूरदृष्टि

आधारभूत सामाजिक संरक्षणका सेवा सुविधाहरूमा सबै नागरिकहरूको पहुँचबाट समतामूलक समाज निर्माण ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

ग. लक्ष्य

सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमलाई समावेशी, गुणस्तरीय एवम् प्रभावकारी बनाई लोक कल्याणकारी राज्यको स्थापना गर्न सघाउ पुऱ्याउने ।

घ. उद्देश्य

१. प्रमुख सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरूमा समाजका सबैभन्दा विपन्न र जोखिममा रहेका जनसमुदायको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
२. विद्यमान सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरूलाई दोहोरो नपर्ने गरी एकीकृत र सुदृढ गर्नु ।
३. सुदृढ र प्रभावकारी प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गर्नु ।

ड. कार्यनीति

१. ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लोपोन्मुख समुदायका परिवारहरूलाई दिइने सामाजिक सुरक्षा भत्ता, स्वास्थ्य विमा, पशु विमा, बाली विमालगायतका सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू लक्षित समुदाय तथा वर्गमा सहज रूपमा उपलब्ध गराउन सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको एकीकृत ढाँचा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
२. ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लोपोन्मुख समुदायका परिवारहरूलाई दिइँदै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्ता सहज तथा समयमै उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
३. विपन्न, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख आदिवासी जनजातिलाई आधारभूत शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवाहरू निःशुल्क उपलब्ध गराइनेछ ।
४. बढी जोखिमको सामना गरिरहेका लक्षित समुदायको आवश्यकतालाई पहिले सम्बोधन गरिनेछ ।
५. सामाजिक सुरक्षालाई लक्षित वर्गहरूमा विस्तार गर्दै लैजान आवश्यक पर्ने नीतिगत तथा कानुनी पूर्वाधार र नियमनकारी निकाय स्थापना गरिनेछ ।
६. जनताको आधारभूत आवश्यकताको रूपमा रहेको स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्न योगदानमूलक स्वास्थ्य विमा विस्तार गरिनेछ ।
७. राष्ट्रिय ढुकुटीबाट प्रदान गरिने निवृत्तिभरणको बढ्दो दायित्वको दिगो व्यवस्थापनका लागि योगदानमा आधारित निवृत्तिभरण कार्यक्रम सुरु गरिनेछ ।
८. सहकारी क्षेत्रलाई सुरक्षण (विमा) का कार्यक्रमहरू सञ्चालन र विस्तार गर्न नीतिगत र कानुनी व्यवस्था मिलाइनेछ ।
९. सहकारी प्रणालीअन्तर्गत नै पुनर्सुरक्षण (पुनर्बिमा) को संस्थागत व्यवस्था गरिनेछ ।

च. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. नीतिगत सुधार तथा क्षमता विकास

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	गरिब घरपरिवारको पहिचान तथा परिचयपत्र वितरण गरी स्वास्थ्य विमा लगायत अन्य सेवा प्रवाहसँग आबद्धता	वडा	०	६	६	६	६	६	
२.	घरपरिवारको आर्थिक-सामाजिक विवरण दर्ता तथा विपन्न, सीमान्तकृत, भूकम्प पीडित एवम् अन्य जोखिममा रहेका व्यक्ति, समुदाय र क्षेत्रका लागि न्यूनतम सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति	संख्या	०	६	६	६	६	६	
३.	व्यक्तिगत घटना दर्तासम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था तथा जनशक्तिको क्षमता विकास ।	वडा	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम २. सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१.	दिगोपनाको लागि वैज्ञानिक तवरले व्यवस्थित गर्न नयाँ कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	संख्या	०	६	६	६	६	६	
२.	अनौपचारिक क्षेत्रमा सामाजिक विमा तथा लघुवित्त कार्यक्रम सञ्चालन	वडा	०	६	६	६	६	६	
३.	सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैङ्क मार्फत वितरण ।	स्थान	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम ३. आर्थिक सशक्तिकरण सम्बन्धि कार्यक्रम

क्र.सं.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	दलित समुदायका व्यक्तिहरूलाई आर्थिक तथा सामाजिक कार्यक्रमहरूमा सहभागिता गराउने कार्यक्रमहरू	जना	८३०	१०००	१०००	१००००	१००००	१००००	
२	दलित वस्तीहरूमा हेन्डपम्प, प्यान सेट वितरण कार्यक्रम	जना	०	२५	२५	१०	१०	५	
३	परम्परागत शिपको जगेर्ना, सम्बर्द्धन तथा आधुनिकिकरण	पटक	०	६	६	६	६	६	
४	एकल महिलाहरू प्रति रहेको विभेद अन्त्य गर्ने र व्यवसायिक क्रियाकलापमा सहभागी गराउने	जना	३४६	६०	६०	६०	६०	६०	
५	शहिद, वेपत्ता परिवार, पूर्व जनमुक्ति सेना तथा द्वन्द्व पिडीत व्यक्ति, समुहहरूका लागि शिपमुलक र जिविकोपार्जन कार्यक्रम	पटक	०	१		आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	
६	राना थारु कला, संस्कृति जगेर्ना कार्यक्रम	स्थान	०	१	१	१	१	१	

कार्यक्रम ४. नियमन तथा अनुगमन

क्र.सं.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	समुदायमा आधारित सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूको विस्तार तथा अनुगमन ।	वडा	६	६	६	६	६	६	
२	विद्यमान सामाजिक सुरक्षाका विभिन्न क्रियाकलापहरूको अभिलेखीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरू

- सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी कार्यक्रमहरूको केन्द्रीकृत अनुगमन गर्ने प्रणालीको विकास र कार्यान्वयन ।
- समुदायमा आधारित सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूको विस्तार तथा अनुगमन ।
- विद्यमान सामाजिक सुरक्षाका विभिन्न क्रियाकलापहरूको अभिलेखीकरण तथा प्रकाशन ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

परिच्छेद ७ : पूर्वाधार क्षेत्र

७.१ जलविद्युत, नवीकरणीय ऊर्जा तथा अन्य ऊर्जा

क. पृष्ठभूमि

लालभाडी गाउपालिकामा उर्जाको उपलब्धता तथा प्रयोगलाई हेर्दा खासै उपलब्धि तथा त्यसमा परिवर्तन भएको देखिदैन । उर्जाको प्रयोगको अवस्था हेर्दा यस लालभाडी गाउपालिकामा सुधारिएको खाना पकाउने चुलो प्रयोग गर्ने जम्मा ५९ घरपरिवार जो जम्मा १.४६ प्रतिशत हुन आउछ । यस गाउपालिकामा कुल घरपरिवार मध्ये ३७५८ घरपरिवारमा विद्युतको उपलब्धता रहेको देखिन्छ । उर्जा गाउँपालिका तथा मुलुक को विकासको मेरूदण्ड भएकोले यस गाउँपालिकाका पछिल्ला वार्षिक योजनाहरूमा ऊर्जा क्षेत्रले उच्च प्राथमिकता पाउँदै आएको छ ।

दिगो विकासका लक्ष्य, सबैका लागि दिगो ऊर्जाको अवधारणा, जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण, लैङ्गिक समानता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू कार्यान्वयन गर्न र हरित अर्थतन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्दै ऊर्जा सुरक्षाको सुनिश्चितता, ऊर्जाको पहुँच र वातावरणीय सन्तुलन स्थापित गर्न नवीकरणीय क्षेत्रको तीव्र विकास हुनु आवश्यक छ । नेपालको संविधानले तथा यस गाउपालिकाको योजनाले नवीकरणीय ऊर्जाको विकास गरी आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सुपथ र सुलभ रूपमा भरपर्दो ऊर्जाको आपूर्ति गर्ने नीति अङ्गीकार गरेको छ । यस गाउपालिकामा विद्युत लाइन पुऱ्याउन कठिन भएका र छरिएर रहेका ग्रामीण बस्तीहरूमा सेवा पुऱ्याउन, बजार क्षेत्रमा बढ्दो ऊर्जा सङ्कटलाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउन र परम्परागत एवम् आयातित ऊर्जामाथिको निर्भरतालाई कम गर्न विभिन्न किसिमका नवीकरणीय ऊर्जाको विकास र प्रवर्द्धन गरी यस क्षेत्रलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउनु जरुरी छ ।

ख. दूरदृष्टि

दिगो आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि जलविद्युत् तथा नवीकरणीय ऊर्जाको तीव्र विकास ।

ग. लक्ष्य

सम्भावित उर्जा क्षेत्रको अध्ययन गरी उर्जाको विकास मार्फत दिगो विकासमा टेवा पुरयाउने ।

घ. उद्देश्य

१. स्वच्छ र नवीकरणीय ऊर्जाको अध्ययन गरी गाउपालिका स्तरमा उर्जाको उत्पादन बढाउने ।
२. विद्युत लाइन विस्तार हुन बाकि ठाउहरूमा विद्युत लाइन विस्तार गरी स्थानीय लघुउधम विकासमा टेवा पुरयाउने ।
३. उर्जा विकासका सम्भावनाहरूको निर्माण प्रक्रियामा जोड दिइ रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. क्रमागत आयोजनाहरूको निर्माण

कार्यनीति

१. निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका विद्युत् उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण आयोजनाहरूलाई समयमा नै सम्पन्न गरिने ।
२. सम्भाव्य ठाउँमा वायु तथा सौर्य ऊर्जाबाट विद्युत् उत्पादन गर्न पहल गरीनेछ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१.	निजि क्षेत्रलाई जलविद्युत आयोजनाहरू निर्माण कार्यमा समेटने	संख्या	०	१	०	०	०	०	
२.	साना जल विद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	संख्या	०	१	१	०	०	०	
३.	उर्जा क्षेत्रको अध्ययन तथा विश्लेषणात्मक प्रतीवेदन तयार गरी सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय मार्फत स्रोत संकलन गर्ने	संख्या	०	१	१	०	०	०	
४.	लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाहरू मार्फत रोजगारी तथा विकासका पूर्वाधारहरूमा जोड दिने	संख्या	०	५	१०	४	१५	१५	
५.	स्रोतको अधिकतम सदुपयोग गर्दै विद्युत् प्रसारण लाइनको व्यावहारिक गुरुयोजना तयार र कार्यान्वयन ।	संख्या	०	१	१	०	०	०	
६.	सौर्य वत्ती जडान (कार्यालय)	संख्या	०	०	३	१	२	०	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

प्रयोजन)									
७. सडक सौर्य वत्ती जडान प्रत्येक ५० मिटर दुरीमा (DPR तयार गरी संचालन गर्ने)	संख्या	०	०	५०	५०	५०	५०		
८. सौर्य उर्जाबाट कृषिलाई सोलार मोटर दिने (४ विद्यालयका लागि १ मोटर दिने)	संख्या	०	०	२	५	७	१२		
९. प्रत्येक घर धुरीमा वायो ग्याँस प्लान्ट निर्माणका लागि अनुदान	संख्या	०	५०	८०	८०	१००	१००		

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरू

यस लालभाडी गाउपालिकाको उर्जा क्षेत्रको प्रबर्द्धन गरी आवश्यक ठोस योजनाहरू बनी त्यसबाट दिर्घकालिन रूपमा यस क्षेत्रलाई फाइदा पुग्नेछ । गाउपालिका स्तरमा रोजगारी अवसर सिर्जना भइ यस गाउपालिकाको मानविय विकास सुचकांकमा पनि सुधार भएर जानेछ ।

७.२ यातायात पूर्वाधार

७.२.१ सडक यातायात

यातायात पूर्वाधार तथा सडक सञ्जाल विकास निर्माणको प्रमुख आयामको रूपमा मानिन्छ । सडकको विस्तार भएपछि मानिसहरूको क्रियाशिलता बढनुको साथै, उनीहरूले आयआर्जन, शिक्षा, रोजगारी का अवसरहरू बढन गइ सिंगो ठाउकोनै आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक, भौतिक, राजनैतिक तथा समग्र विकासमा फडको मार्न सक्दछ । हाम्रो देशको भु वनावट तथा अधिकांस भु भाग पहाडी क्षेत्र भएको हुदा यहा विभिन्न पूर्वाधारका आयोजनाहरू निर्माण गर्न कठिन देखिन्छ ।

लालभाडी गाउपालिकाको वस्तुस्थिति हेर्दा यस ठाउमा पनि यातायातको तथा सडक सञ्जालको विकराल अवस्था रहेको छ । विकासमा टेवा पुऱ्याउन सडक यातायातको महत्वपूर्ण योगदान रहेता पनि यस गाउँपालिकाका अधिकांस सडकहरू कच्ची र निर्माणाधिन रहेका छन् भने भएका कच्ची सडकहरूमा पनि वर्षातको समयमा यातायातका साधनहरू चल्ने गरेको पाइदैन । यस गाउपालिकामा नया टूचाक खोल्ने काम संगसंगै पुराना सडकको स्तरोन्नतीलाई प्राथमिकतामा राखेर योजना निर्माणका कार्य भै रहेका छन् । जल्ले गर्दा वर्षातको समयमा पनि यस पालिका क्षेत्रमा यातायातका साधनहरू गुड्ने सम्भावना देखिन्छ ।

लालभाडी गाउँपालिकालाई कुनै पनि मुख्य तथा साहायक राजमार्ग /सडकले पुर्ण रूपमा जोड्न सकेको छैन, सिजनमा मात्र यो क्षेत्रमा साना जिप, स्करपिओ मात्र निजी ब्यक्तिहरूले वा संस्थाहरूले काम विषेशले यो क्षेत्रमा ल्याउने गर्दछन् । लालभाडी गाउँपालिका पुर्वमा घनघोर लालभाडी मोहना संरक्षित वन क्षेत्रले घेरेको छ भने उत्तर, पश्चिम र दक्षिणमा दोदा नदिले घेरेको हुनाले यो क्षेत्रमा सडक संजाल विस्तार हुन सकेको छैन दोदा नदिमा पक्की पुल नहुदा र वन क्षेत्रमा सडक संजाल विस्तार गर्न नसकिदा कुनै पनि किसिमका सवारि साधनहरू यो क्षेत्रमा चल्दैनन् । लालभाडी गाउँपालिकालाई कुनै पनि मुख्य तथा साहायक राजमार्गमा जोड्न नसकिएको हुनाले यो क्षेत्रका समुदायले स्वास्थ्य सेवा समयमा लिन नसक्दा अकालमा ज्यान समेत गुमाउने गरेकोले सम्बन्धीत सरोकारवाला सबै पक्षले यो विषयमा ध्यानदिनु जरुरी देखिन्छ । सडक संजाल विकासको मेरुदण्डको रूपमा रहनेहुँदा समयमै गाउँपालिकाका सडकलाई मुख्य तथा साहायक राजमार्गमा जोड्न जरुरी देखिन्छ ।

ख. दूरदृष्टि

सडक यातायात सञ्जालको सुदृढिकरण आर्थिक, शैक्षिक, राजनैतिक, भौतिक पूर्वाधारमा विकास ।

ग. लक्ष्य

लालभाडी गाउपालिकाको अन्य वरपरका क्षेत्र संग पनि सम्पर्क, समन्वयमा वृद्धि हुन गइ यस क्षेत्रले दिगो विकासका लागि ठोस निति नियम तय गरी अधि बढने छ ।

घ. उद्देश्य

- गाउपालिका भित्र दिगो सडक सञ्जालको व्यवस्था गरी यस गाउपालिका भित्रका मानिसहरूमा उद्यमशिलता विकास गर्ने
- उत्पादित वस्तुहरू सहज रूपमा बाहिर लैजाने र आवश्यक वस्तु भित्रयाउन कठिनाइ नहुने अवस्था ।
- यस क्षेत्रको पर्यटन प्रबर्द्धनमा टेवा पुग्ने

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. नया कच्ची सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती

कार्यनीति

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१. सडक सञ्जालमा आवद्ध भइनसकेका गाउँहरूमा सडक सम्बन्ध विस्तार गरिने ।
२. गाउँपालिकासम्म पुग्ने सडकलाई पक्की बनाउनका साथै सवै सडकहरूको स्तोरन्ती गरिने ।
३. सडक सम्पत्ति संरक्षण, मर्मत सम्भार, एवम् व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	विभिन्न वडा तथा गाउँपालिका सम्मको सडक व्यवस्था	कि मि	०	५	५	५	५	५	
२	गाउँपालिका संग जोडने कम्तीमा दुई वटा सडक पक्की	कि मि	०	३०	५०	६५	७०	९०	
३	वर्षातको समयमा पनि यस गाउँपालिकामा यातायातको सुचारु	कि मि	०	६०	७०	८०	९०	१००	
४	यस गाउँपालिकामा बासिन्दाहरूले यातायातको साधनको प्रयोग गरेर विभिन्न सेवा लिन सक्ने अवस्था	संख्या							
५	प्रत्येक वडाका टोलहरू जोडिने गरी चक्रपथ निर्माण ८ मिटर चौडाई तथा स्तोरन्ती	कि.मि.	१०	३०	५०	७०	५०	८०	

कार्यक्रम २. सडक सञ्जालको मर्मत सम्भार

कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	सडक सम्पत्तिको प्रभावकारी संरक्षण, मर्मत सम्भार एवम् व्यवस्थापन ।	संख्या	०	१	२	१	१	१	
२	यातायात सञ्चालन लागत न्यूनतम रहने गरी सडक मर्मत सम्भार ।	मिटर	३१००	३०	३५	४०	५०	६०	
३	सडकको सेवा स्तर (Service Quality) को आधारमा सडक मर्मत सम्भार ।	कि.मी.	१.५	२	४	६	७	९	
४	गा.पा. तथा प्रत्येक वडामा बस स्टेसन निर्माण	संख्या	०	०	१	२	२	१	
५	चक्रपथमा सवारी साधन संचालन (रुट निर्धारण)	क्षेत्र	०	०	६	२	५	४	
६	सडक मर्मत गर्न सडक हेरालु (length worker) राख्ने कार्य	जना	०	०	६	१२	२४	०	

कार्यक्रम २. पक्की पुल निर्माण

कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१	यस गाउँपालिकालाई जोडने पक्की पुलहरु निर्माण	संख्या	०	१	२	२	०	०	
२	सञ्चालनमा रहेका तथा जीर्ण अवस्थामा रहेका पुलहरुको मर्मत सम्भार	संख्या	०	१	१	१	०	०	
३	पक्की पुल निर्माणका लागि ठाउँ छनौट गरी D.P.R. निर्माण गर्ने कार्य	संख्या	०	१	१	१	१	१	
४	भूचुम्गे पुल	संख्या	०	१	१	१	०	०	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

यस गाउँपालिका भित्रका मानिसहरुको अन्य क्षेत्र संग सम्पर्क समन्वय बढ्ने छ, जल्ले गर्दा व्यक्तिहरु व्यवसायिक कार्यमा संलग्न भइ उनीहरुको जिवनस्तरमा सुधार भएर जानेछ। शैक्षिक स्तर, राजनैतिक स्तर, व्यवसायिक स्तर तथा बौद्धिक स्तरमा बृद्धि भएको हुनेछ।

७.२.२ केवलकार, रज्जुमार्ग

क. पृष्ठभुमी

हाल सम्म यस गाउँपालिकामा केवलकार र रज्जुमार्ग नरहेको तथा त्यस सक्बन्धि कुनै योजना पनि नरहेको पाइन्छ।

ख. दूरदृष्टि

ग. लक्ष्य

घ. उद्देश्य

च. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

ड. कार्यनीति

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

७.२.३ हवाई यातायात

क. पृष्ठभुमी

हाल सम्म यस गाउँपालिकामा हवाई यातायातको कुनै पनि संभावना अध्ययन नभएको पाइन्छ।

ख. दूरदृष्टि

ग. लक्ष्य

घ. उद्देश्य

च. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

ड. कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य				
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

७.२.४ जल यातायात

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क. पृष्ठभुमी

यस गाउँपालिकामा जल यातायातको सम्भाव्यता तथा हाल सम्म यस गाउँपालिकामा जलयातायातका कुनै पनि योजना अगाडी बढेका छैनन् ।

ख. दूरदृष्टि

ग. लक्ष्य

घ. उद्देश्य

च. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

ड. कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य				
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष
१		पटक	०	०	०	०	०	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

७.२.५ यातायात व्यवस्थापन

क. पृष्ठभुमी

आर्थिक गतिविधि विस्तारका लागि भरपर्दो यातायात सेवाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । यस क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित तथा मर्यादित बनाई सुलभ तरिकाबाट नागरिकले मुलुकको कुनै पनि भूभागमा आवतजावत गर्न पाउने मौलिक अधिकारलाई संरक्षण गर्नु यस क्षेत्रसंग संलग्न सबैको कर्तव्य हो । सडक सञ्जालको विस्तार र सवारी साधनहरूको उपलब्धताले मात्र सार्वजनिक यातायात व्यवस्थित हुन नसक्ने हुँदा सरकारी निकायहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै निजी क्षेत्रका यातायात व्यवसायीहरूको भूमिकालाई अभै बढी जिम्मेवार र यात्रुमैत्री बनाउनु आवश्यक छ ।

ख. दूरदृष्टि

भरपर्दो, सुरक्षित र प्रतिस्पर्धी यातायात प्रणालीको सुनिश्चितता ।

ग. लक्ष्य

यातायात सेवालाई पहुँचयोग्य, सुरक्षित, सर्वसुलभ, व्यवस्थित बनाउने ।

घ. उद्देश्य

यातायात व्यवस्थापन प्रणालीमा सुधार गरी सर्वसाधारणको आवागमन तथा ढुवानीलाई पहुँचयोग्य, र व्यवस्थित बनाउनु ।

च. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. सवारी तथा ट्राफिक व्यवस्थापन

कार्यनीति

१. राजमार्ग एवम् सहायक राजमार्गहरूमा दुर्घटना न्यूनीकरणका लागि डिजाइन, निर्माण गरिने छ ।

२. सवारी मापदण्डको परिपालन तथा अनुगमनमा सेवा प्रदायक संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	सडक सुरक्षासम्बन्धी कार्ययोजना को कार्यान्वयन ।	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	संवेदन सिल स्थानहरूमा ट्राफिक सङ्केत चिन्हहरू निर्माण गरी स्थापना गर्ने ।	स्थान	२०	५०	५०	५०	१००	१००	
३	ट्राफिक सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन ।	पटक	२	६	६	६	६	६	
४	वातावरणमैत्री यातायात सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न निजी क्षेत्रसंग समन्वय बैठक	पटक	०	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

कार्यक्रमहरु २ : सडक दुर्घटना सम्बन्धि जनचेतना

कार्यनीति

१. विद्यालय लगायत भिडभाड हुने स्थानमा सडक दुर्घटना सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने ।
२. लक्षित वर्गको सेवा सुविधा, र गुणस्तरीय सेवा सुविधाको बारेमा यातायात व्यवसायिहरुलाई अभिमुखिकरण गर्ने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाचौ वर्ष	
१	सम्पूर्ण वडा कार्यालय तथा गाउँ, टोलमा पुग्नका सडक निर्माण तथा मर्मत सम्भार	स्थान	६	६	६	६	६	६	
२	गा.पा. भित्र निर्माण भएका सडकलाई वातावरण मैत्री बनाउने, वृक्षारोपण गर्ने	स्थान	६	६	६	६	६	६	
३	सडक निर्माण गर्दा सवारी साधन ऐन, आचार संहिता कार्यान्वयन गर्ने	निती	१	१	१	१	१	१	
४	सडक दुर्घटना सम्बन्धी जनचेतना फैलाउने कार्यक्रम	वडा	०	६	६	६	६	६	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

सवारी दुर्घटनालाई न्यूनीकरण गर्न सवारी अनुगमन प्रणाली संस्थागत भएको, सिन्डिकेट प्रणालीको अन्त्य भएको र समग्र यातायात क्षेत्रको गुणस्तरमा सुधार भएको हुने ।

७.३ सञ्चार तथा सूचना प्रविधी पूर्वाधार

क. पृष्ठभुमी

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रूपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै आमसञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यावसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । वर्तमान अवस्थामा सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा भित्रिएका अत्याधुनिक प्रविधिहरुको व्यापक उपयोग गरी सर्वसुलभ रूपमा सेवा सुविधामा विविधीकरण गर्दै ग्रामीणलगायत सहरी क्षेत्रसम्म गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी एवम् सर्वसुलभ रूपमा सेवा सुविधा उपलब्ध गराई देशको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक लक्ष्य प्राप्तमा टेवा पुऱ्याउनुपरेको छ । भूमण्डलीकरणको मूलप्रवाहमा समाहित हुनसमेत यस क्षेत्रलाई पूर्वाधारको रूपमा विकास एवम् विस्तार गर्दै जानु आजको आवश्यकता हो ।

यस गाउपालिकामा १ वटा हुलाक रहेका (छन । स्थानीय स्तरमा हालका दिनसम्म कुनै पनि पत्र पत्रिकाहरु प्रकाशनमा रहेका छैनन् । स्थानीय स्तरमा कुनै पनि एफ.एम तथा रेडियो प्रसारण संचालन रहेका छैनन् । यस गाउपालिकाका कुनै पनि वडाहरुमा आधुनिक सूचना प्रविधिका सेवाहरु जस्तै कम्प्युटर /तालिम केन्द्र, आधुनिक कृषि पशु सेवा केन्द्रहरु संचालनमा रहेका छैनन् । सार्वजनिक निकायमा रहेको सूचनालाई डिजिटाइज्ड गरी अनलाइनबाट सूचना प्रवाह गर्नु यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन् भने सूचना तथा सञ्चारको माध्यमबाट जनताको सुसूचित हुन पाउने संवैधानिक हकको प्रत्याभूति हुनु, इन्टरनेटको बढ्दो प्रयोगले विकास प्रक्रिया सहज हुनु यस क्षेत्रका अवसरहरु हुन् ।

ख. दूरदृष्टि

सूचना तथा सञ्चारको विस्तार मानविय चेतनामा तीव्रता ।

ग. लक्ष्य

सूचना तथा सञ्चार प्रविधियुक्त मानवीय संशाधनको विकास मार्फत सुलभ तथा सहज सेवामा विस्तार ।

घ. उद्देश्य

- १ सूचना तथा सञ्चारका प्रविधिहरुको विस्तार वडा तथा टोलहरुमा पुऱ्याउने
- २ एफ.एम तथा रेडियो स्टेशनहरुको विस्तार गर्ने
- ३ स्थानीय स्तरबाटै पत्रपत्रिकाहरु प्रकाशन तथा विभिन्न जनचेतनामूलक सूचनाहरु प्रकाशन

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. सूचनाको हकको कार्यान्वयन

कार्यनीति

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१. अप्टिकल फाइबरजस्ता दूरसञ्चार क्षेत्रमा आएका नवीनतम प्रविधिहरूको सञ्जाललाई प्रयोग गरी सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रलाई समयानुकूल, प्रभावकारी र गुणस्तरिय बनाउने
२. छापा र अनलाइन मिडिया समेतलाई नियमन गर्ने गरी नीतिगत, कानुनी र संस्थागत संरचना तयार गरिने ।
३. सर्वसाधारणको सूचनाको हकको प्रत्याभूति गर्न उचित व्यवस्था मिलाउने ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन नियमावलीमा सुधार तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन ।	संख्या	०	१	१	०	०	०	
२	सूचनाको हकको कार्यान्वयन र अभ्यासको परीक्षण ।	संख्या	०	१	१	०	०	०	
३	विभिन्न कार्यालयहरूमा सूचनाको हकको प्रभावकारी कार्यान्वयन	संख्या	७	७	७	७	७	७	
४	सूचना माग भएको र प्रवाह भएको तथ्याङ्क हुलाक प्रशासनमार्फत लिने प्रणाली स्थापना ।	संख्य		२	४	५	७	७	
५	सूचना केन्द्र स्थापना	संख्या	७	१	२	३	२	०	
६	प्रत्येक कार्यालयमा फोन तथा इन्टरनेट जडान	संख्या	७	१	२	३	२	०	

कार्यक्रम २. छापा तथा विद्युतीय सञ्चार माध्यमको विकास, विस्तार र सुदृढीकरण
कार्यनीति

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	स्थानीय स्तरबाट पत्रपत्रिका प्रकाशन का लागि आवश्यक लगानी गर्ने	संख्या	०	१	२	१	१	१	
२	पत्रकारिता प्रकाशन तथा स्थायीत्वको लागि प्रशिक्षण प्रदान	संख्या	०	१	२	२	०	०	
३	विधालय तथा स्थानीय कार्यालयहरूमा इन्टरनेटको व्यवस्था	संख्या	४	६	८	१०	१०	०	
४	एफ.एम. रेडियोहरूको स्थानीय तहसम्म विस्तार ।	संख्या	०	०	१	०	०	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

समग्रमा आमसञ्चार माध्यम व्यावसायिक, मर्यादित र जिम्मेवार भएको, जनताको सुसूचित हुने अधिकार संरक्षित भएको र सार्वजनिक तथा निजी सञ्चार माध्यमबाट मुलुकको सांस्कृतिक मूल्य-मान्यता संरक्षण तथा सामाजिक सद्भाव अभिवृद्धि गर्न मद्दत पुगेको हुनेछ ।

७.४ प्रादेशीक तथा स्थानीय पूर्वाधार

क. पृष्ठभुमी

स्थानीय तहहरू र प्रदेशहरूबीचको आर्थिक तथा सामाजिक अन्तरसम्बन्धलाई मजबुत बनाउन तिनीहरूलाई एकआपसमा यातायात, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि, स्रोत तथा विचारको आदान-प्रदान र व्यापारिक कारोबारको माध्यमबाट आबद्ध गर्नुपर्ने हुनआउँछ । यसका लागि प्रादेशिक तथा स्थानीय पूर्वाधार निर्माणमा ठूलो मात्रामा लगानी गरी योजनाबद्ध ढङ्गले कार्य गर्नु आवश्यक छ ।

ख. दूरदृष्टि

स्थानीय पूर्वाधारहरूको विकास गरी सन्तुलित एवम् समावेशी विकास ।

ग. लक्ष्य

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूबीच अन्तरसम्बन्धका आधारमा पूर्वाधारहरूको विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक अवसरहरूमा नागरिकको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. स्थानीय स्तरमा पूर्वाधारहरूको विकास गरी सहज एवम् सर्वसुलभ रूपमा जनतालाई आधारभूत सेवा र सुविधा उपलब्ध गराउनु ।
२. पूर्वाधार विकासबाट स्थानीय स्तरमा आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरूमा वृद्धि गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

च. कार्यनीति

१. स्थानीय पूर्वाधार विकासका कार्यहरू आवधिक योजना प्राथमिकताका आधारमा मात्र छनोट, निर्माण र सञ्चालनको व्यवस्था गरिने
२. निर्माण भएका स्थानीय पूर्वाधारहरूलाई स्थानीय जनताको जीविकोपार्जन तथा आर्थिक-सामाजिक विकासमा केन्द्रित गरिने ।

कार्यक्रम १. सडक कालोपत्र तथा पुननिर्माण

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	दोदा नदी तटवन्ध	कि.मी.	०	०.५	३	५	७	१०	
२	सडक कालोपत्र वडा नं ६	कि.मी.	०.५	१	२	२	१	१	
३	वडा नं ५ सडक कालोपत्र	कि.मी.	०.५	१	२	२	१	१	
४	वडा नं ४ सडक कालोपत्र	कि.मी.	०	१	१	१	१	१	
५	वडा नं ३ सडक कालोपत्र	कि.मी.	०	१	२	३	२	२	
६	वडा नं २ सडक कालोपत्र	कि.मी.	०.३	१	२	५	७	१०	
७	वडा नं १ सडक कालोपत्र	कि.मी.	०	२	२	१	२	२	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

स्थानीय तहको पुनर्संरचना भई नागरिकहरूका लागि प्रवाह हुने सेवा थप प्रभावकारी भएको, समावेशी तथा लक्षित कार्यक्रमहरूको प्रभावकारितामा अभिवृद्धि भई विपन्न, पिछडिएको क्षेत्र र सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदाय थप लाभान्वित भएको हुनेछन् ।

७.५ भवन तथा आवास (वस्ती विकास)

क. पृष्ठभुमी

कुनैपनि ठाउँको विकासमा त्यस ठाउँको भौगोलिक अवस्थितिले प्रत्यक्ष असर पारेको हुन्छ । किनकि त्यस ठाउँमा विकास निर्माणका कायूहरु सञ्चालन गर्ने प्रक्रिया भौगोलिक अवस्थाले पनि निर्धारण गरिरहेको हुन्छ । वस्ती विकास गर्दा भूमि संग प्रत्यक्ष सम्बन्धित हुने भएकाले त्यसमा दीर्घकालिन सोच राखेर त्यस्ता पूर्वाधारहरु खडा गरिएन भने भविष्यमा त्यसले समस्या निम्त्याउन सक्छ ।, जसले गर्दा पछिल्ला विकास निर्माणमा असर गर्दछ । व्यवस्थित वस्ती विकास एक चुनौति पनि हो जसले त्यस ठाउँको विकास निर्माणमा प्रत्यक्ष असर गर्दछ ।

ख. दूरदृष्टि

व्यवस्थित वस्ती विकासबाट समृद्ध पालिकाको स्थापना गर्ने ।

ग. लक्ष्य

व्यवस्थित वस्ती विकास गरेर त्यस ठाउँको दीर्घकालिन विकासमा टेवा पुरयाउनु ।

घ. उद्देश्य

१. व्यवस्थित वस्ती बसाल्नु
२. विभिन्न आवश्यककीय पूर्वाधारहरुको समुचित विकास गर्नु
३. मानिसका आधारभुत आवश्यकताहरुको परीपुर्ती

च. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. व्यवस्थित तथा दीर्घकालिन वस्ती विकास गर्नु

कार्यनीति

वजार र सबै आवश्यकताको परीपुर्ती सहज रुपमा हुने स्थानलाई बर्सिको रुपमा लिइने छ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१	व्यवस्थित तथा एकिकृत वस्ति विकास कार्यक्रम	स्थान	०	०	२	१	१	१	
२	एकिकृत वस्ति विकास सम्बन्धीत कार्यनिति तर्जुमा	पटक	०	१	१	१	१	१	
३	वस्तिका लागी जमिनको पहिचान र व्यवस्थापन	पटक	०	१	१	१	१	१	
४	आधारभुत आवश्यकताका वस्तुहरुको परीपुर्ति	पटक	०	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

व्यवस्थित वस्तीको विकास मार्फत दिर्घकालिन विकास निर्माणका कार्यहरु सञ्चालन भएका हुनेछन । वस्तीका विभिन्न क्षेत्रहरुको निर्धारण गरी निश्चित क्षेत्रमा निश्चित वस्तुहरुको उत्पादन तथा उपलब्धता हुनेछ ।

७.६ पुननिर्माण

क. पृष्ठभुमी

क्षती भएका क्षेत्रहरुको आकलन तथा तथ्यांकका आधारमा त्यसको पुननिर्माणका आयोजनाहरु सञ्चालन गरिनेछ । जसबाट व्यक्तिगत तथा सार्वजनिक संरचनाहरुको पुननिर्माण हुन गइ सहज तथा सम्मानपूर्ण जीवनयापनमा सहयोग हुनेछ । पुननिर्माण सम्बन्धि कार्यका लागि वैदेशिक सहयोग तथा लगानी भित्रयाइ आधुनिक तथा उत्कृष्ट संरचनाहरुको विकास भएर जानेछ ।

ख. दूरदृष्टि

गाउँपालिकाको चाहना पुननिर्माण मार्फत समृद्धिको स्थापना

ग. लक्ष्य

गाउँपालिका अन्तर्गत रहेका अती आवश्यककीय ठाउ तथा स्थानहरुको जगेर्ना तथा पुननिर्माण गरिने

घ. उद्देश्य

१. विभिन्न प्रकोप मार्फत घरवार विहीनहरुले आश्रय स्थल प्राप्त गर्ने

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. विभिन्न प्राकृतिक विपदबाट क्षतीग्रस्त क्षेत्रहरुको पुननिर्माण
कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	भौतिक संरचना पुननिर्माणका लागि शक्ष जनशक्ति तयार गर्ने कार्यक्रम	संस्था	०	१५	२५	४५	६०	१००	
२	क्षति पश्चात पुननिर्माणका लागि लागत अध्यय कार्यक्रम	वटा	०	०	१	१	१	१	
३	प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना तथा व्यवस्थापन	संस्था	०	१	१	१	१	२	
४	प्रत्येक वडामा पार्क निर्माण	संस्था	०	१	१	२	१	१	
५	प्रत्येक वडामा खेल मैदान निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	६	१	१	२	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

६	स्याली नदी तटवन्द गर्ने कार्य	कि.मी.	०	०.५	०.४	०.३	१	१	
७	दोदा नदी तटवन्द कार्य	कि.मी.	०	१	३	४	२	६	
८	गाउँपालिकामा एउटा बहुमुखी क्याम्पस निर्माण	वटा	०	१	०	०	०	०	
९	गा.पा. भित्र प्राविधिक शिक्षालय स्थापना	संख्या	०	०	१	०	०	०	
१०	राना थारु संग्राहलय निर्माण	संख्या	०	०	१	०	०	०	
११	प्रत्येक वडामा OHT खानेपानी टंकी निर्माण	संख्या	०	१	१	२	१	१	
१२	लालभाडी वनमा जनावर संरक्षण तारवार गर्ने	कि.मी.	०	३	३	५	७	१०	
१३	प्रत्येक वडामा स्त्रीय पशु वधशाला निर्माण	संख्या	०	१	१	२	१	१	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

गाउँपालिकाको हरेक व्यक्ति तथा तर्फामा स्थानीय सरकारको क्रियाशिलता तथा फाइदाका बारेमा महशुस हुनेछ ।

परिच्छेद ८: लोकतन्त्र र शासन

क. पृष्ठभूमी

‘जनता द्वारा जनतालाई जनताले’ शासन गर्ने विधिलाई लोकतन्त्र भनिन्छ । सुशासन आफैमा कुनै जादुको छडी होइन, जुन तुरुन्तै लागू गरी त्यसको प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिन्छ । यो त निरन्तरको संघर्ष र प्रयासबाट सम्भव भई प्राप्त हुने कुरा हो । स्थानीय सरकारले संविधानतः प्राप्त अधिकार बमोजिम कार्यसम्पादन गर्दा सुशासनका मन्यता आत्मसात गर्नुपर्छ । आफ्नो निर्णयमा खुलापन र पारदर्शिता, सार्वजनिक उत्तरदायित्व निर्वाह, कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता, कानूनको शासनको प्रभावकारी अभ्यास, भ्रष्टाचार नियन्त्रणको पर्याप्त र प्रभावकारी उपायका अवलम्बन, सरोकारवालाको सहभागिता, निर्णयमा पहुँच तथा शासन र लाभमा सबैको समावेशी सहभागिता जस्ता मानकले नै स्थानीय सरकारको सुशासनको अवस्थालाई प्रतिबिम्बित गर्छ ।

स्थानिय निकायबाट सम्पादन हुने कार्यमा पारदर्शिताको अभाव, जनसहभागिता र जवाफदेहिताको कमजोर अवस्था, उत्तरदायी नेतृत्वको अभाव, कानूनको पूर्ण पालना अभावजस्ता कमजोरीका कारण स्थानीय निकायमा सुशासन कमजोर देखिनु र नातावाद, कृपावाद, भनसुनवाद, क्षेत्रवाद, छाडातन्त्र, मनपरीतन्त्रले गाँजेको राजनीतिलाई ठिक समयमा सम्बोधन गर्न नयाँ मापदण्ड निर्माण गर्नु सुशासन र लोकतन्त्रको प्रमुख चुनौती हो ।

ख. दूरदृष्टि

समाजवाद उन्मुख समतामूलक समाज निर्माणको अभियान, सुखि, समृद्ध र सुशासन लालभाडीको पहिचान ।

ग. लक्ष्य

प्रजातन्त्र, स्वतन्त्रता, समानता र न्यायको स्थापना भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरी गाउँपालिकामा नियन्त्रण र सन्तुलन प्रणाली मजबुत बनाउने ।

घ. उद्देश्य

१. भ्रष्टाचारजन्य कसुरलाई कडा कारवाहीको प्रक्रियामा लाने ।
२. आयोजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा दिगोपनामा स्थानीय सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
३. लेखा समितिलाई प्रभावकारी बनाई आय र व्ययको जानकारी सार्वजनिक गरी सबै सरोकारवालासम्म पुर्याउने ।
४. उत्तरदायित्वले अख्तियारीको दुरुपयोगलाई नियन्त्रण गरी गुणस्तरीय सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

**ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण
कार्यनीति**

१. सार्वजनिक गतिविधिबारे नागरिकलाई सुसूचित गराउने ।
२. सार्वजनिक नीति, निर्णय, योजना र कार्यमा सरोकारवालालाई सहभागी गराउँदै आफ्ना कार्यलाई निरन्तर रूपमा नागरिकद्वारा अनुमोदित गराउने ।
३. खुला तथा पारदर्शी एवं सहभागितामूलक कार्यशैलीद्वारा उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्ने ।
४. पुरातन शैलीको कर्मचारीतन्त्रलाई सुशासनको मुख्य केन्द्रको रूपमा विकसित गरी कर्मचारीतन्त्रका मूल्य, मान्यता र कार्यशैलीमा परिवर्तन ल्याउने ।
५. पालिकाबाट पाउनुपर्ने सबै सुविधा जनताले पाउने अवस्थाको सुलिश्चता गर्ने ।
६. आयोजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा दिगोपनामा स्थानीय सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
७. स्थानीय तहमा नियन्त्रण र सन्तुलन प्रणाली मजबूत बनाई भ्रष्टाचारजन्य कसुरलाई कडा कारबाहीको प्रक्रियामा लाने ।
८. योजना र विकास माथि निर्णय गर्ने जिम्मेवारी नागरिकको घरदैलोमा पुऱ्याइने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	संघ संस्थाका पदाधिकारी र सदस्यहरुलाई नेतृत्व विकास, सुशासन सम्बन्धि तालिम	वडा	०	६	६	६	६	६	
२	गरीबि न्युनिकरणका र सामाजिक विभेद अन्त्य गर्ने कार्यक्रम	पटक	०	६	६	६	६	६	
३	भ्रष्टाचार न्युनिकरण र दण्डहिन्ताको अन्त्य का लागि जनचेतना मुलक कार्यक्रम	पटक	०	६	६	६	६	६	
४	जनगुनासा तथा सुचना केन्द्रको स्थापना	स्थान	०	१	२	२	१	०	
५	मदिना तथा दुर्ब्यसन नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन	स्थान	०	६	६	६	६	६	
६	भवन तथा नक्सा सम्बन्धी ऐन निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	
७	सार्वजनिक लेखापरीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम	पटक	०	६	६	६	६	६	
८	सार्वजनिक गतिविधि बारेमा नागरिकलाई सुसूचित गराउने	पटक	०	६	६	६	६	६	
९	पारदर्शिताको प्रबर्द्धन तथा सूचनाको हकको प्रत्याभूति गर्ने कार्यक्रम	पटक	०	१	१	२	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

सुशासनका सिद्धान्तहरुको प्रतिबिम्ब कानून समक्ष सबै नागरिकहरु बराबर हुने र राज्यको शक्तिमा सबैजनाको समान पहुँच हुने व्यवस्थामा हुन्छ भने, सबै नागरिकले वैधानिक स्वतन्त्रतालाई उपभोग गर्न पाउँदछन् र नागरिकद्वारा यो स्वतन्त्रताको उपभोग गर्न पाउने व्यवस्था संविधानमा तोकिएको हुन्छ ।

द.१ पालिकाको एकता

क. पृष्ठभूमी

यस गाउँपालिका भित्र रहेका विभिन्न जनजाति, भाषा भाषी रहन सहन र कला संस्कृति भएका नागरिकहरुको साझा फुलवारी भएकोले यसको जगेर्ना गरी समग्र विकासलाई अहिलेको समय अनुसारको समावेसी विकासलाई अवलम्बन गरी पालिलाई समुन्नत पार्न सबैको योगदान रहेको छ । लालभाडी गाउँपालिकामा राना, थारुको बाहुल्यता रहेतापनि पहाडी समुदाय (क्षेत्री, ब्राह्मण, ठकुरी, दलित) सबैसँग मिलेर वसेका छन् । यहाँ जातिय विवधता पाइन्छ । समाजमा मनाइने विभिन्न चाँड, पर्व, नयाँ वर्ष, दसैं, विहार, होली मिलन जस्ता कार्यक्रमले सबै विच धार्मीक सहिष्णुता कायम भइको छ । यहाँ विविधता भित्र एकता रहेको छ ।

ख. दूरदृष्टि

सम्पुर्ण जात, जाति, भाषा, धर्म, संस्कृतिको सम्मान, लालभाडी गाउँपालिकाको पहिचान ।

ग. लक्ष्य

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

गाउँपालिकाको भित्र रहेका सम्पूर्ण व्यक्ति, समुदाय तथा संस्था विच धार्मिक सहिष्णुता तथा आपसी समझदारी कायम गरी पालिकाको एकता मजबुत बनाउने ।

घ. उद्देश्य

१. लालभाडी गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण कला, धर्म, संस्कृतिको जगेर्ना गर्ने ।
२. राना, थारु संग्राहलयको स्थापना गरी भेषभुषा, कला, संस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्ने ।
३. राना, थारु होम स्टेको स्थापना गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटन आकर्षण गरिने ।
४. सम्पूर्ण जात, जाती, भाषा, धर्म, संस्कृतिविच ऐक्यवद्धता कायम गरी पालिकामा एकता कायम गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण कार्यनीति

१. सबै जात जातिको भाषा, कला, धर्म, संस्कृतीको संरक्षण गर्दै सन्तुलित विकास गरिने ।
२. स्थानिय कला, संस्कृतीको प्रवर्द्धन गर्न राना, थारु होम स्टे तथा संग्राहलयको स्थापना गर्ने ।
३. पालिकाभित्र मनाइने सबै चाडपर्वको प्रवर्द्धन गर्दै सबैविच भ्रातृत्व कायम गरिने ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	आधारभूत विद्यालयमा राना, थारु, चौधरी थारु भाषाको पाठ्यक्रम बनाउने	पटक	०	१	०	०	०	०	सम्बन्धित निकायका भाषाविद तथा सम्बन्धित संस्थाहरु
२	पालिकास्तरमा भाषा सम्बन्धी हेल्प डेस्कको स्थापना	पटक, स्थान	०	१	०	०	०	०	गा.पा. सम्बन्धित संस्थाहरु
३	राना थारु, चौधरी थारु जातजातीका लागी संग्राहलय स्थापना गर्ने	स्थान	०	०	१	०	०	०	
४	लालभाडी गा.पा.भित्र रहेका धर्मावलम्बीहरुको मठ, मन्दिर, गुम्बा, चर्च आदीको संरक्षण प्रवर्द्धन गर्ने	पटक, स्थान	०	२०	२०	२०	२०	२०	
५	संस्कृति जोगाउन सबै जातिका चाड, पर्व, भेष, भुषालाई वचाउने काम गर्ने साथै श्रव्य दृश्यको सामग्री निर्माण गर्ने	गोटा, पटक	०	०	५(श्रव्य)	५(दृश्य)	०	०	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

विभिन्न जातजाति, भाषा, भाषी, रहन, सहन र कला, संस्कृती भएका नागरिकहरु समावेशी विकासका लागि जागरुक भई समुन्नत समाजको निर्माण हुनेछ । अनेकता भित्र एकता कायम भई नमुना गाउँपालिका हुनेछ ।

द.२ शान्ति सुव्यवस्था र सुरक्षा

द.२.१ शान्ति

क. पृष्ठभूमी

प्रभावकारी सुरक्षा प्रबन्ध सुशासन र विकासको पूर्वसर्त हो । गाउँपालिका भरी शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गरी जनताको जिउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न, शान्तिपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न र उच्च, फराकिलो र समावेशी आर्थिक विकासका लागि समेत प्रभावकारी सुरक्षा व्यवस्था हुन आवश्यक छ । यस गाउँपालिकाको वार्ड नं. २ मा इलाका प्रहरी कार्यालय स्थापना भए पश्चात सुरक्षा सुदृढ हुनुका अतिरिक्त राजस्व चुहावट, अवैध व्यापारिक क्रियाकलाप र चोरी निकासी तथा पैठारी नियन्त्रण भएका छन् ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

खुला सीमानाको कारण हुने साना तथा अवैध हतियारको प्रयोग नियन्त्रण गर्नु, सरकारी एवम् सार्वजनिक सम्पत्तिको बढ्दो अतिक्रमण रोक्नु, यथेष्ट स्रोतसाधनको व्यवस्था गर्नु, सुरक्षाको लागि जिम्मेवार निकायहरूबीचको समन्वय कायम गर्नु तथा मानव बेचबिखनजस्ता समस्याहरू रोक्नु, छिटो र भरपर्दो सूचना प्रणालीको व्यवस्था गर्न नसक्नु चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

नागरिक स्वतन्त्रता, विधिको शासन र मानव अधिकारको संरक्षण मार्फत शान्त र सुरक्षित समाज निर्माण ।

ग. लक्ष्य

देशमा भरपर्दो शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था कायम गर्ने सार्वजनिक पदाधिकारीले प्राप्त अधिकार, काम, कर्तव्य र जिम्मेवारीको निर्वाह गर्दा उत्तरदायी ढंगबाट गर्ने

घ. उद्देश्य

समाजमा शान्ति, सुव्यवस्था र अमनचयन कायम गरी जनताको जिउ, धन र स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्नु तथा अपराध अनुसन्धानका लागि उपयुक्त प्रविधि र प्रणालीको स्थापना र विकास गर्नु यसका मुख्य उद्देश्य रहेका छन् ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. नागरिकको सुरक्षाका लागि नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागलाई समन्वयात्मक रूपमा परिचालन गरिने ।
२. सामुदायिक प्रहरीमा विशेष जोड दिने र प्रहरीलाई जन मैत्री तथा जनतालाई प्रहरी मैत्री बनाइने ।
३. अपराध नियन्त्रणमा सहयोग पुग्ने नयाँ नयाँ प्रविधि प्रयोगमा ल्याइनेका साथै मानव अधिकार इकाई स्थापना र विकास गरिने ।
४. मानव अधिकार उल्लङ्घनकर्तालाई कानूनको दायरामा ल्याई मानव अधिकारको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्दै लगिने ।
५. लागू औषधको अवैध बिक्री वितरण एवं ओसार पसारलाई कडाइका साथ नियन्त्रण गरिने ।
६. विपद्को अवस्थामा तत्काल खोज, उद्धार र राहत वितरण गर्न तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्ति तयार गरी आपतकालीन उद्धारका लागि गोदाम स्थापना गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	प्रत्येक वडामा सुरक्षा वीट स्थापना गर्ने	स्थान	०	२	२	१	१	०	प्रदेश, संघ
२	प्रत्येक चोकमा ट्राफिक प्रहरी राखी सुचक समेत व्यवस्था गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	१	
३	सि.सि. क्यामरा जडान गर्ने	स्थान	०	२	२	२	२	२	
४	शान्ति, सुव्यवस्था कायम गर्न जनता तथा प्रहरी विच छलफल तथा अन्तरक्रिया कायम	वडा	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

विपद् व्यवस्थापनका सबै विषयगत क्षेत्रमा मूलप्रवाहीकरण भएको हुने; क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने; सुरक्षा निकायको क्षमता अभिवृद्धि तथा सङ्गठन सुदृढीकरण भई जनतामा कानून कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, दण्डहीनताको अन्त्य, अपराधका घटनाहरूको न्यूनीकरण तथा सामाजिक शान्ति कायम भएको हुनेछ ।

द.२.२ सुव्यवस्था र सुरक्षा

क. पृष्ठभूमी

नेपालको संविधान जारी भएसँगै यस गाउँपालिकामा पनि समृद्ध, शान्त र न्यायपूर्ण नेपाल निर्माणको दिशामा अगाडि बढेको छ । आपसी सद्भाव र सहिष्णुता अभिवृद्धि गर्ने सोचसहित समाजमा दिगो शान्ति र सुव्यवस्था कायम गरी राख्ने लक्ष्य लिई राज्यका आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण, राहत तथा पुनर्स्थापना, लगायतका उपलब्धि हासिल भएका छन् । राजनैतिक मतभेदलाई कम गरी दिगो विकासमा एकजुट भएर लाग्यौं भने लालभाडीको सर्वाङ्गीण विकास भै नमुना पालिका बन्न सक्छ ।

विभिन्न पक्षहरूसँग भएका वार्ता र सहमतिलाई व्यावहारिक रूपमा कार्यान्वयन गर्नु, विभिन्न समयमा भएका मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानवता विरुद्धको अपराधको घटनामा संलग्नको सत्यतथ्य अन्वेषण, छानबिन तथा निरूपण गरी दिगो शान्ति कायम गर्नु अझै चुनौतीपूर्ण छ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

८.४ मानव अधिकार

क. पृष्ठभूमि

मानव अधिकार आयोग, महिला, दलित, जनजाति उत्थान मञ्च अतिरिक्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू समेत मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा संलग्न छन् । गत आ.व.मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतिका ठूला घटना नघटेका भएता पनि साना तीना घटनाहरूको अनुसन्धान गरी पीडकलाई कारवाही र पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिन नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरिएको छ ।

ख. दूर दृष्टि

मानव अधिकारको संरक्षणका लागि सबै प्रकारका विभेदहरू अन्त्य गरी समावेशी, मर्यादित र समतामूलक समाजको विकास ।

ग. लक्ष्य

मानव अधिकारसम्बन्धी संस्थाहरूबीच समन्वय, सहकार्य र सहभागिता बढाई मानव अधिकार संस्कृतिको विकास गर्ने ।

ग. उद्देश्य

मानव अधिकारप्रतिको प्रतिबद्धतालाई व्यावहारिक रूपमा सुनिश्चित गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाको अनुसन्धान कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

२. मानव अधिकारलाई मुलुकको आवधिक विकास योजनासँग सम्वन्धित नीतिहरूमा संरचनात्मक र कार्यात्मक रूपमा समाहित गरिनेछ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	मानव अधिकार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	फौजदारी तथा देवानी कानून सम्बन्धी सचेतना	पटक	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

सम्पूर्ण जनताहरू कानून सम्बन्धी सचेत हुनुका साथै मानव अधिकारको सुनिश्चितता भएको हुनेछ ।

८.५ न्याय प्रणाली

क. पृष्ठभूमि

विवेधरहित न्याय छिटो र छरितो तथा स्थाई तथा कमखर्चिलो न्यायिक प्रणाली न्यायमा सबै जनता पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यले नेपालको संविधानको धारा २१७ तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ८ अनुसार उपाध्यक्षको संम्योजकत्वमा तिन सदस्य न्यायिक समिति रहेकोछ, भने यस समितिले स्थानीय सरका संचालन ऐन २०७४ को दफा ४७ (१) र (२) अनुसारको अधिकार क्षेत्रमा रहि न्याय सम्पादन गरेकोछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ४८ को अधिकार क्षेत्रको प्रयोग भएकोछ, भने दफा ४९ को प्रक्रिया अनुसार विवादहरूलाई मेलमिलापको माध्यमबाट मिलापत्र गरि विवादलाई स्थाई समाधान गर्न यस गाउँपालिकाको प्रत्येक वडाका वडा स्तरिय मेलमिलाप समिति र एक पालिका स्तरिय मेलमिलाप समिति गठन गरि मेलमिलाप सम्बन्धी ४८ घण्टे तालिम समेत प्रदान गरिएकोछ, भने विवादलाई निर्णय भन्दा पनि मेलमिलापमा जोड दिईएकोछ । स्थानीय न्यायिक समितिबाट म्याद तामेल हुदा यहि गाउँपालिकाको हो न जाँदा के नै हुन्छ र भन्ने सोच तथा मेलमिलापमा विवादित पक्षहरू जानलाई नमान्नु गाउँपालिकामा न्याय सँग सम्बन्धी कानून विषयको कर्मचारी नहुनु यसको मुख्य चुनौती रहेकोछ ।

ख. दूरदृष्टि

स्वतन्त्र, निष्पक्ष एवम् प्रभावकारी न्यायप्रणाली, न्यायमा आमजनताको समान पहुँच

ग. लक्ष

१. न्यायमा आमजनताको समान पहुँच अभिवृद्धि गरी कानूनको शासन सुदृढ गर्ने ।

२. सर्वसुलभ, छिटो छरितो न्यायसम्पादन गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने

घ. उद्देश्य

स्वतन्त्र, सक्षम, कम खर्चिलो, छिटोछरितो, प्रभावकारी र जनताको सहज पहुँचयुक्त, जनआस्थामा आधारित न्यायप्रणाली मार्फत् अधिकारको संरक्षण गर्दै कानूनको शासनको माध्यमद्वारा सबैको निम्ति न्याय सुनिश्चित गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १.

कार्यनीति

१. न्यायमा सहज पहुँच अभिवृद्धिको लागि आवश्यक कानुनी पूर्वाधारहरू तयार गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

२. कानुनी शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	गा.पा.मा इज्लास स्थापना गर्ने	पटक	०	०	१	०	०	०	
२	मेलमिलाप समुह गठन गरी तालिम दिने	पटक	०	१२	१२	१२	१२	१२	
३	वडा स्तरीय न्यायिक समिती गठन गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	पटक	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

कानुनी शासन तथा कानुनी राज्यको स्थापनार्थ शान्ति तथा विकासको मूलप्रवाहीकरण गरी नागरिकको मौलिक हकअधिकार र मानव अधिकारको संरक्षण गरिएको हुनेछ ।
आमजनताले सर्भसुलभ न्यायको अनुभूति गर्नेछन सबै विवादहरु मेलमिलापको माध्यमबाट विवादको निरूपण हुनेछ ।

द.६ संघिय शासन प्रणाली

क. पृष्ठभूमि

संघिय शासन प्रणालीबाट लालभाडी वासीलाई वास्तविक रूपमै सार्वभौमसत्ता सम्पन्न तुल्याई शासनमा उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्दै लोकतन्त्रलाई स्थानीय तहदेखि नै संस्थागत र मजबुत बनाउने अवसर प्राप्त भएको छ । स्थानीय स्वायत्त शासन अन्तर्गत स्थानीय सुशासन, गुणस्तरीय आधारभूत सेवा प्रवाहमा सबैको सहज पहुँच, स्थानीय पूर्वाधार निर्माण, लक्षित वर्ग तथा क्षेत्रको आर्थिक सामाजिक सशक्तीकरण एवम् समावेशीकरण, सामाजिक परिचालन, सहभागितामूलक योजना तथा विकास, स्थानीय जीविकोपार्जन एवम् रोजगारी, सामाजिक सुरक्षा र स्थानीय तहमा सञ्चालन गरिने अभियानमूलक रचनात्मक कुराहरूको सुनिश्चितता हुने देखिएको छ । समय सापेक्ष पुनर्संरचना र क्षमता विकास गर्नु, सङ्घीय संरचना अनुसार कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन गर्नु, नयाँ संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप राजनीतिक, आर्थिक, प्रशासनिक सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनको दृष्टिले सक्षम एकाइको रूपमा स्थापित गर्नु प्रमुख चुनौतीहरू हुन् । स्थानीय स्वायत्त शासनको अभ्यासले जनतामा शासनप्रतिको सचेतना, सहभागिता तथा अधिकारप्रतिको चासो बढ्दै जानु, वडा नागरिक मञ्चलगायत समुदायमा आधारित सङ्घसस्थाहरू गठन भई सरकारी एवम् स्थानीय निकायहरूसँग सहकार्य हुनु तथा विकास प्रक्रियामा स्थानीय जनताको सहभागिता र स्वामित्व बढ्नुजस्ता अवसर रहेका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

सङ्घीय संरचना अनुकूल सहभागितामूलक, समावेशी, समन्यायिक, उत्तरदायी र स्थानीय स्वायत्त शासन ।

ग. लक्ष

जनप्रतिनिधिमूलक एवम् उत्तरदायी स्वायत्त शासन पद्धतिको सुदृढीकरणद्वारा साधन-स्रोत तथा अवसरहरूमा जनताको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

घ. उद्देश्य .

स्थानीय स्वायत्त शासन तथा सहभागितामूलक पद्धतिका माध्यमबाट जनतालाई आधारभूत सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने ।

कार्यनीति

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	पदाधिकारी तथा समितीका सदस्यहरूको क्षमता विकास	पटक	१	२	२	३	३	२	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

नागरिकहरूका लागि प्रवाह हुने सेवा थप प्रभावकारी भएको, समावेशी तथा लक्षित कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि भई विपन्न, पिछडिएको क्षेत्र र सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदाय थप लाभान्वित भएका हुनेछन् । त्यसैगरी सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम वैडिड प्रणालीमा पूर्ण आवद्ध भई व्यवस्थित भएको, दिगो आर्थिक सामाजिक विकास, प्रभावकारी सेवा प्रवाहद्वारा सीप विकास र आयआर्जनका अवसरलाई विस्तार गर्दै गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुगेको हुनेछ । सामाजिक पूर्वाधार विकास, आयआर्जनका क्रियाकलापहरू सञ्चालन भएको, सचेतना अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण क्रियाकलापहरूमाफत सार्वजनिक सेवामा सर्वसाधारणको सन्तुष्टि अभिवृद्धि भएको र वित्तीय सुशासन कायम भएको हुनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

८.७ स्थानीय तहको सन्तुलित विकास

क. पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाले विकासका दृष्टिले पछाडि परेका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रलाई दिगो विकासको मूलधारमा ल्याई समान रूपमा विकासको प्रतिफल उपलब्ध गराउने प्रयास गराउँदै लाने नीति लिएको छ ।

विकासमा पछाडि परेका क्षेत्रहरूमा भौगोलिक विकटताको कारण पूर्वाधार निर्माणमा कठिनाई हुनु, विकासका साभेदारहरूको सहयोगलाई विकट ठाउँहरूमा पुऱ्याउनु, दुर्गम तथा पहाडी क्षेत्रमा पूर्वाधार विकासका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको व्यवस्था गर्नु, स्थानीय तहमा जनसहभागिता, पारदर्शिता र उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन गरी सुशासन प्रवर्द्धन गर्नु र लक्षित कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु चुनौतीपूर्ण छ ।

संवैधानिक रूपमा नै पिछडिएको क्षेत्र र वर्गलाई विशेष प्राथमिकता दिने नीतिगत व्यवस्था हुनु, गरिबी निवारण तथा रोजगारीका लागि विशेष कार्यक्रमसहित संस्थागत व्यवस्था हुनु, विकास कार्यक्रमहरूको मागमा अत्यधिक वृद्धि हुनु र जनताको प्रत्यक्ष सहभागितामा स्थानीय योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिने प्रवृत्तिमा बढोत्तरी सन्तुलित विकासका अवसर हुन् ।

ख. दुरदृष्टि

विकासका दृष्टिले पछि परेका क्षेत्रलाई प्राथमिकता गुणस्तरीय तथा दिगो पूर्वाधारको वास्तविकता

ग. लक्ष्य

पछाडि परेका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रलाई दिगो विकासको मूलधारमा ल्याई सन्तुलन र नागरिकहरूबीचको जीवनस्तरमा समानता ल्याउने ।

घ. उद्देश्य .

१. भौगोलिक रूपमा विकट र पिछडिएको क्षेत्रमा स्थानीय उत्पादन र रोजगारीमा वृद्धि गर्नु ।
२. सबै क्षेत्रका जनतालाई दैनिक आवश्यकताका वस्तु तथा सेवामा समन्यायिक रूपमा सहज पहुँच पुऱ्याउनु ।

**ड . प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण
कार्यनिति**

१. सम्भाव्य प्राकृतिक एवम् मानवीय सम्पदाहरूको पहिचान गरी त्यसको उच्चतम उपयोग गर्दै तुलनात्मक रूपमा बढी प्रतिफल दिने आयोजना/कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकता दिइने ।
२. स्थानीय स्रोतसाधनमा आधारित आर्थिक विकास कार्यक्रममार्फत उच्चमशीलता र रोजगारी सृजना गरिने ।
३. पछाडि परेका क्षेत्रमा विशेष लक्षित आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रमहरूको सञ्चालन गरिने ।
४. मानवीय साधनको विकासमा पछि परेका क्षेत्रमा मानव संसाधनको विकासका कार्यक्रम प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिने ।
५. स्थानीय स्तरमा सम्भावना पहिचान गरी ती क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गर्ने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	नीति निर्माण तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने	वार्षिक	०	१	१	१	१	१	
२	सन्तुलित विकासका लागी आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पक्षहरूलाई प्राथमिकतामा राख्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धि

गाउँपालिकामा समावेशी तथा लक्षित कार्यक्रमहरूको प्रभावकारितामा अभिवृद्धि भई विपन्न,पिछडिएको क्षेत्र र सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदाय थप लाभान्वित भएको, बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रमबाट बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासमा उल्लेखनीय सुधार भएको हुनेछ । त्यसैगरी प्रभावकारी सेवा प्रवाहद्वारा सीप विकास र आय आर्जनका अवसरलाई विस्तार गर्दै गरिबी न्यूनीकरणमा टेवा पुगेको, मातृ शिशु तथा पोषणको स्थितिमा सुधार आएको, सचेतना अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण क्रियाकलापहरू मार्फत सार्वजनिक सेवामा सर्वसाधारणको सन्तुष्टि अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

८.८ शासकीय तथा प्रशासकिय सुधार र वित्तिय सुधार

८.८.१ शासकीय तथा प्रशासकीय सुधार

क. पृष्ठभूमि

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

नेपालको संविधानमा राज्यका नीतिअन्तर्गत सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउदै राज्यबाट प्राप्तहुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने कुरा उल्लेख छ । चालु योजनामा गुनासो व्यवस्थापन, भ्रष्टाचारविरुद्धको कार्ययोजना, गौरवका आयोजनामा नतिजामा आधारित व्यवस्थापन प्रणाली, राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको आचारसंहिताजस्ता कार्यहरू थप प्रभावकारिताका साथ सुचारु गरिएको छ । सर्वसाधारण जनताको दैनिक काम पर्ने र प्रत्यक्ष जनसम्पर्क हुने कार्यालयहरूमा नागरिक बडापत्र लागु गरिएको छ । कार्यालयमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्नाका लागि आवश्यक पर्ने प्रविधिक जनशक्ति तयार गरी प्रविधिमा आधारित सूचना सेवाग्राहिमा पुऱ्याउने प्रयास गरिएको छ ।

जनताका घरदैलोमा सार्वजनिक सेवाप्रवाहको सुनिश्चितता प्रदान गर्नु, अन्तर निकाय समन्वय गर्नु र आवश्यक साधन स्रोतको व्यवस्था गर्नु, जनसहभागिता, पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता बढाउनु, समग्र सार्वजनिक प्रशासनको नैतिकताको अभिवृद्धि गरी उत्प्रेरणा बढाउनु, सरकारी सेवाको प्रवाहलाई सहज र प्रभावकारी बनाउनु, सार्वजनिक सेवामा रहेका राष्ट्रसेवकहरूमा जनताप्रतिको सेवाभावको भावना जगाउनु जस्ता चुनौती रहेका छन् ।

सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउदै राज्यबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको व्यवस्था गर्ने भन्ने संविधानको व्यवस्था, सार्वजनिक सेवामा सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने विभिन्न ऐन/नियमहरूको व्यवस्था तथा सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको बढ्दो प्रयोग अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

ख. दुरदृष्टि

जनमुखी, स्वच्छ, जवाफदेही सङ्घीय शासन व्यवस्था ।

ग. लक्ष्य

सम्पूर्ण सार्वजनिक प्रशासनलाई जनताप्रति उत्तरदायी र सेवामूलक तथा विकासमैत्री बनाउने ।

घ. उद्देश्य

सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, परिणाममुखी, जवाफदेही र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक सेवाप्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।

ङ प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम १. प्रशासकीय सुधार

कार्यनिति

१. सार्वजनिक सेवाप्रवाहलाई गुणस्तरीय, समावेशी एवम् सहज बनाउन विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरी प्रशासनिक कार्यविधिलाई सरलीकरण गरिने ।
२. जनताका अत्यावश्यक सेवाहरू सरल र व्यवस्थित रूपमा प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाइने
३. सेवाप्रवाहलाई जनमुखी र सेवामूलक बनाउने बडापत्र क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने
४. जनगुनासोलाई प्रत्यक्ष रूपमा अनुभूत गर्ने गरी व्यवस्थापन गरिने
५. सार्वजनिक सरोकारका विषयसंग सम्बन्धित सार्वजनिक निकायमा रहेका सूचनामा कानुनबमोजिम नागरिकको पहुँच अभिवृद्धि गरिने गरिनेछ
६. आयोजना स्थलमा आयोजनासम्बन्धी विवरण खुलेको होर्डिङ बोर्ड राख्ने व्यवस्थालाई अनिवार्य बनाइनेछ
७. निजामती कर्मचारीलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धी बनाउन क्षमता अभिवृद्धि गरिने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	गा.पा.मा सञ्चालित कार्यक्रमको चौमासिक समिक्षा	पटक	३	३	३	३	३	३	गा.पा.
२	सूचनाको हक प्रवर्द्धन	पटक	०	१	१	१	१	१	गा.पा.
३	अनलाइन टि.भी., एफ.एम. प्रवर्द्धन	वार्षिक	०	१	१	१	१	१	गा.पा.
४	पत्रपत्रिकाको प्रवर्द्धन अनुदान	वार्षिक	१	१	१	१	१	१	गा.पा.
५	पत्रकारिता तालिक	वार्षिक	१	१	१	१	१	१	गा.पा.
६	पत्रकारिता पुरस्कार	वार्षिक	०	१	१	१	१	१	गा.पा.
७	मिडिया साभेदारी कार्यक्रम	वार्षिक	२	२	२	२	२	२	गा.पा.
८	इन्टरनेट स्थापना	बडा	०	६	०	०	०	०	गा.पा.

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

९	वडा स्तरीय ICT तालिम	वडा	१	१	१	१	१	१	गा.पा.
१०	ICT पार्कको स्थापना	पटक	०	१	०	०	०	०	गा.पा.
११	सूचना प्रविधि अधिकृत	जना	१	०	०	०	०	०	
१२	Fellowship लेखन प्रोत्साहन	वार्षिक	०	३	३	३	३	३	
१३	रोजगार अभिवृद्धि तालिम	पटक	६	६	६	६	६	६	

कार्यक्रम २ शासकीय सुधार

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	परिमाणामुखि अनुगमन मुल्याङ्कन	पटक	०	६	६	६	६	६	
२	गाउँमा दरवन्दी अनुसार पदपूर्ति गर्ने	पटक	०	३१					प्रदेश, संघ
३	वडामा दरवन्दी अनुसार पदपूर्ति गर्ने	पटक	०	४	८				प्रदेश, संघ
४	पदाधिकारी तथा समिती सदस्यहरुको क्षमता विकास	पटक	०	१	१	१	१	१	साभेदार संस्था
५	अवलोकन भ्रमण	पटक	०	१	१	१	१	१	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

संवैधानिक प्रावधान अनुरूपको प्रशासनिक पुनर्संरचनाका लागि अत्यावश्यक नीति र ऐन कानूनहरू तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएका हुनेछन् । सूचना प्रविधिको विकास र विस्तारद्वारा सार्वजनिक प्रशासनलाई विद्युतीय शासन प्रणालीको रूपमा अघि बढाई सबै सरकारी कार्यालयहरूमा स्वचालित कार्यप्रणालीको विस्तार भएको हुनेछ । सेवा प्रवाहमा न्यून लागत, उच्च गुणस्तर र सरल पहुँचको सुनिश्चतता भएको हुनेछ । नेतृत्व तहमा गरिने कार्य सम्पादन सम्भौताबाट सरकारी निकायहरूको स्पष्ट जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व किटान भएको हुनेछ ।

द.द.२ वित्तीय सुशासन

क. पृष्ठभूमि

लालभाडी गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि वित्तीय सुशासन तथा उचित वित्तीय व्यवस्थापन हुन जरुरी छ । करको दायरा बढाउँदै कर घटाउनुपर्ने देखिन्छ । अहिलेको मुख्य चुनौतिमा आयमा यो गाउँपालिका पूर्ण रूपमा संघ र प्रदेशसँग निर्भर छ भने यसलाई आत्मनिर्भर बनाउनुपर्नेछ ।

ख. दुरदृष्टि

लालभाडी गाउँपालिकाको चाहना, वित्तीय सुशासनको कामना ।

ग. लक्ष

वित्तीय सुशासन कायम गर्न सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षणलाई विशेष ध्यान दिदै वार्षिक कार्यक्रम तथा आवधिक योजनाका क्रियाकलापलाई अघि बढाउने ।

घ. उद्देश्य

लालभाडी गाउँपालिकाको वित्तीय सुशासनलाई कायम राखी आत्मनिर्भर बनाउने ।

ड प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण कार्यनिति

१. बजेट सूचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई संस्थागत गरीने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

२. गैर कर र कर प्रशासन दुवैमा समसामयिक सुधार गरीने ।
३. कर छल्ने प्रवृत्ति विरुद्धका कार्यक्रम संचालन गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाचौ वर्ष	
१	अनुगमन, नियम्बन, सार्वजनिक सुनुवाई तथा सामाजिक परिक्षण	पटक	१	१	१	१	१	१	
२	गैर कर र कर प्रशासन दुवैमा समसामयिक सुधार गरी कर छल्ने प्रवृत्ति विरुद्धका कार्यक्रम संचालन	पटक	१	६	६	६	६	६	
३	वार्षिक कार्यक्रम र आवधिक योजनाबीच तालमेल र चक्रीय सम्बन्ध कायम गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना संस्थागत ।	पटक	१	१	१	१	१	१	
४	वित्तीय जवाफदेहिता सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था तथा कार्यान्वयन ।	पटक	१	१	१	१	१	१	
५	सार्वजनिक खरिद योजनाको निर्धारित समयभित्रै स्वीकृति तथा सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन ।	पटक	१	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धि

वार्षिक खरिद योजना निर्धारित समयमै तयार भई खरिद कार्य भएको, राजस्व परिचालन प्रभावकारी रूपमा भएको, सार्वजनिक खर्च व्यवस्थित भई बेरुजु कम भएको हुनेछ ।

द.९ भ्रष्टाचार निवारण

क. पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाले सरकारी कार्यप्रणालीमा जनअपेक्षाअनुरूपको सुधार गर्दै जनतामा प्रवाहित हुने वस्तु र सेवा पारदर्शी, उत्तरदायी, जनमुखी र कानूनसम्मत रूपमा सहज र सरल तरिकाले उपलब्ध गराई सबै तह र रूपका भ्रष्टाचार एवम् अनियमिततालाई नियन्त्रण गरी सदाचारयुक्त, नैतिकवान् एवम् सुसंस्कृत नेपाली समाजको निर्माण गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने गरेको छ । व्यापक र विस्तृत रूपमा भ्रष्टाचार विरुद्ध उपयुक्त विधि अवलम्बन गर्ने र सो विधिअन्तर्गत भ्रष्टाचार निरोध, कानून कार्यान्वयन, राष्ट्रिय सहयोग, प्राविधिक सहयोग र सूचना आदानप्रदान तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी संयन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा स्थानीय जनसहभागिता विषयक अन्तर्क्रिया तथा जनचेतनामूलक सामुदायिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएका छन् ।

भ्रष्टाचारलाई सामाजिक अपराधको रूपमा स्थापित गर्नु, भ्रष्टाचारजन्य अपराधले नयाँ-नयाँ स्वरूप र आयाम लिँदै गएकोमा सोअनुरूपको अनुसन्धान र तहकिकातसम्बन्धी क्षमता विकास गर्नु, भ्रष्टाचारको उजुरी दिने, साक्षी बस्ने व्यक्ति तथा अभियोजन गर्ने कर्मचारीहरूको उचित संरक्षण गर्नु, दक्ष जनशक्तिको कमी रहनु आदि चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

भ्रष्टाचार विरुद्धका कानुनी संरचनाहरू तुलनात्मक रूपमा सक्षम भएको; भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि नागरिक समाज तथा सञ्चार जगतलगायत सामाजिक सञ्जालहरूको बलियो सहयोग र सहकार्य रहेको; अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको प्रादेशिक सम्पर्क कार्यालयको स्थापनाले भ्रष्टाचार विरुद्धको अभियानलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउने अवसर प्राप्त भएको छ ।

ख. दुरदृष्टि

भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको नियन्त्रण, स्वच्छ समाज निर्माण लालभाडीको अभियान ।

ग. लक्ष

रूपका भ्रष्टाचार एवम् अनियमिततालाई नियन्त्रण गरी पारदर्शी, उत्तरदायी, जनमुखी, सदाचारयुक्त, नैतिकवान् एवम् सुसंस्कृत नेपाली समाजको निर्माण गर्ने

घ. उद्देश्य

सबै भ्रष्टाचारजन्य कामकारवाही अपराध हुने कानुनी व्यवस्था गरी सोको कार्यान्वयनका माध्यमबाट त्यस्तो भ्रष्टाचारजन्य काममा शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गर्ने

ड प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण .

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

कार्यनिति

१. भ्रष्टाचारजन्य अपराधको अनुसन्धान, तहकिकातका चरणहरूमा आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप र असल अभ्यासहरूको बढीभन्दा बढी उपयोग गर्नका लागि नियामक निकायका जनशक्तिलाई क्षमतायुक्त बनाइने ।
२. सम्पत्ति शुद्धीकरण कार्यलाई दुरुत्साहन गर्न मौजुदा कानुनलाई थप कार्यमुखी बनाइने
३. भ्रष्टाचार निवारणका लागि प्राविधिक सहायता र सूचना आदानप्रदानसम्बन्धी व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
४. सार्वजनिक निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रदान गर्ने निकायलाई व्यवस्थित, प्रतिस्पर्धी, पारदर्शी र उत्तरदायी बनाइनेछ ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	ऐन, कानुन तथा भ्रष्टाचार न्युनिकरण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	कानुनी कारवाहीको निती तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	
३	हेलो लालभाडी गुनासो कार्यक्रम संचालन	स्थान	०	१	०	०	०	०	
४	सडक नाटक तथा ट्याली कार्यक्रम	स्थान	०	२	२	२	२	२	
५	शून्य सहनशीलता गाउँपालिका	पालिका	१	१	१	१	१	१	
६	कर्मचारी राख्ने तथा हटाउने सम्बन्धमा हायर एण्ड फायर कार्यक्रम	जना	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	

छ. अपेक्षित उपलब्धि

भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा आपसी सहयोग र सहकार्यको वातावरण निर्माण भएको, भ्रष्टाचार विरुद्ध नियोजित रूपमा अभियान सञ्चालन भई यसका सबै सार, रूप र रङ्गको नियन्त्रण भएको हुनेछ । यसका साथै गाउँपालिकाको भ्रष्टाचार विरुद्धको शून्य सहनशीलताको नीतिलाई बल मिलेको, भ्रष्टाचार नियन्त्रणको खबरदारीमा नागरिक समाज, गैरसरकारी संस्था तथा सामुदायिक संस्थासँग सहकार्य वृद्धि भएको र भ्रष्टाचार विरुद्धको कारवाहीमा आवश्यक समन्वय एवम् सूचना आदानप्रदानमा प्रभावकारिता आएको हुनेछ ।

द.१० मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण

क. पृष्ठभूमि

मानव बेचबिखनमा परेका बालबालिका तथा किशोरकिशोरी, महिलाको उद्धार, पुनर्स्थापना र पुनर्एकीकरणका प्रयासहरू गरिनुका साथै मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारको जोखिममा रहेका तथा जोखिमउन्मुख समूह/समुदायको पहिचान गरी सामाजिक सुरक्षा तथा आर्थिक सशक्तीकरण गर्ने तर्फ कार्यक्रम केन्द्रित रहेका छन् । यसमा सबै सरोकारवाला सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र र नागरिकसमेतको ऐक्यबद्धता र प्रयास आवश्यक छ । मानव बेचबिखनमा संलग्न हुने अपराधीहरूलाई कानुनी दायरामा ल्याउनु तथा पीडितहरूलाई न्याय दिलाउनु गाउँपालिकाको प्रमुख जिम्मेवारी पनि हो । मानव बेचबिखनको लागि नयाँ-नयाँ तरिका र बाटोको प्रयोग हुने गरेको अवस्थामा सोअनुसार नियन्त्रणका उपाय अवलम्बन गर्नु, नियन्त्रणमा संलग्न निकायहरूबीच प्रभावकारी समन्वय स्थापित गर्नु,

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

एकीकृत तथ्याङ्क तथा सूचना प्रणालीको विकास गर्नु, स्वदेशमा रोजगारी तथा स्वरोजगारीका अवसर सृजना गर्नु र वैदेशिक रोजगार र मानव बेचबिखनबारे सचेतना वृद्धि गर्नु
मानव बेचबिखानामा लाग्ने खुलेर पहिचान हुन नसक्नु पिडकहरूको सम्बन्ध सम्पर्क उच्च ओदाहामा हुनु बेचबिखन तथा यौन शोषणमा परेका महिलाहरूलाई समाज तथा परिवारले सजिलै नस्वीकारनु र उपयुक्त पुनः स्थापन तथा उचित परामर्शको व्यवस्था नहुनु यस क्षेत्रका चुनौतिहुन ।

ख. दूर दृष्टि

लालभाडीको एउटै आवज, मानव बेचबिखान मुक्त समाज ।

ग. लक्ष्य

मानव बेचबिखनको जोखिममा पर्न सक्ने समूह/समुदायको पहिचान गरी बेचबिखन तथा ओसारपसार कार्यलाई न्यूनीकरण तथा नियन्त्रण गर्नका लागि विद्यमान संयन्त्र र संरचनाहरूको सुदृढीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. दण्डहीनताको अन्त्य गरी प्रभावितहरूलाई न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
२. पीडित तथा प्रभावितहरूको उद्धार, संरक्षण र पुनर्स्थापनाका सेवाहरूलाई प्रभावकारी बनाउनु ।
३. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारको जोखिम कम गर्ने सम्भावित जोखिमकर्ताहरूलाई सशक्तीकरण गरिने
४. स्थानीय स्तरको सञ्चार माध्यमलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार विरुद्ध अधिकतम र प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिने
५. बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूको बेचबिखन तथा ओसारपसारसँग सम्बन्धित ऐन र नियमावलिमा समसामयिक परिमार्जन गरिने

ङ प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यनिति

१. जोखिममा रहेका समुदायहरूको पहिचान गरी समुदायमा आधारित जीविकोपार्जन तथा स्वरोजगारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने ।
२. मानव बेचबिखन नियन्त्रणका लागि गैरसरकारी निकाय र समुदायको सक्रिय सहभागिता बढाइनेछ ।
३. स्थानीय स्तरको सञ्चार माध्यमलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार विरुद्ध अधिकतम र प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरिनेछ ।
४. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसारसँग सम्बन्धित कानूनहरूमा समसामयिक परिमार्जन गरिनेछ ।
५. मानव बेचबिखन नियन्त्रणको कार्यमा स्थानीय स्तरमा समुदायलाई परिचालन गरिनेछ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	जनचेतना अभिवृद्धि तालिम	पटक	६	१	१	२	१	१	संघ, प्रदेश, साभेदार
२	गरिबी न्युनिकरण गर्ने	पटक		१००	५००	५००	८००	८००	संघ, प्रदेश, साभेदार
३	बेचबिखनमा परेकालाई परेकालाई समाजमा पुनर्स्थापना गर्ने तथा विभिन्न सिपमुलक कार्यमा सहभागी गराउने	जना	५	५	५	५	५	५	
४	औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षामार्फत विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक तथा व्यवस्थापन समितिलाई लक्षित गरी मानव बेचबिखन र सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	०	१	१	१	१	१	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

शुसासनका सिद्धान्तहरूको प्रतिबिम्ब कानून समक्ष सबै नागरिकहरू बराबर हुने र राज्यको शक्तिमा सबैजनाको समान पहुँच हुने व्यवस्थामा हुन्छ भने, सबै नागरिकले वैधानिक स्वतन्त्रतालाई उपभोग गर्न पाउँदछन् र नागरिकद्वारा यो स्वतन्त्रताको उपभोग गर्न पाउने व्यवस्था संविधानमा तोकिएको हुन्छ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क. पृष्ठभूमि

लालभाडी गाउँपालिकाका धेरै क्रियाकलापहरू विषयगत शाखा तथा यस आवधिक योजनामा उल्लेख गरिएका विभिन्न क्रियाकलापहरूमा समेटिएका छन् । यो गाउँपालिका कञ्चनपुर जिल्लाको अति पिछ्छाइएको तथा दुर्गम भएको हुनाले यहाँ विशेष गरेर पूर्वाधार विकास तथा सडक स्तोरन्ततीमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै दोदा नदीले अति नै दुःख दिने गरेकोले दोदा नदी नियन्त्रणमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यहाँ राना, थारुको वाहुल्य रहेकोले राना, थारु होम स्टे निर्माण गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकको आकर्षण गर्न सकिन्छ । लालभाडी गाउँपालिकालाई सम्वृद्ध बनाउन प्राथमिकताका आधारमा कार्यक्रमहरू अगाडी वढाउन जरुरी देखिन्छ ।

ख. दूरदृष्टि : आयोजनाहरूको सफल कार्यान्वयन, सुखी र सम्वृद्ध लालभाडी विकासको दिगोपन ।

ग. लक्ष्य : लालभाडी गाउँपालिकाका सम्पूर्ण आयोजनाहरू विभिन्न दातृ निकाय, संघ, प्रदेश र स्थानिय स्रोत र साधनलाई मध्यनजर गरी क्रमिक रूपमा अगाडी वढाउँदै लैजाने ।

घ. उद्देश्य : लालभाडी गाउँपालिकालाई विकासको मुल प्रवाहमा ल्याउन सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरू विच समन्वय गरी प्राथमिकताका आधारमा आर्थिक स्रोत संकलन गरेर आयोजनाहरू सञ्चालन गर्दै लैजाने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण कार्यनीति

१. यस गाउँपालिकाको प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको दोदा नदीलाई नियन्त्रण गर्न तारजाली लगाउने तथा वृक्षारोपण गर्ने ।
२. सवै वडालाई सडकको पहुँचमा ल्याएर सडकको स्तोरन्तती गर्दै लैजाने तथा पुल, पुलेसाहरू बनाउने ।
३. शैक्षिक गुणस्तर तथा स्वास्थ्यको क्षेत्रमा सुधार ल्याउनका लागि विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
४. राना, थारु कला, संस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्न होमस्टे सञ्चालनमा ल्याउने ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	दोदा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	
२	सडक स्तोरन्तती	पटक	१	१	१	१	१	१	
३	शिक्षा तथा स्वास्थ्य विशेष कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	
४	लालभाडी पार्क निर्माण	स्थान	०	१	०	०	०	०	
५	राना थारु होम स्टे निर्माण	स्थान	०	१	०	०	०	०	
६	दोदा नदीमा पक्की पुल निर्माण	संख्या	३	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू : सुखी र सम्वृद्ध लालभाडीको परिकल्पनालाई साकार बनाउन सवै सरोकारवाला निकायहरू एकजुट भई यहाँका समग्र क्षेत्रहरूको मुहार फेरिनुका साथै आर्थिक समुन्नती तर्फ लालभाडी लम्किनेछ ।

द.१२ तहगत सम्वन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय

क. पृष्ठभूमि

विकासको दीर्घकालीन सोचतर्जुमा गरी सोअनुसार लक्षित समूहको सहभागिता र समावेशितालाई जोड दिइ योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु, स्रोतसाधनको सुनिश्चितता गरी आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच सामञ्जस्यता कायम गर्नु, योजना कार्यान्वयन गर्न, श्रोत व्यवस्थापन, अनुगमन नियमन, योजना प्रक्रियालाई थप सन्तुलित, समन्यायिक र समावेशी बनाउने, विकास साभेदार लगायतको सहयोग सहकार्यको बढ्दो प्रतिबद्धता, योजना निर्माणमा संघ, प्रदेश, स्थानिय सरकार र विकास साभेदारहरू विच समन्वय सहकार्यमा समावेशी विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

समावेशी विकासका लागि एकिकृत योजना अन्तर सरकार समन्वय र साभेदारी लालभाडीको चाजना

ग. लक्ष्य

श्रोत व्यवस्थापन, योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमन मुल्याङ्कनमा अन्तर सरकार समन्वय र साभेदारीमा तादाम्यता कायम गर्ने ।

घ. उद्देश्य

अन्तर सरकार समन्वय र साभेदारीमा आवधिक योजना कार्यान्वयन योग्य बनाउने

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१	गरिव घरपरिवारको पहिचान गरी परिचय पत्र वितरण गर्ने	जना	७४३	२००	२००	२००	१४३		
२	विपन्नताको पहिचान गरी आयमूलक तालिम दिई रोजगारी सिर्जना गर्ने	जना	७४३	१५०	३००	१००	९३		
३	आधुनिक कृषि प्रणालीको अवलम्बन गरी कृषि उत्पादन वृद्धि गर्ने	बडा	०	२	२	२			

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

विभिन्न निकायहरूबाट गरिवी निवारणका क्षेत्रमा राहत तथा विकासात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न तथ्यपूर्ण आधार तयार भएको, गरिव घरपरिवार पहिचान भएको, सामाजिक सुरक्षणका औजारहरू पहिचान भई वितरणसमेत भएको हुने र गरिवी १३.७ प्रतिशतमा भरी आर्थिक समृद्धिको आधार तयार भएको हुनेछ ।

९.२ श्रम तथा रोजगारी

क. पृष्ठभूमि

लालभाडी गाउपालिकामा कुल जनसङ्ख्याको करिब ५९.६७ प्रतिशत आंशिक बेरोजगार जनशक्ति रहेको छ । देशभित्र पर्याप्त रोजगारीका अवसरहरू नभएकोले दैनिक सयौं युवा युवती रोजगारीका लागि विदेशिई रहेको स्थिति छ । यस गाउपालिका बाट वार्षिक ७५३ जना वैदेशिक रोजगारमा जाने गरेका तथ्यांकले देखाएको छ ।

ख. दूरदृष्टि

दक्ष, सीपयुक्त र उत्पादनमूलक मानव संसाधनको विकासद्वारा पर्याप्त रोजगारी एवम् स्वरोजगारका अवसरहरू सृजना ।

ग. लक्ष्य

रोजगारी सिर्जना गरी स्वदेशी तथा विदेशी श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष सीपयुक्त र उत्पादनमूलक मानव संसाधनको सृजना गर्ने र स्थानिय स्तरमानै स्वरोजगारका अवसरहरू उपलब्ध गराउने

घ. उद्देश्य

रोजगारीका लागि सीप तथा तालिमका अवसरहरू वृद्धि गरी प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने श्रमशक्तिको विकास गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. श्रमप्रधान उत्पादन क्षेत्रको विस्तार र प्रविधिको उपयोगबाट रोजगारी बढाइने ।
२. श्रम तथा रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास गरिने ।
३. बाल श्रमसम्बन्धी नीति, कानुन र कार्यक्रममा सुधार गरि बालश्रमको अन्त्य गरिने ।
४. कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको लगानीमा रोजगारमूलक प्रविधिलाई प्रोत्साहन गरिने ।
५. वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको अभिलेख प्रणालीमा सुधार गरिनेछ ।
६. घरेलु श्रमिकहरूकोवा कामदारको अधिकारको संरक्षण गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	आंशिक बेरोजगार भएका व्यक्तिहरूको पहिचान गरी कृषि उद्यमशिलता तालिमको व्यवस्था गरी रोजगारी सिर्जना गर्ने	जना	३१४१	५००	६००	८००	१०००	२४१	
२	युवाहरूलाई सिपमूलक तालिम दिने तथा व्यवसायिक कृषि पशुपालनमा आकर्षण	जना	०	१००	१००	१००	१००	१००	
३	सिप भएका युवाहरूलाई रोजगारी सृजना गर्ने	जना	०	५०	५०	५०	५०	५०	
४	रोजगार शाखासँग समन्वय गरी रोजगारीको म्यारन्टी गर्ने	जना	०	५०	५०	५०	५०	५०	
५	विपन्न वर्गलाई ऋण सहूलियत गरी उपलब्ध गराउने	जना	०	५०	५०	५०	५०	५०	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

बेरोजगारी र अर्धबेरोजगारी दर घटेको हुनेछ । बालश्रमको उन्मूलन भएको हुनेछ । रोजगारमूलक सीप विकास तालिम प्रदान गरिएको र स्वदेशभित्रै स्वरोजगारको अवसर वृद्धि भएको हुनेछ ।

९.३ मानव संसाधन विकास

क. पृष्ठभूमि

गुणस्तरीय मानव संसाधनको विकासले कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व बढाउन, सरकारी क्षेत्रको कार्यकुशलता अभिवृद्धि गर्न तथा क्षेत्रीय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा पहुँच पुऱ्याउन सघाउ पुग्छ । लालभाडीको कुल जनसङ्ख्यामा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिको हिस्सा ६४.६३ प्रतिशत रहेको छ गी मध्ये दक्ष वा तालिम प्राप्त जनशक्ति ३४३ रहेको तथ्यांकले देखाएको छ । यस गाउँपालिकाका युवाहरु पनि अन्यत्र जस्तै विदेशिने प्रवृत्तिले मानव संसाधनमा विदेश पलायन ठूलो चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

ख. दूरदृष्टि

सक्षम र दक्ष मानव संसाधनको विकासमार्फत उच्च आर्थिक वृद्धिसहितको दिगो विकास ।

ग. लक्ष्य

ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्रको विकास हुनेगरी मानव संसाधनको विकास गर्ने ।

घ. उद्देश्य

दिगो विकासका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने सक्षम तथा गुणस्तरीय मानव संसाधनको विकास गर्ने।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. दिगो विकासका लागि आवश्यक पर्ने दक्ष तथा अर्धदक्ष जनशक्ति विकास र त्यसको व्यवस्थित उपयोगका निम्ति एकीकृत मानव संसाधन

विकास योजना तयार गर्ने ।

२. प्राविधिक शिक्षाका अवसरहरू उपलब्ध गराएर श्रमबजारमा प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने गुणस्तरीय जनशक्ति तयार गर्ने ।

३. आन्तरिक श्रमबजारको मागअनुसारका विभिन्न किसिमका व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने ।

४. दक्ष मानव संसाधन विकासका लागि एकीकृतरूपमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	क्षमता अभिवृद्धि सम्वन्धी तालिम	वडा	०	१	२	२	१	०	
२	सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	वडा	०	१	२	२	१	०	

छ. अपेक्षित उपलब्धिहरु

मानव संसाधनको विकास तथा उपयोगका निम्ति एकीकृत योजना तयार भएको, ज्ञान र सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन भएको, मानव विकास र उपयोगमा सरकारी र निजी क्षेत्रबीच सहकार्य गरिएको हुनेछ ।

९.४ अनुसन्धान तथा विकास

क. पृष्ठभूमि

गहिरो अध्ययन अनुसन्धान बिना गरिएको कार्य दिगो हुन सक्दैन । स्रोत र साधनको अधिकतम उपयोग गर्न र लक्षित उद्देश्य हासिल गर्न अध्ययन अनुसन्धान जरुरी छ । हालसम्म पहिचान नभएका स्रोतसाधन पहिचान गरी तिनीहरूको व्यवस्थित परिचालन गर्ने तौरतरिका पत्ता लगाउन, उपलब्ध स्रोतसाधनको परिचालनको अवस्था आकलन गरी तिनीहरूको अत्युत्तम उपयोग गर्न र अपर्याप्त स्रोतसाधनको व्यवस्थापनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्न समेत अनुसन्धान र विकास महत्वपूर्ण मानिन्छ ।

ख. दूरदृष्टि

भरपदी वैज्ञानिक व्यवस्थापन, सामाजिक, आर्थिक एवम् प्राविधिक विकास । उत्पादकत्व, उद्यमशीलता र नवप्रवर्तनको संस्कृति विकास गर्न अनुसन्धान ।

ग. लक्ष्य

सामायिक अध्ययन र अनुसन्धानबाट आधारित, योजना, गर्ने ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

घ. उद्देश्य

अनुसन्धानका प्रमाणमा आधारित नतिजामूलक नीतिनिर्माण, योजना तर्जुमा र कार्यक्रमको तय गरी, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको स्थापना गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. सामाजिक आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूको पहिचानका लागि प्राथमिकताका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित अनुसन्धानलाई प्रश्रय दिइने ।
२. अनुसन्धान र विकासका लागि आवश्यक पर्ने लगानी सुनिश्चित गर्न विषय क्षेत्रगत निकायहरूमा छुट्टै बजेटको व्यवस्था गरिने ।
३. अनुसन्धान सम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धिको लागि शैक्षिक संस्थाहरू र सम्बन्धित निकायहरूसँग सहकार्य गरिने ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अनुसन्धान शाखा स्थापना गरी, यसका विविध पक्षहरूका बारेमा खोज, अनुसन्धान गर्ने	स्थान	०	०	१	०	०	०	
२	गा.पा.मा रहेका सरोकारवाला निकायहरूलाई विभिन्न खोज तथा अनुसन्धान सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि	स्थान	०	१	२	२	२	२	
३	लालभाडी गा.पा.मा रहेका पुराना भौतिक एवं धार्मिक संरचनाहरूको खोज, अनुसन्धान गरी संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	
४	विद्यालय, क्याम्पस, विश्वविद्यालय सँग समन्वय तथा सहकार्य गरेर विविध विषयका बारेमा अनुसन्धान मूलक कार्यक्रम गर्ने गराउने	स्थान	०	२	२	२	२	२	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

लक्षित क्षेत्रमा विकासका संभावनाहरूको वैज्ञानिक पहिचान भएको हुने, उत्पादकत्व, उद्यमशीलता र नवप्रवर्तनको संस्कृति विकासका लागि नीतिगत, कानुनी, र संस्थागत पूर्वाधार तयार भएको हुने र अनुसन्धान र विकास क्षेत्रको लगानी र प्रणाली व्यवस्थित भई पारदर्शी तथा सुदृढ भएको हुनेछ ।

९.५ उद्यमशीलता विकास

क. पृष्ठभूमि

उद्यमशीलता भनेको आविष्कार हो र उद्यमशील हुने भनेको युवाहरु नै हो । आर्थिक क्रान्ति गर्ने भनेको उद्यमशीलताको माध्यमबाट हो । युवाहरु उद्यमशील नहुनुमा उनीहरूको सोच, मानसिकता र त्यसलाई निमार्ण गर्ने नेपाली समाजमा केन्द्रित छ । सामान्य व्यवसाय गर्दा पनि त्यसलाई समय परिस्थिति अनुरूप ढाल्ने, आइपरेका चुनौतिहरूको सामना गर्ने र संचालनमा केहि नविनता ल्याउनको लागि सामान्य भन्दा फरक सोचको आवश्यकता पर्दछ । उत्पादकत्व वृद्धि, रोजगारीको सिर्जना, देशको सन्तुलित विकास, निर्यात प्रवर्द्धन, औद्योगीकरण, उद्यमी स्वयंको आत्मनिर्भर एवं जीवनस्तरमा सुधार, स्थानीय स्रोत र साधनको सदुपयोग, राजस्व वृद्धि, कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धि एवं समग्र रूपमा देशको आर्थिक विकासमा उद्यमशीलताको महत्वपूर्ण भूमिका रहेकोहुन्छ ।

ख. दूरदृष्टि

उद्यमशीलताद्वारा नयाँ व्यवसायको सिर्जनार रोजगार, उत्पादकत्व वृद्धि, स्वयंको आत्मनिर्भर एवं जीवनस्तरमा सुधार ।

ग. लक्ष्य

विभिन्न सामाजिक समुहका फरक फरक जीविकोपार्जनका आवश्यकता, प्राथमिकिकरण र अवसरहरूलाई विकास योजनामा समावेश गराउने ।

समता सहितको वृद्धि का लागि गरिव तथा विपन्न वर्गको समावेशीकरण गरीउनहरूका विचार र प्राथमिकतालाई विकासमा समाहित गराएर आर्थिक वृद्धिदरको दिगोपनमा ध्यान केन्द्रित हुनु पर्दछ ।

घ. उद्देश्य

१. व्यवसायको स्थापना गरेर रोजगारी सृजना गरी, आय बढाउने
२. स्थानीय स्रोत साधनको सदुपयोग गरेर जीवनलाई रूपान्तरित गर्नु ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

३. बेरोजगारको अन्त्य गर्दै रोजगारको सिर्जना गर्ने

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. स्थान अनुसारको उद्योगको छनोट ।

२. कुनैपनि व्यवसाय छनोट गर्दा बजार, कच्चा पदार्थ, लगानी, प्रविधि आदि कुरामा विशेष ध्यान दिने ।

३. स्थानीय मानवीय स्रोतको मूल्याङ्कन र स्थानीय कच्चा पदार्थको खोजी ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	गा.पा.मा रहेका घरेलु तथा साना उद्योगलाई विकसित गरी ठुला उद्योग बनाउने	संख्या		६	६	६	६	६	
२	उद्यमीहरूलाई तथा युवाहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	संख्या		१२	१२	१२	१२	१२	
३	संकलन केन्द्र तथा बजारीकरणको व्यवस्थापन गर्ने	संख्या		२	२	२			

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु : लालभाडी गाउँपालिकामा साना तथा मझौला उद्योगलाई विकसित गरिनेछ । युवा उद्यमीहरूलाई आकर्षण गरेर रोजगारीका अवसरहरु सृजना गरी यस गाउँपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।

९.६ समानता र समावेशीकरण

९.६.१ समानता

क. पृष्ठभूमि

राज्यका सबै निकायमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागिता रहने, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने, गाउँ कार्यपालिकामा दलित जनजाती पिछडा वर्गको सहभागिता सुनिश्चित,पालिका भित्र बन्ने आयोगहरूमा पछाडी पारिएका वर्गको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिएको छ ।

ख. दूरदृष्टि

समानता मार्फत मर्यादित, न्यायपूर्ण, सुरक्षित र सभ्य समाजको विकास, यांगवरक गाउँ पालिकाको समावेशी विकास दिगो विकासको विकास ।

ग. लक्ष्य

सामाजिक, राजनैतिक र आर्थिक अवसरहरूमा समान सहभागिता सुनिश्चित गरी सबै वर्गलाई मूलप्रवाहीकरण र सशक्तीकरण गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. सबै वर्ग र क्षेत्रका महिलाहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरण गर्दै महिलाको मुलभूत अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।

२. राजनीतिक, आर्थिक, सार्वजनिक लगायत सम्पूर्ण निर्णायक तहमा महिलाहरूको सार्थक र समान पहुँचका लागि समान अवसरहरूको सिर्जना गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यनीति

१. नीति निर्माण तहमा सबैवर्गको पहुँच वृद्धि गरी पालिकाका सम्पूर्ण संरचनामा उनीहरूको प्रतिनिधित्व बढाइनेछ ।

२. पछाडी पारिएका वर्गहरूप्रति सामाजिक विभेद तथा भ्रम हटाउन सरोकार संस्थाकै सहभागितामा पैरवी र प्रचारप्रसार गरिनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	आर्थिक रुपमा विपन्न भएका वर्गलाई व्यक्तित्व विकास कार्यक्रम	संख्या		२	२	२	२	२	
२	पछि पारिएका समुदायहरूलाई समान अवसर दिने	संख्या		१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

३	पछाडि परेको वर्ग, समुदायलाई विशेष आरक्षणको व्यवस्था गरेर सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थामा आवद्ध गराउने	संख्या		१	१	१	१	१	
---	--	--------	--	---	---	---	---	---	--

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

राज्यको निर्णय प्रक्रियामा नागरिक सहभागिता सुनिश्चित भएको हुने, राजनीतिक, प्रशासनिक, शैक्षिक क्षेत्रमा सकारात्मक विभेद र आरक्षणको माध्यमबाट अर्थपूर्ण सहभागिता भएको हुनेछ ।

९.६.२ समावेशीकरण

क. पृष्ठभूमि

आर्थिक, सामाजिक वा शैक्षिक दृष्टिले पछाडि परेका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारू, मुस्लिम समुदाय, पिछडावर्ग, अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तीकृत, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, किसान, श्रमिक, उत्पीडित वा पिछडिएको क्षेत्रका नागरिक तथा आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्यलाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागिता हुन पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरिएको छ । यस पालिकामा पनि विभिन्न जनजाति र समुदायको मातृभाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण र संवर्द्धनसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन हुँदै आएका छन्

ख. दूरदृष्टि

महिला, आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, मुस्लिम समुदाय लगायत पिछडिएको वर्गलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याई अर्थपूर्ण सहभागितामा मुलुकको समावेशी विकास समतामूलक समाजको निर्माण ।

ग. लक्ष्य

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकासमा पछाडि परेका समुदायहरूको मानव विकास सूचकाङ्क तथा सशक्तीकरण सूचकाङ्कमा सुधार गर्ने ।

घ. उद्देश्य

आर्थिक, सामाजिक वा शैक्षिक अवसरबाट बञ्चितमा परेका नागरिक तथा आर्थिक रूपले विपन्न वर्गका लागि मुलुकमा उपलब्ध साधनस्रोत, सेवा तथा सुविधामा पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. सामाजिक सहभागितामा महिला, आदिवासी जनजाति, दलित, अल्पसङ्ख्यक, लोपोन्मुख जाति, पिछडा वर्गका नागरिकहरूको पहुँच बढाइनेछ ।

२. विकासका सबै क्षेत्रको निर्णय प्रक्रियामा सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।

३. विभिन्न जाति तथा समुदायको लोपोन्मुख भाषा एवम् संस्कृतिहरूलाई संरक्षण गरिनेछ ।

क्र.स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	बञ्चितीमा परेका वर्गलाई विकासको मुल प्रवाहीकरण ल्याउने	वडा	०	६	६	६	६	६	
२	विभिन्न उपभोक्ता समिती तथा अन्य समुहमा सबैको सहभागीताको सुनिश्चितता गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	
३	पालिका भित्र रहेका विभिन्न जात, जातिको कला, संस्कृति भल्कने खालका कार्यक्रम	वडा	०	६	६	६	६	६	
४	महिला, बालबालिका, दलित, जनजाती, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरिका हक, अधिकार सुनिश्चितता गर्ने तथा हरेक तह र तप्कामा समावेशी सुनिश्चितता गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु : बञ्चितीमा परेका वर्ग, महिला, बालबालिका, दलित, जनजाती, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरिका हक, अधिकार सुनिश्चितता गर्ने तथा हरेक तह र तप्कामा समावेश गराइनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

९.७ सामाजिक सुधार

क. पृष्ठभूमि

समाजमा विद्यमान चोरी, डकैती, विभिन्न आपराधिक घटनाहरूमा कमि हुदै आएकोछ । सामाजिक सुधार आचार संहिता तयार गरी लागु गरिदै आएको छ । जसबाट सामाजिक परिवर्तनमा आमूल परिवर्तन आई समाजमन शान्ति र अमनचैन बड्दै गएको अवस्था छ ।

ख. दूरदृष्टि

लालभाडी गाउँपालिकाको विकासको आधार, सामाजिक विकृती, विसंगतीमा सुधार ।

ग. लक्ष्य

समाजमा व्याप्त विकृति, विसंगतीको उन्मुलन गरी सुशासन कायम गर्ने ।

घ. उद्देश्य

लालभाडी गाउँपालिकालाई अन्याय, अत्याचार मुक्त बनाउने तथा मदिरा सेवनको उचित निती, नियम लागु गर्ने ।

**ड. मुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण
कार्यनीतिप**

१. समाजमा व्याप्त कुरिति, कुसंस्कारका वारेमा जनचेतना फैलाउने तथा सभ्य समाजको निर्माण गर्ने
२. सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायलाई सुसुचित बनाई सामाजिक समस्या निर्मुल पार्ने

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	समाजमा व्याप्त विभिन्न विकृति, विसंगती, अन्याय, अत्याचार फैलाउने लाई दण्ड सजायको व्यवस्था गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	
२	विभिन्न सामाजिक समस्याहरु जस्तै महिला हिंसा, बाल विवाह, बहु विवाहको अन्त्य गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	
३	मदिरा सेवनको नियम, कानुन बनाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने	वडा	०	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

सम्पूर्ण विकृति, विसंगतीको अन्त्य भई, कानुनी शासनको पालना भई सभ्य समाजको निर्माण हुनेछ ।

९.८ सामाजिक साँस्कृतिक विविधता

क. पृष्ठभूमि

लालभाडी गाउँपालिकामा राना, थारुको बाहुल्यता रहेतापनि विभिन्न जातजाति, धर्म, संस्कृतिका व्यक्तिहरु मिलेर बसेका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

लालभाडी गाउँपालिकाको विशेषता, सामाजिक साँस्कृतिक विविधता ।

ग. लक्ष्य

जातिय विभेदलाई अन्त्य गरी लालभाडी गाउँपालिकामा सामाजिक एकता कायम गर्ने ।

घ. उद्देश्य

थारु संग्राहलयको स्थापना सँगै विभिन्न जात, जाति, भाषा, भाषिको कला, संस्कृतिको सम्वर्द्धन गर्न तथा जातिय विभेदको अन्त्य गर्ने ।

**ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण
कार्यनीति**

वडा, वस्ती, टोल स्तरमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी जातिय एकता कायम गरिनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	जातिय विभेदलाई अन्त्य गर्न जनचेतना अभियान तथा सांस्कृतिक मेलाको आयोजना गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	१	
२	सडक नाटक तथा मेलाको आयोजना गर्ने	स्थान	०	२	२	२	२	२	
३	थारु संग्राहलय तथा अन्य जातजातीका कला, संस्कृतिलाई सम्वर्द्धन गर्ने	स्थान	०	०	१	०	०	०	
४	टेली चलचित्र बनाउने	पटक	०	०	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

सांस्कृतिक विविधता कायम भई लालभाडी गाउँपालिका बाहिरी तथा आन्तरिक पर्यटनको केन्द्रविन्दु बन्नेछ ।

९.९ विपद व्यवस्थापन

पृष्ठभूमि

हरेक वर्ष यस गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो, हावाहुरी, चट्याङ्ग, आगलागी, खडेरीका कारण धनजनको क्षति हुने गरेको छ त्यसैले यो गाउँपालिका विपद्को उच्च जोखिममा रहेको छ । स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना अन्तर्गत तालिम आवश्यक औजार उपकरणको साथै तालिमको व्यवस्था गरी तयारी अवस्थामा रहेको छ ।

क. दूरदृष्टि

सबै प्रकारका विपद्हरूको प्रभावकारी व्यवस्थापनबाट विपद् उत्थानशील पाकाको रूपमा यांगवरकलाई विकास गर्ने .

ख. लक्ष्य

विपद्बाट हुने मानवीय, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने

ग. उद्देश्य

विकासका योजनामा विपद व्यवस्थापनलाई समाहित गराई विपद्बाट हुने मानवीय एवम् भौतिकलगायतका क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्नु ।

ड.प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. विपद् व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ-संस्था तथा दातृ निकायसँग समन्वय र सहकार्यका गरिने ।

२. विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न प्रशासनिक निकाय र कर्मचारीहरूको लागि क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरीने

३. विपद्को पूर्वतयारी तथा विपद् प्रतिकार्यलाई थप प्रभावकारी समन्वित बनाइने ।

४. विपद् व्यवस्थापनका चरणहरूलाई योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रक्रियामा समाहित गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइनेछ ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	विपद व्यवस्थापनको लागी कार्यदल गठन गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	
२	विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	
३	विपद जनचेतना अभियान कार्यक्रम	स्थान	६	६	६	६	६	६	
४	विपद पुर्व तयारी गर्ने तथा विपद खोज उद्धार टोली	संख्या	१	१	१	१	१	१	
५	विपद व्यवस्थापनका लागी साम्भेदार संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी एकद्वार	संख्या	१	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

संकट व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गर्ने									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

कार्यनीति : जोखिम व्यवस्थापनका लागि क्षमता अभिवृद्धि

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	विभिन्न जोखिम युक्त स्थानमा घेरवार तथा पर्खाल निर्माण	किमि	०	१	२	२	२	२	
२	पूर्व सुचना प्रणाली स्थापना	स्थान	०	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू

सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरेर विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारीका कार्यक्रमलाई प्रभावकारी तवरले अगाडी बढाएर विपदको व्यवस्थापन समयमै गरिनेछ ।

९.१० जलवायु परिवर्तन

क. पृष्ठभूमि

जलवायु परिवर्तनका असरहरू एकआपसमा सम्बन्धित हुने भएकोले यसको प्रभावको सामना गर्न वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव अनुकूलन गर्दै समष्टिगत विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्ने महत्वपूर्ण सवाललाई मध्यनजर गरी यस वर्षको विकासको योजना निर्माणका क्रममा स्थानीय वातावरणीय संवेदनशीलताका मुद्दाहरूको आन्तरिकीकरण र सम्बोधनजस्ता प्रयासहरू भइरहेका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

स्वच्छ एवम् स्वस्थ वातावरण मार्फत दिगो विकास ।

ग. लक्ष्य

वातावरणमैत्री र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलित हुने गरी विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

घ. उद्देश्य

१. दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न वातावरण संरक्षण गराउनु ।
२. वातावरणमा दुरगामी असर पार्ने प्लाष्टिक जन्य वस्तुको प्रयोगमा कमि ल्याउने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. वातावरण संरक्षणसँग सम्बन्धित कानुनहरूको तर्जुमा र विद्यमान कानुनहरू, वातावरणीय नीति नियम अद्यावधिक र संस्थागत क्षमता विकास गरिने ।
२. जनस्तरमा वातावरणीय चेतना र सावधानी जगाउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ।
३. कृषि, जलस्रोत तथा ऊर्जाजस्ता जलवायु परिवर्तनबाट प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा उपयुक्त प्रविधिको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रसार गरिने ।

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	एक घर कम्तीमा ५ विरुवा रोप्ने	रुख	०	५००	५००	५००	५००	५००	
२	खाली जग्गा, खोला किनार, वाटो किनार, सार्वजनिक भवन तथा जग्गाहरूमा वृक्षारोपण गर्ने	वडा	६	६	६	६	६	६	
३	पुराना सवारी साधनलाई प्रतिस्थापना गर्दै विद्युतिय	स्थान	१	१	१	१	१	१	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

	सवारी साधनको प्राप्ताहन गर्ने								
४	प्लास्टिक जन्य भोला तथा वस्तुहरु निषेधित गर्ने	स्थान	१	१	१	१	१	१	
५	गाउँपालिकामा Dumping Site को स्थापना गर्ने	स्थान	०	०	१	०	०	०	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनीकरण, अनुकूलन र समयानुकूलन कायम भएको, प्लाष्टिक जन्य वस्तु विषादि युक्त वस्तुको प्रयोगमा कमि आएको हुनेछ ।

९.११ सामुदायिक साभेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरु

क. पृष्ठभूमि

गाउँपालिका भित्र रहेका सम्पूर्ण साभेदारी निकायहरु तथा गैर सरकारी संस्थाहरुसँग मिलेर एकद्वार प्रणलीमा काम गरिनेछ ।

ख. दूरदृष्टि

लालभाडी गाउँपालिका विच समभेदारी, विभिन्न दातृ निकाय विचमा साभेदारी ।

ग. लक्ष्य

गाउँपालिका, साभेदारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुविच ऐक्यवद्धता कायम गर्ने ।

घ. उद्देश्य

एकद्वार प्रणलीमा काम गर्दै लालभाडीलाई सम्वृद्ध बनाउने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण कार्यनीति

कार्यक्रमलाई एकद्वार प्रणलीमा सम्पन्न गर्ने तथा वेला वेलामा समिक्षा गोष्ठीहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	साभेदारी क्षेत्रहरु पहिचान गर्ने	संख्या	५	५	५	५	५	५	
२	गा.पा. भित्र काम गर्ने सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्र तथा साभेदार निकायहरुसँग त्रैमासिक समिक्षा गोष्ठी गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	
३	साभेदारी निकायहरुको कार्यक्षेत्र पहिचान गरी तथा वाह्य निकायहरुको आकर्षण गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	
४	एकद्वार प्रणली अवलम्बन गर्दै कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	
५	लगानी आकर्षण गर्न दातृ निकायसँग समन्वय, सहकार्य तथा सम्मेलन गरी लगानी अभिवृद्धि गर्ने संयन्त्र गठन गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

विभिन्न दातृ निकायहरु आमर्षित भई लालभाडीको समग्र विकासमा एकद्वार प्रणलीमा क्रियाकलापहरु सञ्चालन हुनेछन् ।

परिच्छेद १०: योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकन

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१०.१ योजना तर्जुमा

क. पृष्ठभुमी,

लक्षित समूहको सहभागिता र समावेशितालाई जोड दिइएको, राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन-२०७० अनुसार एकीकृत नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास गरिएको र कार्यसम्पादन करार (सम्झौता) को प्रारम्भ गरिएको छ । योजना प्रक्रियालाई सूचना तथा तथ्य र प्रमाणमा आधारित, नतिजामुखी र यथार्थपरक बनाउन आवधिक योजनाको नतिजा खाका तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको र मध्यकालीन खर्च संरचनालाई थप यथार्थपरक बनाउँदै लगिएको छ ।

विकासको दीर्घकालीन सोच तर्जुमा गरी सोअनुसार योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु, स्रोतसाधनको सुनिश्चितता गरी आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच सामञ्जस्यता कायम गर्नु, योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु, कार्यान्वयनमा संलग्न जनशक्तिको उत्प्रेरणा, योजना तर्जुमासम्बन्धी जनशक्तिको क्षमता विकास गरी संस्थागत सुदृढीकरण गर्नु र कार्यसम्पादनस्तर अभिवृद्धि गर्नु, योजना कार्यान्वयनलाई प्राथमिकतामा राख्नु र सार्वजनिक खरिद तथा जग्गा प्राप्तिसम्बन्धी कानुनी तथा प्रक्रियागत जटिलता हटाउनु योजना कार्यान्वयनसम्बन्धी मुख्य चुनौती हुन् । दिगो विकास लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन आर्थिक सामाजिक विकास रणनीतितर्जुमाको चरणमा रहेको, संविधानको कार्यान्वयन तथा सङ्घीय ढाँचाअनुरूप योजना प्रक्रियालाई थप सन्तुलित, समन्यायिक र समावेशी बनाउने, विकास साभेदारलगायतको सहयोगको बढ्दो प्रतिबद्धता, विभिन्न प्रकारका प्रकोप उत्थनशील योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र शिक्षामा बढ्दो लगानीका कारण दक्ष जनशक्तिको बढ्दो उत्पादन र उपलब्धता योजना प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

ख. दूरदृष्टि

तथ्यपरक र नतिजामुखी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, लालभाडीको समावेशी र दिगो विकासको नियमन ।

ग. लक्ष्य

समग्र योजनाका उद्देश्य, लक्ष्य, प्राथमिकता तथा कार्यनीतिहरूबीच तादात्म्यता कायम गर्ने ।

घ. उद्देश्य

आवधिक योजनालाई प्राविधिकरूपमा सबल र व्यावहारिक रूपमा कार्यान्वयन योग्य बनाउने ।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरू, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यक्रम

कार्यनीति

१. योजनालाई यथार्थतामा आधारित बनाउन आवश्यक हुने तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको विश्वसनीयता अभिवृद्धि गरिनेछ।
२. योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सरोकारवालाको सार्थक सहभागिता अभै प्रवर्द्धन गरिने ।
३. नतिजामुखी योजना पद्धतिको विकास गर्न हाल अभ्यासमा रहेको मध्यकालीन खर्च संरचनालाई अभै यथार्थपरक बनाइने ।
४. दीर्घकालीन योजना, आवधिक योजना, वार्षिक विकास कार्यक्रम र स्थानीयस्तरमा तर्जुमा हुने योजनाहरूबीच सहसम्बन्धको विकास गरिने ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	क्रमागत रूपमा सञ्चालित कार्यक्रम/आयोजनाहरूको स्थिति समीक्षा	पटक	१	१	१	१	१	१	
२	योजना तर्जुमा प्रक्रियामा आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाको पृष्ठपोषण गर्न अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण ।	पटक	१	१	१	१	१	१	
३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन नतिजालाई योजना तर्जुमाको प्रत्येक चरण र प्रक्रियामा प्रयोग ।	पटक	१	१	१	१	१	१	
४	विकास निर्माणमा संलग्न सहकारी, गैरसरकारी तथा सामुदायिक संस्थाहरू संगको साभेदारी ।	पटक	१	१	१	१	१	१	
५	आयोजना व्यवस्थापन तथा कार्यसम्पादन सूचना प्रणालीको सुदृढीकरण ।	पटक	१	१	१	१	१	१	
६	योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा संलग्न हुने जनशक्तिको क्षमता विकास ।	पटक	६	६	६	६	६	६	
७	सबै किसिमका प्राकृतिक स्रोतसाधनको विकासमैत्री दिगो उपयोग ।	पटक	६	६	६	६	६	६	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरू : सबै योजनाहरू संस्थागत रूपमा सञ्चालन हुनुका साथै सम्वृद्ध सबै सरोकारवाला निकाय विच समन्वय तथा सहकार्य कायम हुनेछ । सम्पूर्ण योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समय, समयमा भई कार्यक्रमहरूको दोहोरोपनाको अन्त्य भई दिगो विकासमा गाउँपालिकाको अग्रसर हुनेछ ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

१०.२ अनुगमन तथा मुल्यांकन

क. पृष्ठभूमि

विकास योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी, नतिजामुखी र जवाफदेहीपूर्ण बनाउन अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको भूमिका रहन्छ। तेस्रो योजनामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई नतिजामूलक बनाउन योजनाको नतिजा खाका तयार गरिएको, नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन कार्यान्वयनमा ल्याइएको र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधेयकको मस्यौदा तयार गर्नुका साथै क्षमता विकासमा जोड दिइएको छ।

हरेक प्रकारका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा अनुगमन तथा मुल्यांकनको छुट्टै भूमिका रहन्छ र त्यस बिना त्यो काम पूर्ण तथा सोचेजति उपलब्धि हासिल गर्न असम्भवनै रहन्छ।

ख. दूरदृष्टि

नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्थामार्फत समावेशी, समन्यायिक तथा दिगो विकास।

ग. लक्ष्य

विकास कार्यक्रम तथा आयोजनालाई लक्षित परिमाण, गुणस्तर, लागत र समयमा सम्पन्न गराई योजनाका लक्ष्यहरू हासिल गर्न सहयोग गर्ने।

घ. उद्देश्य

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको माध्यमबाट योजना तथा नीति निर्माण प्रक्रियालाई प्रमाणमा आधारित गराउने, सार्वजनिक जवाफदेहिता अभिवृद्धि गर्ने र विकास नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी गराउने।
२. नतिजामुखी क्रियाकलाप तथा पारदर्शिता कायम गर्ने।

ड. प्रमुख कार्यक्रमहरु, मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्य निर्धारण

कार्यनीति :

क्र स	क्रियाकलाप	इकाई	आधार वर्ष अवस्था	लक्ष्य					सहयोग
				पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	
१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी ऐन र नियमावलीको तर्जुमा।	पटक	०	१	१	१	१	१	
२	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धि तालिम तथा अन्तरक्रियाहरु सञ्चालन गरी क्षमता विकास गर्ने	निरन्तर	०	१	१	१	१	१	
३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई उपभोक्तामैत्री बनाई डिजिटल सूचना प्रणाली अवलम्बन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	
४	पालिका तथा वडा कार्यालयबाट सूचना प्रवाह तथा बढी मानिसहरुको सहभागीतामा योजनाहरु कार्यान्वयन गर्ने	निरन्तर	०	६	६	६	६	६	
५	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमार्फत सामाजिक जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्न कार्यक्रम सञ्चालन।	पटक	०	१	१	१	१	१	
६	नया प्रविधिहरुको प्रयोग बढाई अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली बढाउने	स्थान	०	१	१	१	१	१	

च. अपेक्षित उपलब्धिहरु

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिगो विकासका लक्ष्यमैत्री भएको हुनेछ। त्यसैगरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढेको, नीति तथा निर्णय प्रक्रिया सूचनामा आधारित भएको हुने र सार्वजनिक जवाफदेहिता अभिवृद्धि भएकोहुनेछ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

परिच्छेद : ११

श्रोत र साधनको लेखाजोखा

लालभाडी गाँउपालिकाले विगत वर्षमा गरेको खर्चको आधारमा यस आवधिक योजना अवधीको आय व्यय वित्तिय विश्लेषण र प्रक्षेपण गरिएको छ । आयव्यायको विश्लेषण तलको तालिकामा दिइएको छ । आर्थिक वर्ष २०७५/२०७६ को आयमा प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने र केही क्षेत्रमा नीजि, गैरसरकारी तथा जनश्रमदान तथा भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा संघ तथा प्रदेश सरकारको उल्लेख्य योगदान हुने अनुमान गरी यो आय प्रक्षेपण गरिएको छ ।

क्र. स.	आम्दानीको श्रोत	रकम	प्रतिशत
	संघिय सरकार	१५७३७६०४६८	५८.८० प्रतिशत
१	प्रदेस सरकार	८६६४९६८४.३	३.२३ प्रतिशत
२	विभिन्न साभेदार संघ संस्थाहरु	९२५३७८१५.६	३.४५ प्रतिशत
३	आन्तरिक आय	४६१५५५९७८	१७.२४ प्रतिशत
४	आन्तरीक राजश्व	४६१५५५९७८	१७.२४ प्रतिशत
	जम्मा	२६७६०५९९२४	

योजना अवधिको क्षेत्रगत लगानी प्रक्षेपण (पुंजीगत तर्फको कार्यक्रम खर्च मात्र)

लगानी र खर्चका शिर्षकहरु	५ वर्षको कुल अपेक्षित लगानी	प्रतिशत वितरण
आर्थिक विकास	५४१५२८९०८	५.५६ प्रतिशत
सामाजिक क्षेत्र	३९७२२०७७०	४०.८४ प्रतिशत
पूर्वाधार क्षेत्र	१४१७९९००००	१४.५७ प्रतिशत
लोकतन्त्र र शुसासन	१४८६४४००००	१५.२८ प्रतिशत
अन्तर सम्वन्धित विषय	१८६८५७००००	१९.२१ प्रतिशत
योजना तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन	४३८९००००	४.५१ प्रतिशत
जम्मा लगानी	९७२५६३६६५८	१०० प्रतिशत

योजना अवधिको क्षेत्रगत लगानी प्रक्षेपण (चालु र पुंजीगत खर्च)

लगानी र खर्चका शिर्षकहरु	५ वर्षको कुल अपेक्षित लगानी	प्रतिशत वितरण
चालु खर्च	८१६५९४४७९.४	४४.९१ प्रतिशत
पुंजीगत खर्च	१००१६६५१३२	५५.०८ प्रतिशत
जम्मा लगानी	१८१८२५९६११.४	१०० प्रतिशत

परिच्छेद १२: अनुसुचीहरु

अनुसुची १: आवधिक योजना तर्जुमाका लागि गठन भएका समितिहरुको विवरण

क्र. सं.	पद	नाम	क्र. सं.	पद	नाम
१. निर्देशक समिति			२. आर्थिक विकास समिति		
क.	संयोजक	श्री मदनसेन वडायक	क.	संयोजक	श्री क्षमानन्द राना
ख.	सदस्य	श्री सत्य देवी महारा	ख.	सदस्य	श्री बागेश्वरी कुँवर
ग.	सदस्य	छेमानन्द राना	ग.	सदस्य	श्री रुपा चौधरी
घ.	सदस्य	हेमराज राना	घ.	सदस्य	श्री राम बहादुर राना
ङ.	सदस्य	टिकाराम डगौरा	ङ.	सदस्य	श्री बहादुर राना
च.	सदस्य	बहादुर राना	च.	सदस्य	श्री धनन्जय जोशी
छ.	सदस्य	नन्दराज अवस्थी	छ.	सदस्य	

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

ज.	सदस्य	फुलाराम चौधरी	ज.	सदस्य सचिव	श्री दिपक राज भट्ट
भ.	सदस्य	शान्ती चौधरी	३. सामाजिक विकास समिति		
त्र.	सदस्य	शर्मिला चौधरी	क.	संयोजक	श्री हेमराज राना
ट.	सदस्य	रेवती ओड महर	ख.	सदस्य	श्री तारामणी न्यौपाने
ठ.	सदस्य		ग.	सदस्य	श्री नवराज अवस्थी
ड.	सदस्य		घ.	सदस्य	श्री बालकुमारी चौधरी
ढ.	सदस्य सचिव	शेर बहादुर बुढा	ड.	सदस्य	श्री राम सिंह धामी
			च.	सदस्य	श्री शान्ती राना
			छ.	सदस्य	श्री रोमाकान्त उपाध्याय
४. भौतिक विकास समिति			ज.	सदस्य सचिव	श्री भानुभक्त जोशी
क.	संयोजक	श्री फुलाराम चौधरी	५. वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समिति		
ख.	सदस्य	श्री मदन सिंह वडायक	क.	संयोजक	श्री टिकाराम डगौरा
ग.	सदस्य	श्री विष्णु प्रसाद खरेल	ख.	सदस्य	श्री जसोमती राना
घ.	सदस्य	श्री गंगा वि.क	ग.	सदस्य	श्री भुसुराम साकी
ड.	सदस्य	श्री ललित ठाकुर	घ.	सदस्य	श्री तारा प्रसाद भट्ट
च.	सदस्य	श्री प्रभुराज जोशी	ड.	सदस्य	श्री अशोक ठाकुर
छ.	सदस्य सचिव	श्री दिपेन्द्र कुंवर	च.	सदस्य	श्री अशोक कुमार जोशी
				सदस्य सचिव	श्री महेश घिमिरे
			छ.		
६. संस्थागत सुसासन विकास समिति			७. वित्तिय व्यवस्थापन समिति		
क.	संयोजक	श्री नन्द राज अवस्थी	क.	संयोजक	श्री सत्य देवी महारा
ख.	सदस्य	श्री तिलक खत्री	ख.	सदस्य	श्री शेर बहादुर बुढा
ग.	सदस्य	श्री क्षमानन्द राना	ग.	सदस्य	श्री केशवदत्त पन्त
घ.	सदस्य	श्री सनिता चौधरी	घ.	सदस्य	श्री रेनु वडायक
ड.	सदस्य	श्री मुकेश पन्त	ड.	सदस्य	श्री निर्मला राना
च.	सदस्य सचिव	श्री सुरेश प्रसाद भट्ट	च.	सदस्य	श्री राजीव अवस्थी
				सदस्य सचिव	श्री मेनुका जोशी
			छ.		
			९. आमन्त्रीत जनप्रतिनिधीहरु		
८. कार्यालय कर्मचारीहरु			क. मा. विनिता देवी चौधरी	मन्त्री	भूमि व्यवस्था तथा सहकारी
क.	प्र.प्र.अ	शेर बहादुर बुढा	ख. तारा लामा तामाङ	सांसद	सुदूरपश्चिम प्रदेश
ख.	शाखा अधिकृत	भानुभक्त जोशी			
ग.	प्रा.स.	एकराज बली			
घ.	प्रा.स.	लौटन चौधरी			
ड.	रेन्जर	निरन्जन कडाल			
च.	हे.अ. स्वास्थ्य संयोजक	श्यामनारायण गुप्ता			
छ.	अहेव स्वास्थ्य उप संयोजक	कृष्ण बहादुर बोहरा			
ज.	सि.अहेव (प्रमुख)	नवराज अवस्थी			
भ.	हे.अ. (प्रमुख)	खगेन्द्र चौधरी			
त्र.	कविराज	नरेन्द्र प्रशाद चौधरी			
ट.	स.म.वि.नि.	बादकुमारी चौधरी			
ठ.	प्रा.स./वडा सचिव	बलराम राना			
ड.	वडा सचिव/सा.प.	रामसिंह धामी			
ढ.	वडा सचिव/सा.प.	भुसुराम साकी			
ण.	खरिदार/वडा सचिव	भागिराम चौधरी			
त.	वडा सचिव/सा.प.	मानसिंह महारा			
थ.	बहिदार/वडा सचिव	विरसिंह राना			

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

५. कृष्ण वहादुर बोहरा, स्वास्थ्य संयोजक, ९८६८८६५४५५, लालभाडी गाउँपालिका
यस लालभाडी गाउँपालिकाको स्वास्थ्य क्षेत्रको सुधारका तथा सुदृढिकरणका लागि स्वास्थ्य कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी तरिकाले सञ्चालन गरिनेछ। प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्थाको स्थापनाका लागि सम्वन्धित निकायसँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नेछु। समुदाय स्तरबाट स्वास्थ्य सम्वन्धी कार्यक्रमहरूको लेखाजोखा तथा सुधारका लागि समुदायलाई नै सहभागीतामुलक कार्यान्वयनमा जोड दिनेछु। सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाको स्तरउन्नतीका लागि गा.पा., स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन तथा सञ्चालन समिती, विभिन्न स्वास्थ्य सँग सरोकार राख्ने सरोकारवालाहरूसँगको साभेदारीमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सकारात्मक विकास ल्याई पुर्ण स्वास्थ्य युक्त गा.पा. निर्माण गर्न सहयोग गर्नेछु।

६. केशव दत्त पन्त, ९८४९९३४०५५, रोजगार संयोजक, रोजगार सेवा केन्द्र, लालभाडी गाउँपालिका
म आफ्नो रोजगार सेवा केन्द्र प्रमुखको हैसियतले रोजगार सिर्जना र गरिवी न्युनिकरण सम्वन्धमा कार्य गर्ने पुर्ण प्रतिवद्ध रहनेछु। यसका साथै व्यक्तिगत रुपमा आफ्नो बुद्धि, विवेक र क्षमताको उच्चतम प्रयोग गर्दै यस गाउँपालिकाको आवधिक योजना कार्यान्वयन र लालभाडी वासीको सम्वृद्धिका निम्ति पुर्ण प्रतिवद्ध रहनेछु।

७. केशवराज जोशी, ९८४८७३५३३२, शिक्षा शाखा प्रतिनिधी, लालभाडी गाउँपालिका
यस लालभाडी गाउँपालिका शिक्षा शाखामा कार्यरत रहनुजेलसम्म शिक्षा क्षेत्रको समग्र विकासका लागि आफु समेत शिक्षा क्षेत्रका विज्ञहरूको सल्लाह, सुझाव लिई यस पालिकालाई समय सापेक्ष आधुनिक प्रविधियुक्त विकासमुखी शैक्षिक आवधिक योजना निर्माण गर्न जुनसुकै समयमा पनि प्रतिवद्ध रहनेछु भनि अवगत गराउन चाहन्छु।

८. राजीव अवस्थी, ९८४८९००९२३, एन.एन.एस.डब्लु.ए., कञ्चनपुर
लालभाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माणको दस्तावेजीकरण अभिलेख व्यवस्थापन र सुचना संकलनमा पुर्ण रुपमा सहयोग गर्दै कार्यान्वयनका लागि सवै क्षेत्रसँग आवश्यक सहयोग जुटाउन पहल गर्ने प्रतिवद्ध गर्दछु।

९. रेनु वडायाक, ९८४८७९४४७६, राजश्व शाखा
आन्तरिक आयका श्रोतहरू पहिचान गरी कृषि क्षेत्रमा आधुनिकिकरण तथा व्यवसायिकरण गर्न पहल गर्ने। लालभाडीलाई पर्यटकिय गन्तव्यको रुपमा स्थापना गरी उपलब्ध प्राकृतिक श्रोतको उच्चतम प्रयोग गर्ने तथा लालभाडीको जंगललाई जडिवुटी केन्द्रको रुपमा स्थापना गर्ने निती अवलम्बन गर्ने तथा लालभाडीलाई सम्वृद्ध बनाउन पहल गर्नेछु।

१०. वहादुर राना, ९८५८७४५५९४, वडा अध्यक्ष - ४
लालभाडी गाउँपालिकालाई आवधिक योजना अनुसार सफा, सुन्दर, उत्पादनमुलक बनाउन सहयोग गर्नेछु। आवधिक योजना अनुसार कार्यक्रमलाई अगाडि वढाउँदै सम्वृद्ध गाउँपालिका निर्माणमा सहयोग गर्नेछु।

११. क्षमानन्द राना, ९८५८७४५५, वडा अध्यक्ष १
पञ्च वर्षिय आवधिक योजना निर्माण देखि अन्तिम रुप दिन वडा नं १ देखि ६ सम्म का सम्पूर्ण वडासँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने तथा इमान्दारीताका साथ कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछु। वडा नं १ को हकमा जति योजनाहरू वस्ती, टोल स्तरबाट आएका छन् जनताद्वारा प्राथमिकरण गर्न लगाइ सो अनुसार खटिन सहयोग गर्नेछु।

१२. सुरेश प्रसाद भट्ट, ९८४८८२०२४०, सुचना प्रविधि अधिकृत
आवधिक योजना निर्माणका लागि सुचना प्रविधि अधिकृत रुपमा लालभाडी गा.पा.का सवै ६ वटै वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी तथा कार्यपालिकामा आफ्नो दक्षताले भ्याएसम्म प्रविधियुक्त, सुचना प्रवाह, नयाँ प्रविधि अनुसार चुस्त, दुरुस्त बनाउन सधैँ तत्पर रहने छु।

१३. फुलाराम चौधरी, ९८०९४४५८३२, वडा अध्यक्ष
आवधिक योजनाका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई अनिवार्य रुपमा कार्यान्वयन गर्नेछौं। प्रोफाइलमा केही तथ्यांहरू गलत भएकाले नियमित रुपमा अध्यावधिक गर्दै जानुपर्ने तथा पञ्च वर्षिय योजनालाई सफल बनाउन म प्रतिवद्ध छु।

१४. वलराम राना, ९८०४६८८२४५, वडा अध्यक्ष, वडा नं १
आवधिक योजना निर्माण देखि कार्यान्वयनसम्म यस लालभाडी गाउँपालिकाका सम्पूर्ण विकासका इकाईहरूमा जिम्मेवारी पुर्ण जिम्मेवार व्यक्तिले कार्य सम्पन्न गरेकोस भन्ने आभास, अनुरोध तथा प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न चाहन्छु।

१५. अशोक कुमार जोशी, ९८४००९९७४, फिल्ड संयोजक, एन.एल.आर.नेपाल
लालभाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न मेरो व्यक्तिगत तथा संस्थागत रुपमा सहयोग गर्न सधैँ तत्पर रहनेछु। यहाँको पार्श्वचि तथा आवधिक योजनालाई अन्तिम रुप दिनका लागि म प्राविधिक रुपमा सधैँ संलग्न हुनेछु। यहाँको दुरदृष्टि तथा

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

आवधिक योजनाका क्रियाकलाप अनुसार बजेट विनियोजन गर्न सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायसँग समन्वय, सहकार्य गर्ने तथा लालभाडीका विकासका सम्भावनाहरूलाई म व्यक्तिगत तथा संस्थागत रूपमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा बकालत गर्नेछु ।

१६. जसोमती कुमार राना, ९८१०७२७१६६, सि.वि.आर.एफ.

आवधिक योजनाले तर्जुमा गरेका विषयगत सुचि तथा कार्यक्रमलाई अध्ययन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नमा सहयोग गर्नेछु । सहजकर्ताका रूपमा आफ्नो बडाका तथ्यांलाई अन्तिम रूप दिने, सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गर्दै कार्यक्रम सफल बनाउनेछु ।

१७. हेमराज राना, ९८५८७४५५९२, वडा अध्यक्ष-२, लालभाडी गाउँपालिका

यस लालभाडी गाउँपालिकाको ५ वर्षे आवधिक योजना निर्माण कार्यमा सहभागी भई यस आवधिक योजनाले तय गरेका लक्ष्यलाई पूर्णता दिन आवधिक योजना अनुसार कार्यक्रम छनौट तथा कार्यान्वयनका लागि प्रतिबद्धता गर्दछु ।

१८. दिपेन्द्र कुँवर, इन्जिनियर, ९८४११४९९४५

आवधिक योजना अनुसार फर्मेट तयार गरी मातहत निकायमा पठाउने । आवधिक योजनाको रणनीति अनुसार कार्यक्रम छनौट तथा कार्यान्वयन गर्ने । लक्षित वर्ग, क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकता दिने । मेरो शाखाबाट हुने कार्यहरू आवधिक योजनाको परिधि भित्र रहेर गर्ने ।

१९. सरिता राना, ९८१२७४४०७८, सि.वि.आर.एफ.

यस लालभाडी गाउँपालिकालाई नमुना पालिका बनाउनका लागि विभिन्न शाखा, सरकारी तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरूबाट तथ्यां संकलन गरी तथ्यांलाई पूर्णता दिन सहयोग गर्नेछु ।

२०. सरिता चौधरी, ९८१२७३३११७, सि.वि.आर.एफ.

आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठीलाई पूर्णता दिन छुटेका तथ्यांहरूलाई पुन तथ्यां संकलन गरी पूर्णता दिने । प्रत्येक वडाका अपांग समन्वय समितीलाई सक्रिय बनाई, वडास्तरमा गरिने क्रियाकलापहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने तथा नमुना पालिका बनाउन प्रतिबद्ध छु ।

२१. शान्ति राना, ९८०९४७८०५५

आवधिक योजनाहरूलाई पूर्णता दिनका लागि मेरो प्रतिबद्धता सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था लगायत स्थानिय तहसम्म जोड दिने । हाम्रो लक्ष्यलाई प्राप्ती गर्नका लागि योजना बनाउने देखि लिएर योजना कार्यान्वयन सम्म अनुगमन गर्ने ।

२२. रेवती बड, ९८६७०९७९३८

लालभाडी गाउँपालिकाको आवधिक योजना बनाउदा टोल, वडाबाट सुचना लिई गा.पा. स्तरमा सम्पूर्ण क्षेत्रबाट लिई पञ्च वर्षिय योजना बनाएका छौं । आवधिक योजना बनाउदा सम्पूर्ण क्षेत्रका व्यक्तिहरूको योगदान रहेको छ र आवधिक योजनामा सबै क्षेत्र, वर्गको सम्पूर्ण धार्मिक, ऐतिहासिक पक्ष जोडिएको छ । आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न म प्रतिबद्ध रहनेछु ।

२३. दिपक राज भट्ट, ना.प.से., ९८४८७५६२०१

योजना निर्माण देखि कार्यान्वयन सम्म मैले निम्न सहयोग गर्ने तथा निम्न भूमिका हुनेछु । व्यवस्थित पशुपालनमा जोड दिइनेछ । पशुपन्छीबाट उत्पादित उपभोग्य वस्तु स्वच्छ तथा स्वस्थ उत्पादनका लागि निरन्तर लागि रहनेछु । व्यवसायिक पशुपालनमा संलग्न किसानहरूलाई उचित तालिमको व्यवस्था मिलाउनेछु । दोदा नदी लगायत विभिन्न नदी कटान क्षेत्रमा, खाली जमिनमा बहुवर्षे डाले घाँस, भुइँ घाँस लगाई भुक्षय रोकि सहज रूपमा हरियो घाँस उपलब्ध गराइनेछ । स्वच्छ मासु उत्पादनका लागि व्यवस्थित वधशाला निर्माणमा सहयोग गर्नेछु । कृषिमा लगानी बढाई युवा बेरोजगारी समस्या समाधानका लागि विशेष सहयोग गर्नेछु । स्वच्छ, सफा, सुन्दर लालभाडीका लागि दिगो विकासका कार्यक्रमहरूको संचालन गर्नमा सहयोग गर्नेछु ।

२४. भुसुराम सार्की, ९८४८८८५६६९, वडा सचिव, ४

वडामा सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरू आवधिक योजना अनुसार सञ्चालन गर्नमा सहयोग गर्ने । पार्श्व चित्र तथा आवधिक योजनालाई अत्यावधिक गर्न वडास्तरबाट तथ्यां उपलब्ध गराउने र सम्पूर्ण निकाय विच समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।

२५. टिकाराम डगौरा, ९८०९४२८४०५, वडा नं ३

लालभाडी गाउँपालिकालाई सम्वृद्ध तथा दिगो विकास तर्फ उन्मुख गराउन प्रतिबद्ध रहनेछु । यहाँको विकासको मुल आधार भनेको भौतिक पूर्वाधारको विकास हो । सरस्वती मार्गलाई आफ्नो कार्यकाल भित्र कालोपत्रे ५ कि.मी. बनाउने प्रतिबद्धता गरेको छु । हामीले पूर्वाधारको विकाससँगै, समावेशी विकासलाई जोड दिदै लालभाडीलाई सम्वृद्ध तथा सुखी बनाउन पहल गर्नेछु ।

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

अनुसूची ४: लालभाडी गाउँपालिकाको आर्थिक विवरण

कार्यक्रम, चालु तथा पूजिगत तर्फ जम्मा आय र व्यय अनुमान

आ. व. २०७६/२०७७ (२०८०/२०८१

रु हजारमा

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
कूल आय	२६,४४,६८,०००	२९,५१,३४,०००	३०,९५,७५,७००	३२,५०,५४,४८५	३४,१३,०७,२०९.	३५,८३,७२,५६९.	१,६२,९४,४३,९६४
कूल व्यय	३७,१७,८०,०१६	२९,८४,०७,४००	३१,९९,९८,६४०	३१,९९,९८,६४०	३५,३६,३०,०२४.	३७,३१,१८,८८६.	१,६८,१२,७१,१५५
वजेट वचत () र न्यून ()	- १०,७३,१२,०१६	-३२,७३,४००	- १,०४,२२,९४०	-१,१०,६१,७९९	- १,२३,२२,८१५.१	- १,४७,४६,३१७.१	- ५,१८,२७,१९९.२

कार्यक्रम, चालु तथा पूजिगत तर्फ जम्मा व्यय अनुमान

आ. व. २०७६/२०७७ (२०८०/२०८१

रु हजारमा

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
कूल खर्च	१३२५१६७ १४५	१९३४१६९ २९९	२३८२२६४ ९४६	२३७२०५८ २५२	२५०५९८८ ०१२	२३४८०६५ ७६०	११५४२५४६ २६९
चालु खर्च	१३३१२१० ००	१४४७६० ४००	१५५५६०२ ४०	१६३३३८२५ २	१७१५०५१६ ४.६	१८००८०४ २२.८	८१५२४४४ ७९.४
पूजिगत खर्च	१९२०४६ १४५	१८१२७६१ ४५	१९०३३९९ ५२.३	१९९८५६९ ४९.९	२०९८४९७ ९७.४	२२०३४२२८ ७.२	१००१६६५१ ३२
कार्यक्रम खर्च	१००००० ००००	१६०८१३२ ७५४	२०३६३६४ ७५४	२००८८६३ ०५०	२१२४६३३० ५०	१९४७६४३० ५०	९७२५६३६६ ५८

चालु तथा पूजिगत तर्फ व्यय अनुमान

आ. व. २०७६/२०७७ (२०८०/२०८१)

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
चालु खर्च	१३३१२१० ००	१४४७६० ४००	१५५५६०२ ४०	१६३३३८२५ २	१७१५०५१६ ४.६	१८००८०४ २२.८	८१६५९४४ ७९.४
पारिश्रमिक र सुविधा	७३३३०० ००	८४९६९४ ००	९२७७९६९ ०	९७४१८६७ ४.५	१०२२८९६० ८.२	१०७४०४० ८८.६	४८४८६१४ ६१.४
पारिश्रमिक र सुविधा	६६३३०० ००	७७९६९४ ००	८५३२९६९ ०	८९५९६१७ ४.५	९४०७५९८३ .२३	९८७७९७८ २.३९	४४५७५१० ३०.१
नगदमा दिइने पारिश्रमिक र सुविधा	५७६९७० ००	६९२३६४ ००	७६१६००४ ०	७९९६८०४ २	८३९६६४४४ .१	८८१६४७६ ६.३९	३९७४९५६ ९२.४

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	जम्मा
जिन्सी वा जिन्सीवा पत कर्मचारि लाइ दिइने पारिश्रमि क र सुविधा	८६३३०० ०	८७३३०० ०	९१६९६५०	९६२८१३२. ५	१०१०९५३९. १३	१०६१५०१६ .०८	४८२५५३३ ७.७१
पोषाक	८६३३०० ०	८६३३०० ०	९०६४६५०	९५१७८८२. ५	९९९३७७६.६ २५	१०४९३४६ ५.४६	४७७०२७७ ४.५८
खाद्यान्न							०
औषधी उपचार खर्च	०	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५
कर्मचारी भत्ता	२८००० ००	२८०००० ०	३०४००० ०	३१९२०००	३३५१६००	३५१९१८०	१५९०२७८ ०
स्थानीय भत्ता	११०००० ०	११०००० ०	११५५०००	१२१२७५०	१२७३३८७.५	१३३७०५६. ८७५	६०७८१९४. ३७५
महंगी भत्ता	४८२०० ०	४८२०००	५०६१००	५३१४०५	५५७९७५.२ ५	५८५८७४. ०१२५	२६६३३५४. २६३
फिल्ड भत्ता	११००००	११००००	११५५००	१२१२७५	१२७३३८.७५	१३३७०५.६ ८७५	६०७८१९.४ ३७५
कर्मचारी को वैठक भत्ता	४०००० ०	४०००००	४२००००	४४१०००	४६३०५०	४८६२०२.५	२२१०२५२. ५
कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	०	०	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	४३१०१२.५
अन्यभत्ता	७०८०० ०	७०८०००	७४३४००	७८०५७०	८१९५९८.५	८६०५७८. ४२५	३९१२१४६. ९२५
पदाधिका री भत्ता तथा अन्य सुविधा	४२००० ००	४२०००० ०	४४१००० ०	४६३०५००	४८६२०२५	५१०५१२६. २५	२३२०७६५१ .२५
पदाधिका री वैठक भत्ता	१३०००० ०	१३०००० ०	१३६५०००	१४३३२५०	१५०४९१२।५	१५८०१५। १२५	७१८३३२०। ६३

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
इन्धन पदाधिकारी	४०००० ०	४०००००	४२००००	४४१०००	४६३०५०	४८६२०२.५	२२१०२५२. ५
इन्धन कार्यालय प्रयोजन	२५०००० ०	२५००००	२६२५०००	२७५६२५०	२८९४०६२. ५	३०३८७६५. ६२५	१३८१४०७ ८.१
अन्य खर्च	५९७९१० ००	५९७९१० ००	६२७८०५५ ०	६५९१९५७ ७५	६९२१५५५६. ३८	७२६७६३३४ .१९	३३१७३३०१ ८.१
कर्मचारी कल्याण कोष	८०००० ०	८०००००	८४००००	८८२०००	९२६१००	९७२४०५	४४२०५०५
पानी तथा विजुली	२५००००	२५००००	२६२५००	२७५६२५	२८९४०६. २ ५	३०३८७६. ५ ६२५	१६३१४०७. ८१
सञ्चार महशुल	११०००० ०	११०००० ०	११५५०००	१२१२७५०	१२७३३८७.५	१३३७०५६. ८७५	७१७८१९४. ३८
सवारी साधन मर्मत	१००००० ०	१००००० ०	१०५००० ०	११०२५००	११५७६२५	१२१५५०६. २५	५५२५६३१. २५
विमा तथा नविकरण खर्च	२०००००	२०००००	२१००००	२२०५००	२३१५२५	२४३१०१. २ ५	११०५१२६. २५
मेसिनेरी तथा औजार मर्मत सम्हार	७०००० ०	७०००००	७३५०००	७७१७५०	८१०३३७.५	८५०८५४. ३७५	३८६७९४१. ८८
मसलन्द तथा कार्यालय सामान	२०३२०० ०	२०३२०० ०	२१३३६००	२२४०२८०	२३५२२९४	२४६९९०८. ७	११२२८०८ २.७
इन्धन अन्य प्रयोजन	२०००००	२०००००	२१००००	२२०५००	२३१५२५	२४३१०१. २ ५	११०५१२६. २५
पत्रपत्रिका छपाइ तथा सुचना प्रकाशन	१२०००० ०	१२०००० ०	१२६००००	१३२३०००	१३८९१५०	१४५८६०७. ५	६६३०७५७. ५
सेवा र परामर्श	८०००० ०	८०००००	८४००००	८८२०००	९२६१००	९७२४०५	४४२०५०५

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
खर्च							
सुचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर सञ्चालन खर्च	२५०००० ०	२५०००० ०	२६२५०००	२७५६२५०	२८९४०६२. ५	३०३८७६५. ६२५	१३८१४०७ ८.१
करार सेवा शुल्क	१६०५०० ०	१६०५०० ०	१६८५२५०	१७६९५१२. ५	१८५७९८८. १२५	१९५०८८७. ५३१	८८६८६३८. १६
सरसफाई सेवा शुल्क	१०००००	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५
अन्य सेवा शुल्क	१४९२०० ०	१४९२०० ०	१५६६६००	१६४४९३०	१७२७१७६.५	१८१३५३५.३ २५	८२४४२४१ .८३
कर्मचारी तालिम खर्च	७३७०००	७३७०००	७७३८५०	८१२५४२.५	८५३१६९.६२ ५	८९५८२८.१ ०६३	४०७२३९०. २३
शिप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी खर्च	७१८०००	७१८०००	७५३९००	७९१५९५	८३११७४.७५	८७२७३३.४ ८७५	३९६७४०३. २४
उत्पादन सामग्री/सेवा खर्च	२३२०००	२३२०००	२४३६००	२५५७८०	२६८५६९	२८१९९७.४ ५	१२८१९४६. ४५
कार्यक्रम खर्च	१३८८१० ००	१३८८१० ००	१४५७५०५ ०	१५३०३८० २.५	१६०६८९९२. ६३	१६८७२४४ २.२६	७६७०१२८७ .४
अनुगमन तथा मुल्याङ्कन खर्च	१०८०००	१०८०००	११३४००	११९०७०	१२५०२३५	१३१२७४.६ ७५	५९६७६८.१ ७५
भ्रमण खर्च	३००००० ०	३००००० ०	३१५००००	३३०७५००	३४७२८७५	३६४६५१८. ७५	१६५७६८९३ .८
विशिष्ट व्यक्ति	१०००००	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
तथा प्रतिनिधी मण्डजन को भ्रमण खर्च							
विविध खर्च	२७२८०० ०	२७२८०० ०	२८६४४० ०	३००७६२०	३१५८००१	३३१५९०१. ०५	१५०७३९२२ .१
सभा सञ्चालन खर्च	३०००००	३०००००	३१५०००	३३०७५०	३४७२८७.५	३६४६५१.८ ७५	१६५७६८९. ३८
धार्मीक तथा सांस्कृति क संस्था सहायता	१०००००	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५
अन्य सहायता	१२५००० ०	१२५००० ०	१३१२५००	१३७८१२५	१४४७०३१.२ ५	१५१९३८२. ८१३	६९०७०३९. ०६
सामाजिक सुरक्षा	२०६०८० ००	२०६०८० ००	२१६३८४० ०	२२७२०३२०	२३८५६३३६	२५०४९१५ २.८	११३८७२२० ९
औषधी खरिद खर्च	१००००० ०	१००००० ०	१०५००० ०	११०२५००	११५७६२५	१२१५५०६. २५	५५२५६३१. २५
घर भाडा	४०००० ०	४०००००	४२००००	४४१०००	४६३०५०	४८६२०२.५	२२१०२५२. ५
सवारी साधन तथा मेसिनरी औजार भाडा	१०००००	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५
अन्य भाडा	१०००००	१०००००	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५
राजश्व फिर्ता	३०००००	३०००००	३१५०००	३३०७५०	३४७२८७.५	३६४६५१.८ ७५	१६५७६८९. ३८
भैपरी आउने चालु खर्च	१५००००	१५००००	१५७५००	१६५३७५	१७३६४३.७५	१८२३२५.९ ३७५	८२८८४४. ६८८
			०	०	०	०	
पूँजिगत खर्च	१९२०४६ १४५	१८१२७६१ ४५	१९०३३९९ ५२.३	१९९८५६९ ४९.९	२०९८४९७ ९७.४	२२०३४२२ ८७२	१००१६६५१ ३२

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
भवन खरिद	०	५०००००	५२५०००	५५१२५०	५७८८१२.५	६०७७५३.१ २५	२७६२८१५. ६३
भवन निर्माण	१८९५०० ००	२३७००० ००	२४८८५० ००	२६१२९२५०	२७४३५७१२. ५	२८८०७४९ ८.१३	१३०९५७४६ १
निर्मित भवनको संरचनागत सुधार खर्च	५३०००० ०	१००००० ०	१०५००० ०	११०२५००	११५७६२५	१२१५५०६. २५	५५२५६३१. २५
निर्मित भवनको संरचनागत सुधार खर्च	२५०००० ०	१००००० ०	१०५००० ०	११०२५००	११५७६२५	१२१५५०६. २५	५५२५६३१. २५
फर्निचर तथा फिक्चर्स	२८००० ००						
सवारी साधन तथा मेसिनरी औजार	१४४८६० ००	३५०००० ०	३६७५०००	३८५८७५०	४०५१६८७. ५	४२५४२७१. ८७५	१९३३९७०९ .४
सवारी साधन		२००००० ०	२१०००० ०	२२०५०००	२३१५२५०	२४३१०१२. ५	११०५१२६२ .५
मेसिनरी तथा औजार	१४४८६० ००	१५०००० ०	१५७५०००	१६५३७५०	१७३६४३७.५	१८२३२५९. ३७५	८२८८४४६ .८८
अन्य पूजिगत खर्च	३२३४०० ०	२५०००० ०	२६२५०००	२७५६२५०	२८९४०६२। ५	३०३८७६५. ६२५	१३८१४०७ ८.१
पशुधन तथा वागवानी विकास खर्च							०
कम्प्युटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरिद खर्च एवं अन्य	३२३४०० ०	२५०००० ०	२६२५०००	२७५६२५०	२८९४०६२. ५	३०३८७६५. ६२५	१३८१४०७ ८.१

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, समृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
बौद्धिक सम्पत्ति प्राप्ती खर्च							
सार्वजनिक निर्माण	१५००७६ १४५	१५००७६१ ४५	१५७५७९९ ५२.३	१६५४५८९ ४९.९	१७३७३१८९७ .४	१८२४१८४ ९२.२	८२९२६५४ ३६.७
सडक तथा पुल निर्माण	७९२१९० ००	७९२१९० ००	७४७७९९५ ०	७८५१८९४ ७.५	८२४४४८९ ४.८८	८६५६७९३९ .६२	३९३५२९९३ २
विद्युत संरचना निर्माण	४०००० ०	४०००००	४२००००	४४१०००	४६३०५०	४८६२०२.५	२२१०२५२. ५
सरसफाई संरचना निर्माण योजना	४७८८० ००	४७८८०० ०	५०२७४० ०	५२७८७७०	५५४२७०८. ५	५८१९८४३. ९२५	२६४५६७२२ .४
अन्य सार्वजनिक निर्माण	६३११२१४ ५	६३११२१४ ५	६६२६७७५ २.२५	६९५८११३९ .८६	७३०६०१९६. ८६	७६७९३२०६. ७	३४८७३४४ ४१
पुँजिगत अनुसन्धान तथा परामर्श	७५००००	७५००००	७८७५००	८२६८७५	८६८२१८.७ ५	९११६२९.६ ८७५	४१४४२२३. ४४
जग्गा प्राप्ति	२५०००० ०	२५०००० ०	२६२५०००	२७५६२५०	२८९४०६२. ५	३०३८७६५. ६२५	१३८१४०७ ८.१
भैपरी आउने पुँजिगत	७३०७०० ०	७३०७०० ०	७६७२३५०	८०५५९६७. ५	८४५८७६५. ८७५	८८८१७०४ .१६९	४०३७५७८ ७.५

कार्यक्रम तर्फको व्यय अनुमान
आ. व. २०७६/२०७७ देखि २०८०/२०८१

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
जम्मा कार्यक्रम खर्च	२१३७८ २८१५	१६०८१३२७५ ४	२०३६३६४७ ५४	२००८८६३ ०५	२१२४६३३० ५०	१९४७६४ ३०५०	९७२५६३ ६६५८
आर्थिक विकास	११८८२ ०००	८३०६८२०४	९२२४०२०४	१०९९८३५० ०	११०२६३५००	१४५९७३५ ००	५४१५२८ ९०८
कृषि तथा प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापन		२०,०६९,७० ४	२३,७७१,७० ४	२८,१६५,० ००	२८,२७०,०० ०	२९,४७५, ०००	१२९७५१४ ०८

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
पशुपन्छी विकास		१६,९३०,०००	१६,२६०,०००	२१,४५०,०००	३४,९५५,०००	६७,५७०,०००	१५७१६५०००
खाद्य सुरक्षा तथा पोषण		३,२९८,५००	३,६९८,५००	४,३४८,५००	४,७९८,५००	५,१३८,५००	२१२८२५००
सिचाई		२,६४०,०००	२,६१०,०००	२,२१०,०००	१,३१०,०००	१,८१०,०००	१०५८००००
भूमि व्यवस्था		७,८६०,०००	१०,८४०,०००	१६,१९०,०००	५,८९०,०००	५,८५०,०००	४६६३३०००
जलश्रोत		२०,६७०,०००	२०,६५०,०००	२०,६५०,०००	२०,६५०,०००	२०,६५०,०००	१०३२७००००
वन तथा वनस्पति सम्पदा		२,३००,०००	२,५९०,०००	२,८५०,०००	२,८८०,०००	२,८३०,०००	१३४५००००
खनिज सम्पदा		(४००,०००	४००,०००	४००,०००	४००,०००	१६०००००
उद्योग		२,५२०,०००	३,०२०,०००	२,५००,०००	२,०००,०००	२,०००,०००	१२०४००००
वाणिज्य		५०,०००	२५०,०००	१,२५०,०००	१,२५०,०००	१,२५०,०००	४०५००००
आपूर्ति		५,७२०,०००	६,७२०,०००	६,२२०,०००	५,८२०,०००	५,७२०,०००	३०२०००००
पर्यटन		१०१००००	१४३००००	३७५००००	२०४००००	३२८००००	११५१०००००
सामाजिक विकास	०	८५१९२४५५०	८४५५४५५०	७८४३८९५०	७६०३४९५५०	७५०९८९५५०	३९७२२०७५०
जनसंख्या तथा		१६,६३०,०००	१६,६३०,००	१६,६३०,००	१६,६३०,००	१६,६३०,	८३१५००००

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
वसाईसराई			०	०	०	०००	
शिक्षा		५१,०२५,०००	५५,८७५,०००	२४,०००,०००	१५,९६०,०००	१४,०४५,०००	१६०९०५०००
स्वास्थ्य तथा पोषण		८६,४७९,५५०	६९,६१९,५५०	५७,१६९,५५०	३७,३६९,५५०	३७,०८४,५५०	२८७७२२७५०
खानेपानी तथा सरसफाइ		१३,७८०,०००	१५,७४०,०००	१८,४४०,०००	१८,१४०,०००	१८,६६०,०००	८४७६०००
युवा तथा खेलकुद		१६,८६०,०००	९,८१०,०००	११,१६०,०००	१५,६६०,०००	८,३६०,०००	६१८५०००
महिला		२६,७४०,०००	२१,५४०,०००	२१,५४०,०००	२१,५४०,०००	२१,५४०,०००	११२९००००
बालबालिका तथा किशोरकिशोरी		४,३६०,०००	४,४००,०००	४,२००,०००	४,१००,०००	४,०२०,०००	२१०८०००
ज्येष्ठ नागरीक		८,८३०,०००	३,८३०,०००	४,२९०,०००	३,९९०,०००	३,९९०,०००	२४९३०००
अपांगता भएका व्यक्तिहरु		३०,४३०,०००	३०,४२०,०००	३०,४२०,०००	३०,४२०,०००	३०,१७०,०००	१५१८६०००
सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण		५९६,७९०,०००	५९६,६९०,०००	५९६,५४०,०००	५९६,५४०,०००	५९६,४९०,०००	२९८३०५०००
पूर्वाधार क्षेत्र	(१३७,५००,०००	३१९,८६०,०००	३३१,९१०,०००	२९२,२२०,०००	३३६,५००,०००	१,४१७,९९०,०००
उर्जा तथा वैकल्पिक उर्जा		६,९२०,०००	११७,८२०,०००	११२,४००,०००	१२७,०००,०००	१३०,०००,०००	४९४१४०००
यातायात पूर्वाधार		९२,६५०,०००	१३१,४३०,०००	१३८,९६०,०००	८१,१७०,०००	९२,४५०,०००	५३६६६०००

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
		०	००	०००	०	०००	
केवलकार, रज्जुमागए तथा अन्य यातायात							०
यातायात व्यवस्थापन		३,६४०,०००	३,६४०,०००	३,६४०,००	६,१४०,०००	६,१४०,००	२३२००००
सञ्चार तथा सूचना प्रविधी पूर्वाधार		१,८२०,०००	१,१००,०००	१,१९०,००	१,१४०,०००	६४०,००	५८९०००
प्रादेशीक तथा स्थानीय पूर्वाधार		१५,५००,००	३१,०००,००	४३,०००,०	४९,०००,०	६४,०००,	२०२५००
विज्ञान तथा प्रविधी		३,६००,०००	२,६००,०००	६००,०००	६००,०००	६००,००	८०००००
वस्ती विकास		६२०,०००	१०,६२०,००	५,६२०,००	५,६२०,०००	५,६२०,०	२८१०००
पुन निर्माण		१२,७५०,००	२१,६५०,००	२६,५००,०	२१,५५०,००	३७,०५०,	११९५००
लोकतन्त्र र शुसासन	०	८६४९००००	२७८१६०००	२७५८३०००	४२३३४०००	४२२६२०	१४८६४४
लोकतन्त्र र शुसासन		५,३९०,०००	५,४२०,००	५,४६०,००	५,३७०,०००	५,३२०,०	२६९६००
पालिकाको एकता		२,११०,०००	४,०००,००	३,०००,००	२,०००,००	२,०००,०	
सुरक्षा		१,८००,०००	१,८००,००	१,३००,००	१,३००,०००	८००,००	७०००००
शान्ति र सुव्यवस्था		१,४००,०००	१,९००,०००	१,९००,००	१,९००,०००	१,९००,०	९०००००

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिरषक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
प्रणाली		२,५४०,०००	३,७४०,०००	२,५४०,००	२००,०००	०	०
गरिवी निवारण		८६,०००,००	१३१,०००,०	७१,०००,०	५६,५००,००	०	३४४५००
श्रम तथा रोजगारी		१७२,५००,०	१९७,५००,०	२४७,५००,	२९७,५००,०	१०७,७५०	१०२२७५०
मानव संसाधन विकास		४५०,०००	९००,०००	९००,०००	४५०,०००	०	२७००००
अनुसन्धान तथा विकास		२,३५०,०००	३,०००,०००	२,५००,००	२,५००,०००	२,५००,०	१२८५००
उद्यमशिलता विकास		५,२००,०००	५,२००,०००	५,२००,००	४,२००,००	४,२००,०	२४००००
समानता		९५०,०००	९५०,०००	९५०,०००	९५०,०००	९५०,००	४७५०००
समावेशीकर ण		३,६००,०००	३,६००,०००	३,६००,००	३,६००,०००	३,६००,०	१८००००
सामाजिक सुधार		१,८६०,०००	१,८६०,०००	१,८६०,००	१,८६०,०००	१,८६०,०	९३००००
सामाजिक साँस्कृतिक विविधता		३४०,०००	८४०,०००	३४०,०००	३४०,०००	३४०,००	२२००००
विपद व्यवस्थापन		१,१८०,०००	१,१८०,०००	१,१८०,००	१,१८०,०००	१,१८०,०	५९००००
यातायात		६१,०१०,००	६१,०१०,००	६१,०१०,०	६१,०१०,००	६१,०१०,	३०५०५०
जलवायु परिवर्तन		२०,७८०,००	२३,२८०,००	२०,७८०,०	२०,७८०,०	२०,७८०,	१०६४००

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	आधार वर्ष	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पांचौ वर्ष	जम्मा
		०	०	००	००	०००	
सामुदायिक साभेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरु		२३०,०००	२३०,०००	२३०,०००	२३०,०००	२३०,०० ०	११५००० ०
योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकन	०	९०१६००००	८७२६००००	८७१६००००	८७१६००००	८७१६०० ००	४३८९०० ०००
योजना तर्जुमा		३,५१०,०००	३,५१०,०००	३,५१०,०० ०	३,५१०,०००	३,५१०,० ००	१७५५०० ००
आयोजना बैंक		८३,०००,०० ०	८०,०००,० ००	८०,०००,० ००	८०,०००,० ००	८०,०००, ०००	४०३००० ०००
संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था		३,०००,०००	३,०००,०००	३,०००,०० ०	३,०००,०००	३,०००,० ००	१५०००० ००
तहगत सम्वन्ध तथा अन्तरसरका र समन्वय		०	१००,०००	०		०	१०००००
अनुगमन तथा मुल्यांकन		६५०,०००	६५०,०००	६५०,०००	६५०,०००	६५०,०० ०	३२५००० ०

५ वर्षे आवधिक योजनाको आय अनुमान (प्रक्षेपन)
आ. व. २०७६।२०७७ (२०८०।२०८१

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को वजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोस्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पांचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
कुल आय	३३७१९०	३७३९५६	४०५३५४	४३९६८२	४७७२२३६	५१८२८६७	२२१४५०३

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पांचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
	१४५	०००	६००	९८५	२९.८	३१.३	९४६
संघीय सरकारबाट प्राप्त आय	२६४३७८ ०००	२५७७७८ ०००	२८३५५५ ८००	३११९११३ ८०	३४३१०२५ १८	३७७४१२७ ६९.८	१५७३७६० ४६८
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त आय	१३९२५० ००	१४१९३० ००	१५६१२३ ००	१७१७३५ ३०	१८८९०८ ८३	२०७७९९७ १.३	८६६४९६८ ४.३
अन्य स्रोतबाट प्राप्त आय (दातृ संस्था लगायत)	१६३६२० ००	१८४५५ ०००	१८४८० ०००	१८५०६२ ५०	१८५३३८१ २.५	१८५६२७५ ३.१३	९२५३७८१ ५.६३
जम्मा आन्तरिक आय	४२५२५१ ४५	८३५३०० ००	८७७०६५ ००	९२०९१८ २५	९६६९६४१ ६.२५	१०१५३१२३ ७.१	४६१५५५९ ७८.३
अन्य आन्तरिक आय	३६३४५१ ७५	०	०	०	०	०	०
आन्तरिक राजश्व	६१७९९७ ०	८३५३०० ००	८७७०६५ ००	९२०९१८ २५	९६६९६४१ ६.२५	१०१५३१२३ ७.१	४६१५५५९ ७८.३
अचल सम्पत्तिमा लागने कर	१५०००० ०	४०००० ००	४२००० ००	४४१०० ००	४६३०५००	४८६२०२५	२२१०२५२ ५
व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लागने वार्षिक कर							०
संस्थागत सम्पत्तिमा लागने वार्षिक कर							०
एकीकृत सम्पत्ति कर	१३०००० ०	१४४०० ००	१५१२०० ०	१५८७६० ०	१६६६९८०	१७५०३२९	७९५६९०९
भूमिकर/मालपोत	२०००० ०	४५००० ०	४७२५००	४९६१२५	५२०९३१.२ ५	५४६९७७. ८१२५	२४८६५३४ .०६३
खुद सम्पत्तिमा लागने कर	७००००	३५०००	३६७५०	३८५८७. ५	४०५१६.८ ७५	४२५४२.७ १८७५	१९३३९७.० ९३८
घर बहाल कर	५००००	२००००	२१०००	२२०५०	२३१५२.५	२४३१०.१२ ५	११०५१२.६ २५
वहाल विटोरी कर	२००००	१५०००	१५७५०	१६५३७.५	१७३६४.३७ ५	१८२३२.५९ ३७५	८२८८४.४ ६८७५
विशेष सेवामा	०	०	०	०	०	०	०

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
लाग्ने कर							
शिक्षा सेवा शुल्क (शैक्षिक संस्था)		०	०	०	०	०	०
शिक्षा सेवा शुल्क (वैदेशिक अध्ययन)	०	०	०	०	०	०	०
पूर्वाधार सेवाको उपभोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कुल							०
सवारी साधन कर (पटके)							०
पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर							०
मनोरञ्जन कर	२००००	२००००	२१०००	२२०५०	२३१५२.५	२४३१०.१२ ५	११०५१२.६ २५
सिनेमा/डकुमेन्ट्री							०
विज्ञापन कर	२००००	२००००	२१०००	२२०५०	२३१५२.५	२४३१०.१२ ५	११०५१२.६ २५
अन्य मनोरञ्जन कर							०
व्यवशायले भुक्तानी गर्ने	२५००० ०	३३००००	३४६५००	३६३८२५	३८२०१६.२ ५	४०१११७.० ६२५	१८२३४५८. ३१३
व्यवशाय रजिष्ट्रेशन	२५००० ०	३३००००	३४६५००	३६३८२५	३८२०१६.२ ५	४०१११७.० ६२५	१८२३४५८. ३१३
रेडियो/एफ.एम. सञ्चालन							०
कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर	०	०	०	०	०	०	०
कृषि तथा पशुजन्य							०

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पांचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
बस्तुको व्यावशायिक व्यावसायिक कारोवारमा लाग्ने कर							
हाड, सिङ्ग, छाला, प्वाँखमा लाग्ने कर							०
भाडा र रोयल्टी							०
सरकारी सम्पतीको वहालबाट प्राप्त आय							०
प्रशासनिक सेवा शुल्क							
न्यायिक दस्तुर							
परीक्षा शुल्क							
अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क							
दस्तुर	२०६००० ०	२२२५०० ०	२३३६२५ ०	२४५३०६ २.५	२५७५७९५. ६२५	२७०४५०९ .४०६	९२२९४५२ ९.५३
पार्किङ्ग शुल्क							०
नक्सा पास दस्तुर	९००००	२००००	२९०००	२२०५०	२३९५२.५	२४३९०.९२ ५	९९०५९२.६ २५
सिफारिस दस्तुर	७५००० ०	९२२५०० ०	९२६६२५ ०	९३५०५६ २.५	९४९६०९० .६२५	९४६६९९५ .९५६	६७६६६९६ .२६९
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	९०००० ०	९२००००	९२६०००	९३२३००	९३६९९५	९४५६६०. ७५	६६३०७५. ७५
नाता प्रमाणित दस्तुर	९०००० ०	९०००० ०	९०५०००	९९०२५०	९९५७६२.५	९२९५५०.६ २५	५५२५६३.९ २५
अन्य दस्तुर	९९०००० ०	७६००००	७९६०० ०	६३७९००	६७९७९५	९२३७६४. ७५	४९९९४७९ .७५
दण्ड, जरिवाना र	३०००००	९०००००	९०५०००	९९०२५	९९५७६.२५	९२९५५.०६ २५	५५२५६.३९ २५

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पांचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
जफत							
प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	३००००	१००००	१०५००	११०२५	११५७६.२५	१२१५५.०६ २५	५५२५६.३१ २५
अन्य राजश्व	२२४९९७ ०	५१००००	५३५५००	५६२२७५	५९०३८८. ७५	६१९९०८.१ ८७५	२८१८०७१. ९३८
साना सवारी कर	३००००	२००००	२१०००	२२०५०	२३१५२.५	२४३१०.१२ ५	११०५१२।६ २५
अन्य राजश्व	१२९९९७ ०						०
अन्य विक्रिबाट प्राप्त रकम	९०००० ०	३९००००	४०९५० ०	४२९९७५	४५१४७३. ७५	४७४०४७. ४३७५	२१५४९९६. १८८
अन्य कर	२००००	१०००० ०	१०५०००	११०२५०	११५७६२.५	१२१५५०.६ २५	५५२५६३.१ २५
राजश्व बाँडफाँड	०	७७०१०० ००	८०८६० ५००	८४९०३ ५२५	८९१४८७ ०१.२५	९३६०६१३६ .३१	४२५५२८८ ६२.६
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धि कर		७७०१०० ००	८०८६० ५००	८४९०३ ५२५	८९१४८७ ०१.२५	९३६०६१३६ .३१	४२५५२८८ ६२.६
वन रोयल्टी							०
खानी रोयल्टी							०
जलश्रोत रोयल्टी							०
घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर							०
अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व			०	०	०	०	०
अन्य आय	३६३४५१ ७५	०	०	०	०	०	०
साविक स्थानीय निकायबाट हस्तान्तरण भई प्राप्त रकम							०

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

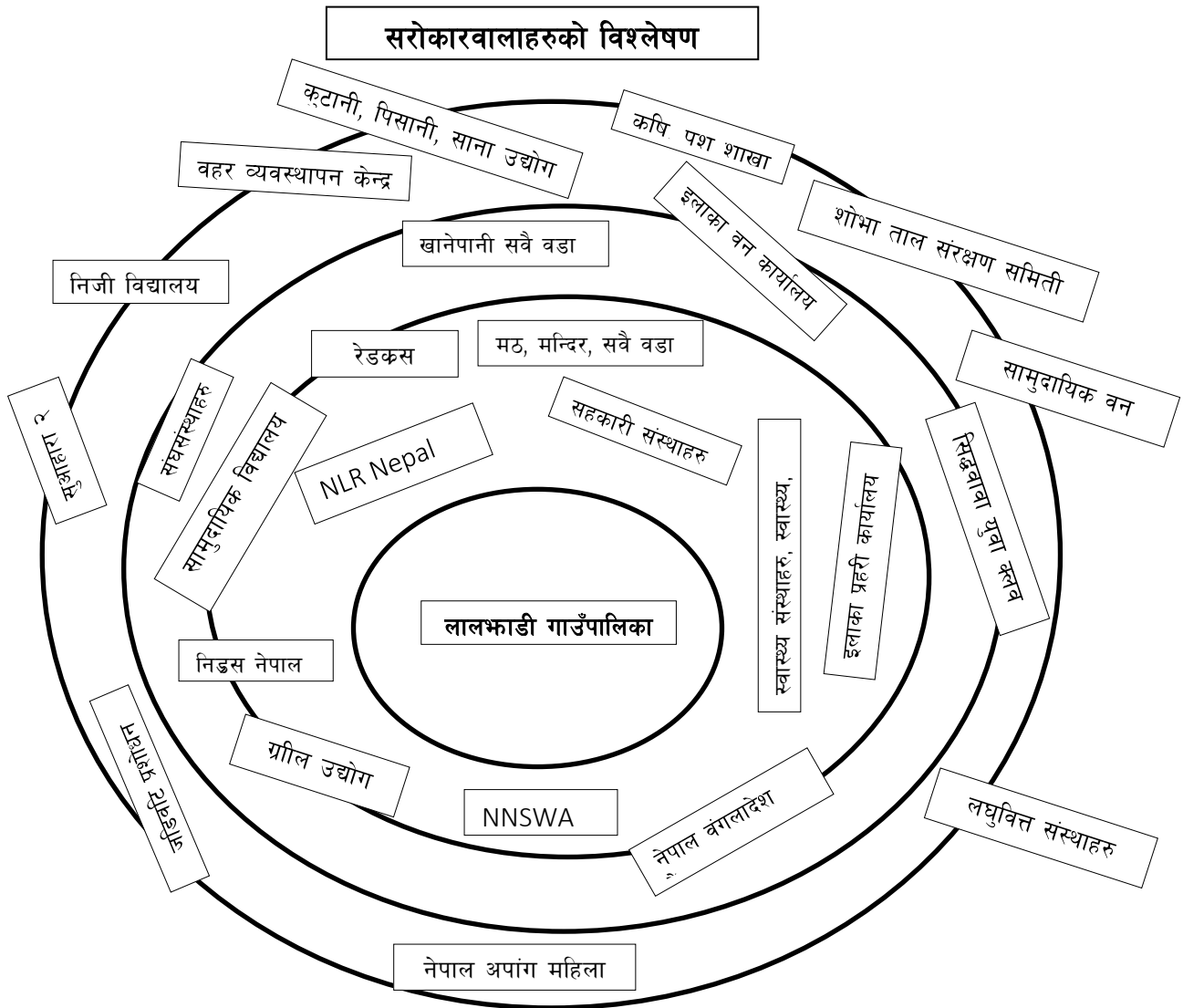
शिर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेश्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पांचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
बेरुजु रकम	३००००						०
गत वर्षको नगद मौज्दात	३६३१५१७ ५						०
संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान	२६४३७८ ०००	२५७७७८ ०००	२८३५५५ ८००	३११९११३ ८०	३४३१०२५ १८	३७७४१२७ ६९.८	१५७३७६० ४६८
वित्तीय समानीकरण अनुदान	८०३०० ०००	९०६००० ००	९९६६०० ००	१०९६२६ ०००	१२०५८८६ ००	१३२६४७४ ६०	५५३१२२०६ ०
सशर्त अनुदान	९१९००० ००	७५००० ०००	८२५०० ०००	९०७५० ०००	९९८२५० ००	१०९८०७५ ००	४५७८८२५ ००
राजश्व बाँडफाँड	६२१७८० ००	६२१७८० ००	६८३९५८ ००	७५२३५३ ८०	८२७५८९१ ८	९१०३४८० ९.८	३७९६०२९ ०७.८
विशेष अनुदान र समपुरक अनुदान	१०००० ०००	१०००० ०००	११०००० ००	१२१००० ००	१३३१००० ०	१४६४१०० ०	६१०५१०० ०
सामाजिक सुरक्षा	२०००० ०००	२०००० ०००	२२०००० ००	२४२०० ०००	२६६२००० ०	२९२८२०० ०	१२२१०२० ००
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान	१३९२५० ००	१४१९३० ००	१५६१२३ ००	१७१७३५ ३०	१८८९०८ ८३	२०७७९९७ १.३	८६६४९६८ ४.३
न्यूनतम अनुदान			०	०	०	०	०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	६६९३०० ०	६६९३०० ०	७३६२३० ०	८०९८५ ३०	८९०८३८३ ३	९७९९२२१. ३	४०८६१४३ ४.३
प्रदेश राजश्व बाँडफाँड	२२३२०० ०		०	०	०	०	०
समपुरक अनुदान	२५००० ००	२५००० ००	२७५००० ०	३०२५०० ०	३३२७५०० ०	३६६०२५० ०	१५२६२७५० ०
विशेष अनुदान (थप अनुदान)	२५००० ००	५०००० ००	५५००० ००	६०५००० ०	६६५५००० ०	७३२०५०० ०	३०५२५५० ०
विभिन्न विकास साभेदार तथा दातृ निकायबाट	१६३६२० ००	१८४५५ ०००	१८४८० ०००	१८५०६२ ५०	१८५३३८१ २.५	१८५६२७५ ३.१३	९२५३७८१ ५.६३

**“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”**

अनुसुची ५: योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा योगदान गर्ने सरोकारवालहरूको नामावलि विश्लेषण विवरण

एन.एल.आर. नेपाल	उद्योग वाणिज्य संघ	प्रहरी कार्यालय	मर्सि क्रोप्स
जिल्ला समन्वय समिति	एन.एन.एस.डब्लु.ए.	वडा कार्यालयहरू	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी
सुआहारा	स्वास्थ्य संस्था	पशु सेवा	बैंक
संघिय सरकार	कृषि कार्यालय	मालपोत कार्यालय	प्रहरी कार्यालय
प्रदेश सरकार	पशु सेवा कार्यालय	पूर्वाधार विकास कार्यालय	स्थानिय युवा क्लव
स्थानिय तह, जनप्रतिनिधी	नेपाल दुरसञ्चार कार्यालय	सहकारी संस्थाहरू	वन कार्यालय
सहकारी सस्था	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	सामुदायिक वन	विद्यालयहरू
जिल्ला अदालत	घरेलु तथा सहकारी कार्यालय	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	सि.वि.आर.एफ., गडक तथा स्थानिय
खानेपानी	हुलाक कार्यालय	लघु बित्त	भेटनरी
सडक कार्यालय	नापी तथा मालपोत कार्यालय	निड्स नेपाल	यु.एन.डि.पि.
सिमा प्रशासन कार्यलय	नेपाल बंगलादेश बैंक	आदिवासी तथा जनजाती महासंघ	गाउँपालिकाका सवै शाखा

अनुसुची ५: लालभाडी गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरूको विश्लेषण तथा विषयगत समिती अनुसार

“कृषि, वन, पर्यटन, संस्कृति दिगो विकास र पूर्वाधार
समाजवाद उन्मुख, सम्वृद्ध लालभाडीको मूल आधार”